

ספר שמות

EXODUS

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
  - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using $\text{\LaTeX}$, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת שמות
21	פרשת וארא
39	פרשת בא
58	פרשת בשלח
80	פרשת יתרו
94	פרשת משפטים
115	פרשת תרומה
132	פרשת תצוה
150	פרשת כי תשא
174	פרשת ויקהל
189	פרשת פקודי
201	פרשת ויקרא למנחה בשבת פקודי
201	פרשת ויקרא
203	שירת הים ועשרת הדברות
203	שירת הים
204	עשרת הדברות בטעם עליון

205	הפטרות
205	הפטרת שמות
207	הפטרות וארא
209	הפטרות בא
211	הפטרות בשלח
216	הפטרות יתרו
218	הפטרות משפטים
220	הפטרות תרומה
222	הפטרות תצוה
224	הפטרות כי תשא
228	הפטרות ויקהל
229	הפטרות פקודי
232	מפטיר לשבת ראש חודש
232	הפטרות שבת ראש חודש
235	הפטרות שבת מחר חודש
237	הפטרות פרשת שקלים
239	פרשת זכור
239	הפטרות פרשת זכור
243	פרשת פרה
245	הפטרות פרשת פרה
247	הפטרות פרשת החודש

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minhā readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

1	Now these are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות א
2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;	רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	2
3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;	יִשָּׁשכָר זְבֻלֹן וּבְנִימִן:	3
4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.	דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וַאֲשֵׁר:	4
5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.	וַיְהִי כָל־נֶפֶשׁ יֹצֵא יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:	5
6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.	וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	6
7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמָאד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7
8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.	וַיָּקָם מֶלֶךְ־חָדָשׁ עַל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־יָדָע אֶת־יוֹסֵף:	8
9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;	וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ:	9
10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'	הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסָף גַּם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחֻם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:	10

- (1) ואלה שמות בני ישראל. אע"פ שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא בַמִּסְפָּר לְבָבָם לְכֹלם בְּשֵׁם יְקֹרָא (ישעי"מ, כו. שמו"ר א, ג):
- (5) ויוסף היה במצרים. והלא הוא וצניו היו בכלל שבטים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיען נדקתו של יוסף. הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועמד בנדקו:
- (7) וישרצו. שהיו יולדות ששה בבתם אחד:
- (8) ויקם מלך חדש. רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו (סוטה יא.). אשר לא ידע. עשה עמו כאלו לא ידע:
- (10) הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר הזמינו עצמיכם לכך: נתחכמה לו. לעם, נתחכמה

11	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.	וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:	11 וַיִּשְׁמְרוּ עָלֵיו שָׂרֵי מִסִּים לַמֶּעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:
12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.	וּכְמָא דַּמְעֵנָן לַהֲוֹן כֵּן סָגַן וְכֵן תִּקְפִּין וְעַקְתָּ לַמִּצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	12 וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֻ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֻ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.	13 וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָשָׁיו:	ישראל וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָשָׁיו:
14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.	14 וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּקָשָׁיו:	14 וַיַּמְרִרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־ עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֶת־כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּקָשָׁיו:
15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphrah, and the name of the other Puah;	15 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיָלְדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:	15 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְּיָלְדֹת הָעִבְרִיָּתַי אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה:
16	and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'	16 וַיֹּאמֶר בְּיָלְדֶכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהָמַתְתִּן אוֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה:	16 וַיֹּאמֶר בְּיָלְדֶכֶן אֶת־הָעִבְרִיָּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהָמַתְתִּן אוֹתוֹ וְאִם־בַּת הוּא וְחָיָה:

מה לעשות לו. ורבותינו דרשו, נחכסס למושיעין של ישראל לדונס צמים, שכבר נשבע שלא יציא מצול לעולם (שמו"ר א, יא). (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מציא, אבל הוא מציא על אומה אחת. צרש"י ישן): ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו, כהדס שמקלל עצמו, וחולה קללתו צאחרים, והרי הוא כאלו כתב וְעָלִינוּ מִן הָאָרֶץ והם יירשוה: (11) עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגוצין מהם המס. ומהו המס, שיצנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלתם. של מנרים: ערי מסכנות. כתר גומו, וכן לך זא"ל הפסן הזה (ישע"י כב, טו), גוצר הממונה על האזרחות (שמו"ר א, יד): את פתום ואת רעמסס. שלא היו ראויים מתחלה לכן, ועשאו חזקות וצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותו. כל מה שהם נותנין לז לענות, כן לז הקצ"ה להצרות ולהפריץ. כן ירבה. כן רצה וכן פרץ. ומדרשו, רוח הקודש אומרת כן, אחס אומרים פן ירצה, ואני אומר כן ירצה: ויקצו. קצו צהייה. (ויש מפרשים המנרים צעיני עמס וק"ל). ורבותינו דרשו, כקוים היו צעיניהם: (13) בפרך. צעודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו: (15) למילדות. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שוצר ומשצר, דוצר ומדצר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד, על שם שמשפכת את הולד: פועה. זו מרים, על שם שפועה ומדצרת והוגה לולד, כדרך הנשים המפייסות מניוק הבוכה (סוטה יא): פועה. לשון נעקה, כמו פיולה אָפְּעָה (ישע"י מז, יד): (16) בילדכן. כמו צהולידכן: האבנים. מושב האשה היולדת, וצמקום אחר קוראו משצר, וכמוהו עָשָׂה מְלָאכָה עַל

17	But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.	וַתִּירָאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָּה אֶת־ הַיִּלָּדִים:	17
18	And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have ye done this thing, and have saved the men-children alive?'	וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לַחֲיִיתָא וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עָשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָּה אֶת־ הַיִּלָּדִים:	18
19	And the midwives said unto Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are lively, and are delivered ere the midwife come unto them.'	וַתֹּאמְרֶינָה הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶל־פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנְשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעִבְרִית כִּי־חַיֹּת הֵנָּה בִטְרָם תָּבוֹא אֵלֵיהֶן הַמִּיּוֹלֶדֶת וַיִּלְדוּ:	19
20	And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty.	וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים לַמִּיּוֹלֶדֶת וַיִּרְב הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד:	20
21	And it came to pass, because the midwives feared God, that He made them houses.	וַיְהִי כִי־יֵרָאוּ הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־ הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים:	21

הַקְּבָנִים (ירמ' יח, ג), מושב כלי אומנות יוצר כלי חרס: אם בן הוא וגר. לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אֲנִינִי וְנִינִי שְׂעִיד לְהוֹלֵד בֶּן הַמוֹשִׁיעַ אֹתָם: וְחִידָה. וּמַחִיהָ:

(17) וּתְחִיין אֶת הַיִּלְדִּים. מִסְפָּקוֹת לָהֶם מִים וּמוֹזֶן. (סוּטָה יא): תַּרְגוּם הָרִאשׁוֹן וְקִימָא, וְהַשְׁנִי וְקִימָמוֹן, לְפִי שֶׁלֹּא עֲבָרִית לִנְקֻצוֹת רַבּוֹת, חִיבָה זֶה מִשְׁמַשֵּׁת לִשׁוֹן פְּעִל וְלִשׁוֹן פֻּעֵל, כְּגוֹן וְתִאֲמָרְךָ חֵישׁ מִזְרִי, (שְׁמוֹת ב, יט) לִשׁוֹן עֲבַר כִּמוּ וַיֹּאמְרוּ לְזֹכְרֵים, וְאֶדְפָּרְקָהָ עֲפִיקָם (יִרְמִי' מֵד, כה), לִשׁוֹן דְּבָרָתָם כִּמוּ וְתִדְבְּרוּ לְזֹכְרֵים, וְכֵן וְסָפַלְלָנָה חֲתִי אֶל עַמִּי, (יִחְזָקֵאל יג, יט) לִשׁוֹן עֲבַר חִלְלָתָם כִּמוּ וְתִחַלְלוּ לְזֹכְרֵים:

(19) כי חיות הבה. בקיאות כמילדות, תרגום מילדות קִיָּאָה. ורבותינו דרשו, (סוטה יא: ושמו"ר) הרי הן משולות לחיות השדה שאינן זריכות מילדות, והיכן משולות לחיות, גור אריה, ואז יטרף, כזור שורו, אילה שלוחה, ומי שלא נכתב בו, הרי הכתוב כללן, ויצרך אותם ועוד כתיב מה אָמַר לְבִיא (יחזקאל יט, ב):

(20) ויִישָׁב. הַטִּיב לָהֶם, וְזֶה חֲלוֹק צְמִיחָה שִׁסְדוּהָ ב' אוֹמִיּוֹת וְנָתַן לָהּ וי"ו יו"ד בְּרֹאשָׁהּ, כַּשֵּׁהיָא בָּחַל לְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן ויִפְעַל, הוּא נִקּוּד הַיּו"ד צִירִי שִׁי שֶׁהוּא קִמ"ץ קָטָן, (אוּ בִּסְגוּל שֶׁהוּא פִת"ח קָטָן) כִּגוּן ויִיטֵב אֱלֹהִים לְמִילְדוּת, ויִרְצֵב בְּצֵת יְהוּדָה (אִיכָה ב, ה), הִרְצֵה תַחֲנִיּה, וְכֵן ויִגַּל הַשָּׂרִירִית (דְּבָרֵי יִימִיּוֹת לֹו, כ), נִצְוָרֶאדָן הַגִּלָּה אֶת הַשָּׂרִירִית, ויִפְּן ויִצֵּב אֶל ויִצֵּב (שׁוֹפְטִים טו, ה), הַפְנֵה הַזְנָבוֹת זֹלוֹ, כָּל אֱלֹו לָשׁוֹן מִפְּעִיל אֶת אַחֲרִיִם, וְכַשֵּׁהוּא מִדְּבָר בִּלְשׁוֹן ויִפְעַל, הוּא נִקּוּד הַיּו"ד בְּחִירִיק, כִּגוּן ויִיטֵב בְּעִינָיו (וִיקָרָא י, כ), לָשׁוֹן הוֹמָצָה, וְכֵן ויִרֵב הַעֵם, נִתְרַצָּה הַעֵם, ויִגַּל יְהוּדָה, הַגִּלָּה יְהוּדָה, ויִפְּן כֹּה וְכֹה, פָּנָה לְכָאֵן וְלִכְאָן. וְאֵל תַּשְׁבִּינִי, ויִלֵּךְ, וישֵׁב, ויִרֵד, ויֵאָל, לְפִי שֶׁאֵינִי מִגְזַרְתָּן שֶׁל אֱלֹו, שֶׁהִיא הַיּו"ד יִסּוּד בָּהֶן, יִרֵד, יֵאָל, ישֵׁב, יִלֵּךְ, יו"ד אֶת שְׁלִישִׁית צוֹ: ויִישָׁב אֱלֹהִים לְמִילְדוּת. מִהוּ הַטּוֹבָה:

(21) ויעש להם בתים. צמי כהונה ולויה ומלכות שקרויין צמים, ויבן את בית ה' ואת בית המלך, כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים, כדאימא במסכת סוטה (יא:):

22	And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born ye shall cast into the river, and every daughter ye shall save alive.'	וַיֹּצֵא פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ וּפְקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמּוּהָ לֵאמֹר כָּל-הַבֵּן הַיְּלֻד הַיּוֹמָה תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכָל-הַבִּת תַּחְיֶינָה: (פ)	22
II	And there went a man of the house of Levi, and took to wife a daughter of Levi.	וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת-בִּת-לֵוִי:	*א
2	And the woman conceived, and bore a son; and when she saw him that he was a goodly child, she hid him three months.	וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי-טוֹב הוּא וַתַּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים:	2
3	And when she could not longer hide him, she took for him an ark of bulrushes, and daubed it with slime and with pitch; and she put the child therein, and laid it in the flags by the river's brink.	וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצֹּפֵינָה וַתִּקַּח לָהּ תֵּבַת גֹּמָא וַתַּחְמֶרָה בַּחֲמֹר וּבִזְפָּת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל-שֹׁפֶת הַיָּאָר:	3
4	And his sister stood afar off, to know what would be done to him.	וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מֵרָחֵק לִדְעָה מִה-יַעֲשֶׂה לּוֹ:	4
5	And the daughter of Pharaoh came down to bathe in the river; and her maidens walked along by the river-side; and she saw the ark among the flags, and sent her handmaid to fetch it.	וַתֵּרֶד בִּת-פַּרְעֹה לָרְחֹץ עַל-הַיָּאָר וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל-יַד הַיָּאָר וַתֵּרָא אֶת-הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת-אִמָּתָהּ וַתִּשְׁקָחָה:	5

(22) לכל עמו. אף עליהם גזר, יום שנולד משה אמרו לו אֶלְטָנְגִינִי, היום נולד מושיענו, ואין אנו יודעים אם ממזרים אם משראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המזרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעזרים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

(1) ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה, (וחזר ולקחה, וזהו וילך, שהלך בעצת צחו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים ואחיה גם כן על הנקבות. ברש"י ישן) והחזירה ועשה צה לקוחין שניים, ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת ק"ל שנה הייתה, שנולדה צבואה למזרים בין החומות, ומאחיהם ועשר נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה, אם כן כשנתעברה ממנו הייתה בת מאה ושלשים, וקורא אותה בת לוי:

(2) כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית פְּלוֹ אורה (סוטה יב):

(3) ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המזריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום א', שהילדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם צדקו אחריה לסוף ט'. גמא. גמי כלשון משנה וצלע"ז יונ"ק, ודבר כך הוא, ועומד בפני רך ובפני קשה: בחמור ובזפת. זפת מצחון וטיט מצפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגס רושיל' צלע"ז, ודומה לו קנה וסוף קמלו (ישעי' יט, ו):

(5) לרחץ על היאור. סרס המקרא ופרשהו, ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאור. אכל היאור, כמו קרא קלקת יואב אל יד (שמואל-ב יד, ל), והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו (סוטה יב): הולכות לשון מיתה, כמו הגה אֶלְכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת (בראשית כה, לב), הולכות למוות לפי שמיוחו צה, והכתוב מסייען, כי למא לנו לכתוב ונערוהיה

<p>6 And she opened it, and saw it, even the child; and behold a boy that wept. And she had compassion on him, and said: 'This is one of the Hebrews' children.'</p>	<p>וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֹּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וּתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>	<p>6 וּתִפְתַּח וּתְרֹאֶהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֹּכֶה וּתַחֲמֹל עָלָיו וּתֹאמַר מִי־לִדִּי הָעֶבְרִים זֶה:</p>
<p>7 Then said his sister to Pharaoh's daughter: 'Shall I go and call thee a nurse of the Hebrew women, that she may nurse the child for thee?'</p>	<p>וּתֹאמַר אָחִיתָּהּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּת וְתִנֶּקֶל לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>	<p>7 וּתֹאמַר אָחִיתָּהּ אֶל־בֶּת־פַּרְעֹה הֲאֵלֶךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְרִיִּת וְתִנֶּקֶל לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד:</p>
<p>8 And Pharaoh's daughter said to her: 'Go.' And the maiden went and called the child's mother.</p>	<p>וּתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֵלְמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹתָיִךְ הַיֶּלֶד:</p>	<p>8 וּתֹאמַר־לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה לִכִּי וּתֵלֶךְ הֵעֵלְמָה וּתִקְרָא אֶת־אִמּוֹתָיִךְ הַיֶּלֶד:</p>
<p>9 And Pharaoh's daughter said unto her: 'Take this child away, and nurse it for me, and I will give thee thy wages.' And the woman took the child, and nursed it.</p>	<p>וּתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>	<p>9 וּתֹאמַר לָהּ בֶּת־פַּרְעֹה הִילִיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנֵּקְהוּ לִי וְאֶנִּי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנֵּקְהוּ:</p>
<p>10 And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'</p>	<p>וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וּתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>	<p>10 וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבֹאֵהוּ לְבֶת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וּתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וּתֹאמַר כִּי מִן־הַמַּיִם מָשִׁיתִהוּ:</p>
<p>11 And it came to pass in those days, when Moses was grown up, that he went out unto his brethren, and looked on their burdens; and he saw an Egyptian smiting a Hebrew, one of his brethren.</p>	<p>וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>	<p>11 וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ־עֶבְרִי מֵאָחָיו:</p>

שלישי

הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד, אבל לפי דקדוק לשון הקודש היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה, והם דרשו את אמתה, את ידה ונשתרצצה אמתה אמות הרצה (סוטה ס:):

(6) ותפתח ותראה. את מי ראתה, הילד, זה פשוטו. ומדרשו, שראתה עמו שכינה (סוטה שם שמו"ר א, כח): והנה נער בוכה. קולו כנער:

(7) מן העבריות. שהזירות על מצריות הרצה לינק ולא ינק, לפי שהיה עמיד לדבר עם השכינה (שמו"ר א, ל. סוטה ס:):

(8) ותלך העלמה. הלכה בזריות ועלמות כעלם:

(9) היליכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה, הי שליכי (שמו"ר שם סוטה ס:):

(10) משיתהו. כתרגמו שסלפיה, והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, קמסל צניקא מחלצא, ובלשון עברי משיתהו, לשון הסירותיו, כמו לא ימוש (יהושע א, ח) לא משו, כך חזרו מנחם. ואני אומר שאינו ממחזרת מש, וימוש, אלא מגזרת מָשָׁה, ולשון הוצאה הוא, וכן ימשי ממִים רָצִים (שמואל-ב כב, יז), שאלו היה ממחזרת מש, לא יתכן לומר משיתיהו אלא בְּמִשְׁוֹתֶיהּ, כאשר יאמר מן קס הקימותי, ומן שז השיבותי, ומן צא הציאותי, או משתיהו, כמו ומש פִּי אֶת עֵץ הָאֶזָּב (זכריה ג, ט), אבל משיתי, אינו אלא מגזרת תיצה שפעל שלה מיוסד זה"א בסוף הציבה, כגון משה, צנה, עשה, לזה, פנה, כשיצא לומר צהם פעלתי, תצא היר"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, צניתי, פניתי, לזייתי:

(11) ויגדל משה. והלא כבר כתב ויגדל הילד, א"ר יהודא בר"א הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו:

12	And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he smote the Egyptian, and hid him in the sand.	וַיִּפֶּן כַּחֲנֹכַח וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹלֶם וַיִּמָּרְרֵהוּ בַחֹלֶם:	12 וַיִּפֶּן כַּחֲנֹכַח וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּנְדֹּף אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹלֶם וַיִּמָּרְרֵהוּ בַחֹלֶם:
13	And he went out the second day, and, behold, two men of the Hebrews were striving together; and he said to him that did the wrong: 'Wherefore smitest thou thy fellow?'	וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֵשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַיַּפֵּק בְּיוֹמָא תַנִּינָא וְהָא תַרְוִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נֹצִין וַאֲמַר לַחֲבִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבִירִי:	13 וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַהֲגָה שְׁנֵי אַנְשִׁים עִבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֵשָׁע לָמָּה תִכֶּה רֵעִי: וַיַּפֵּק בְּיוֹמָא תַנִּינָא וְהָא תַרְוִין גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין נֹצִין וַאֲמַר לַחֲבִיבָא לָמָּה אַתָּה מַחִי לַחֲבִירִי:
14	And he said: 'Who made thee a ruler and a judge over us? thinkest thou to kill me, as thou didst kill the Egyptian?' And Moses feared, and said: 'Surely the thing is known.'	וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵת אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדְּבָר:	14 וַיֹּאמֶר מִי שִׁמְךָ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְטָל עָלֵינוּ הֲלֹהֶרְגֵנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶּׁר הִרְגֵת אֶת־הַמִּצְרִי וַיֵּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אָכֵן נֹדַע הַדְּבָר:
15	Now when Pharaoh heard this thing, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well.	וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַחֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצֵי מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:	15 וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַחֲרֹג אֶת־מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאַרְצֵי מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל־הַבְּאֵר:
16	Now the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock.	וּלְכַתָּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלָנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:	16 וּלְכַתָּן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתִּדְלָנָה וַתִּמְלֵאנָה אֶת־הַתְּרֵהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:

וירא בסבלותם. נתן עיניו ולצו להיות מיצר עליהם (שמו"ר א, כז): איש מצרי. נוגס היה, ממונה על שוטרי ישראל, והיה מעמידם מקרות הגזר למלאכתם (שמו"ר א, כח): מכה איש עברי. מלקהו ורודהו. וצעלה של שלומית צת דצרי היה, ונתן עיניו זה, וצלילה העמידו והוציאו מציתו, והוא חזר ונכנס לצית וצא על אשמו, כסצורה שהוא צעלה, וחזר האיש לציתו והרגיש דצצר, וכשראה אותו מצרי שהרגיש דצצר, היה מכהו ורודהו כל היום:

(12) ויפן כח וכח. ראה מה עשה לו צצית ומה עשה לו צצדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. שאין איש עמיד לצאת ממנו שימגייר:

(13) שני אנשים עברים. דתן ואזכרים הם, שהתירו מן המן: נצבים. מריצים: למה תכה. אע"פ שלא הכהו, נקרא רשע צהרמתי: רעך. רשע כמותך:

(14) מי שמך לאיש. והרי עודך נער: הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדים שהרגו צסם המפורש: וירא משה. כפשוטו. ומדרשו, דאג לו על שראה צישראל רשעים צילטורין, אמר, מעתה שמה אינס ראויין להגאל: אכן נודע הדבר. כמשמעו. ומדרשו, נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו, מה חטאו ישראל מכל שצעים אומות להיות נרדים צעצודת פרך, אצל רואה אני שהם ראויים לכך:

(15) וישמע פרעה. הס הלשינו עליו: ויבקש להרוג את משה. מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטהו צו החרב, הוא שאמר משה, ויוליני מחרצ פרעה: (וישב בארץ מדין. נמעכז שם, כמו ויש ציעקב:) וישב על הבאר. למד מיעקב שזוהו לו זווה על הצאר:

(16) ולכהן מדין. רצ שצקן, ופירש לו מעצודת אלילים ונידוהו מאללס: את הרהטים. את צריכות מרונות המיס העשויות צארץ:

17	And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and helped them, and watered their flock.	וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיִּוְשַׁעַן וַיִּשְׁק אֶת־צֹאנָם:	17
18	And when they came to Reuel their father, he said: 'How is it that ye are come so soon to-day?'	וַתָּבֹאנָה אֶל־רְעוּאֵל אָבִיהֶן וַיֹּאמֶר מֹדִיעַ מִהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם:	18
19	And they said: 'An Egyptian delivered us out of the hand of the shepherds, and moreover he drew water for us, and watered the flock.'	וַתֹּאמְרוּן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם־דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁק אֶת־הַצֹּאן:	19
20	And he said unto his daughters: 'And where is he? Why is it that ye have left the man? call him, that he may eat bread.'	וַיֹּאמֶר אֶל־בָּנָתָיו וְאִיזוֹ לָמָּה זֶה עֹזְבֶתֶן אֶת־הָאִישׁ קִרְאֵן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם:	20
21	And Moses was content to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter.	וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה לְשִׁבֶת אֶת־הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת־צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְמִשְׁהָ:	21
22	And she bore a son, and he called his name Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land.'	וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בָאֲרֶץ נִכְרִיָּה: (פ)	22
23	And it came to pass in the course of those many days that the king of Egypt died; and the children of Israel sighed by reason of the bondage, and they cried, and their cry came up unto God by reason of the bondage.	וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיָּאֲנָחוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִן־הָעֲבָדָה וַיִּזְעָקוּ וַתָּעַל שְׁוַעֲתָם אֶל־הָאֱלֹהִים מִן־הָעֲבָדָה:	23
24	And God heard their groaning, and God remembered His covenant with Abraham, with Isaac, and with Jacob.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק וְאֶת־יַעֲקֹב:	24

(17) ויגרשום. מפני הגידוי:

(20) למה זה עזבתן. הכיר זו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכס, כמה דאם אמר כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(21) ויורא. כהרגומו, (ס"א כמשמעו) ודומה לו הוֹאֵל נָא וְלֵין (שופטים יט, ו), ולו הוֹאֵלנו, הוֹאֵלתי לדבר. ומדרשו לשון קֹלָה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם צרשמו:

(23) ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר צמדין, וימת מלך מצרים והוצרכו ישראל לתשועה, ומשה היה רועה וגו' ובאמת תשועה על ידו, ולכן נסמכו פרשיות הללו. (צר"י): וימת מלך מצרים. נטרע, והיה שומט תינוקות ישראל ורומץ צדמס (שמו"ר א, לד):

25	And God saw the children of Israel, and God took cognizance of them.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יְהוָה רָאָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס) יְהוָה רָאָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: (ס)	25
III	Now Moses was keeping the flock of Jethro his father-in-law, the priest of Midian; and he led the flock to the farthest end of the wilderness, and came to the mountain of God, unto Horeb.	וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה יֵת עֹנָא דִּיתְרוֹ חֲמוּתֵי רַבָּא דְּמִדְיָן וַדְּבַר יֵת עֹנָא לְאַתְר שְׂפֵר רַעִיָא לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לְטוֹרָא דְּאַתְגִּיל עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי לְחֹרֵב: וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כְּהֵן מִדְיָן וַיְנַהֵג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים חֹרֵב:	רביעי ב
2	And the angel of the LORD appeared unto him in a flame of fire out of the midst of a bush; and he looked, and, behold, the bush burned with fire, and the bush was not consumed.	וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנו אֲכָל: וַיֵּרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסִּנֵּה בֹעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינָנו אֲכָל:	2
3	And Moses said: 'I will turn aside now, and see this great sight, why the bush is not burnt.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאַרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגְּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְתַּר־נָא וְאַרְאֶה אֶת־הַמִּרְאָה הַגְּדֹל הַזֶּה מִדּוּעַ לֹא־יִבָּעַר הַסִּנֵּה:	3
4	And when the LORD saw that he turned aside to see, God called unto him out of the midst of the bush, and said: 'Moses, Moses.' And he said: 'Here am I.'	וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי: וַיֵּרָא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנְנִי:	4
5	And He said: 'Draw not nigh hither; put off thy shoes from off thy feet, for the place whereon thou standest is holy ground.'	וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁלִי וְנַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא: וַיֹּאמֶר אֶל־תִּקְרַב הָלֵם שְׁלִי וְנַעֲלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ אֲרִי אֲתֵרָא אֲשֶׁר אַתָּה עומֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא:	5

(24) נאקתם. זעקתם, וכן מעיר מִתִּים יִנָּקוּ (איוז כד, יז): את בריתו את אברהם. עם אזרהס:

(25) וידע אלהים. נתן עליהם לזולא העלים עיניו:

(1) אחר המדבר. להמרחק מן הגזל, שלא ירעו צדקות אחרים: אל הר האלהים. על שם העמיד:

(2) בלבית אש. צלהצח אש לזו של אש, כמו לז השמים, צלצ האלה, (שמואל-ז יח, יד) ואל תחמה על התי"ו, שיש לנו כיווא

זו, מה המלה לצסך (יחזקאל טז, ל): מתוך הסנה. ולא חילן אחר, משום עמו אֲנִי צִנְרָה: אבל, נאכל, כמו לא עזד זה,

אשר לקח משם:

(3) אסורה נא. אסורה מכאן להמקרב שם:

(5) של. שְׁלוֹף והוא, כמו וְנָשַׁל הַצִּנְרָל (דברים יט, ה), כי ישל זיתך: אדמת קודש הוא. המקום:

6	Moreover He said: 'I am the God of thy father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.' And Moses hid his face; for he was afraid to look upon God.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּית אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּית אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבֵּית אֱלֹהִים:
7	And the LORD said: 'I have surely seen the affliction of My people that are in Egypt, and have heard their cry by reason of their taskmasters; for I know their pains;	וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שֶׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיִּתְּ קִבְלָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלַחְיָהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן: וַיֹּאמֶר יְיָ מִגֵּלָא גְלִי קִדְמִי שֶׁעָבִיד עַמִּי דְּבַמְצָרִים וַיִּתְּ קִבְלָתְהוֹן שְׁמִיעַ קִדְמִי מִן קִדְמִי מִפְּלַחְיָהוֹן אֲרִי גְלִי קִדְמִי כִּיבִיהוֹן:
8	and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.	וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וְלֵאסְקִיתָהוֹן מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם הַיְּהוּדִים לְאֶרֶץ טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְּבוֹסִי: וְאֶתְגַּלִּיתִי לְשִׁיבֹתָהוֹן מִיָּדָא דְּמִצְרָאִי וְלֵאסְקִיתָהוֹן מִן אֶרֶץ מִצְרַיִם הַיְּהוּדִים לְאֶרֶץ טָבָא וּפְתִיָא לְאֶרֶץ עֲבָדָא חֵלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְּבוֹסִי:
9	And now, behold, the cry of the children of Israel is come unto Me; moreover I have seen the oppression wherewith the Egyptians oppress them.	וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם: וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם:
10	Come now therefore, and I will send thee unto Pharaoh, that thou mayest bring forth My people the children of Israel out of Egypt.'	וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וְעַתָּה לֵךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל־פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
11	And Moses said unto God: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פַּרְעֹה וְכִי אֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:

(7) כי ידעתי את מכאוביו. כמו וַיֵּדַע קְלָהִים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו, ולא העלמתי עיני ולא חֲסִטוֹם את חֲזִנִי מִנְעֻקָם:
(10) ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:
(11) מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שפעשה להם גם ואוציאם ממצרים:

12.

וַאֲמַר אֲרִי יְהִי מִיָּמְרֵי בְּסַעֲדָךְ
וְדִין לְךָ אֶתָּא אֲרִי אֲנִי
שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפְקוֹתֶיךָ יָת עָמָא
מִמַּצְרִים תְּפַלְחוּן קָדָם יְיָ עַל
שׁוּרָא תְּדִין:

12

13

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יי הָא אֲנִי
אֲתִי לְוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
לְהוֹן אֱלֹהֵא דְאַבְהֶתְכֹן
שְׁלַחְנִי לְוֹתְכֹן וַיִּמְרוּן לִי מִן
שְׁמִיָּה מֵא אִמֵּר לְהוֹן:

13

14

וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר
אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כְּדֵן תִּימָר לִבִּי
יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחֲנִי לְוֹתְכוֹן:

14

15

וַאֲמַר עוֹד יִי לְמֹשֶׁה כִּדְּנִי
וַיֹּמַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל יִי אֱלֹהָא
דְּאַבְרָהָם וְאֱלֹהֵיהּ דְּאַבְרָהָם
וְאֱלֹהֵיהּ דְּיִצְחָק וְאֱלֹהֵיהּ
דְּיַעֲקֹב שְׁלַחְנִי לְוַתְּכוֹן דִּין
שְׂמִי לְעָלְמָא וְדִין דְּיִצְחָק לְכָל
דָּר וְדָר:

15

(12) ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה, לך האות כי אנכי שלחתיך, ותכלית בשליחותי וכדאי אני להציל, כבאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיינו אָפֵל, כך חלך בשליחותי ואינך ניזון, וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאתו זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו מצרים. דבר אחר כי אהיה עמך, וזה שתכלית בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, וזה שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו, וְהָיָה לְךָ הָאוֹת כָּבוֹד הַשָּׁמַיִם קְסִימָה וגו' (ישעי' לז, ל), מפלת סנהריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת, שארצכם חריבה מפירות ואני אבצר הספיחים:

(14) אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות, אמר לפניו רש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דייס בצרה זו, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'. (צרכות ט: שמו"ג, ז) (לא שהשכיל חלילה משה ביותר, אלא שלא הבין דברי השי"ת, כי לא מחשבתו מחשבת השי"ת, שמו"א כך היתה דעתו באומרו יתבדך אהיה אשר אהיה, למשה ולצדק הבגיד, ולא שיגיד לישראל, וזהו יפה אמרת, שגם דעתי מתחלה כך היתה, שלא תגיד לצני ישראל כדברים האלה, אלא כה תאמר לצני ישראל אהיה פעם אחת. וכן משמע במסכת צרכות 170"ק):

(15) זה שמי לעלם. חסר וי"ו לומר, העלימהו, שלא יקרא ככתבו (שמו"ר ג, ט): וזה זכריו. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר, ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור:

16	Go, and gather the elders of Israel together, and say unto them: The LORD, the God of your fathers, the God of Abraham, of Isaac, and of Jacob, hath appeared unto me, saying: I have surely remembered you, and seen that which is done to you in Egypt.	לך וְאַסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֲבֹרְתָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֹדֹתַי אֲתָכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:	חמישי
17	And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.	וְאָמַר אֶעֱלֶה אֲתָכֶם מִמִּצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִטִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:	17
18	And they shall hearken to thy voice. And thou shalt come, thou and the elders of Israel, unto the king of Egypt, and ye shall say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath met with us. And now let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, that we may sacrifice to the LORD our God.	וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ וּבָאתָ אִתָּהּ וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכֶה־נָּא דֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	18
19	And I know that the king of Egypt will not give you leave to go, except by a mighty hand.	וְאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֲתָכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֵךְ וְלֹא בְיַד חֲזָקָה:	19
20	And I will put forth My hand, and smite Egypt with all My wonders which I will do in the midst thereof. And after that he will let you go.	וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל־נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֲתָכֶם:	20

(16) את זקני ישראל. מיוחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ס' רבוא: (18) ושמעו לקולך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שזלשון זה הם נגאלים, יעקב אמר להם ואלהים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם פקד פקדך ואלהים פקדך (בראשית נ, כה): נקרה עלינו. לשון מקרה, וכן ויקר אלהים (במדבר כג, ד), ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלוס: (אלהי העבריים. יו"ד יחירה, רמז ל"י מכות. דרש"י ישן): (19) לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך: לא יתן. לא יצדק, כמו על פן לא נספיק (בראשית כ, ו), לא נתנו אלהים להרע עמדי (שם לא, ח), וכלן לשון נתינה הם. וי"מ ולא ביד חזקה. ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' ומתרגמין אותו וְלֹא מִן קֶדֶם דְּחִילָה פְקִיף. משמו של רבי יעקב דרבי מנחם נאמר לי:

21	<p>And I will give this people favour in the sight of the Egyptians. And it shall come to pass, that, when ye go, ye shall not go empty;</p>	<p>וְנָתַתִּי אֶת־תֶּן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p> <p>וְאֶתֵּן יָת עֲמָא הָדִין לְרַחֲמֵין בְּעֵינֵי מִצְרָאָי וְיֵהִי אַרְי תִּהְיוּן לֹא תִהְיוּן רִיקָנִין:</p>	<p>21 וְנָתַתִּי אֶת־תֶּן הָעַם־הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תֵלְכוּן לֹא תֵלְכוּ רִיקִים:</p>
22	<p>but every woman shall ask of her neighbour, and of her that sojourneth in her house, jewels of silver, and jewels of gold, and raiment; and ye shall put them upon your sons, and upon your daughters; and ye shall spoil the Egyptians.'</p>	<p>וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם וְנָצַלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p> <p>וְתִשְׂאֵל אִתָּא מִשְׁכֵּנֶתָּהּ וּמִקְרִיבַת בֵּיתָהּ מִנִּין דְּכֶסֶף וּמִנִּין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וְתִשְׁוִין עַל בְּנִיכּוֹן וְעַל בְּנֹתֵיכּוֹן וְתִרְוֹקְנוֹן יָת מִצְרַיִם:</p>	<p>22 וְשָׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכֵּנֶתָּהּ וּמִגֵּרַת בֵּיתָהּ כֶּסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת וְשִׁמְתָם עַל־בְּנֵיכֶם וְעַל־בָּנֹתֵיכֶם וְנָצַלְתֶּם אֶת־מִצְרַיִם:</p>
IV	<p>And Moses answered and said: 'But, behold, they will not believe me, nor hearken unto my voice; for they will say: The lord hath not appeared unto thee.'</p>	<p>וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p> <p>וְאֶתִּיב מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהָא לֹא יֵהֱיִמְנוּ לִי וְלֹא יִסְבְּלוּן מִנִּי אַרְי יִימְרוּן לֹא אֲתִגְלִי לָךְ יְיָ:</p>	<p>IV וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא־נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה:</p>
2	<p>And the LORD said unto him: 'What is that in thy hand?' And he said: 'A rod.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כִּי מִזֶּה) קִי וַיֹּאמֶר חֹטְרָא:</p> <p>וַיֹּאמֶר לִיה יְיָ מָא דִּין בִּידְךָ</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (כִּי מִזֶּה) קִי וַיֹּאמֶר חֹטְרָא:</p>
3	<p>And He said: 'Cast it on the ground.' And he cast it on the ground, and it became a serpent; and Moses fled from before it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p> <p>וַיֹּאמֶר רְמוּדֵי לְאֶרֶצָא וּרְמוּדֵי לְאֶרֶצָא וְהָיָה לְחֹיָא וְעִרַק מֹשֶׁה מִן קִדְמוּהֵי:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אֶרֶצָה וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרֶצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיִּנָּס מֹשֶׁה מִפָּנָיו:</p>
4	<p>And the LORD said unto Moses: 'Put forth thy hand, and take it by the tail—and he put forth his hand, and laid hold of it, and it became a rod in his hand—</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אוֹשִׁיט יָדְךָ וְאִחִיד בְּדַבְּבִיהּ אוֹשִׁיט יְדִיהּ וְאִתְקִיף בִּיהּ וְהָיָה לְחֹטְרָא בִּידְיָהּ:</p> <p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאִחִיד בִּזְנֻבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וְאִחִיד בִּזְנֻבּוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּחְזַק בּוֹ וַיְהִי לְמִטָּה בְּכַפּוֹ:</p>

(22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה חספה צצית: ונצלתם. כתרומתו ותרומתו, וכן וינצלו את מנצרים (שמות יב, לו), וינצלו בני ישראל את עדים (שם לג, ו), והנו"ן בו יסוד. ומנחם חזרו במחצרת ד"י, עם וינצלו אללהים את מקנה חצבים (בראשית לא, ט), אשר הנציל אללהים מאזינו, ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם, אלא בלשון ופעלתם, כמו ונסקסם מעל הַדְּמָה (דברים כח, סג), ונתחם ביד אויב, ונצקסם לפני חצבים (ויקרא כו, יז), ונסקסם בחוקה (יחזקאל כב, כא), ואמרתם נלנו, לשון נפעלנו, וכל כו"ן שהיא צאה בחיזה לפרקים, ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם, תנקד בכו"ף צחטף, כגון ונצקסם את חצבים (בראשית מה, יט), ונסקסם להם את חֶרֶן הַגֶּלֶד (במדבר לב, כט), ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר, שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נגול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, פפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו ודצקסם אל הסלע (שם כ, ח), ודצקסם את הצית (יחזקאל מה, כ), ולמדקסם אתם את צגיקם (דברים יא, יט):

(2) מזה בידך. לכן נכתבתי צאה לחת לדרוש, מזה שצידך אתה חייב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו, כאדם שאומר לחצירו, מודה אתה שזו שלפניך אצן היא, אומר לו הן, אומר לו הריני עושה אותה עך:

(3) ויהי לנחש. רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (באומרם לא יאמינו לי), ותפס אומנתו של נחש:

(4) ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא, ויחזקו האנשים צגילו (בראשית יט, טז) וקצוקה צמלציו (דברים כה, יא), וקצוקה צוקנו (שמואל א יז, לה), כל לשון חזק הדבור לצ"ת, לשון אחיזה הוא:

that they may believe that the LORD, the God of their fathers, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob, hath appeared unto thee.'

And the LORD said furthermore unto him: 'Put now thy hand into thy bosom.' And he put his hand into his bosom; and when he took it out, behold, his hand was leprous, as white as snow.

And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of his bosom, behold, it was turned again as his other flesh.—

And it shall come to pass, if they will not believe thee, neither hearken to the voice of the first sign, that they will believe the voice of the latter sign.

And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land.'

And Moses said unto the LORD: 'Oh Lord, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'

לִמְעַן יֵאֱמִינוּ כִּי־נִרְאָה אֵלַיִךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: 5

וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הִבֵּא־נָא יָדְךָ בְּחִיקוֹ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחִיקוֹ וַיֹּצֵאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מִצְרַעַת כַּשָּׁלֵג: 6

וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיֹּצֵאָהּ מִחִיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כְּבָשָׂרוֹ: 7

וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֵת הָרִאשׁוֹן וְהֵאֱמִינוּ לְקֹל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: 8

וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹלְךָ וְלִקְחָתָהּ מִמִּימֵי הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָהּ הַיַּבֵּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבֵּשֶׁת: 9

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאֵז דְּבָרְךָ אֶל־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פָּנַי וּבְכָד לְשׁוֹן אֲנִי: 10

(6) מצורעת כשלג. דרך צרעת להיות לבנה, אם צהרת לבנה היא, אף צאות זה רמז לו שלשון הרע קיפר באומרו לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקחה מרים על לשון הרע:

(7) ויוציאה מחיקו והנה שבה וגו'. מכאן, שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות, שהרי צראשונה לא נאמר מחיקו (שמו"ר ג, יח):

(8) והאמינו לקול האות האחרון. משתאמר להם שצילכס לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע, יאמינו לך, שכבר למדו צדק שהמודווגין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואצילמך שציל שרה:

(9) ולקחת ממימי היאור. רמז להם שצמכה ראשונה נפרע מאלהותם, (פירוש, כשהקצ"ה נפרע מן האומות, נפרע מאלהותם תחלה, שהיו עוזדים לנילוס הממחה אותם, והפכס לדס. צרש"י ישן): והיו המים וגו'. והיו, והיו, שני פעמים, נראה צעני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדס ציצשת, שומע אני שצידו הם הפכים לדס, ואז כשירדו לארץ יהיו צהוייתן, אצל עכשיו מלמדנו, שלא יהיו דס עד שיהיו ציצשת:

11	And the LORD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the LORD?	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֶׁם פִּה לְאָדָם אוֹ מִי־יָשׁוּם אֵלֶם אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פֶה־חָא אוֹ עוֹרֶה הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִיה מִן שׁוֹי פֶּה לְאִנְשָׁא אוֹ מִן שׁוֹי אֶלְיָמָא אוֹ חֲרָשָׁא אוֹ פִתְיָחָא אוֹ עוֹרָא הֲלֹא אָנָּא יְיָ:
12	Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.	וְעַתָּה לֵךְ וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר:	וְכַעַן אֵינִיל וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְאַל־פִּנְךָ דִּתְמַלִּיל:
13	And he said: 'Oh Lord, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'	וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בִּיד־תִּשְׁלַח:	וַיֹּאמֶר בִּבְעוּ יְיָ שְׁלַח כְּעַן בִּיד מִן דְּכָשֶׁר לְמִשְׁלַח:
14	And the anger of the LORD was kindled against Moses, and He said: 'Is there not Aaron thy brother the Levite? I know that he can speak well. And also, behold, he cometh forth to meet thee; and when he seeth thee, he will be glad in his heart.	וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחֱיךָ הֲלֹא יֵדְעָתִי כִּי־דָבָר יִדְבָּר הוּא וְגַם הִנֵּה־הוּא יֵצֵא לִקְרֹאתְךָ וְרָאֶךָ וְשִׂמְחָ בְּלִבּוֹ:	וְתַקִּיף רוּגְזָא דִּי בְּמִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחֱיךָ לִינְאָה גְּלִי קְדָמִי אֲרִי מְלָלָא יְמַלִּיל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפִיק לְקִדְמוּתְךָ וַיַּחְוִינְךָ וַיַּחְדִּי בְּלִבִּיה:
15	And thou shalt speak unto him, and put the words in his mouth; and I will be with thy mouth, and with his mouth, and will teach you what ye shall do.	וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם־פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:	וְתַמְלִיל עֲמִיה וְתַשְׁוִי יֵת פִּתְגָּמִיָּא בְּפִמִּיה וּמִימָרִי יְהִי עִם פִּמְךָ וְעִם פִּמִּיה וְאַלְיךָ יִתְכּוֹן יֵת דִּתְעֲבָדוּן:
16	And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in God's stead.	וְדִבַּר־הוּא לְךָ אֶל־הָעָם וְהָיָה הוּא יְהִי־לְךָ לִפֶּה וְאַתָּה תִּהְיֶה־לּוֹ לְאֱלֹהִים:	וַיְמַלִּיל הוּא לְךָ עִם עָמָא וַיְהִי הוּא יְהִי לְךָ לְמַתְוִיגְמָן וְאַתָּה תִּהְיֶה לִיה לְרַב:

(10) גם מתמול וגו'. למדנו שכל שצעה ימים היה הקצ"ה מפתה את משה צסנה לילך בשליחותו, מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ציוס הו' כשאמר לו זאת, עוד שלח נא ציד תשלח, עד שחרה צו וקבל עליו. (שמו"ר ג, טז) וכל זה, שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו, ונציא היה, שנאמר (הלל אהרן אחיך הלוי וגו', ועוד נאמר לעלי הכהן) הנגלה נגליתי אל צית אצריך צהיותם צמקרים (שמואל"א ב, כז), הוא אהרן, וכן ואודע להם צאריך מנצרים וגו' (יחזקאל כ, ה) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נצואה לאהרן נאמרה: כבוד פה. ככצידות אני מדבר, וצלשון לע"ז צלצו

(11) מי שם פה וגו'. מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמן צמנות הריגתך, ואת משרתיו חרשים שלא שמעו צוותו עליך, ולאספקלטורין (שבת קס). ההורגים מי עשאם ענקים, שלא ראו כשצרחת מן הציומה וגמלטת (תנחומא שמות י): הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(13) ביד תשלח. ציד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ציד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעמיד, יש לך שלוחים הרבה:

(14) ויחר אף. (זבחים קב.) רבי יהושע צן קרחה אומר, כל חרון אף שצתורה נאמר צו רועם, וזה לא נאמר צו רועם, ולא מצינו שצא עונש על ידי אותו חרון, אמר לו רבי יוסי אף צו נאמר צו רועם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עמיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לנאח ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר ומשה איש דהללים צניו יקראו על שצט הלוי (דברי הימים"א כג, יד): הנה הוא יצא לקראתך. כשמתלך למצרים: וראך ושמח בלב. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה, ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנחמן על הלצ:

17	And thou shalt take in thy hand this rod, wherewith thou shalt do the signs.'	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסָּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֵת: (פ)	וְיֵת חֹטֶרָא הָדִין תִּסָּב בִּידְךָ דְּתַעֲבִיד בֵּיהּ יֵת אֲתִיָּא: הָאֵתֵת: (פ)	17
18	And Moses went and returned to Jethro his father-in-law, and said unto him: 'Let me go, I pray thee, and unto my brethren that are in Egypt, and see whether they be yet alive.' And Jethro said to Moses: 'Go in peace.'	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁכַּח אֶל-אֲתִי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:	וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל-יֶתֶר חֹתָנוּ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָא וְאֶשְׁכַּח אֶל-אֲתִי אֲשֶׁר-בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעֲוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יֶתֶרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:	ששי ג
19	And the LORD said unto Moses in Midian: 'Go, return into Egypt; for all the men are dead that sought thy life.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תֵּיב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל- גִּוְכְרֵיָא דְּבָעוּ לְמִקְטֹלָךְ:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֵיזִיל תֵּיב לְמִצְרַיִם אֲרִי מִיתוּ כָל- גִּוְכְרֵיָא דְּבָעוּ לְמִקְטֹלָךְ:	19
20	And Moses took his wife and his sons, and set them upon an ass, and he returned to the land of Egypt; and Moses took the rod of God in his hand.	וַדְּבַר מֹשֶׁה יֵת אֶתְתִּיהּ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְאֶדְכִּיבְנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתֵב לְאֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יֵת חֹטֶרָא דְּאֶתְעִבִּידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵיהּ:	וַדְּבַר מֹשֶׁה יֵת אֶתְתִּיהּ וְיֵת בְּנוֹהֵי וְאֶדְכִּיבְנוֹן עַל חֲמֹרָא וְתֵב לְאֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָסִיב מֹשֶׁה יֵת חֹטֶרָא דְּאֶתְעִבִּידוּ בֵּיהּ נָסִין מִן קָדָם יְיָ בִּידֵיהּ:	20
21	And the LORD said unto Moses: 'When thou goest back into Egypt, see that thou do before Pharaoh all the wonders which I have put in thy hand; but I will harden his heart, and he will not let the people go.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמַתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל- מוֹפְתֵיָא דְּשִׁוְיֵתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידֵנוֹן קָדָם פֶּרְעָה וְאֵנָּא אֶתְקִיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עָמָא:	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמַהְכָּךְ לְמַתָּב לְמִצְרַיִם חֲזִי כָל- מוֹפְתֵיָא דְּשִׁוְיֵתִי בִּידְךָ וְתַעֲבִידֵנוֹן קָדָם פֶּרְעָה וְאֵנָּא אֶתְקִיף יֵת לְבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח יֵת עָמָא:	21
22	And thou shalt say unto Pharaoh: Thus saith the LORD: Israel is My son, My first-born.	וְתִימַר לְפֶרְעָה כִּדְנָן אָמַר יְיָ בְרִי בִּכְרִי יִשְׂרָאֵל:	וְתִימַר לְפֶרְעָה כִּדְנָן אָמַר יְיָ בְרִי בִּכְרִי יִשְׂרָאֵל:	22

- (16) ודבר הוא לך. בשצילך ידבר אל העם, וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכולם לשון על הס: יהיה לך לפה. למליך, לפי שאתה כדד פה: לאלהים. לרצולש:
- (18) וישב אל יתר חתנו. ליטול רשות, שהרי נשבע לו (שלא יזוז ממדין כי אם צרשותו). (מכילתא יתרו) ושצעה שמות היו לו, רעואל, יתר, יתרו, קיני, וכו':
- (19) כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואזכרים, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוז כמת (נדריס סד):
- (20) על החמור. חמור המיוחד, הוא החמור שחבש אצרהם לעקידת יצחק, והוא שעמיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר עני ולכב על חמור (זכריה ט, ט): וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא:
- (21) בלכתך לשוב מצרימה וגו'. דע, שעל מנת כן חלך, שמהא גזור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלשה אותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה נזה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו, ולא מנינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עמיד לשום צידך צמארים, כמו כי ידבר ללכם פרעה וגו' (שמות ז, ט), ואל תחמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו, כשתדבר עמו כצר שמתים צידך:
- (22) ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח, אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדולה, כמו אף אָני צָחור אָתְגָהוּ (תהלים פט, כח), זו פשוטו. ומדרשו, כאן חסס הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

23	And I have said unto thee: Let My son go, that he may serve Me; and thou hast refused to let him go. 'Behold, I will slay thy first-born.'	וַאֲמַר אֵלָיִךְ שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמָּאֵן לְשַׁלְּחוֹ הַנֶּה אֲנִי הָרֹג אֶת־בְּנֶךָ בְּכַרְךָ: וַאֲמַרְתִּיתָ לֵךְ שְׁלַח יְת בְּרִי וְיַפְלַח קַדְמִי וּמִסְרִיב אֶת לְשַׁלְּחוֹתֶיהָ הֵא אֲנִי קָטִיל יְת בְּרֶךְ בּוֹכְרֶךְ:	23
24	And it came to pass on the way at the lodging-place, that the LORD met him, and sought to kill him.	וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמַלְוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיִּבְקֹשׁ תְּמִיתוֹ: וַהֲוֶה בְּאֹרְחָא בְּבֵית מִבְתָּא וְעָרַע בֵּיה מְלֶאכָא דִּי וּבְעָא לְמַקְטִילָהּ:	24
25	Then Zipporah took a flint, and cut off the foreskin of her son, and cast it at his feet; and she said: 'Surely a bridegroom of blood art thou to me.'	וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צִפְרָה צָר וַתְּכַרֵּת אֶת־עֲרֻלַּת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתָן־דָּמִים אַתָּה לִי: וַנְּסִיבַת צִפּוֹרָה שֹׁנָא וּגְזַרְתָּ יְת עֲרֻלַּת בְּרָה וְקָרִיבַת לְקַדְמוּהִי וַאֲמַרְתָּ בְּדָמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אַתְּהִיב חֲתָנָא לָנָא:	25
26	So He let him alone. Then she said: 'A bridegroom of blood in regard of the circumcision.'	וַיַּרְךָ מִמֶּנּוּ אִזְ אֲמַרְהָ חֲתָן דָּמִים לְמוּלָתָּ: (פ) וְנָח מִנִּיהָ בְּכֵן אֲמַרְתָּ אֱלֹוִי דְּמָא דְּמַהוּלְתָּא הָדִין אַתְּהִיב חֲתָנָא קָטוּל:	26
27	And the LORD said to Aaron: 'Go into the wilderness to meet Moses.' And he went, and met him in the mountain of God, and kissed him.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרֹאת מֹשֶׁה הַמַּדְבָּרָה וְיִלְךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשָּׁק לּוֹ: וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֵיזִיל לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבָּרָא וְאִזֵּל וְעָרְעִיה בְּטוֹרָא דְּאַתְגָּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי וְנָשִׁיק לִיה:	27
28	And Moses told Aaron all the words of the LORD wherewith He had sent him, and all the signs wherewith He had charged him.	וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֶת־כָּל־הָאֵתוֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וַחֲוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יְת כָּל שְׁתַּגְמִיָּא דִּי דְּשַׁלְּחִיה וְיְת כָּל אֲתִיָּא דְּפִקְדִיָּה:	28

(23) ואומר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו'. הנה אנכי הרג וגו'. היא מכה אחרונה, וזה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שנאמר באיוב הן אל יִשְׁגִּיב צָלְחוֹ, לפיכך, מי קמהו מורקה (איוב לו, כז), בשר ודם המבקש להנקם מחיורו, מעלים את דבריו שלא יבקש הנלה, אבל הקב"ה ישיגב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשונו אליו, לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשון: (24) ויהי בדרך במלון. משה: ויבקש המיתו. למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנחשדל נענש עונש מיתה. תניא אמר רבי יוסי ח"ו לא נחשדל, אלא אמר, אמול ואשא לדרך, סכנה היא לחינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהה שלשה ימים, הקב"ה זוני לך שוב מצרים, ומפני מה נענש מיתה, לפי שנחשדל במלון תחלה (במסכת נדרים לא:), והיה המלאך נעשה כמין נחש, ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אורתו מקום, הצינה לפורה שבשזיל המילה הוא: (25) ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על צנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך. הורג אישי אתה לי: (26) וירך. המלאך ממנו. אז, צינה שעל המילה צא להורגו: אמרה חתן דמים למוולת. חתני היה נרצח על דבר המילה. (שינה רש"י בלשוננו, לעיל כתב אתה היית גורם, דקשה לרש"י, מה זה אז אמרה חתן דמים, והלא גם לעיל אמרה חתן דמים, אלא מתחלה סברה דזה וזה גורם, חטא המילה וחטא אחר, אח"כ כשראתה וירך לגמרי, אז הצינה דעל דבר המילה לצד צא, וזהו ממורץ גם כן שינוי לשון בחרגוס אונקלוס בחתן דמים, ודו"ק כנ"ל): למוולת. על דבר המולות, שם דבר הוא, והלמד"ד משמשת בלשון על, כמו וְאִמַר פְּרָעָה לְבָנִי יִצְחָאֵל (שמות יד, ג). ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

29	And Moses and Aaron went and gathered together all the elders of the children of Israel.	וַיָּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֵּאסְפוּ אֶת כָּל־זִקְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	29
30	And Aaron spoke all the words which the LORD had spoken unto Moses, and did the signs in the sight of the people.	וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֵתוֹת לְעֵינֵי הָעָם:	30
31	And the people believed; and when they heard that the LORD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.	וַיֵּאֱמָן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָיָם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:	31
V	And afterward Moses and Aaron came, and said unto Pharaoh: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Let My people go, that they may hold a feast unto Me in the wilderness.'	וְאַחֲרַיִם בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּחֲגוּ לִי בַמִּדְבָּר:	שביעי
2	And Pharaoh said: 'Who is the LORD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the LORD, and moreover I will not let Israel go.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־יְהוָה וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:	2
3	And they said: 'The God of the Hebrews hath met with us. Let us go, we pray thee, three days' journey into the wilderness, and sacrifice unto the LORD our God; lest He fall upon us with pestilence, or with the sword.'	וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נִלְכָּה נָא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן־יִפְגְּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בַּחֶרֶב:	3
4	And the king of Egypt said unto them: 'Wherefore do ye, Moses and Aaron, cause the people to break loose from their work? get you unto your burdens.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמֹה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תִּפְרִיעוּ אֶת־הָעָם מִמַּעֲשֵׂיו לָכוּ לְסִבְלַתִּיכֶם:	4

(1) ואחר באו משה ואהרן וגו'. אזל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן, עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטיין, לפי שיראו ללכת (שמו"ר ה, יד), ובסיני נפרע להם, וגם משה נצדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:
(3) פן יפגענו. פן יפגעו היו זריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא:
(4) תפריעו את העם ממעשיו. תצדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, שזומעים להם וסבירים לנוח מן המלאכה, וכן פירעהו אל טענר צו (משלי ד, טו), רחקהו, וכן וספֿרעו כל עֶנְתִּי (שם א, כה), פי פֿרֶע הוא (שמות לב, כה), נרחק ונתעז: לכו

5 And Pharaoh said: 'Behold, the people of the land are now many, and will ye make them rest from their burdens?'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְּבָלָתָם: וַאֲמַר פַּרְעֹה הֲאֵל מִדֹּסְגִי'אֵין כֶּעַן עֲמָא דְאַרְעָא וְתִבְטְלוּן יְתָהוּן מִפּוּלְחָנְהוּן:	5 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֲעַתָּה עִם הָאָרֶץ וְהַשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסְּבָלָתָם:
6 And the same day Pharaoh commanded the taskmasters of the people, and their officers, saying:	וַיִּצְוֵה פַרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא הַגֹּנָשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיו וְיַת שְׁלוֹטְנֵי עֲמָא וְיַת סָרְכֹהֵי לְמִימַר:	6 וַיִּצְוֵה פַרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא אֶת־הַגֹּנָשִׁים בָּעָם וְאֶת־שֹׁטְרֵיו לְאָמֹר:
7 'Ye shall no more give the people straw to make brick, as heretofore. Let them go and gather straw for themselves.	לֹא תִסְכּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְמַרְמֵי לִבְנִין כְּמַאתְמָלִי וּמִדְקֻמוֹהִי אֲנִין יִיזְלוּן וְיִקְבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:	7 לֹא תִסְכּוּן לְמַתָּן תִּבְנָא לְעֲמָא לְלִבְנֵי הַלְבָנִים כְּתִמּוּל שְׁלֹשָׁם הֵם יִלְכוּ וְיִקְשְׁשׁוּ לָהֶם תִּבָּן:
8 And the tale of the bricks, which they did make heretofore, ye shall lay upon them; ye shall not diminish aught thereof; for they are idle; therefore they cry, saying: Let us go and sacrifice to our God.	וְיַת סְכּוּם לִבְנִי'א דְאֲנִין עֲבָדִין מַאתְמָלִי וּמִדְקֻמוֹהִי תִמְנֹן עֲלֵיהוֹן לֹא תִמְנַעוּן מִנִּיהִ אֲרִי בְטָלִין אֲנִין עַל כֵּן אֲנִין מִצֹּחִין לְמִימַר נִיזִיל נִדְבַח קֳדָם אֱלֹהֵנָא:	8 וְאֶת־מִתְכַּנֶּת הַלְבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים תִּמּוּל שְׁלֹשָׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צֹעְקִים לֵאמֹר נִלְכָּה נִזְבַּחַה לֵאלֹהֵינוּ:
9 Let heavier work be laid upon the men, that they may labour therein; and let them not regard lying words.'	וְיִתְקַף פּוּלְחָנָא עַל גּוֹבְרִי'א וְיִתְעַסְקוּן בֵּיהּ וְלֹא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִין בְּטִילִין:	9 תִּתְקַבֵּד הָעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ־בָהּ וְאֵל־יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי־שֹׁקֶר:

לסבולותיהם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות צנתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שצטו של לוי, ותדע לך, שהרי משה ואהרן יוצאים וצאים שלא צרשות:

(5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם, ואחת משביתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(6) הנוגשים. מצריים היו, והשומרים היו ישראלים, הנוגש ממונה על כמה שומרים, והשומר ממונה לקדושת צעושי המלאכה:

(7) תבן. אשטו"בלא, היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיט"לש בלע"ז, שעושים מטיט, ומיבשין אותן בחמה, ויש שזורפין אותן בכבשן: כתמוול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(8) ואת מתכנת הלבנים: סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה החשבון נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לצט פונה אל הצטלה וצועקים לאמר נלכה וגו': מתכנת. ומכן לבנים, ולו נחכנו עלילות, את הכסף המתוכן, כולן לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפוייה צידם ועזובה מהם, והם נרפים ממנה רטר"יש בלע"ז

(9) ואל יעשו בדברי שקר. ואל יגורו וידברו תמיד דברי רוח, לאמר נלכה נזכרה, ודומה לו ואשעה בחקך תמיד, למשל ולשנינה מתרגמין וְלִשְׁעִין, וְסִפְרָא וְאִשְׁפָּעִי, ואי אפשר לומר ואל יעשו לשון וישע ה' אל הצל וגו' ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל יעשו אל יפנו, שא"כ היה לו לכתוב ואל יעשו אל דברי שקר, או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם, יִשְׁעָה הָאֵלֶּם עַל עֲשֵׂהוּ (ישעיה יז, ז), וְלֹא שְׁעוּ עַל קְדוֹשׁ יִשְׁרָאֵל (שם לא, א), וְלֹא יִשְׁעָה אֵל הַמְצָאֹת (שם יז, ח), ולא מנאיתי שמוש של ב"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר דבר, נופל לשון שמוש ב"ת, כגון הַקְדָּרִים בָּךְ (יחזקאל לג, ל), וְקִדְרֵי מַרְקָם וְאֶחָדָם בְּמִדְרֵי (במדבר יב, א), הַמִּלָּחָם הַדָּרָבָה (זכריה ד, א), לְדָרָבָה (דברים יא, יט), וְהַדָּרָבָה בְּעִדּוּתִיךָ (תהלים קיט, מה), אף כאן אל יעשו דברי שקר, אל יהיו נדברים דברי שוא והצא:

<p>10 And the taskmasters of the people went out, and their officers, and they spoke to the people, saying: 'Thus saith Pharaoh: I will not give you straw.</p>	<p>וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>	<p>10 וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׁי הָעָם וְשֹׁטְרֵיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:</p>
<p>11 Go yourselves, get you straw where ye can find it; for nought of your work shall be diminished.'</p>	<p>אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרָע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>	<p>11 אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרָע מֵעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:</p>
<p>12 So the people were scattered abroad throughout all the land of Egypt to gather stubble for straw.</p>	<p>וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>	<p>12 וַיִּפְּץ הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן:</p>
<p>13 And the taskmasters were urgent, saying: 'Fulfil your work, your daily task, as when there was straw.'</p>	<p>וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת תִּתֶּבֶן:</p>	<p>13 וְהַנֹּגְשִׁים אָצִים לֵאמֹר כָּלוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר-יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּהֵיֹת תִּתֶּבֶן:</p>
<p>14 And the officers of the children of Israel, whom Pharaoh's taskmasters had set over them, were beaten, saying: 'Wherefore have ye not fulfilled your appointed task in making brick both yesterday and today as heretofore?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>	<p>14 וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׁי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם חֲקֵכֶם לַלֶּבֶן כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁ גַּם-תָּמוּל גַּם-הַיּוֹם:</p>
<p>15 Then the officers of the children of Israel came and cried unto Pharaoh, saying: 'Wherefore dealest thou thus with thy servants?'</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל-פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ:</p>
<p>16 There is no straw given unto thy servants, and they say to us: Make brick; and, behold, thy servants are beaten, but the fault is in thine own people.'</p>	<p>תֶּבֶן לֹא מִתִּיחִיב לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרִין לָנָה עֲבִידֶיךָ וְהָא עֲבָדֶיךָ לָקֹן וְחָטִין עֲלֵיהֶן עֲמָךְ:</p>	<p>16 תֶּבֶן אֵין נֹתֵן לַעֲבָדֶיךָ וְלִבְנֵיךָ אָמְרִים לָנָה עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מְכִים וְחָטִאת עֲמָךְ:</p>

(11) אֲתֶם לָכוּ קַחוּ לָכֶם תֶּבֶן. וְזֵרִיכִים אֲתֶם לֵילֵךְ צוּרִיזוֹת, כִּי אֵין נִגְרָע דָּבָר מִכָּל סָכּוּם לְבָנִים שֶׁהֵייתֶם עוֹשִׂים לְיוֹם צִהּוּת הַתֶּבֶן וְנִסָּן לָכֶם מִזְמַן מִצִּית הַמֶּלֶךְ:

(12) לִקְשֹׁשׁ קֹשׁ לַתֶּבֶן. לִאסּוֹף אִסִּיפָה, לִלְקוֹט לִקְטוֹף לְזוֹרֵךְ תֶּבֶן הַטֵּיט: קֹשׁ. לָשׁוֹן לְקוֹט, עַל שֶׁשׁ שְׂדֵדֵר הַמִּתְפּוֹר הוּא וְזֵרִיךְ לְקוֹשֶׁשׁ, קְרוֹי קֹשׁ בְּשֹׁאֵר מִקוּמוֹת:

(13) אָצִים. דּוּחִקִּים: דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ. חֲשׁוֹן שֶׁל כָּל יוֹם בְּיוֹמוֹ, כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם צִהּוּת הַתֶּבֶן מוֹכֵן:

(14) וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. הַשּׁוֹטְרִים יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, וְחִסִּים עַל חֲצִרֵיהֶם מִלְּדַחֵק, וְכַשֵּׁהוּ מִשְׁלִימִין הַלְבָּנִים לְנוֹגְשִׁים שֶׁהֵם מִצְרַיִם, וְהִיא חֲסֵר מִן הַסָּכּוּם, הִיא מִלְּקִין אוֹתֶם עַל שֶׁלֹּא דַחְקוּ אֶת עוֹשֵׂי הַמִּלְכָּה, לְפִיכֵךְ זָכוּ אוֹתָם שׁוֹטְרִים לִהְיוֹת סִנְהֶדְרִין, וְנֹאֵל מִן הַרוֹחַ אֲשֶׁר עַל מִשָּׁה וְהוֹשֵׁם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר אִסְפָּה לִי שְׂעֵים אִישׁ מִזְרָאֵל, מֵאוֹתָן שִׁדְעַת הַטּוֹבָה שַׁעֲשׂוּ בְּמִצְרַיִם, כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשׁוֹטְרֵיוֹ: וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר שָׂמוּ נֹגְשֵׁי פַרְעֹה אוֹתֶם לְשׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם, לֵאמֹר מִדּוּעַ וְגו', לָמָּה וַיָּבֹאוּ, שֶׁהֵיוּ אוֹמְרִים לָהֶם מִדּוּעַ לֹא כָלִיתֶם גַּם תָּמוּל גַּם הַיּוֹם, חֵק הַקִּצּוֹץ עֲלֵיכֶם לִלְצוֹן כַּתְּמוּל הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁלְּפָנֵי אֲתֶמּוֹל, וְהוּא הִיא צִהּוּת הַתֶּבֶן נֹתֵן לָהֶם: וַיָּבֹאוּ לָשׁוֹן וַיִּפְּצוּ, הַכּוֹחַ מִיד אַחֲרִים, הַנוֹגְשִׁים הַכּוֹס:

<p>17 But he said: 'Ye are idle, ye are idle; therefore ye say: Let us go and sacrifice to the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכֶּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נִלְכֶּה נִזְבַּחַה לַיהוָה:</p>
<p>18 Go therefore now, and work; for there shall no straw be given you, yet shall ye deliver the tale of bricks.'</p>	<p>וְכַעַן אֵיזִילוּ פִלְחוֹ וְתִבְנֶא לָא יִתְּיָיב לָכוֹן וְסָכוּם לִבְנִיָא תִתְּנוּ:</p>	<p>18 וְעַתָּה לָכוּ עֲבֹדוּ וְתָבֵן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם וְתָבֵן לִבְנִים תִּתְּנוּ:</p>
<p>19 And the officers of the children of Israel did see that they were set on mischief, when they said: 'Ye shall not diminish aught from your bricks, your daily task.'</p>	<p>וַחֲזוּ סֹרְכֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְּהוֹן בְּבִישׁ לְמִימַר לֹא תִמְנַעוּן מִלִּבְנִיכֹן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמִיהָ:</p>	<p>19 וַיֵּרְאוּ שְׂטָרֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַתִּגְרָעוֹ מִלִּבְנֵיכֶם דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:</p>
<p>20 And they met Moses and Aaron, who stood in the way, as they came forth from Pharaoh;</p>	<p>וַעֲרֵעוּ יֵת מֹשֶׁה וְיֵת אַהֲרֹן קִימִין לְקִדְמוֹתֵהוֹן בְּמִפְקֵהוֹן מִלִּנְת פִּרְעֹה:</p>	<p>20 וַיִּפְגְּעוּ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן נֹצְבִים לְקִדְמָתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פִּרְעֹה:</p>
<p>21 and they said unto them: 'The LORD look upon you, and judge; because ye have made our savour to be abhorred in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of his servants, to put a sword in their hand to slay us.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְהוֹן יִתְּגַלִּי יי עַל־יִכֹּן וְיִתְּפָרַע דְּאִבְּאִישְׁתוֹן יֵת רִיחָנָא בְּעֵינֵי פִרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדֵהוּ לְמַתָּן חֲרָפָא בְּיַדֵּהוֹן לְמַקְטִלָּא:</p>	<p>21 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרָא יְהוָה עַל־יִכֶם וַיִּשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבֵּאשְׁתֶּם אֶת־רִיחֲנוּ בְּעֵינֵי פִרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתַת־חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגֵּנוּ:</p>
<p>22 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Lord, wherefore hast Thou dealt ill with this people? why is it that Thou hast sent me?</p>	<p>וַתֵּב מֹשֶׁה לְקָדָם יי וַאֲמַר יי לְמָא אִבְּאִישְׁתָּא לְעַמָּא הָדִין לְמָא דִּנָּן שְׁלַחְתָּנִי:</p>	<p>מַפְטִיר וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי:</p>
<p>23 For since I came to Pharaoh to speak in Thy name, he hath dealt ill with this people; neither hast Thou delivered Thy people at all.'</p>	<p>וּמַעַדָּן דְּעִלִּית לִנְת פִּרְעֹה לְמַלְלָא בְּשִׁמְךָ אִבְּאִישׁ לְעַמָּא הָדִין וְשִׁיזְבָּא לָא שְׁיִזְבְּתָא יֵת עַמָּךְ:</p>	<p>23 וּמֵאֲזָ בָאתִי אֶל־פִּרְעֹה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא־הִצַּלְתָּ אֶת־עַמָּךְ:</p>

(16) ולבנים אומרים לנו עשו. הנוגשים אומרים לנו עשו לַבְּנִים כַּמְנִין הַרְאִשׁוֹן: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פתח, הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמץ, שם דבר הוא, וכך פירושו, ודבר זה מציא חטאת על עמך, כאילו כתוב וחטאת לעמך, כמו בְּזוֹאֲנָה צִית לָקֵס (רות א, יט), שהוא כמו לצית לחם, וכן הרבה:

(18) ותכן לבנים. חשבונו הַלְּבָנִים, וכן את הפסוק הַמִּתְּכֵן (מלכים"ב יב, יב), המנוי, כמו שאמר בענין וַיִּזְכְּרוּ וַיִּמְנוּ אֶת הַפָּסָף (שם יא):

(19) ויראו שוטרי בני ישראל. את חצריהם הנרדפים על ידם: ברע. ראו אותם צרעה וזרה המואלאת אותם, צהכזידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

(20) ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו'. ורבותינו דרשו, כל נאים וננצים דתן ואזירים היו, שנאמר זהם ילאו ננצים:

(22) למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה איכפת לך, קוצל אני על ששלחתני (שמו"ר ה, כב):

(23) הרע. לשון הפעיל הוא, הרעה רעה עליהם, ותרגומו אֶזְכִּיאֵשׁ:

VI And the LORD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land.' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵּרָאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יִשְׁלַחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרֹשֵׁם מֵאֶרֶצוֹ: (ס)

The Haftara is Isaiah 27:6 - 28:13 & 29:22 - 29:23 on page 205. Sepharadim read Jeremiah 1:1 - 2:3.

2 And God spoke unto Moses, and said unto him: 'I am the LORD; וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לֵיהּ אֲנִי יְיָ:

3 and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as God Almighty, but by My name ETERNAL ONE I made Me not known to them. וַיֵּרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְיָ לֹא יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: וְאֶתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמִי יְיָ לֹא הוֹדַעְתִּי לָהֶן:

4 And I have also established My covenant with them, to give them the land of Canaan, the land of their sojournings, wherein they sojourned. וְגַם הִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ: וְאֶף אֶקְיַמְתִּי יְת קִיְמִי עִמָּהֶן לָמֶתֶן לָהֶן יְת אֶרֶץ כְּנָעַן יְת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתֵהֶן דְּאֵתוֹתֵבּוּ בָּהּ:

5 And moreover I have heard the groaning of the children of Israel, whom the Egyptians keep in bondage; and I have remembered My covenant. וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת־נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִּים אִתָּם וְאֶזְכָּר אֶת־בְּרִיתִי: וְאֶף קָדַמִי שָׁמִיעַ יְת קִבִּילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּמִצְרַיִם מִפְּלִחוֹן בְּהוֹן וּדְכִירָנָא יְת קִיְמִי:

(1) עתה תראה וגו'. (סנהדרין קיא). הרהרת על מדותי, לא כאצורה שמדתי לו כי צִיָּקָה יִקְרָא לָךְ זָרַע (בראשית כא, יז), ואחר כך אמרתי לו העלו לך עולה, ולא הרהר אחרי מדותי, לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאזיאל לארץ: כי ביד חזקה יִשְׁלַחֵם. מפני ידי החזקה שחזק עלי, יִשְׁלַחֵם: וביד חזקה יגרושם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם נדב, וכן הוא אומר וחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו':

(2) וידבר אלהים אל משה. דָּבָר אִתּוֹ מִשְׁפָּט, על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אֲנִי ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדכתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש כזמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אומר אל עונש, כגון וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אומר אלל קיום מצות, כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר:

(3) וארא. אל האבות: באל שדי. הצטחתי הצטחתי, וכוונן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי, לא נִפְרָשִׁי להם צמדת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לִאֲמֹת דברי, שהרי הצטחתי ולא קיימתי:

(4) וגם הקמתי את בריתי וגו'. וגם כשנראיתי להם באל שדי, הנצתי והעמדתי צריתי ציני וציניהם: לתת להם את ארץ כנען. לאצורה צפרשת מילה נאמר, הֲנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִסְתִּילָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְרִיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ (בראשית יז, אה). ליצחק, כי לָךְ וְלִנְרָעָךְ אֶסְרִיךָ אֶת כָּל הַרְצֵת הָאֵל וְהַקִּימִי אֶת הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם (שם כו, ג), ואותה שבועה שנשבעתי לאצורה באל שדי, אמרתי ליעקב הֲנִי אֵל שְׁדֵי פָּרָה וְקָדָה וְגו' (שם לה, יא), וְאֶת אֶרֶץ מִגְרִיךָ וְגו' (שם יז), הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:

(5) וגם אני. כמו שהנצתי והעמדתי הצרית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור. אותו הצרית, כי צרית בין הצתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אֲנִי (בראשית טו, יד):

<p>Wherefore say unto the children of Israel: I am the LORD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments;</p>	<p>לֵכֶן אָמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:</p>	<p>לֵכֶן אָמַר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּתָם וְגִאלְתִּי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים:</p>
<p>and I will take you to Me for a people, and I will be to you a God; and ye shall know that I am the LORD your God, who brought you out from under the burdens of the Egyptians.</p>	<p>וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>	<p>וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיֵּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:</p>
<p>And I will bring you in unto the land, concerning which I lifted up My hand to give it to Abraham, to Isaac, and to Jacob; and I will give it you for a heritage: I am the LORD.'</p>	<p>וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:</p>	<p>וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאָתִי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרֶשֶׁה אֲנִי יְהוָה:</p>
<p>And Moses spoke so unto the children of Israel; but they hearkened not unto Moses for impatience of spirit, and for cruel bondage.</p>	<p>וַיֹּדֶבֶר מֹשֶׁה בֶּן־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִמַּעַבְדָּה קָשָׁה: (פ)</p>	<p>וַיֹּדֶבֶר מֹשֶׁה בֶּן־אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ וּמִמַּעַבְדָּה קָשָׁה: (פ)</p>
<p>And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>	<p>וַיֹּדֶבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:</p>

(6) לכן. על פי אותה השזועה: אמור לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהצטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הצטחתי (שם), ואחרי כן ילאו צרקה גדול: סבלות מצרים. טורח משא מזרים:

(8) נשאתי את ידי. הרימוותיה ליטע צכא:

(9) ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מיצר רוחו וגשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בגשימתו. קרוב לענין זה שמעתי צפרשה זו מרבי צרוך צר' אליעזר, והציא לי ראייה ממקרא זה, בפעם האחת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי עמי ה' (ירמ' טו, כא), למדנו כשהקצ'ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות, מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמו"ר ו, ד. סנהדרין קיא). לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעקה (שמות ה, כב), אמר לו הקצ'ה חבל על דאצדין ולא משתכחין, יש לי להמאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם באל שדי, ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקימותי וגו'. וכשצקס לצררה לקצור את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה דמים מרובים, וכן ציחק ערערו עליו על הצארות אשר חפר, וכן ציעקצ ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו (בראשית לג, יט), ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת למה הרעותה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת, שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שך שמו, הרי תחלה כשנגלה לצררהם צין הצתרים נאמר יאני ה' אשר הוצאתיך מאור פשדים (שם טו, ז), ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו', לכן אמור לבני ישראל, לכן אני אומר יתישב המקרא על פשוטו קצר קצר על אפניו (משלי כה, יא), והדרש תדרש, שנאמר הלא זה קצרי פאש נאם ה' וקפטיש יפצן קלע (ירמיה כג, כט), מתחלק לכמה נילוות:

11 'Go in, speak unto Pharaoh king of Egypt, that he let the children of Israel go out of his land.'	בא דבֹר אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: עוֹל מִלִּיל עִם פֶּרַעַה מֶלֶךְא מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:	11 בא דבֹר אֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ:
12 And Moses spoke before the LORD, saying: 'Behold, the children of Israel have not hearkened unto me; how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?'	וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פֶרַעַה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ) וּמִלִּיל מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימֶר הָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא קִבְּלוּ מִנִּי וְאִיכְדִין וְקִבֵּיל מִנִּי פֶרַעַה וְאֲנִי יָקִיר מִמֶּלֶךְ:	12 וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִיךָ יִשְׁמְעֵנִי פֶרַעַה וְאֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם: (פ)
13 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt, to bring the children of Israel out of the land of Egypt.	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס) וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	13 וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיִּצְוֵם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פֶּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)
14 These are the heads of their fathers' houses: the sons of Reuben the first-born of Israel: Hanoch, and Pallu, Hezron, and Carmi. These are the families of Reuben.	אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן: אֵלֶּין רִישֵׁי בֵית אֲבֹתָהוֹן בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּין זִרְעֵית רְאוּבֵן:	שני 14 אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּכֶר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלוּא חֲצֹרֶן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:
15 And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman. These are the families of Simeon.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וְיָמִין וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּין זִרְעֵית שִׁמְעוֹן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וְיָמִין וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּין זִרְעֵית שִׁמְעוֹן:	15 וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמּוּאֵל וְיָמִין וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׂאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא אֵלֶּין זִרְעֵית שִׁמְעוֹן:
16 And these are the names of the sons of Levi according to their generations: Gershon and Kohath, and Merari. And the years of the life of Levi were a hundred thirty and seven years.	וְאֵלֶּין שְׁמֹת בְּנֵי לֵוִי לְתוֹלְדֹתָהוֹן גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מֵאָה וַתִּלְתִּין וּשְׁבַע שָׁנִין: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:	16 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתוֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמֶרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

(12) ערל שפתים. אטום שפתים, וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום. עֲרְלָה אֵין (שם ו, י), אטומה משמוע. עֲרְלָה לָב (שם ט, כה), אטומים מהצין. שָׁפָה גַם אִשָּׁה וְהַעֲרַל (חזקוק ז, טז), והאטום משכרות כוס הקללה (נ"א התרעלה). וְעָרַל צֶשֶׁר (יחזקאל מד, ט) שהגיד אטום ומכוסה צה. וְעָרַלְסָם עָרַלְמוּ (ויקרא יט, כג), עשו לו אטום וכיסוי, איסור שיצדיל צפני אכילתו. שָׁלַשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָקֶם עֲרָלִים (שם), אטום ומכוסה ומוצדל מלאכלו: ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה ק"ו שצמורה (צ"ר זב, יז):

(13) וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה ואני ערל שפתים, צירף לו הקצ"ה את אהרן להיות לו לָפָה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צוה עליהם להנהיגם צנחם ולסבול אותם (שמו"ר ז, ג): ואל פרעה מלך מצרים. קָם עליו לחלוק לו כבוד צדצריהם, זה מדרשו. ופשוטו, קָם על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הזוי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין בצלה ראשי בית אבותם, ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן, ובמי נתיחסו:

(14) אלה ראשי בית אבותם. מתוך שהזקק ליחס שצטו של לוי עד משה ואהרן שצביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך מולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי, לפי שֶׁקֶנְטָרְם יעקב אצינו לשלשה שצטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לצדם, לומר שחשובים הם):

17	The sons of Gershon: Libni and Shimei, according to their families.	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:	בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחָתָם:
18	And the sons of Kohath: Amram, and Izhar, and Hebron, and Uzziel. And the years of the life of Kohath were a hundred thirty and three years.	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:	וּבְנֵי קָהָת עֲמָרָם וִיצְחָר וְחֶבְרֹן וְעֻזִּיאֵל חַיֵּי קָהָת מֵאָה וְתֵלָתִין וְתֵלָת שָׁנִים:
19	And the sons of Merari: Mahli and Mushi. These are the families of the Levites according to their generations.	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:	וּבְנֵי מֶרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם:
20	And Amram took him Jochebed his father's sister to wife; and she bore him Aaron and Moses. And the years of the life of Amram were a hundred and thirty and seven years.	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ לֵאמֹר לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וְשָׁלֹשׁ וּמֵאָת שָׁנָה:	וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת־יֹכְבֵד בִּתּוֹ לֵאמֹר לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשְׁנֵי חַיֵּי עֲמָרָם שִׁבְעִים וְשָׁלֹשׁ וּמֵאָת שָׁנָה:
21	And the sons of Izhar: Korah, and Nepheg, and Zichri.	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:	וּבְנֵי יִצְחָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִיכְרִי:
22	And the sons of Uzziel: Mishael, and Elzaphan, and Sithri.	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:	וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:
23	And Aaron took him Elisheba, the daughter of Amminadab, the sister of Nahshon, to wife; and she bore him Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar.	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עֲמִינָדָב אֶחָת מִבְּנוֹת נַחֲשֹׁן לֵאמֹר לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֵלֶּעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:	וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת־אֵלִישֶׁבַע בִּתּוֹ עֲמִינָדָב אֶחָת מִבְּנוֹת נַחֲשֹׁן לֵאמֹר לֹא לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהוּא וְאֶת־אֵלֶּעָזָר וְאֶת־יִתְחָמָר:
24	And the sons of Korah: Assir, and Elkanah, and Abiasaph; these are the families of the Korahites.	וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִּים:	וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאַבְיָאֶסָף אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִּים:

- (16) ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים, לא היה שעבוד, שנאמר וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶסְרֵי (שמות א, ו), ואח"כ וַיָּקָם מֶלֶךְ כְּדָשׁ, ולוי האריך ימים על כולם:
- (18) ושני חיי קהת. ושני חיי עמרם וגו'. מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לצדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמנאס ד' מאות שנה, והרבה שנים נכלעים לבנים בשני האבות:
- (20) יוכבד דדרתו. אחת אבותיו, בת לוי אחות קהת:
- (23) אחות נחשון. מכאן למדנו, הנושא אשה נריך לצדוק באחיה (ב"צ קי. שמו"ר ז, ד):

25	And Eleazar Aaron's son took him one of the daughters of Putiel to wife; and she bore him Phinehas. These are the heads of the fathers' houses of the Levites according to their families.	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן נָסִיב לִיה מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לִיה לְאִתּוֹ וַיֵּלֶידֶת לִיה יֵת פִּינְחָס אֶלֶיָּן רִישֵׁי אֲבֹתָהּ לִינְאֵי לְזֶרְעֵיהֶן׃	וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לֹאֲשָׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת־פִּינְחָס אֶלֶה רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃	25
26	These are that Aaron and Moses, to whom the LORD said: 'Bring out the children of Israel from the land of Egypt according to their hosts.'	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דְּאָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאוֹתָם׃	הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאוֹתָם׃	26
27	These are they that spoke to Pharaoh king of Egypt, to bring out the children of Israel from Egypt. These are that Moses and Aaron.	אֵנִין דְּמַמְלִלִין עִם פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃	הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃	27
28	And it came to pass on the day when the LORD spoke unto Moses in the land of Egypt,	וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃	וַיְהִי בַּיּוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ (ס)	28
29	that the LORD spoke unto Moses, saying: 'I am the LORD; speak thou unto Pharaoh king of Egypt all that I speak unto thee.'	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ׃	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבֶּר אֶל־פֶּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלָיְךָ׃	שלישי
30	And Moses said before the LORD: 'Behold, I am of uncircumcised lips, and how shall Pharaoh hearken unto me?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קִדְּם יְיָ הֲאֵא אֲנִי יְקִיר מִמְּלָל וַאֲיֻכְדִין יִקְבִּיל מִנִּי פֶרְעָה׃	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פֶּרְעָה׃ (פ)	30
VII	And the LORD said unto Moses: 'See, I have set thee in God's stead to Pharaoh; and Aaron thy brother shall be thy prophet.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי דְּמִנִּיתֶךָ רַב לְפֶרְעָה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶךָ יְהִי מְתוּרָגְמָנֶךָ׃	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּמִיד אֲלֵהִים לְפֶרְעָה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶךָ יְהִי נְבִיאֶךָ׃	VII

(25) מבנות פוטיאל. מורע יתרו שפטס עגלים לעבודת אלילים, ומורע יוסף שפטפט ציצרו (צ"ז קט:):
(26) הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכד לעמרם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה', יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאותם. צבאותם, כל צבאם לשבטיהם, יש על, שאינו אלא במקום אות אחת, ועל סך־כך פסיק (צבאית כז, מ), כמו צהרצח. עמך־ם על סך־כך (יחזקאל לג, כו), כמו צהרצח:
(27) הם המדברים וגו'. הם שננטו הס שקיימו: הוא משה ואהרן. הם צליחותם וצדקתם מתחלה ועד סוף:
(28) ויהי ביום דבר וגו'. מחוצר למקרא שלאחריו:
(29) וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי:
(30) ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה הן בני ישראל לא שמעו אלי, וְשָׁנָה הכתוב כאן, כיון שהפסיק הענין, וכך היא הַשְׁמִיעָה, כדס האומר נחזור על הראשונות:

<p>2 Thou shalt speak all that I command thee; and Aaron thy brother shall speak unto Pharaoh, that he let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>	<p>2 אתה תדבר את כל דברי אשר ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וישלח את בני ישראל מארצו:</p>
<p>3 And I will harden Pharaoh's heart, and multiply My signs and My wonders in the land of Egypt.</p>	<p>ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אתותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>	<p>3 ואני אקשה את לב פרעה ואסג ית אתותי וית מופתי בארץ מצרים:</p>
<p>4 But Pharaoh will not hearken unto you, and I will lay My hand upon Egypt, and bring forth My hosts, My people the children of Israel, out of the land of Egypt, by great judgments.</p>	<p>ולא יקביל מנכון פרעה ואתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>	<p>4 ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בגדלים:</p>
<p>5 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I stretch forth My hand upon Egypt, and bring out the children of Israel from among them.'</p>	<p>וידעו מצרים כי אני יהוה ארם ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהם:</p>	<p>5 וידעו מצרים כי אני יהוה ארם ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית בני ישראל מביניהם:</p>
<p>6 And Moses and Aaron did so; as the LORD commanded them, so did they.</p>	<p>ועבד משה ואהרן כמא דפשיד יי יהוה כן עבדו:</p>	<p>6 ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם כן עשו:</p>
<p>7 And Moses was fourscore years old, and Aaron fourscore and three years old, when they spoke unto Pharaoh.</p>	<p>ומשה בר תמנן שנין ואהרן בר תמנן ותלת שנין במלכותהו עם פרעה:</p>	<p>7 ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה: (פ)</p>
<p>8 And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:</p>	<p>ונאמר יי למשה ולאהרן לאמר:</p>	<p>8 ונאמר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:</p>

- (1) נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדומו צמכות ויסורין: יהיה נביאך. כתר גומו יי מפורקמך, וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת קיב שפטים (ישעי' נז, יט), קיב חקמה (משלי י, לא), ויכל מהקצות דשמואל (שמואל א' י, יג), וכלע"ז קוראין לו פרידי"גר
- (2) אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:
- (3) ואני אקשה. מאחר שהרשע והתרים כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים, לחת לב שלם לשו, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות צו אחותי ותכירו את גבורתי, וכן מדתו של הקדוש ב"ה, מציא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גוים קשמו פנוקס וגו' (נפניה ג, ו), קמקתי אף תיראי אותי תקחי מוסר (שם ז), ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה. (ועיין ברא"ש שגורם כאן דבור המתחיל בלכתך לשו עד שמתים בידך, וכדלעיל בפרשת שמות בפסוק בלכתך לשו ע"ש):
- (4) את ידי. יד ממש, להכות בהם:

<p>9 'When Pharaoh shall speak unto you, saying: Show a wonder for you; then thou shalt say unto Aaron: Take thy rod, and cast it down before Pharaoh, that it become a serpent.'</p>	<p>כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פֶּרְעֹה לֵאמֹר תִּגְּדוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל־ אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>9 כִּי יִדְבַר אֲלֵכֶם פֶּרְעֹה לֵאמֹר תִּגְּדוּ לָכֶם מֹוֹפֶת וְאָמַרְתָּ אֶל־ אֶהְרֹן קַח אֶת־מִטְּהָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פֶרְעֹה יְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>10 And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and they did so, as the LORD had commanded; and Aaron cast down his rod before Pharaoh and before his servants, and it became a serpent.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פֶרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>	<p>10 וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פֶּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אֶהְרֹן אֶת־מִטְּהוֹ לִפְנֵי פֶרְעֹה וּלְפָנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין:</p>
<p>11 Then Pharaoh also called for the wise men and the sorcerers; and they also, the magicians of Egypt, did in like manner with their secret arts.</p>	<p>וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:</p>	<p>11 וַיִּקְרָא גַם־פֶּרְעֹה לַחֲכָמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן:</p>
<p>12 For they cast down every man his rod, and they became serpents; but Aaron's rod swallowed up their rods.</p>	<p>וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּה־אַהֲרֹן יֵת חֹשְׁתֵּיהֶן:</p>	<p>12 וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטְּהוֹ וַיְהִיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטְּה־אַהֲרֹן יֵת חֹשְׁתֵּיהֶן:</p>
<p>13 And Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַאֲתַקַּף לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא קָבִיל מִנְּהוֹן כְּמֹא דְמַלִּיל יי:</p>	<p>13 וַיַּחֲזֹק לֵב פֶּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>14 And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh's heart is stubborn, he refuseth to let the people go.</p>	<p>וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה אֲתִיקֵר לְבָא דְפֶרְעֹה סָרִיב לְשַׁלַּח עַמָּא:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֹּכֵד לֵב פֶּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם:</p>
<p>15 Get thee unto Pharaoh in the morning; lo, he goeth out unto the water; and thou shalt stand by the river's brink to meet him; and the rod which was turned to a serpent shalt thou take in thy hand.</p>	<p>אִיזִיל לְוֹת פֶּרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפִיק לְמִיָּא וְתַתְּעֵתָ לְסִדְמוּתִיהָ עַל כִּיף נִהְרָא וְחֹשְׁתָּא דְאַתְהִפִּיד לְחִוּיָּא תִּסְבּ בִּידְךָ:</p>	<p>15 לֵךְ אֶל־פֶּרְעֹה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֵצֵא הַמִּיָּמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרֹאתוֹ עַל־שֵׁפֶת הַיָּאֵר וְהַמִּטְּהָ אֲשֶׁר־נִהְפְּדָה לְנַחֲשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:</p>

(9) מופת. אות, להודיע שיש לורח (נרוך) צמי ששולח אתכם:

(10) לתנין. נחש:

(11) בלהטיהם בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו להט הקרצ המטהפכת (צראשית ג, כד), דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(12) ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן (שצט ז):

(14) כבד. תרגומו יקיר, ולא אחיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו כי פגד ממך הדבר (שמות יח, יח):

(15) הנה יצא המימה. לנקציו, שהיה עושה עצמו אלוה, ואומר שאינו צריך לנקציו, ומשכיס ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמו"ר ט, ז):

16	<p>And thou shalt say unto him: The LORD, the God of the Hebrews, hath sent me unto thee, saying: Let My people go, that they may serve Me in the wilderness; and, behold, hitherto thou hast not hearkened;</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:</p>	<p>וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא־שָׁמַעַתָּ עַד־כֹּה:</p>
17	<p>thus saith the LORD: In this thou shalt know that I am the LORD—behold, I will smite with the rod that is in my hand upon the waters which are in the river, and they shall be turned to blood.</p>	<p>כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מַכֶּה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:</p>	<p>כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנֹכִי מַכֶּה בַּמַּטֵּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם:</p>
18	<p>And the fish that are in the river shall die, and the river shall become foul; and the Egyptians shall loathe to drink water from the river.'</p>	<p>וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבִאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>	<p>וְהָדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר תָּמוּת וּבִאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: (ס)</p>
19	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Take thy rod, and stretch out thy hand over the waters of Egypt, over their rivers, over their streams, and over their pools, and over all their ponds of water, that they may become blood; and there shall be blood throughout all the land of Egypt, both in vessels of wood and in vessels of stone.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימָר לְאַהֲרֹן סֹב חוּטְרֹךְ נְאֻרִים יָדְךָ עַל מַיִם דְּמִצְרַיִם עַל נְהַרֵּיהֶן עַל אַרְתֵּיהֶן וְעַל אֲגֻמֵּיהֶן וְעַל כָּל בַּיִת בְּנִישֵׁת מִיַּמֵּיהֶן וַיְהִי דָמָא וַיְהִי דְּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם וּבְכָל מִינֵי אֶבֶן וּבְכָל אֶבֶן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן קַח מַטֶּנְךָ וּנְטֵה־יָדְךָ עַל־מַיִמֵי מִצְרַיִם עַל־נְהַרְתָּם עַל־יְאֻרֵּיהֶם וְעַל־אֲגֻמֵּיהֶם וְעַל כָּל־מִקְוֵה מִיַּמֵּיהֶם וַיְהִי־דָם וַיְהִי דָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:</p>
20	<p>And Moses and Aaron did so, as the LORD commanded; and he lifted up the rod, and smote the waters that were in the river, in the sight of Pharaoh, and in the sight of his servants; and all the waters that were in the river were turned to blood.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ בֵּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְּפִשְׁדִּי יְיָ נְאֻרִים בְּחוּטְרָא וּמָחָא יָת מַיִם דְּבִנְהָרָא לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָהּ וְאַתְּהִפְּכוּ כָּל מַיִם דְּבִנְהָרָא לָדָמָא:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ־בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה וַיָּרָם בַּמַּטֵּה וַיַּךְ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פִרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיִּהְפְּכוּ כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר לָדָם:</p>

(16) עד כה. עד הנה. ומדרשו, עד שחשמע ממני מכת בכורות, שאפתח צה צכה פה אָמַר ה' פְּחַלַּת הַלֵּלָה: (17) ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים צמחים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עוזדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: (18) ונלאו מצרים. לצקש רפואה למי היאור שהיו ראויין לשמות: (19) אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא צדס ולא צפּרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרותם. הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם. הם צריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתצרכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נוצעין ואין מושקין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אשטניק: בכל ארץ מצרים. אף צמחצלות וצאמבצטאות שצנתים: ובעצים ובאבנים. מים שצכלי עץ וצכלי אבן:

21	And the fish that were in the river died; and the river became foul, and the Egyptians could not drink water from the river; and the blood was throughout all the land of Egypt.	וַתִּדָּגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מִתָּהּ וַנִּגְוֵי דְבִנְהָרָא מִיתוּ וְסָרִי נִהְרָא וְלֹא יָכִילוּ מִצְרָאִי לְמִשְׁתֵּי מֵיָא מִן נִהְרָא וַהֲוָה דְּמָא בְּכָל אֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	וַתִּדָּגָה אֲשֶׁר-בִּיאָר מִתָּהּ וַיִּבָּאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכִלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן-הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:	21
22	And the magicians of Egypt did in like manner with their secret arts; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וַעֲבָדוּ כֵן חֲרָשֵׁי מִצְרַיִם בְּלִחְשֵׁיהֶוּ וַאֲתַקְּפוּ לִבָּא וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וַיִּחְזֹק לִב-פֶּרְעֹה בְּלִטְיָתָם וַיִּתְּחַזַּק לִב-פֶּרְעֹה וְלֹא-שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:	22
23	And Pharaoh turned and went into his house, neither did he lay even this to heart.	וַיִּפֶּן פֶּרְעֹה וַיֵּבֶא אֶל-בֵּיתוֹ וְאִתְּפְנֵי פֶרְעֹה וְעָאֵל לְבִיתָהּ וְלֹא שָׁוִי לְבֹו גַם-לְזֹאת:	וַיִּפֶּן פֶּרְעֹה וַיֵּבֶא אֶל-בֵּיתוֹ וְלֹא-שָׁת לְבֹו גַם-לְזֹאת:	23
24	And all the Egyptians digged round about the river for water to drink; for they could not drink of the water of the river.	וַיִּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִילוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּימֵי הַיָּאֵר:	וַיִּחְפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מַיִם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכִילוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּימֵי הַיָּאֵר:	24
25	And seven days were fulfilled, after that the LORD had smitten the river.	וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ)	וַיִּמָּלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-יְהוָה אֶת-הַיָּאֵר: (פ)	25
26	And the LORD spoke unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹל לְוָת פֶּרְעֹה וַתִּימַר לִיה כִּדְּנֹן אָמַר יְיָ שְׁלַח יְת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹא אֶל-פֶּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	26
27	And if thou refuse to let them go, behold, I will smite all thy borders with frogs.	וְאִם מְסָרִיב אֶת לְשַׁלְחָא הָא אֲנִי נִגַּף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי דַעֲנָיִם:	וְאִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הֵנָּה אֲנִי נִגַּף אֶת-כָּל-גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵי דַעֲנָיִם:	27

(22) בלשׁיהם. לחש שאומרינ אותו בלשׁ וצחשאי. ורבותינו אמרו, בלטיהם מעשה שדים, בלטיהם מעשה כשפים (סנהדרין סז:): ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אחס עושים כן, תצן אחס מכניסין לַעֲפָרָיִים (מנחות פה.). עיר שכולה תצן, אף אחס מציאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:
(23) גם לזאת. למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם:
(25) וימלא. מנין שבעת ימים שלא שז היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש, ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה צה (שמו"ר ט, יז):
(27) ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כינה האדם על שם המפעל, כמו שְׁלָו (איוב טז, יז) וְשַׁקֵּט (ירמיה מז, יא), סְרִיָּעָה (מלכים א-ב, מג): נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן וְנִגַּפְו אֶשְׁהָה הָרָה (שמות כא, כב) אינו לשון מיתה, וכן וַצִּטְקֶם יִתְנַגְּפוּ רַגְלֵיהֶם (ירמיה יג, טז), פֶּן תִּגָּזַן בְּצִפְרֵי דַעֲנָיִם (תהלים לא, יז), וְלִצְרֹן נִגַּף (ישעיה ט, יד):

28	<p>And the river shall swarm with frogs, which shall go up and come into thy house, and into thy bed-chamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneading-troughs.</p>	<p>וַיִּשְׁרַץ הַיָּאָר צְפָרְדִּים וַיָּעֹלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>	<p>וַיִּשְׁרַץ הַיָּאָר צְפָרְדִּים וַיָּעֹלוּ וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֲדָר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל-מִטְתְּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיךָ:</p>
29	<p>And the frogs shall come up both upon thee, and upon thy people, and upon all thy servants.'</p>	<p>וַיָּבֹקֶה וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל-עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקֹן עוֹרְדֵּנִיָּא:</p>	<p>וַיָּבֹקֶה וּבְעַמֶּךָ וּבְכָל-עֲבָדֶיךָ וַיִּסְקֹן עוֹרְדֵּנִיָּא:</p>
VIII	<p>And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch forth thy hand with thy rod over the rivers, over the canals, and over the pools, and cause frogs to come up upon the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אִמְרָה לְאַהֲרֹן אֲרִים יָת יָדְךָ בְּחֹשֶׁךְךָ עַל הַנְּהָרוֹת עַל-הַיְּאֵרִים וְעַל-הָאֲגָמִים וְהָעַל הָאֲרֶז מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר לְאַהֲרֹן נִטֵּה אֶת-יָדְךָ בְּמִטְּךָ עַל-הַנְּהָרוֹת עַל-הַיְּאֵרִים וְעַל-הָאֲגָמִים וְהָעַל אֶת-הַצְּפָרְדִּים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
2	<p>And Aaron stretched out his hand over the waters of Egypt; and the frogs came up, and covered the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּנָּט אַהֲרֹן יָת יְדֵיהּ עַל מֵי הַמַּצְרַיִם וַתֵּעַל הַצְּפָרְדִּים וַתִּכָּס אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּנָּט אַהֲרֹן אֶת-יָדוֹ עַל מֵי הַמַּצְרַיִם וַתֵּעַל הַצְּפָרְדִּים וַתִּכָּס אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
3	<p>And the magicians did in like manner with their secret arts, and brought up frogs upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּכֶן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת-הַצְּפָרְדִּים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּכֶן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת-הַצְּפָרְדִּים עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
4	<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron, and said: 'Entreat the LORD, that He take away the frogs from me, and from my people; and I will let the people go, that they may sacrifice unto the LORD.'</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְיִסַּר הַצְּפָרְדִּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הָעֲתִירוּ אֶל-יְהוָה וְיִסַּר הַצְּפָרְדִּים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וְאֶשְׁלַח אֶת-הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לַיהוָה:</p>
5	<p>And Moses said unto Pharaoh: 'Have thou this glory over me; against what time shall I entreat for thee, and for thy servants, and for thy people, that the frogs be destroyed from thee and thy houses, and remain in the river only?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׂאֵל עָלַי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצְּפָרְדִּים מִמֶּךָ וּמִבְּתֶיךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפַּאֵר עָלַי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וְלַעֲבָדֶיךָ וְלָעַמֶּךָ לְהַכְרִית הַצְּפָרְדִּים מִמֶּךָ וּמִבְּתֶיךָ רַק בַּיָּאָר תִּשְׁאָרְנָה:</p>

(28) ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך צמיע צדק, הוא החמיל צענה מחלה, ויאמר אל עמו, וממנו החמילה הפורענות (סוטה יא. שמו"ר י, ד):

(29) ובכה ובעמך. צמח מעיהם נכנסים ומקרקרין:

(2) ותעל הצפרדע. צפרדע אחת הימה, והיו מפין אותה והיא מזמת נחילים נחילים, זהו מדרשו (שמו"ר י, ה). ופשוטו יש לומר, שרץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ומהי הכנס, הרחשה גדוליר"א צלע"ז, ואף ותעל הצפרדע גרינוליר"א צלע"ז

6	And he said: 'Against to-morrow.' And he said: 'Be it according to thy word; that thou mayest know that there is none like unto the LORD our God.	וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבַּרְךָ לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כַּפְתָּנֶמֶךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי־אֵין כִּי־הוּנָה בְּדִל דְּתַדַּע אֲרִי לִית כִּי אֱלֹהֵינוּ:	6
7	And the frogs shall depart from thee, and from thy houses, and from thy servants, and from thy people; they shall remain in the river only.'	וְסָרֻּ הַצְּפָרְדַּעִים מִמֶּנִּי וּמִבְּתֵיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאַרְנָהּ:	חמישי
8	And Moses and Aaron went out from Pharaoh; and Moses cried unto the LORD concerning the frogs, which He had brought upon Pharaoh.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פְּרַעֲהַ וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצְּפָרְדַּעִים אֲשֶׁר־שָׁם לְפָרַעֲהַ:	8
9	And the LORD did according to the word of Moses; and the frogs died out of the houses, out of the courts, and out of the fields.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפָרְדַּעִים מִן־הַבָּתִּים מִן־הַחֲצֵרֹת וּמִן־הַשָּׂדֶה:	9
10	And they gathered them together in heaps; and the land stank.	וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרִם חֲמָרִם וַתִּבְאֵשׁ הָאָרֶץ:	10
11	But when Pharaoh saw that there was respite, he hardened his heart, and hearkened not unto them; as the LORD had spoken.	וַיֵּרָא פְּרַעֲהַ כִּי הֵיטֵחַ הֲרִוּהָ וַהֲכִבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Say unto Aaron: Stretch out thy rod, and smite the dust of the earth, that it may become gnats throughout all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־אַהֲרֹן נָטֵה אֶת־מִטְּךָ וְהָדָ אֶת־עַפְרַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנָם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:	12

(5) התפאר עלי. כמו היִסְפָּאֵר הַגָּדוֹל על הַחֲזָצָצוֹ (ישעי' י, טו), משחצח לומר אני גדול ממך ונטי"ר צלע"ו, וכן התפאר עלי, השחצח להמחכם ולשאוֹל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעמיר לך היום על הכרתם הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שחקצב לי. אלו נאמר מתי אעמיר, היה משמע מתי אחפלו, עכשיו שנאמר למתי, משמע אני היום אחפלו עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שחקצב עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעמיר העמיר והעמרת, ולא נאמר אעמיר עמרו ועמרת, מפני שכל לשון עמיר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו הרבו והרבותי לשון הפעיל, כך יאמר, אעמיר העמיר והעמרת דברים, ואז לכולם וְהַעֲשִׂקְסָם עָלֶי דְּבָרֵיכֶם (יחזקאל לה, יג), הרציתם:

(6) ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

(8) ויצא. ויצעק. מיד, שיכרתו למחר:

(10) חמרם חמרם. צבוקים צבוקים, כחרגומו דגורין, גלין:

(11) והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו הָלוּךְ וְנָסוּעַ (בראשית יב, ט), וכן וְהַפִּיּוֹת קָת מוֹאֵב (מלכים-ב ג, כד), וְשָׂאוֹל לֹא גָלָהִים (שמואל-א כב, יג), הִפֵּה וּפָלַעַ (מלכים-א כ, לו): כאשר דבר ה'. והיכן דבר, ולא ישמע אליכם פרעה:

(12) אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול, ולקה על

<p>13 And they did so; and Aaron stretched out his hand with his rod, and smote the dust of the earth, and there were gnats upon man, and upon beast; all the dust of the earth became gnats throughout all the land of Egypt.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיִּטֵּא אֶהָרֶן יָתִידוֹ בְּחֹטְרֶיהָ וַיִּמָּחָא יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבְעִירָא כָּל עֲפָרָא דְאַרְעָא הָיָה קִלְמָתָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>13 וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיִּטֵּא אֶהָרֶן אֶת־יָדוֹ בְּמִטְהוֹ וַיִּךְ אֶת־עֹפֶר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכֹּפֹם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל־עֹפֶר הָאָרֶץ הָיָה כִנִּים בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>14 And the magicians did so with their secret arts to bring forth gnats, but they could not; and there were gnats upon man, and upon beast.</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָשִׁים בְּלַחְשֵׁיהֶן לְאַפְקָא יָת קִלְמָתָא וְלֹא יָכִילוּ וְהָיָה קִלְמָתָא בְּאַנְשָׁא וּבְבְעִירָא:</p>	<p>14 וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָשִׁים בְּלִטְיָתָם לְהוֹצִיא אֶת־הַכִּנִּים וְלֹא יָכֻלוּ וַתְּהִי הַכֹּפֹם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>15 Then the magicians said unto Pharaoh: 'This is the finger of God'; and Pharaoh's heart was hardened, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל־פַּרְעֹה מִן קֶדֶם יי הִיא וְאַתָּה לֹבֵא דְפַרְעֹה וְלֹא קָבִיל מִנְהוֹן כְּמֹא דְמַלִּיל יי:</p>	<p>15 וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָשִׁים אֶל־פַּרְעֹה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִוא וַיַּחֲזֵק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (ס)</p>
<p>16 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh; lo, he cometh forth to the water; and say unto him: Thus saith the LORD: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲקֻדִּים בְּצִפְרָא וְאַתָּה עֲתִיד קֶדֶם פַּרְעֹה הָא נִפִּיק לְמַיָּא וְתִימַר לִיה בְּדִנָּן אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קֶדְמִי:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשִׁבֶם בִּבְקָר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה הֲנֵה יוֹצֵא הָעִמָּה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:</p>
<p>17 Else, if thou wilt not let My people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people, and into thy houses; and the houses of the Egyptians shall be full of swarms of flies, and also the ground whereon they are.</p>	<p>אֲרִי אִם לֹיתִךְ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הָאֲנֵא מְשַׁלַּח בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמְלֵאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>	<p>17 כִּי אִם־אֵינְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הֲנִנִּי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבִתֶּיךָ אֶת־הָעֶרֶב וּמְלֵאוּ בְתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעֶרֶב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:</p>

ידי אהרן:

(13) ותחי הכנם. הקשישה, פדוליר"א זלע"ו:

(14) להוציא את הכנים. לצראותם (נ"א ולהוציאם) ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על צריה פחומה מכשורה:

(15) אצבע אלהים היא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'. ולא ישמע אליכם פרעה:

(17) משליח בך. מגרה בך, וכן וְשָׁן זָהֵמַת אֲשַׁלַּח צָם (דברים לז, כד), לשון שסוי אינניט"ר זלע"ו: את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים צערצוצא, והיו משחיתים צהם. ויש טעם בדבר צאגדה ככל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיס מלחמות מלכים צא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולצהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו', כדאי' במדרש רבי תנחומא (בא ד):

18	And I will set apart in that day the land of Goshen, in which My people dwell, that no swarms of flies shall be there; to the end that thou mayest know that I am the LORD in the midst of the earth.	והפִּלִיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עִמִּי עַמֹּד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הָיוֹת־שָׁם עֹרֵב לַמֶּעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:	18
19	And I will put a division between My people and thy people—by to-morrow shall this sign be.'	וְשִׁמַּתִּי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמַחֵר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:	שס
20	And the LORD did so; and there came grievous swarms of flies into the house of Pharaoh, and into his servants' houses; and in all the land of Egypt the land was ruined by reason of the swarms of flies.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עֹרֵב כָּבֵד בֵּיתָהּ פֶּרֶעַה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֹרֵב:	20
21	And Pharaoh called for Moses and for Aaron, and said: 'Go ye, sacrifice to your God in the land.'	וַיִּקְרָא פֶּרֶעַה אֶל־מֹשֶׁה וְלֹא־הָרֹן וַיֹּאמֶר לָכוּ זִבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ:	21
22	And Moses said: 'It is not meet so to do; for we shall sacrifice the abomination of the Egyptians to the LORD our God; lo, if we sacrifice the abomination of the Egyptians before their eyes, will they not stone us?	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבֹת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תּוֹעֲבֹת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ:	22
23	We will go three days' journey into the wilderness, and sacrifice to the LORD our God, as He shall command us.'	דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֶךְ בַּמִּדְבָּר וְנִזְבַּחַנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמֶר אֱלֹהֵינוּ:	23

- (18) והפִּלִיתִי. והפרשתי, וכן והפִּלִה ה' (שמות ט, ד), וכן לא נִפְלְאָה הִיא מִמֶּךָ (דברים ל, יא), לא מוזדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אע"פ ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת צתחטוּנים: (19) ושמתִי פדות. שיצדיל צין עמי וצין עמך: (20) תשחת הארץ. נשחטה הארץ, אִתְּסַלְּת אֶרֶץ: (21) זבחו לאלהיכם בארץ. צמקומכס, ולא חלכו צמדצר: (22) תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו וְלִמְלָכָם תּוֹעֲבֹת צִנִּי עֲמוֹן (מלכים ב, יג), ואלל ישראל קורא אותם תועבה. ועוד יש לומר צלשון אחר תועבת מצרים, דצר שגאוי הוא למצרים וציהא שגאו וצחיס, שהרי יראתם אנו וצחיס: ולא יסקלנו. צתמיה:

24	And Pharaoh said: 'I will let you go, that ye may sacrifice to the LORD your God in the wilderness; only ye shall not go very far away; entreat for me.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתָכֹן וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְעַדִּי:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח יְתָכֹן וְיִזְבְּחֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רָק הִרְחַק לֹא-תִרְחִיקוּ לָלֶכֶת הָעִתִּירוּ בְעַדִּי:
25	And Moses said: 'Behold, I go out from thee, and I will entreat the LORD that the swarms of flies may depart from Pharaoh, from his servants, and from his people, tomorrow; only let not Pharaoh deal deceitfully any more in not letting the people go to sacrifice to the LORD.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רָק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֹעָה הִתְּלַל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהִעֲתִירְתִּי אֶל-יְהוָה וְסָר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רָק אֶל-יִסְרָאֵל פְּרֹעָה הִתְּלַל לְבַלְתִּי שְׁלַח אֶת-הָעָם לְיִזְבֹּחַ לַיהוָה:
26	And Moses went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיִּעֲתֶר אֶל-יְהוָה:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פַּרְעֹה וַיִּעֲתֶר אֶל-יְהוָה:
27	And the LORD did according to the word of Moses; and He removed the swarms of flies from Pharaoh, from his servants, and from his people; there remained not one.	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:	וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסָּר הָעֶרֶב מִפְּרֹעָה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד:
28	And Pharaoh hardened his heart this time also, and he did not let the people go.	וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לְבָבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת- הָעָם: (פ)	וַיִּכְבַּד פַּרְעֹה אֶת-לְבָבוֹ גַּם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת- הָעָם: (פ)
IX	Then the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh, and tell him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל- פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל- פַּרְעֹה וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת- עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:
2	For if thou refuse to let them go, and wilt hold them still,	כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:	כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדָךְ מִחֲזִיק בָּם:

(25) התל. כמו להחל:

(26) ויעתר אל ה'. נחמץ צמפלה, וכן אם צא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירצה צמפלה, עכשיו כשהוא אומר צלשון ויפעל, משמע וירצה להחלל:

(27) ויסר הערוב. ולא מתו כמו שמתו האפרדעים, שאם מתו יהיה להם הגאה צעורות:

(28) גם בפעם הזאת. אע"פ שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הצטחמו:

(2) מחזיק בם. אוחז צם, כמו וְהַחֲזִיקָה צִמְצָמָיו (דברים כה, יא):

3	<p>behold, the hand of the LORD is upon thy cattle which are in the field, upon the horses, upon the asses, upon the camels, upon the herds, and upon the flocks; there shall be a very grievous murrain.</p>	<p>הַנֶּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֵלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְדֹּם מָאֵד:</p>	<p>הַנֶּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בַּמִּקְנֶה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמֵלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כִּבְדֹּם מָאֵד:</p>
4	<p>And the LORD shall make a division between the cattle of Israel and the cattle of Egypt; and there shall nothing die of all that belongeth to the children of Israel.'</p>	<p>וַיַּפְרִישׁ יְיָ בֵּין בָּעִירָא דִּישְׂרָאֵל וּבֵין בָּעִירָא דְּמִצְרָאִי וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּעִם:</p>	<p>וַיַּפְלֶה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר:</p>
5	<p>And the LORD appointed a set time, saying: 'Tomorrow the LORD shall do this thing in the land.'</p>	<p>וַיֹּשִׁי יְיָ זְמַנָּא לְמִימַר מָחָר יַעֲבִיד יְיָ פִּתְגָמָא הָדִין בְּאַרְעָא:</p>	<p>וַיֹּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ:</p>
6	<p>And the LORD did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died; but of the cattle of the children of Israel died not one.</p>	<p>וַעֲבַד יְיָ ית פִּתְגָמָא הָדִין בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וּמִית כָּל בָּעִירָא דְּמִצְרָאִי וּמִבָּעִירָא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מִית חַד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחָרֶת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד:</p>
7	<p>And Pharaoh sent, and, behold, there was not so much as one of the cattle of the Israelites dead. But the heart of Pharaoh was stubborn, and he did not let the people go.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לֹא מִית מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַאֲתִיקַר לְבָא דְּפַרְעֹה וְלֹא שְׁלַח ית עַמָּא:</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שְׁלַח אֶת־הָעָם: (פ)</p>
8	<p>And the LORD said unto Moses and unto Aaron: 'Take to you handfuls of soot of the furnace, and let Moses throw it heavenward in the sight of Pharaoh.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִבּוּ לָכוֹן מִלִּי חוֹפְנִיכוֹן פִּיחַ דְּאִתּוֹנָא וְזִרְקוּנִיה מִשָּׁה לְצִית שְׁמִיָּא לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קַחוּ לָכֶם מִלֵּא חֲפְנִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וְזִרְקוּ מִשָּׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַרְעֹה:</p>
9	<p>And it shall become small dust over all the land of Egypt, and shall be a boil breaking forth with blains upon man and upon beast, throughout all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרָיִם וַיְהִי עַל אַנְשָׁא וְעַל הִבְהֵמָה לְשַׁחִין פִּרְחַן אֲבַעְבֻּעַת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>וַיְהִי לְאַבְקָא עַל כָּל־אֲרֶץ מִצְרָיִם וַיְהִי עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לְשַׁחִין פִּרְחַן אֲבַעְבֻּעַת בְּכָל־אֲרֶץ מִצְרָיִם:</p>

(3) הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר כלשון נקבה, על שעצר היטה, ועל העמיד תהיה, ועל העומד הויה, כמו עושה, רועה, רועה:

(4) והפלה. והצדיל:

(8) מלא חפניכם. לויינו"ש צלע"ו פִּיחַ כבשן. דצר הנפח מן הגחלים עוממים הנשרפים בכבשן, וצלע"ו אולנ"ש. פִּיחַ לשון הפחה, שהרוח מפיחן ומפריחן: וזרקו משה. וכל דצר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהזיק קוממו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(9) לשחין פרח אבעבעות. כתרוממו לשחין סגי, חֲצֵצְוֵעִין שעל ידו נומחין צהן צעות: שחין. לשון חמימות, והרבה

<p>10 And they took soot of the furnace, and stood before Pharaoh; and Moses threw it up heavenward; and it became a boil breaking forth with blains upon man and upon beast.</p>	<p>וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>	<p>10 וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שַׁחִין אֲבַעְבָּעַת פֶּלֶחַ בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:</p>
<p>11 And the magicians could not stand before Moses because of the boils; for the boils were upon the magicians, and upon all the Egyptians.</p>	<p>וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>	<p>11 וְלֹא־יָכְלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשַּׁחִין כִּי־הָיָה הַשַּׁחִין בְּחֹרְטָמָם וּבְכָל־מִצְרָיִם:</p>
<p>12 And the LORD hardened the heart of Pharaoh, and he hearkened not unto them; as the LORD had spoken unto Moses.</p>	<p>וַיִּתְּזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>12 וַיִּתְּזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>13 And the LORD said unto Moses: 'Rise up early in the morning, and stand before Pharaoh, and say unto him: Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: Let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִשָּׁבֵב בְּבֹקֶר וְהִתִּיצַב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>
<p>14 For I will this time send all My plagues upon thy person, and upon thy servants, and upon thy people; that thou mayest know that there is none like Me in all the earth.</p>	<p>כִּי בַּעֲשֵׂם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>14 כִּי בַּעֲשֵׂם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי אֶל־לְבָבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ בַּעֲבוּר תַּדַּע כִּי אֵין כָּמוֹנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>
<p>15 Surely now I had put forth My hand, and smitten thee and thy people with pestilence, and thou hadst been cut off from the earth.</p>	<p>כִּי עַתָּה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>	<p>15 כִּי עַתָּה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ בַּדָּבָר וַתִּכָּחַד מִן־הָאָרֶץ:</p>
<p>16 But in very deed for this cause have I made thee to stand, to show thee My power, and that My name may be declared throughout all the earth.</p>	<p>וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרָאתְךָ אֶת־כֹּחִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>16 וְאִלֶּם בַּעֲבוּר זֹאת הָעֲמָדָתִיךָ בַּעֲבוּר הָרָאתְךָ אֶת־כֹּחִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:</p>

יש צלשון משנה, שנה שמונה:

(10) באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הצהמות, והלא כבר נאמר וַיָּמָת כָּל מִקְרָה מִזְרִים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותם שצטודות צלצל, שנאמר צִמְקָךָ אֶשֶׁר צִעָדָה, וְהִגֵּל אֶת צִדְרָה ה' הִגִּים אֶת מִקְרָהוּ אֶל הַצִּדִּים. וכן שנויה צמילתא אלא וַיִּקָּשֶׁשׁ מֵאוֹת קָדָשׁ צָחור (שמות יד, 1):

(14) את כל מגפתי. למדנו מכאן, שמכח צבורות שקולה כנגד כל המכות:

(15) כי עתה שלחתי את ידי וגו'. כי אלו רצימי, כשהיטה ידי צמקן שהכיתים צדצר, שלחתי והכיתי אותך ואת עמך עם הצהמות: ותבחר מן הארץ. אצל צבור זאת העמדתך וגו':

17	As yet exaltest thou thyself against My people, that thou wilt not let them go?	עוֹדָךְ מִסְתוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־ם:	שביעי
18	Behold, tomorrow about this time I will cause it to rain a very grievous hail, such as hath not been in Egypt since the day it was founded even until now.	הֲגַנִּי מִמַּטֵּיר כְּעֵת מָחָר בְּרֹד כֶּבֶד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ בַּמִּצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה הַנִּסְדָּה וְעַד־עֲתָה:	18
19	Now therefore send, hasten in thy cattle and all that thou hast in the field; for every man and beast that shall be found in the field, and shall not be brought home, the hail shall come down upon them, and they shall die.'	וְעַתָּה שְׁלַח הָעֹז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמָּצֵא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֶף תְּבִיתָהּ וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וַיָּמָתוּ:	19
20	He that feared the word of the LORD among the servants of Pharaoh made his servants and his cattle flee into the houses;	הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדָּי פָּרַעַה הַנִּיס אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַבָּתִּים:	20
21	and he that regarded not the word of the LORD left his servants and his cattle in the field.	וְאֲשֶׁר לֹא־שָׁם לְבּוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: (פ)	21
22	And the LORD said unto Moses: 'Stretch forth thy hand toward heaven, that there may be hail in all the land of Egypt, upon man, and upon beast, and upon every herb of the field, throughout the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי בָרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	22

(17) עודך מסתולל בעמי. כתרומו קצישת ציה צעמי, והיא מגזרת מסלה דמחרגמין אורח קצוץא, וכלע"ז קלקי"ר וכזר פירשתי בסוף ויהי מקץ, כל חיצה שחלח יסודה סמ"ך והיא צאה לדבר בלשון מתפעל, ונתן החי"ו של שמוש באמצע אותיות של עיקר, כגון וז, וכגון ויִסְפָּל הַקָּנָב (קהלת יב, ה), מגזרת סבל, פי ששקורר עלינו (דניאל ז, ח), מגזרת שר וגיד. וכן משפּל הוית (דניאל ז, ח):

(18) כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן, ירד הצרד: הוסדה. שנתסדה. וכל חיצה שחלח יסודה יו"ד, כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת, תצא הוי"ו צמקוס היו"ד, כמו הוסדה, הולדה (הושע ג, ה), ויודע (אסתר ג, כז), ויולד ליוסף (בראשית מו, כ), צדקרים לא יוסר עָד (משלי כט, יט):

(19) שלח העז. כתרומו שלח קנז, וכן ישגי הגזים העיוז (ישעיה י, לא), קעיוז קני צנימן (ירמיה ו, א): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה היא:

(20) הניס. הצריח, לשון וינס:

(22) על השמים. ולד השמים. ומדרש אגדה, הגזיהו הקצ"ה למשה למעלה מן השמים:

<p>23 And Moses stretched forth his rod toward heaven; and the LORD sent thunder and hail, and fire ran down unto the earth; and the LORD caused to hail upon the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>23 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי־הָהָרָה נָתַן קֶלֶת וּבָרָד וַתַּהַלֵּךְ אֵשׁ אֲרָצָה וַיִּמָּטֶר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>24 So there was hail, and fire flashing up amidst the hail, very grievous, such as had not been in all the land of Egypt since it became a nation.</p>	<p>וַהֲיָה בָרָד וְאִשָּׁה מִשְׁתַּלְּחָהּ בְּגוֹ בָרָד תִּקְרֹף לַחֲדָא דְלֹא הָיָה דְכֻתִּיּה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵעַדְן דְּהָיָה לְעָם:</p>	<p>24 וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כִּבְד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגוֹי:</p>
<p>25 And the hail smote throughout all the land of Egypt all that was in the field, both man and beast; and the hail smote every herb of the field, and broke every tree of the field.</p>	<p>וּמָחָא בָרָדָא בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם יָת כָּל דְּבַחְקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֵסְבָא דְּחִקְלָא מָחָא בָרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָנִי חִקְלָא תִּפְר:</p>	<p>25 וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבַּר:</p>
<p>26 Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail.</p>	<p>לְחוּד בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן דְּתָמָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָדָא:</p>	<p>26 רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָרָד:</p>
<p>27 And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them: 'I have sinned this time; the LORD is righteous, and I and my people are wicked.'</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לָהוֹן חֲבִית זָמָנָא הָדָא יִי זָכָא וְאַנָּא וְעַמִּי חַיִּיבִין:</p>	<p>27 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים:</p>
<p>28 Entreat the LORD, and let there be enough of these mighty thunderings and hail; and I will let you go, and ye shall stay no longer.'</p>	<p>צְלוּ קָדָם יִי וְסֻגֵּי קְדָמוּהִי רִנָּח דְּלֹא יְהוֹן עֲלֵנָּא קְלִין דְּלוֹט כְּאֵלִין מִן קָדָם יִי וּבָרָד וְאִשָּׁה יִתְכוּן וְלֹא תִסְכְּפוּן לְאַתְעֵכְבָּא:</p>	<p>28 הִעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מְהִיֹּת קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאִשָּׁה אֲתַכְּם וְלֹא תִסְכְּפוּן לַעֲמֹד:</p>
<p>29 And Moses said unto him: 'As soon as I am gone out of the city, I will spread forth my hands unto the LORD; the thunders shall cease, neither shall there be any more hail; that thou mayest know that the earth is the LORD's.'</p>	<p>וַאֲמַר לִיה מֹשֶׁה כְּמַפְקֵי יָת קִרְתָּא אֶפְרוּס יָת יָדַי בְּצִלּוֹ קָדָם יִי קְלֵא יִתְמַנְעוּן וּבָרָדָא לֹא יְהִי עוֹד בְּדִיל דְּתַדַּע אֲרִי דִּיִּי אֶרֶעָא:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת־כַּפֵּי אֶל־יְהוָה תִּקְלֹת יִתְדָלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:</p>

(24) מתלקחת בתוך הברד. נס צמון נס, האש והצמד מעורצין, והצמד מים הוא, ולעשות רצון קונס עשו שלום ציניהם (שמו"ר יב, 1):
(28) ורב. די לו צמנה שהוריד כנר:

30	But as for thee and thy servants, I know that ye will not yet fear the LORD God.—	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵנָּה אֲרִי עַד כִּעֵן לֹא אֶתְכַנַּעְתִּי מִן קֶדֶם יי אֱלֹהִים:	וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יָדְעֵתִי כִּי טָרִם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:	30
31	And the flax and the barley were smitten; for the barley was in the ear, and the flax was in bloom.	וּכְתָנָה וְסַעֲרִי לָקוּ אֲרִי סַעֲרִיא אֲבִיב וּכְתָנָה גִּבְעוּלִין:	וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׁעֵרָה נִפְתָּה כִּי הַשְּׁעֵרָה אֲבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעוּל:	31
32	But the wheat and the spelt were not smitten; for they ripen late.—	וּחִטָּא וּכְנֹתִיא לֹא לָקָא אֲרִי אֶפְלָתָה אֲנִין:	וְהַחֲטָה וְהַכֶּסֶּמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפְלָתָה הֵנָּה:	32
33	And Moses went out of the city from Pharaoh, and spread forth his hands unto the LORD; and the thunders and hail ceased, and the rain was not poured upon the earth.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִלִּקְוֹת פְּרָעָה יָת קִרְתָּא וּפְרַס יְדוּהִי בְצֻלּוֹ קֶדֶם יי וְאַתְּמַנְעוּ קִלְיָא וּבִרְדָּא וּמִטְרָא דִּיהוָה נָחִית לֹא מִטָּא אַרְעָא:	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרָעָה אֶת־ הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל־יְהוָה וַיִּחְדְּלוּ הַקִּלּוֹת וְהַבֶּרֶד וּמִטְרָא לֹא־נָתַד אֶרְצָה:	מפטיר
34	And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants.	וַחֲזָא פְרָעָה אֲרִי אֶתְּמַנְע מִטְרָא וּבִרְדָּא וְקִלְיָא וְאוֹסִיף לְמַחְשֵׁי וַיִּקְרִיָּה לְלִבִּיהּ הוּא וְעַבְדֵּיהּ:	וַיֵּרָא פְרָעָה כִּי־חָדַל הַמִּטְרָא וְהַבֶּרֶד וְהַקִּלּוֹת וַיִּסָּף לְחַטָּא וַיִּכְבַּד לִבּוֹ הוּא וְעַבְדָּיו:	34
35	And the heart of Pharaoh was hardened, and he did not let the children of Israel go; as the LORD had spoken by Moses.	וַאֲתַקֵּף לִבָּא דְּפְרָעָה וְלֹא שַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּמִלִּיל יי בִּידָא דְּמֹשֶׁה:	וַיִּחְזַק לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: (פ)	קכ"א

The Haftara is Ezekiel 28:25 – 29:21 on page 207. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftara on page 232.

(29) כצאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שם יב, ז);
 (30) טרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל טרם שצמקרא עדיין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו טרם יִשְׁכָּצוּ (בראשית יט, ד), עד לא שכיצו. טרם יִקְמַח (שם ז, ה), עד לא קמח. אף זה כן הוא, ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלוקלכם;
 (31) והפשתה והשעורה נכתה. נשברה, לשון פרעה נכה, נכאים, וכן לא נכו, ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין גוף צמקום ה"א לפרש נכתה כמו הוכתה, נכו כמו הכו, אלא הגוף שורש צמיצה, והרי הוא מגזרת וְשָׁפוּ עֵצִים (איוצ לג, כא): כי השערה אביב. כבר זכרה ועומדת זקנה, ונשחצרו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגזעוליה: השעורה אביב. עמדה בצדיה, לשון צִאֲפִי הַנֶּחֱל (שיר השירים ו, יא);
 (32) כי אפילת הנדה. מאוחרות, ועדיין היו רכות, ויכולות לעמוד בפני קשה, ואע"פ שנאמר ואת כל עש השדה הכה הצרד, יש לפרש פשוטו של מקרא שעצים העומדים בקלחם הראויים ללקות צרד. ומדרש רבי תנחומא (וארא טז) יש מרבותינו שנחלקו על זאת, ודרשו כי אפילות, פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו;
 (33) לא נתד. לא הגיע, ואף אותם שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו וַיִּפְסַח עֲלֵינוּ הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁבַּעַה (דניאל ט, יא) דעזרא, ומגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חצרו בחלק קהתוך קָסַף (יחזקאל כב, כב), לשון יִקְחָה מַחֲכָה, ורואה אני את דבריו כתרומה ויִנְקָה, וַאֲשִׁיף. לִנְקָה, לִאֲשָׁקָא. אף זה לא נתד לארץ, לא הוצק לארץ:

X	<p>And the LORD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I might show these My signs in the midst of them;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פַּרְעֹה כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לִבּוֹ וְאֶת־לִבַּב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֱלֹה בְּקִרְבּוֹ:</p>	<p>כז ז</p>
2	<p>and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the LORD.'</p>	<p>וְלִמְעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן־בִּנְךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֹתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת־אֶתְתִּי אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי בָּם וַיֵּדַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה:</p>	2
3	<p>And Moses and Aaron went in unto Pharaoh, and said unto him: 'Thus saith the LORD, the God of the Hebrews: How long wilt thou refuse to humble thyself before Me? let My people go, that they may serve Me.</p>	<p>וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד־מָתַי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:</p>	3
4	<p>Else, if thou refuse to let My people go, behold, to-morrow will I bring locusts into thy border;</p>	<p>כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ:</p>	לוי
5	<p>and they shall cover the face of the earth, that one shall not be able to see the earth; and they shall eat the residue of that which is escaped, which remaineth unto you from the hail, and shall eat every tree which groweth for you out of the field;</p>	<p>וְכָסָה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאות אֶת־הָאָרֶץ וְאָכְלוּ אֶת־יִתְר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַבָּרָד וְאָכְלוּ אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:</p>	5
6	<p>and thy houses shall be filled, and the houses of all thy servants, and the houses of all the Egyptians; as neither thy fathers nor thy fathers' fathers have seen, since the day that they were upon the earth unto this day.' And he turned, and went out from Pharaoh.</p>	<p>וּמָלְאוּ בְתֻיךָ וּבְתֵי כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הָיוּתָם עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיָּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה:</p>	6

- (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והמרה זו: שתי, שימי, שאשית אני:
(2) התעללתי. שחקתי, כמו כי התעללתי צי (צמדבר כז, כט). הלא פֶּאֶשֶׁר התעלל צֶהֱם (שמואל-א 1, י) האמור צמזרים, ואינו לשון פועל ומעללים, שא"כ היה לו לכתוב עוללתי, כמו ועולל למו פֶּאֶשֶׁר עוללָה לִי (איכה א, כז), פֶּאֶשֶׁר עולל לִי (שם יב):
(3) לענות. כתרמומו לֹא־תִקְנָה, והוא מגזרת עני, מִאֲנָסָה להיות עני ושפל מפני:
(5) את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגר. הרואה, לראות את הארץ, ולשון קִרְיָה דבר:

7	<p>And Pharaoh's servants said unto him: 'How long shall this man be a snare unto us? let the men go, that they may serve the LORD their God, knowest thou not yet that Egypt is destroyed?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה לַיהוָה עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הֲטָרָם תִּדְעֵ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:</p>	ישראל
8	<p>And Moses and Aaron were brought again unto Pharaoh; and he said unto them: 'Go, serve the LORD your God; but who are they that shall go?'</p>	<p>וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהָלָכִים:</p>	8
9	<p>And Moses said: 'We will go with our young and with our old, with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds we will go; for we must hold a feast unto the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנֵעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְךְ בְּבָלְיֵנוּ וּבְכַבּוּתָנוּ בְּצֹאֲנֵנוּ וּבְבָקָרֵנוּ נִלְךְ כִּי חֲגִי־יְהוָה לָנוּ:</p>	9
10	<p>And he said unto them: 'So be the LORD with you, as I will let you go, and your little ones; see ye that evil is before your face.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדַּ פְּנֵיכֶם:</p>	10
11	<p>Not so; go now ye that are men, and serve the LORD; for that is what ye desire.' And they were driven out from Pharaoh's presence.</p>	<p>לֹא כֵן לְכוּ־נָא הַגִּבֹּרִים וַעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אֹתָהּ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדֶשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַרְעֹה: (ס)</p>	11

(7) הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אצדה מצרים:

(8) ויושב. הושבו ע"י שליח ששלחו אחריהם, והושיבום אל פרעה:

(10) כאשר אשלח אתכם וגו'. אף כי אשלחם את האלן ואת הצקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי, כוכב אחד יש ששמו רעה, אמר להם פרעה, רואה אני צאיטגגינות שלי אותם כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה, וכשחטאו ישראל בעגל וצקש הקצ"ה להרגם, אמר משה בפתלתו, למה יאמרו מצרים לאמר בקעה הו'יאם (שמות לב, יז), וזו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד וינקם ה' על הקעה, והפך את הדם לדם מילה שכל יהושע אותם, וזהו שנאמר היום גלותי את קרפת מצרים מעליקם (יהושע ה, ט), שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

(11) לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם, אלא לכו הגברים ועבדו את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אותה עבודה) בקשם עד הנה, נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזכות: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר, ולא פירש מי המגרש:

<p>And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the land of Egypt for the locusts, that they may come up upon the land of Egypt, and eat every herb of the land, even all that the hail hath left.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וְיַעַל עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכְלֵה אֶת- כָּל-עֵשֶׂב הָאֲרָץ אֶת כָּל-אֲשֶׁר הַשָּׂאִיר הַבֶּרֶד:</p>	<p>שני</p>
<p>And Moses stretched forth his rod over the land of Egypt, and the LORD brought an east wind upon the land all that day, and all the night; and when it was morning, the east wind brought the locusts.</p>	<p>וַיִּט מֹשֶׁה אֶת-מִטְּהוֹ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּהְיֶה נִהַג רוּחַ-קָּדִים בְּאֶרֶץ כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל- הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת-הָאַרְבֶּה:</p>	<p>13</p>
<p>And the locusts went up over all the land of Egypt, and rested in all the borders of Egypt; very grievous were they; before them there were no such locusts as they, neither after them shall be such.</p>	<p>וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לִפְנֵי לֹא-הָיָה כֵּן אַרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן:</p>	<p>14</p>
<p>For they covered the face of the whole earth, so that the land was darkened; and they did eat every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left; and there remained not any green thing, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt.</p>	<p>וַיִּכֶס אֶת-עֵין כָּל-הָאֲרָץ וַתִּחְשַׁךְ הָאֲרָץ וַיֹּאכְל אֶת-כָּל- עֵשֶׂב הָאֲרָץ וְאֶת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבֶּרֶד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>15</p>
<p>Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said: 'I have sinned against the LORD your God, and against you.</p>	<p>וַיִּמְהַר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וְלֹאֲהֲרֹן וַיֹּאמֶר חַטֵּאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:</p>	<p>16</p>
<p>Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and entreat the LORD your God, that He may take away from me this death only.'</p>	<p>וַעֲתָה שָׁנָה נָא חַטֵּאתִי אֶךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מִעָלַי רַק אֶת-הַמָּוֶת תִּנָּח:</p>	<p>17</p>

(12) בארבה. שצזיל מכת הארצה:

(13) ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארצה, לפי שצא כנגדו, שמזרים דרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(14) ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה צימי יואל, שנאמר פמהו לא נהיה מן העולם (יואל ז, ז), למדנו שהיה כזד משל משה, (כי של יואל היה) ע"י מינין הרצה, שהיו יחד ארצה, ילק, חסיל, גוס, אצל של משה לא היה אלא של מין אחד, (כ"ג רא"ס יע"ש) וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(15) כל ירק. עץה ירוק, וירדור"א צלע"ו:

18	And he went out from Pharaoh, and entreated the LORD.	וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעֹה וַיַּעֲתֶר אֶל־יְהוָה:	18
19	And the LORD turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea; there remained not one locust in all the border of Egypt.	וַיִּהְיֶה רִיחַ רֵיחַ חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׁאֵל אֶת־הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׁאַר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:	19
20	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go.	וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעֹה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	20
21	And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֹשֶׁךְ:	21
22	And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days;	וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אַפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	22
23	they saw not one another, neither rose any from his place for three days; but all the children of Israel had light in their dwellings.	לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִמְּתַחְתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:	23

(19) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני, שים סוף היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמורח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו, וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר מים סוף ועד ים פלשתיים (שמות כג, לא), ממזרח למערב, שים פלשתיים צמערב היה, שנאמר בפלשתיים יסבי קצל הים גוי קרתיים (נפניה ב, ה): לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם (שמו"ר יג, ו):

(21) וימש חשך. ויחשיך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיך עוד: וימש. כמו ויאמש. יש לנו חיצות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הצרת האלף נכרת כל כך אין הכחוז מקפיד על חסרונה, כגון ולא יהל שם ערבי (ישעי' יג, כ), כמו לא יאהל לא יטה אהלו. וכן ויפאני סיל (שמואל ב כב, מ), כמו ויפאני. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש קטר דיעדי קצל לילא, כשיגיע סמוך לאור היום. אבל / אין הדבור מיושב על הוי"ו של וימש, לפי שהוא כחוז אחר ויהי חשך. ומדרש אגדה פותרו, לשון ממשש צהריים (דברים כח, כט), שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה צו ממש:

(22) ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו ג' ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב (שמו"ר יד, ג). ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל צחותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לנאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא יראו מנרים במפלגתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד, שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשינאו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו, אני ראיתי צדיק וצמקום פלוגי הוא (שם): שלשת ימים. שלוש של ימים, טרציי"ג נא בלע"ז, וכן ז' ימים בכל מקום, שטיי"ג נא של ימים:

24	And Pharaoh called unto Moses, and said: 'Go ye, serve the LORD; only let your flocks and your herds be stayed; let your little ones also go with you.'	ויקרא פרעה אל־מֹשֶׁה ויאמר לכל עֲבָדָיו אֶת־יְהוָה רַק צֹאֲנֶכֶם וּבָקְרֶכֶם יֵצֵאוּ גַם־טַפְּכֶם יֵלְכוּ עִמָּכֶם:	שלישי
25	And Moses said: 'Thou must also give into our hand sacrifices and burnt-offerings, that we may sacrifice unto the LORD our God.'	ויאמר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה תִּתֶּן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:	25
26	Our cattle also shall go with us; there shall not a hoof be left behind; for thereof must we take to serve the LORD our God; and we know not with what we must serve the LORD, until we come thither.'	וְגַם־מִקְלָנֵנוּ יֵלְכוּ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־יָדַע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:	26
27	But the LORD hardened Pharaoh's heart, and he would not let them go.	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:	27
28	And Pharaoh said unto him: 'Get thee from me, take heed to thyself, see my face no more; for in the day thou seest my face thou shalt die.'	וַיֹּאמֶר־לוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הֲשִׁמֹּר לְךָ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פָּנַי כִּי בַיּוֹם רִאֲתָהּ פָּנַי תָּמוּת:	28
29	And Moses said: 'Thou hast spoken well; I will see thy face again no more.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא־אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: (פ)	29
XI	And the LORD said unto Moses: 'Yet one plague more will I bring upon Pharaoh, and upon Egypt; afterwards he will let you go hence; when he shall let you go, he shall surely thrust you out hence altogether.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אֶחָד אָבִיא עַל־פַּרְעֹה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרָיִכֶן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשֶׁלַּחוּ גֵרָשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:	ח
2	Speak now in the ears of the people, and let them ask every man of his neighbour, and every woman of her neighbour, jewels of silver, and jewels of gold.'	דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב:	2

- (24) יצג. יהא מואג צמקומו:
 (25) גם אתה תתן. לא דיין שמקננו ילך עמנו, אלא גם אחת תתן:
 (26) פרסה. פרסת רגל פלנט"א צלע"ז לא נדע מה נעבד. כמה חכמד העבודה, שמא ישאל יותר ממה שיש צדינו:
 (29) כן דברת. יפה דצרת וצמונו, דצרת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמו"ר יד, ד):
 (1) כלה. גמירא, כלה כליל, כולכס ישלח:

3	<p>And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians. Moreover the man Moses was very great in the land of Egypt, in the sight of Pharaoh's servants, and in the sight of the people.</p>	<p>וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עֲבָדֵי־פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: (ס)</p>	3
4	<p>And Moses said: "Thus saith the LORD: About midnight will I go out into the midst of Egypt;</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כִּחְצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:</p>	רביעי
5	<p>and all the first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh that sitteth upon his throne, even unto the first-born of the maid-servant that is behind the mill; and all the first-born of cattle.</p>	<p>וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר מִבּוֹכְרָא דְּפִרְעָה דְּעֵתִיד לְמִתָּב עַל כּוֹרְסֵי מַלְכוּתֶיהָ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דְּבִבְתָּר רַחֵיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא:</p>	5
6	<p>And there shall be a great cry throughout all the land of Egypt, such as there hath been none like it, nor shall be like it any more.</p>	<p>וְהָיְתָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וְכָמֹהוּ לֹא תִסָּף:</p>	6
7	<p>But against any of the children of Israel shall not a dog whet his tongue, against man or beast; that ye may know how that the LORD doth put a difference between the Egyptians and Israel.</p>	<p>וְלִכְלֹ בֶנִי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזִיק כְּלָב לִשְׁנֹו לְמַאֲנִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תֵּדָעוּן אֲשֶׁר יִפְלֹא יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:</p>	7

- (2) דבר נא. אינ נא אלא לשון צקשה, בצקשה ממך הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועצדום וענו אותם קיים זהם, ואחר כך יאלו צרכש גדול לא קיים זהם (צרכות ט):
- (4) ויאמר משה כה אמר ה'. צעמדו לפני פרעה נאמרה לו נצואה זו, שהרי משיא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחלק הלילה, כחצות כמו פעלות (שופטים יג, כ), צחלות אפס צנו (תהלים קכד, ג), זהו פשוטו ליצבו על אופניו, שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו דרשו, כמו כחצות הלילה, ואמרו שאמר משה כחצות, דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו, ולא אמר כחצות, שמא יטעו אצטוניני פרעה ויאמרו, משה צדאי הוא (צרכות ז). אצל הקצ"ה יודע עתיו ורגעיו, אמר כחצות:
- (5) עד בכור השבי. מה לקו השבויים, כדי שלא יאמרו יראתם תצעה עלצונם, והציאה פורענות על מצרים: מבכור פרעה עד בכור השפחה. כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל. ולמה לקו בני השפחות, שאף הם היו משעבדים זהם ושמהים צרתם: וכל בכור בהמה. לפי שהיו עוזדין לה, וכשהקצ"ה נפרע מן האומה עוזדי כוכבים, נפרע מאלהיה (מכילתא פי"ג):
- (7) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון, לא ישנון. וכן לא חרץ לצני ישראל לאיש את לשונו (יהושע י, כא), לא שנו. אף פתחן (שמואל-ב ה, כד), תשתנון. למורג חרון (ישעי' מא, טו), שנון. מקשצות חרון (משלי כא, ה), אדם חריף ושנון. ויד חרוצים פגעשיר (שם י, ד), חריפים, סוחרים שגויים: אשר יפלה. יצדיל:

8	<p>And all these thy servants shall come down unto me, and bow down unto me, saying: Get thee out, and all the people that follow thee; and after that I will go out.' And he went out from Pharaoh in hot anger.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ כָל-עֲבָדֶיךָ אֵלַי וַהֲשִׁתְחוּוּ-לִי לֵאמֹר צֵא אֲתָה וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי-כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם-פָּרְעֹה בְּחִירֵי-אָף: (ס)</p>	8
9	<p>And the LORD said unto Moses: 'Pharaoh will not hearken unto you; that My wonders may be multiplied in the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֹא-יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פָּרְעֹה לְמַעַן רַבּוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרְעֹה וַיַּתְּזֵק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>	9
10	<p>And Moses and Aaron did all these wonders before Pharaoh; and the LORD hardened Pharaoh's heart, and he did not let the children of Israel go out of his land.</p>	<p>וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת-כָּל-הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פָרְעֹה וַיַּתְּזֵק יְהוָה אֶת-לֵב פָּרְעֹה וְלֹא-שָׁלַח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ: (ס)</p>	10
XII	<p>And the LORD spoke unto Moses and Aaron in the land of Egypt, saying:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: יְרַחֵם ה' הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה: יִרְחָא הָדִין לְכוֹן רִישׁ יִרְחֵא קֳדָמַי הוּא לְכוֹן לִירְחֵי שָׁתָא: דְּבִירוּ אֶל-כָּל-עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>	XII
2	<p>'This month shall be unto you the beginning of months; it shall be the first month of the year to you.</p>	<p>יִרְחֵא הָדִין לְכוֹן רִישׁ יִרְחֵא קֳדָמַי הוּא לְכוֹן לִירְחֵי שָׁתָא: דְּבִירוּ אֶל-כָּל-עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>	2
3	<p>Speak ye unto all the congregation of Israel, saying: In the tenth day of this month they shall take to them every man a lamb, according to their fathers' houses, a lamb for a household;</p>	<p>דְּבִירוּ אֶל-כָּל-עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵיתוֹ אֶבֶת שֶׁה לְבֵיתוֹ:</p>	3

(8) וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות (וצחים קצ.). שהרי כסוף ירד פרעה בעצמו אליו וזאת קימו לאו מחוץ עמי, ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עתך והלוחך: ואחרי כן אצא. עס כל העם מארץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחדרי אף. על שאמר לו אל חוסף ראות פני: (9) למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלשה, מכת בכורות וקריעת ים סוף ולגער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה: (1) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שיהיה עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה בצורה ראשונה, שכללו עס משה דבדור: בארץ מצרים. חזן לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך, תלמוד לומר כחשתי את העיר וגו', ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גילולים, דבר חמור כזה לא כל שכן (מכילתא פסחא פ"א): (2) החדש הזה. הראהו לצנה בחדושה (שמו"ר טו, כח), ואמר לו, כשהירח מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי (מכילתא שם): הוזה. נתקשה משה על מולד הלצנה, באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלצנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא בזיו, שנאמר ויהי ציוס דצרה ה' (לעיל ז, כח). ציוס ציוס (ויקרא ז, לח), מן היום אשר נזה ה' ואלהא (במדבר טו, כג), אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עס חשכה:

<p>4 and if the household be too little for a lamb, then shall he and his neighbour next unto his house take one according to the number of the souls; according to every man's eating ye shall make your count for the lamb.</p>	<p>וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהֵנֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵּת נִפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ תֹכְסוֹ עַל-הַשֶּׁה׃</p> <p>וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִלְּאֵת־מִנְאָה עַל אֲמָרָא וְיֹסֵב הוּא וְשִׁיכְבֻּיָּהוּ דְּקָרִיב לְבֵיתֵיהּ בְּמִנְיָן נִפְשָׁתָא גְבַר לְפִיּוֹם מִיכְלִיָּה תִתְּמִנֹן עַל אֲמָרָא׃</p>
<p>5 Your lamb shall be without blemish, a male of the first year; ye shall take it from the sheep, or from the goats;</p>	<p>וְהָיָה תָמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה יְהִיָּה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ׃</p> <p>אֲמַר שְׁלִים דְּכָר בֶּר שְׁתִּיָּה יְהִי לָכֹן מִן אֲמָרִיא וּמִן בְּנֵי עִזִּיא תִסְבִּין׃</p>
<p>6 and ye shall keep it unto the fourteenth day of the same month; and the whole assembly of the congregation of Israel shall kill it at dusk.</p>	<p>וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קְהַל עַדְת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים׃</p> <p>וְיְהִי לָכֹן לְמִטְרָא עַד אַרְבַּעַת עָסָרָא יוֹמָא לִירְחָא הַדִּין וְיִכְסֹן יִתִּיה כָּל קְהֵלָא בְּנִשְׁחָטָא דִּישְׂרָאֵל בֵּין שְׁמִשָּׁא׃</p>
<p>7 And they shall take of the blood, and put it on the two side-posts and on the lintel, upon the houses wherein they shall eat it.</p>	<p>וְלָקַחוּ מִן-הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל-הַמַּשְׁקֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם׃</p> <p>וְיִסְבִּין מִן דָּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרִין סַפֵּיאָ וְעַל שְׁקָפָא עַל בִּתְיָא דִּי־כְלוֹן יִתִּיה בְּהוֹן׃</p>

(3) דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה למדני, והדבור יואל מצין שניהם כאלו שניהם מדברים (מכילתא פסחא פ"ג): אל כל עדת ישראל וגו' בעשור לחדש. דצרו היום בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש (שם): הוזה. פסח מזרים מקחו מצעשור, ולא פסח דורות (פסחים לו): שה לבית אבות. למשפחה אחת, הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן, תלמוד לומר שה לבית (מכילתא פ"ג):

(4) ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד, שאין יכולין לאכלו ויצא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו', וזה משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש, ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו, ולהמנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השעה קיים, בהיותו בחיים ולא משנשחט (פסחים פט): במכסת. משבין, וכן מקמט דְּעִקְרָךְ (ויקרא כז, כג): לפי אכלו. הראוי לאכילה, פרט לחולה וזקן שאינו יכול לאכול כזית (מכילתא פ"ג): תכסו. תתמנון:

(5) תמים. בלא מום: בן שנה. כל שנמו קרוי בן שנה, כלומר שנולד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה, שאף עז קרויה שה, שנאמר וְשֶׁה עִזִּים (דברים יד, ד):

(6) והיה לכם למשמרת. זה לשון בקור, שטעון בקור ממנו ארבעה ימים קודם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא נזהר כן בפסח דורות, היה ר' מתאי בן חרש אומר, הרי הוא אומר וְאֶעֱזָר עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶה עִתָּךְ עַתָּה לָדִים (יחזקאל טז, ח), הגיעה שבעה ששבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר וְאֶת עַרְס וְאֶת עֶרְוָהּ (שם ז), ונתן להם שתי מצות, דם פסח ודם מילה שאלו באותו הלילה, שנאמר מִתְּצֹקֶתָ דְּדָמִיךָ (שם ו), בשני דמים, ואומר גַּם אֵת דָּמִיךָ דְּרִיתֶךָ שְׁלַחְתִּי לְאֶסְרִיךָ מִצֹּר אֵין מִיָּס צו (זכריה ט, יא), ושהיו שטופים באלילים, אמר להם מִשְׁכּוֹ וְקַחוּ לָכֶם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם זאן של מזה: ושחטו אותו וגו'. וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששוחטו של אדם כמותו (מכילתא פ"ה קידושין מא): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל, מכאן אמרו פסחי צבור נשחטין בשלשה כמותו אחר ז', נכנסת כח ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו', כדאיתא בפסחים (סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהמשש נוטה לבית מצואו לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני, אותן שעות שבין עריצת היום לעריצת הלילה, עריצת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו כללי ערב, ועריצת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשך, כמו עֶרְכָּה קָל שְׁמָקָה (ישעי' כד, יא):

(7) ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם, יכול ציד, תלמוד לומר אשר צסק: המזוורת. הם הזקופות, אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון, שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותה, לינמ"ל בלע"ז ולשון שקיפה, חבטה, כמו קול עֶלְה נִדְף

8

9

10

11

12

(12) ועברתי. כמלך העוזר ממקום למקום (מכילתא פ"ז), וזהעזרה אחת וזנגע אחד כולן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף זכורות אחרים והם זמנרים, ומנין אף זכורי מצרים שזמנמות אחרים, תלמוד לומר למפה מצרים צבצוריקם

13	<p>And the blood shall be to you for a token upon the houses where ye are; and when I see the blood, I will pass over you, and there shall no plague be upon you to destroy you, when I smite the land of Egypt.</p>	<p>וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְּתִי בָאָרֶץ מִצְרָיִם:</p>	13
14	<p>And this day shall be unto you for a memorial, and ye shall keep it a feast to the LORD; throughout your generations ye shall keep it a feast by an ordinance for ever.</p>	<p>וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לְכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגֹתֶם אֹתוֹ תַּג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּהֲוּ:</p>	14
15	<p>Seven days shall ye eat unleavened bread; howbeit the first day ye shall put away leaven out of your houses; for whosoever eateth leavened bread from the first day until the seventh day, that soul shall be cut off from Israel.</p>	<p>שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶדְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי כָל-אֶכֶל חֶמֶץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי:</p>	15

(תהלים קלו, י): מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעצירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונחכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי, ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נחמו הדם אלא מצפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאחס עסוקים במצותי, ופוסח אני עליכם: ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו פסוח והקלטי (ישעיה לא, ה). ואני אומר, כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה, ופסחתי, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן פסחים על שפי הסעפים (מלכים-א יח, כא), וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן פסוח והמלטי, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכך נגף. אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי צביתו של ישראל יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכך נגף, אבל הווה במצרי שצבתיכם. הרי שהיה ישראל צביתו של מצרי שומע אני לוקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכך נגף (מכילתא פ"ז):

(14) לזכרון. לדורות: וחגתם אותו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו (שם), ועדיין לא שמענו אי זה יום הזכרון, תלמוד לומר זכור את היום הזה אשר יצאך, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון, ואיזה יום יצא, תלמוד לומר ממקרת הפסח יצא (במדבר לג, ג), הוי אומר יום ט"ו בניסן הוא של י"ט, שהרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולצקר יצא (מכילתא שם): לדרתיתכם וגו'. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגוהו (מכילתא פ"ז):

(15) שבעת ימים. שטיינא של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר ששם ימים תאכל מצות (דברים טו, ח), למד על שביעי של פסח שאינו חוצה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ, מניין אף ששה רשות, תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד לומר בערב תאכלו מצות, הכתוב קצבו חוצה (פסחים קכ.). אך ביום הראשון תשביתו שאור. מערב יום טוב, וקריו ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומנינו מוקדם קרוי ראשון, כמו בראשון אָדָם סָגֵל (איוז טו, ז), הלפני אדם נולדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר לא תשפט על קמץ, לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים: הנפש ההוא. כשהיא נפשה וצדעתה, פרט לאנוס (מכילתא פ"ח): מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר, מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

16	<p>And in the first day there shall be to you a holy convocation, and in the seventh day a holy convocation; no manner of work shall be done in them, save that which every man must eat, that only may be done by you.</p>	<p>וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא- יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:</p>	16
17	<p>And ye shall observe the feast of unleavened bread; for in this selfsame day have I brought your hosts out of the land of Egypt; therefore shall ye observe this day throughout your generations by an ordinance for ever.</p>	<p>ושמרתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה לדוריכם חקת עולם:</p>	17
18	<p>In the first month, on the fourteenth day of the month at even, ye shall eat unleavened bread, until the one and twentieth day of the month at even.</p>	<p>בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב:</p>	18
19	<p>Seven days shall there be no leaven found in your houses; for whosoever eateth that which is leavened, that soul shall be cut off from the congregation of Israel, whether he be a sojourner, or one that is born in the land.</p>	<p>שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל מחמץ ונקרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ:</p>	19

(16) מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש, לאכילה, ושתייה, וכסות (מכילתא פ"ט): לא יעשה בהם. אפי' על ידי אחרים: הוא לבדו. (יכול אף לעוצד גלולים, תלמוד לומר הוא לבדו יעשה לכם, לכם ולא לעוצד גלולים) הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפילו לזמהמה, יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם (נ"א אך) (בינה כח):

(17) ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ, מכאן אמרו, ספח, פלגוש צנון. רבי יאשיה אומר, אל תהי קורא את המצות, אלא את המצות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצות, אלא אם צאה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדורתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר, אזהרת כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור:

(18) עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד וגו':

(19) לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר כלל גבולין. מה תלמוד לומר צבתיכם, מה ציתך צרשותך אף גבולך צרשותך, יא חממו של נכרי שהוא אכל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אוכל מחמץ. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר, חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו, ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר, שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם (מכילתא פ"י): בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הוצרך לרבות את הגרים:

20	<p>Ye shall eat nothing leavened; in all your habitations shall ye eat unleavened bread.'</p>	<p>כָּל־מִחְמָצָה לֹא תֵאָכְלוּ בְּכָל מוֹתְבְּנֵיכֹן תֵּאָכְלוּ פֶּטִירָא:</p>	<p>כָּל־מִחְמָצָה לֹא תֵאָכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבְּתֵיכֶם תֵּאָכְלוּ מִצּוֹת: (פ)</p>	20
21	<p>Then Moses called for all the elders of Israel, and said unto them: 'Draw out, and take you lambs according to your families, and kill the passover lamb.</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהוֹן אֶתְגִּידוּ וְסִבּוּ לָכֹן מִן בְּנֵי עַמָּא לְזַרְעֵיכֹן וְכִסּוּ פֶסַח:</p>	<p>וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחָטוּ הַפֶּסַח:</p>	ממשי
22	<p>And ye shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two side-posts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.</p>	<p>וְתִסְבּוּן אֶסְרֵת אִיזוּבָא וְתִטְבְּלוּן בַּדָּמָא דְבִמְנָא וְתִדְּוּן לְשִׁקְפָא וְלִתְרִין סְפִיָא מִן דָּמָא דְבִמְנָא וְאַתּוֹן לֹא תִפְסְקוּן אֲנֵשׁ מִתְרַע בֵּיתִיהָ עַד צַפְרָא:</p>	<p>וְלִקְחֻתֶּם אֶגְדַּת אִזּוֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בְּסָף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוּף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בְּסָף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:</p>	22
23	<p>For the LORD will pass through to smite the Egyptians; and when He seeth the blood upon the lintel, and on the two side-posts, the LORD will pass over the door, and will not suffer the destroyer to come in unto your houses to smite you.</p>	<p>וַיַּתְגַּלִּי יְיָ לְמַחְיֵי יֵת מִצְרָאִי וַיַּחְזִי יֵת דָּמָא עַל שִׁקְפָא וְעַל תְּרִין סְפִיָא וַיַּיְחֹס יְיָ עַל תְּרַעָא וְלֹא יִשְׁבּוֹק מִחִפְלָא לְמִיעַל לְבִתִּיכֹן לְמַמְחָ:</p>	<p>וְעָבַר יְהוָה לְנִגַּף אֶת־מִצְרָיִם וַרְאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יֵתֵן הַמַּשְׁחִית לָבָא אֶל־בְּתִיכֶם לְנִגֹּף:</p>	23
24	<p>And ye shall observe this thing for an ordinance to thee and to thy sons for ever.</p>	<p>וְתִטְרוּן יֵת פִּתְגָמָא דְּדִין לָקִים לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד עָלְמָא:</p>	<p>וְשָׁמְרְתֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֶק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד־עוֹלָם:</p>	24
25	<p>And it shall come to pass, when ye be come to the land which the LORD will give you, according as He hath promised, that ye shall keep this service.</p>	<p>וַיְהִי אֲרִי תִיעֲלוּן לְאַרְעָא דִּיתֵין יְיָ לָכֹן כְּמָא דְמְלִיל וְתִטְרוּן יֵת פּוֹלְחָנָא דְּדִין:</p>	<p>וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יֵתֵן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת:</p>	25

(20) מחממץ לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחממץ. להציא את תערובתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה כל ללמד שמהא ראויה ליאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני וחלות תורה (מכילתא פ"י ע"ט) (שאינה ראויה להאכל בכל מושבות אלא צירושלים):

(21) משכו. מי שיש לו לאן ימסוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם. שזה לציית מצות:

(22) אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. ג' קלמין קרויין אגודה: אשר בסף. בכלי, כמו ספות כסף: מן הזהב אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכן נאמר עוד אשר כסף, שתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר כסף, על כל העשה טבילה: ואחם לא תצאו וגו'. מגיד, שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מצחין בין נדק לרשע, וליה רשות למחבלים היא, שנאמר זו תרמש כל יתמו יער (תהלים קד, כ):

(23) ופסח. וחמל וי"ל ודלג: ולא יתן המושחית. ולא יתן לו יכולת לצא, כמו ולא נתנו אלהים להרע עמדי (צראשית לא, ט):

(25) והיה כי תבאו. מלה הכתוב מנזה וזו צביאתם לארץ, ולא נתחייבו צמדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, והבאתי אתכם אל הארץ וגו' (שמות ט:ח):

26	And it shall come to pass, when your children shall say unto you: What mean ye by this service?	וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וַיְהִי אֲרִי יִמְרוּן לָכֹן בְּנֵיכֹן מָה פִּילְתָּנָא הָדִין לָכֹן:	26
27	that ye shall say: It is the sacrifice of the LORD's passover, for that He passed over the houses of the children of Israel in Egypt, when He smote the Egyptians, and delivered our houses.' And the people bowed the head and worshipped.	וְאָמַרְתֶּם זָבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בֵּיתִי בְּנִי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בֵּיתֵנוּ הִצִּיל וַיִּקְדּוּ הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:	27
28	And the children of Israel went and did so; as the LORD had commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס)	28
29	And it came to pass at midnight, that the LORD smote all the firstborn in the land of Egypt, from the first-born of Pharaoh that sat on his throne unto the first-born of the captive that was in the dungeon; and all the first-born of cattle.	וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיַּהֲרֹג ה' כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם מִבְּכֹר מִפַּרֹּחַיִם עַד בְּכוֹר הַשָּׂבִי אֲשֶׁר בַּבַּיִת הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:	ששי ט
30	And Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt; for there was not a house where there was not one dead.	וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת:	30
31	And he called for Moses and Aaron by night and said: 'Rise up, get you forth from among my people, both ye and the children of Israel; and go, serve the LORD, as ye have said.	וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה כַּדְּבַרְכֶּם:	31

(27) ויקדו העם. על נשורת הגאולה, וציאת הארץ, ונשורת הצנים שיהיו להם:
(28) וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (מכילתא פי"ג): וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שזמן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן, ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:
(29) וד'. כל מקום שנאמר וה', הוא וצית דינו, שהיו לשון תוספת הוא, כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא במצרים: מבכור פרעה. אף פרעה צוה היה וגשתיר מן הבכורים, ועליו הוא אומר צעצור זאת העמדתך (שמות ט, טז): עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל, ועוד שלא יאמרו יראתנו הציאה הפורענות זו. ובכור השפחה ככלל היה, שהרי מנה מן החסוד שזכלן עד הפחות, ובכור השפחה חסוד מצבור השבי:
(30) ויקם פרעה. ממטחו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ציוס: הוא. תחלה, ואחר כך עצדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על צדי עצדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מות. יש שם בכור, מות, אין שם בכור, גדול שצבית קרוי בכור, שנאמר אף אני צבור אקנהו (תהלים פט, כח). דבר אחר, מצריות מזנות תחת צעלן וילדות מרוקס פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאציו:

32	Take both your flocks and your herds, as ye have said, and be gone; and bless me also.'	אֶת עֲבֹדְכֶם וְאֶת תּוֹרֵיכֶם וְדַבְּרוּ כְּמֵא דְמִלִּילְתוּן וְאִיזִילוּ וְצִלּוּ אֶת עַלְי:	גַּם-צֹאנְכֶם גַּם-בְּקָרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבִרְכַּתֶּם גַּם-אֹתִי:	32
33	And the Egyptians were urgent upon the people, to send them out of the land in haste; for they said: 'We are all dead men.'	וַתְּקִיפוּ מִצְרָאִי עַל עַמָּא לְאֻחָאָה לְשַׁלְּחֵיהוֹן מִן אַרְעָא אַרִי אֲמָרוּ כּוּלָּנָא מִיָּתִין:	וַתַּחְזֹק מִצְרַיִם עַל-הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן-הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כָּלָנוּ מֵתִים:	33
34	And the people took their dough before it was leavened, their kneading-troughs being bound up in their clothes upon their shoulders.	וַנִּטֵּל עַמָּא יֵת לִישְׁהוֹן עַד לֹא חֲמֵה מוֹתֵר אֲצִנְתָּהוֹן צִרִיר בְּלִבוֹשֵׁיהוֹן עַל כְּתֻפֵּיהוֹן:	וַיֵּשֶׂא הָעָם אֶת-בִּצָּקוֹ טָרֵם יַחְמֹץ מִשְׁאֲרָתָם צִרְרֵת בְּשִׁמְלָתָם עַל-שִׁכְמָם:	34
35	And the children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and raiment.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כַּפְתָּגְמָא דְּמֹשֶׁה וּשְׁאִילוּ מִמִּצְרַיִם מְנִין דְּכֶסֶף וּמֵאֲנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין:	וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כֶּלִי-כֶסֶף וְכֶלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת:	35
36	And the LORD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians.	וַיִּיְיָהּ יֵת עַמָּא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאִי וַאֲשְׁאִילוּנֵהוּ וּרְקִינוּ יֵת מִצְרַיִם:	וַיְהִי־נָתַן אֶת-חֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּ אֹתָם מִצְרַיִם: (פ)	36
37	And the children of Israel journeyed from Rameses to Succoth, about six hundred thousand men on foot, beside children.	וַנִּטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס לְסִכּוֹת כְּשִׁית מֵאָה אֶלְפִין גּוֹבְרָא רִגְלָאָה בַּר מִשְׁפָּלָא:	וַיִּסְעוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִרַעְמֶסֶס סִכְתָּה כְּשִׁשׁ-מֵאוֹת אֶלְפֵי רִגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף:	37
38	And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle.	וְאַף נֹכְרָאִין סְגִיאִין סְלִיקוּ עִמָּהוֹן וְעֵנָא וְתוֹרֵי בְעִירָא סְגִי לְחֻדָּא:	וְגַם-עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֵד מְאֹד:	38

- (31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזור על פתחי העיר ולועק, היכן משה שרוי, היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגזרים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו וגו' כדברכם. הכל כמו שאמרתי, ולא כמו שאמרתי אני, צטל לא אשלח, צטל מי ומי ההולכים, צטל רק צאנכם וצקרכם יג:
- (32) גם צאנכם גם בקרכם קחו. מהו כאשר דברתם, גם אֶתָּה תִּפְּדֵנוּ וְצִדְקָתְךָ יִצְדָּקְךָ (שמות י, כה): וברכתם גם אותי. התפללו עלי שלא אמות, שאני צדור (מכילתא פי"ג):
- (33) כלנו מתים. אמרו, לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר ומת כל צדור, וכאן אף הפשוטים מתים, ה' או י' צצית אחד (שם):
- (34) טרם יחמץ. המצריים לא הניחוסם לשהות כדי חימוץ: משארתם. שירי מנה ומרור (שם): על שכמם. אע"פ שזהו המות הרצה הוליו עמהם, מחצצים היו את הממות (שם):
- (35) כדבר משה. שאמר להם צמזרים, וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲיוֹ (שמות יא, ז): ושמלת. אף הן היו חשונות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאמר צפסוק חשוץ (מכילתא שם):
- (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אחת אומר אחד טול שנים ולך: ויבצלו. ורוקינו:
- (37) מרעמסס סכתה. ק"ך מיל היו, וצאו שם לפי שעה, שנאמר וַאֲשָׁא אֶתְּכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים (שמות יט, ד): הגברים: מנן עשרים שנה ומעלה:
- (38) ערב רב. תערובות אומות של גרים:

<p>39 And they baked unleavened cakes of the dough which they brought forth out of Egypt, for it was not leavened; because they were thrust out of Egypt, and could not tarry, neither had they prepared for themselves any victual.</p>	<p>39 וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חֻמֶּץ כִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכִילוּ לְהִתְמַהֵּמֶה וְגַם־צֻדָּה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:</p>
<p>40 Now the time that the children of Israel dwelt in Egypt was four hundred and thirty years.</p>	<p>40 וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>
<p>41 And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the LORD went out from the land of Egypt.</p>	<p>41 וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָל־צְבָאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>42 It was a night of watching unto the LORD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the LORD for all the children of Israel throughout their generations.</p>	<p>42 לַיַּל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא לַיַּל־לַיְלָה הַזֶּה לְשִׁמְרֵם לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: (פ)</p>
<p>43 And the LORD said unto Moses and Aaron: 'This is the ordinance of the passover: there shall no alien eat thereof;</p>	<p>43 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֶכֶד לֹא־יֹאכַל בּוֹ:</p>

(39) עגות מצות. חררה של מנה. צק שלא החמיץ קרוי מנה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שצתן של ישראל, שלא אמרו האין נאל למדצר צלה דעה, אלא האמינו והלכו (מכילתא פי"ד), הוא שמפורש בקבלה וְכִפִּי לָךְ סָסד עֵוֶרֶךְ סְהֶצַח קְלוֹטִיךְ לְסָפֵךְ סְחִירִי צִמְדָּךְ צֶאֱךְךָ לֹא זְרֻעָה (ירמיה ז, ז), ומה שזכר מפורש אחריו קדש שְׁאָרָל לֵה' וגו':

(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. צין הכל, משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משגזרה גזירת צין הצתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לצדה, שהרי קהת מן הצאים עם יעקב היה, לא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחק הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נכלעיים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה נכלעיים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לציאת מצרים, והזקקת לומר על כרחק שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחצרון, כענין שנאמר שָׁשָׁר גַּר פֶּסֶס אֲבָרָקֶס וְיֶאֱקֶק (בראשית לה, כז), ואומר אֵת אֶרֶץ מִגְרִיקֶס שָׁשָׁר גַּר וְצֶה (שמות ו, ד), לפיכך אמה צריך לומר כי גר יהיה זרעך, משהיה לו זרע, וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מציאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך:

(41) ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד, שכיון שהגיע הקץ, לא עכצן המקום כהרף עין, צט"ו צניסן צאו מלאכי השרת אלל הצתרים לצשרו, צט"ו צניסן נולד יצחק, וצט"ו צניסן נגזרה גזירת צין הצתרים (מכילתא פי"ד):

(42) ליל שמרים. שהיה הקצ"ה שומר ומצפה לו לקיים הצתחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם צלילה הזה אני גואל את צניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. מְשָׁמֶר וצא מן המזיקין, כענין שנאמר וְלֹא יִשָּׁן הַמִּשְׁתִּי וגו':

44	but every man's servant that is bought for money, when thou hast circumcised him, then shall he eat thereof.	וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת-כֶּסֶף וְכָל עֶבֶד גִּבֹּר זָבִין כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוּ יֵאָכֵל בּוֹ: וְתִגְזֹר יְתִיב בְּכִין יִיכֹל בֵּית:	44
45	A sojourner and a hired servant shall not eat thereof.	תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ: תוֹתָבָא וְאֶגִּירָא לֹא יִיכֹל בֵּית:	45
46	In one house shall it be eaten; thou shalt not carry forth aught of the flesh abroad out of the house; neither shall ye break a bone thereof.	בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבַּיִת מִן-הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֵצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ: בְּחִבּוּרָא חֲדָא יִתְאָכִיל לֹא תִפְקִין מִן בֵּיתָא מִן בָּשָׂר לְבָרָא וְגִרָמָא לֹא תִתְבְּרוּן בֵּית:	46
47	All the congregation of Israel shall keep it.	כָּל-עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבִדוּן יְתִיב:	47
48	And when a stranger shall sojourn with thee, and will keep the passover to the LORD, let all his males be circumcised, and then let him come near and keep it; and he shall be as one that is born in the land; but no uncircumcised person shall eat thereof.	וְכִי-יִגְוֹר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לֹו כָל-זָכָר וְאִזּוּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרָח הָאָרֶץ וְכָל-עָרֵל לֹא-יֵאָכֵל בּוֹ: וְאִרִי וְתַגִּייר עִמְכוֹן גִּיּוּרָא וְיַעֲבִיד פֶּסַח קֳדָם יְיָ מִגְזֹר לִיה כָּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמַעֲבְדֵיהּ וְהָיָה כְּיֻצִיבֵי אֶרֶא וְכָל עָרֵל לֹא יִיכֹל בֵּית:	48
49	One law shall be to him that is homeborn, and unto the stranger that sojourneth among you.	תוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לְאֶזְרָח וְלִגֵּר הֶגֶר בְּתוֹכְכֶם: אוֹרִיתָא חֲדָא תְּהִי לְיֻצִיבֵי וְלִגִּירָא דִּיתַגִּיירִין בֵּינִיכוֹן:	49
50	Thus did all the children of Israel; as the LORD commanded Moses and Aaron, so did they.	וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: (ס) וַעֲבִדוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ ית מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָבִדוּ:	50

(43) זאת חקת הפסח. צ"ד צניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאזיו שצמשים (פסחים לו.).

ואחד נכרי ואחד ישראל מומר צמשמע (מכילתא פט"ו):

(44) ומלחה אותו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח (יצמות ע:), דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר, אין מילת עצדיו מעכצתו מלאכול צפסח, א"כ מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העצד:

(45) תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי, ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם ונאמר וְכָל עָרֵל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ, אלא כגון ערצי מהול וגזעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(46) בבית אחד יאכל. בחצורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שמי חצורות ויחלקוהו, אחת אומר בחצורה אחת או אינו אלא צבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר על הצתים אשר יאכלו אותו צהם, מכאן שהאוכל, אוכל צשני מקומות (מכילתא פט"ו): לא תוציא מן הבית. מן החצורה: ועצם לא תשבירו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית צשר יש צו משום שצירת עטם, אין עליו כזית צשר או מוח, אין צו משום שצירת עטם:

(47) כל עדת ישראל יעשו אותו. למה נאמר, לפי שהוא אומר צפסח מצרים שה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(48) ועשה פסח. יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארצעה עשר אף גר בארצעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להציא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מבן נכר לא יאכל בו:

(49) תורה אחת וגו'. להשוות גר לאזרח אף לשאר מלות שצמורה (מכילתא שס):

51	And it came to pass the selfsame day that the LORD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts.	וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)	51 וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם: (פ)
XIII	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:	שזיעי ו, וַיֹּדְבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל י' עִם מֹשֶׁה לְמִימֶר:
2	'Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine.'	מִדָּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רָחֵם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:	2 מִדָּשׁ־לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רָחֵם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:
3	And Moses said unto the people: 'Remember this day, in which ye came out from Egypt, out of the house of bondage; for by strength of hand the LORD brought you out from this place; there shall no leavened bread be eaten.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא הוּוּ דְכִירִין יְת יוֹמָא הַדִּין דְּנִפְקָתוּן מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדֵיהֶם אֲרִי בְתִקּוּף יָד אִפִּיק י' יְתִכּוּן מִכָּא וְלֹא יִתְאָכִיל חֲמִיע:	3 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יָצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְתִקּוּף יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֲמִץ:
4	This day ye go forth in the month Abib.	יוֹמָא דִּין אַתּוֹן נִפְקִין בִּירְחָא דְאַבִּיבָא:	4 הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:
5	And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Hivite, and the Jebusite, which He swore unto thy fathers to give thee, a land flowing with milk and honey, that thou shalt keep this service in this month.	וַהֲיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:	5 וַהֲיָה כִּי־יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתִּיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת־הָעֲבָדָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:
6	Seven days thou shalt eat unleavened bread, and in the seventh day shall be a feast to the LORD.	שִׁבְעַת יָמִים תִּכּוֹל פֶּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲגָא קֳדָם י':	6 שִׁבְעַת יָמִים תִּכּוֹל פֶּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חֲגָא קֳדָם י':

- (2) פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו פוטר מים ראשית מלון (משלי יז, יד). וכן יפקירו צִשָּׁפָה (תהלים כז, ח), יפתחו שפתים: לי הוא. לעזמי קניתי, ע"י שהכיתי צכורי מזרים:
- (3) זכור את היום הזה. למד, שמזכירין יציאת מזרים בכל יום:
- (4) בחדש האביב. וכילא היינו יודעין צאזיה חדש ילאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם צחדש שהוא קִשָּׁר לזאת, לא חמה, ולא זנה, ולא גשמים, וכן הוא אומר מוציא פִסְיִים צְפוֹשָׁרוֹת (תהלים סח, ז), חִדָּשׁ שהוא כשר לזאת:
- (5) אל ארץ הכנעני וגו'. אע"פ שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים צמשמע (תנחומא צא יז), שכולן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם, אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו'. צאצרהה הוא אומר, צִיּוֹם ההוא קֶרַת ה' אֶת אֲדָרְסוֹ וגו' (בראשית טו, יח), וצינחק הוא אומר גור צִקְרָן הֹאֵת וגו' (שם כו, ג), וציעק הוא אומר הארץ אֲשֶׁר אִשָּׁה שָׁקַב עֲלֶיהָ וגו' (שם כח, יג): זבת חלב ודבש. חלצ צ מן העוים, והדצב צ מן התמרים ומן התאנים (רש"י מגילה ו). את העבודה הזאת. של פסח (פסחים נא). והלא כבר נאמר למעלה והיה כי תצאו אל הארץ וגו', ולמה חזר ושנאה, צשציל דצר שנתחדש זה, צפרשה ראשונה נאמר וְהָיָה כִּי יֵאֱמְרוּ אֲלֵיכֶם צְנִיכָה מֵהָעֶצֶה הִוא לָכֵם (שמות יז, כו), צבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עמו מן הכלל, וכאן והגדת לצנן צבן שאינו יודע לשאול, והכתוב מלמדך שפתח לו אתה דצרי אגדה המושכין את הלצ:

<p>7 Unleavened bread shall be eaten throughout the seven days; and there shall no leavened bread be seen with thee, neither shall there be leaven seen with thee, in all thy borders.</p>	<p>7 מִצּוֹת יֹאכַל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא-יֵרָאָה לָּךְ חֻמֶּץ וְלֹא-יֵרָאָה לָּךְ שָׂאֵר בְּכָל-גִּבְלֶךָ: פִּטְיָא וְתַאכִּיל יֵת שִׁבְעָא יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֻמִּיעַ וְלֹא יִתְחַזִּי לָךְ חֻמִּיר בְּכָל תְּחוּמָךְ:</p>
<p>8 And thou shalt tell thy son in that day, saying: It is because of that which the LORD did for me when I came forth out of Egypt.</p>	<p>8 וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: וְתַחֲזִי לְבָרְךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּדִיל דָּא עָבַד יי לִי בְּמַפְקִי מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>9 And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the LORD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the LORD brought thee out of Egypt.</p>	<p>9 וְהָיָה לָּךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: וְיִהְיֶה לָּךְ לְאוֹת עַל-יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: אֶפְקָךְ יי מִמִּצְרַיִם:</p>
<p>10 Thou shalt therefore keep this ordinance in its season from year to year.</p>	<p>10 וְשָׁמַרְתָּ אֶת-הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה: (פ) וְתָטַר יֵת קִנְיָא הָדִין בְּזִמְנִיה מִזְמָן לְזְמָן:</p>
<p>11 And it shall be when the LORD shall bring thee into the land of the Canaanite, as He swore unto thee and to thy fathers, and shall give it thee,</p>	<p>11 וְהָיָה כִּי-יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָּךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּה לָּךְ: וְיִהְיֶה אֲרִי וְעִילָנֶךָ יי לְאָרֶע כְּנַעֲנָי כַּמָּא דְּקִנְיָא לָּךְ וּלְאַבְתָּיִךָ וְנָתַתָּה לָּךְ:</p>
<p>12 that thou shalt set apart unto the LORD all that openeth the womb; every firstling that is a male, which thou hast coming of a beast, shall be the LORD's.</p>	<p>12 וְהַעֲבַרְתָּ כָּל-פֶּטֶר-רֶחֶם לַיהוָה וְכָל-פֶּטֶר שֹׁגֵר בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזָּכָרִים לַיהוָה: וְתַעֲבֹר כָּל פֶּתַח וּלְדָא קֶדָם יי וְכָל פֶּתַח וּלְדָא בְּעִרְא דִּיהוֹן לָּךְ דְּכָרִין תַּקְדִּישׁ קֶדָם יי:</p>

- (8) בעבור זה. בעבור שאקיים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לצן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי ליגאל (מכילתא פי"ז):
- (9) והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. רוצה לומר, שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש וצדו: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא בפרשה שנייה (פסוק טז), לדרוש זה יד שהיא כהה (מכילתא שם מנחות לו.):
- (10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם לו.):
- (11) והיה כי יבאך. יש מרביתו שלמדו מכאן, שלא קדשו בזכות הנולדים צמדבר, והאומר קדשו מפרש בזה, אס תקיימוהו צמדבר, חזכו ליכנס לארץ ותקיימוהו שם (מכילתא שם): נשבע לך. והיכן נשבע לך, והצאתי לך את הארץ אשר נשאתי וגו' (שמות ו, ח): ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך צו ביום, ואל תהי בעיניך כירוש אבות (מכילתא פי"ח):
- (12) והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר והעברתם את נפלתו לצפו (צמדבר כז, ח): שגר בהמה. נקל, ששגרתו אמו ושלחתו בלא עמו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בצורה לפטור את הבא אחריו, ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו שגר חלפיק, אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב כל פטר רחם, ואם תאמר אף צבור בהמה טמאה צמשה, בא ופירש צמקום אחר בצקקך וצלאקך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בצבור אדם הכתוב מדבר:

<p>13 And every firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck; and all the first-born of man among thy sons shalt thou redeem.</p>	<p>13 וְכָל־פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בִשָּׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָתּוֹ וְכָל־ בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָד תִּפְדֶּה: וְכָל בּוֹכְרָא דְחֲמֹרָא תִּפְרוּק בְּאֲמָרָא וְאִם לֹא תִפְרוּק וְתִקְפִּיה וְכָל בּוֹכְרָא דְאֲנָשָׁא בְּבִנְיָד תִּפְרוּק:</p>
<p>14 And it shall be when thy son asketh thee in time to come, saying: What is this? that thou shalt say unto him: By strength of hand the LORD brought us out from Egypt, from the house of bondage;</p>	<p>מפטיר 14 וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וְיִהְיֶה אֲרִי יִשְׁאַלְנֶךָ בְּרֹךְ מָחָר לְמִימְרָא מָא דָּא וְתִימַר לִיה בְּחֹזֶק יָד אֲפָקְנָא יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִיתָא:</p>
<p>15 and it came to pass, when Pharaoh would hardly let us go that the LORD slew all the firstborn in the land of Egypt, both the first-born of man, and the first-born of beast; therefore I sacrifice to the LORD all that openeth the womb, being males; but all the first-born of my sons I redeem.</p>	<p>15 וְיִהְיֶה כִּי־הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רִחִם הַזְּכָרִים וְכָל־ בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדֶּה: וְהָיָה כַּד אֲקַשִּׁי פַרְעֹה לְשַׁלְּחוֹתָנָא וְקָטַל יְיָ כָּל בּוֹכְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְאֲנָשָׁא וְעַד בּוֹכְרָא דְּבֵהמָה עַל כֵּן אֲנָא דְּבַח קָדָם יְיָ כָּל פֶּתַח וְלֹד דְּכַרְיָא וְכָל בּוֹכְרָא דְּבִנֵי אֲפָרוּק:</p>
<p>16 And it shall be for a sign upon thy hand, and for frontlets between your eyes; for by strength of hand the LORD brought us forth out of Egypt.'</p>	<p>ק"ו 16 וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: (ס) וְיִהְיֶה לְאוֹת עַל־יָדְכָה וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:</p>

The Haftara is Jeremiah 46:13 - 46:28 on page 209.

(13) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הכתוב היא, לפי שנמשלו זכורי מזרים לחמורים, ועוד שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים, (שאלו לך אחד מישראל שלא נטל הרצה חמורים) טעונים מכספם ומוהצם של מצרים: תפדה בשב. נותן שה לכהן, ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן: וערפתו. עורפו צקופין מאחוריו והורגו, הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא פ"ח): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו, קלוב במקום אחר:

(14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהיא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מקור יאמרו צניקם לזגינו (יהושע כז, כז), דבני גד ובני ראובן: מה זאת. זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר מה העלם והעקום והמשפטים וגו' (דברים ו, כ), הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניס, חס, רשע, ושאינו יודע לשאול, והשואל דרך חכמה:

(16) ולטוטפות בין עיניך. תפילין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט צבצפי שמים, פת צאפריקי שמים (מנהדרין ד:). ומנחם חנדרו עס והטף אל דרום (יחזקאל כא, ז), אל שטיפו (מכילתא ד, ו), לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה צפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכור הנס וידבר בו:

17	<p>And it came to pass, when Pharaoh had let the people go, that God led them not by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said: 'Lest the people regret when they see war, and they return to Egypt.'</p>	<p>וַיְהִי בַשְּׁלַח פַּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָתַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי־אָמַר אֱלֹהִים פְּנִי־נַחֲמָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה:</p>	בשלח
18	<p>But God led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt.</p>	<p>וַיֹּסֶב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֻשִּׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	18
19	<p>And Moses took the bones of Joseph with him; for he had surely sworn the children of Israel, saying: 'God will surely remember you; and ye shall carry up my bones away hence with you.'</p>	<p>וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעִלְיָתֶם אֶת־ עַצְמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם:</p>	19
20	<p>And they took their journey from Succoth, and encamped in Etham, in the edge of the wilderness.</p>	<p>וַיֵּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:</p>	20
21	<p>And the LORD went before them by day in a pillar of cloud, to lead them the way; and by night in a pillar of fire, to give them light; that they might go by day and by night:</p>	<p>וַיְהוֹה הָלֹךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לֵלָכֶת יוֹמָם וּלְיָלָה:</p>	21

(17) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגס, כמו לך נסה את העם (שמות לב, לד), כהנהלךך פקדה אתך (משלי ו, כג): כי קרוב הוא. ונוח לשונו צאמו הדרך למצרים. ומדרש אגדה יש הרבה: בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויגד העמלקי והקנעני וגו' (במדבר יד, מז), אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעוקס אמרו נקמה ראש ונשוזה מקרימה, אם הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה (מכילתא פסחא פי"ח). (לפי סדר הכתוב נראה הרשימות מהפוכים, ועיין ברא"ם ובמ"י ישוה נכון ע"ז): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיאלו, ויחזרו לבשוב:

(18) ויסב. הסיצם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו וסאם צסוף (שמות ז, ג), קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו): וחמשים. אין חמשים אלא מזויינים, (לפי שהסיצתם במדבר גרם להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו מחמושים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום וצדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לשבר את האוזן, שלא תאמר, במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בחרב. ברש"י ישן) וכן הוא אומר, ואסס פטגרו חמשים (יהושע א, יד), וכן תרגם אונקלוס מנרין, כמו ויקר את פטיקיו (בראשית יד, יד) וזריו. דבר אחר חמושים מחמושים, אחד מחמשה יאלו, וארבעה חלקים מתו בשלש ימי אפילה:

(19) השבע השביע. השביעם שישביעו לבניהם, למה לא השביע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביע יעקב, אמר יוסף, אני שליט הייתי במצרים והיה ספוק בידי לעשות, אבל פני לא יניחום מצרים לעשות, לכן השביעם לכשיגאלו ויאלו משם, שישאוהו (מכילתא פי"ח): והעליהם את עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השביעים העלו עמם, שנאמר אתכם:

(20) ויסעו מסכות. ציום השני, שהרי בראשון צאו מרעמסס לסכות:

22	the pillar of cloud by day, and the pillar of fire by night, departed not from before the people.	לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַלַּיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא:	22 לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַלַּיְלָה לִפְנֵי וְאֵף לֹא עַמּוּדָא דְאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא מִן קֳדָם עָמָא: הָעָם: (פ)
XIV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיֹּדֹבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:	לוי וַיֹּדֹבֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
2	'Speak unto the children of Israel, that they turn back and encamp before Pi-hahiroth, between Migdol and the sea, before Baal-zephon, over against it shall ye encamp by the sea.	מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קֳדָם פֹּהם חִירְתָּא בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָמָא קֳדָם בְּעִיל צָפוֹן לְקַבְלִיהָ תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:	2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבוּ וַיִּחַנוּ לִפְנֵי פִי תַחֲיֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְעֵל צָפֹן נִכְחוּ תַחֲנוּ עַל־הַיָּם:
3	And Pharaoh will say of the children of Israel: They are entangled in the land, the wilderness hath shut them in.	וַיֹּמַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעֻרְבְּלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד עַל־יְהוֹן מִדְּבָרָא:	3 וַאֲמַר פַּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצֵי סָגֵר עַל־יְהֵם הַמְדֹּבֶר:
4	And I will harden Pharaoh's heart, and he shall follow after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host; and the Egyptians shall know that I am the LORD.' And they did so.	וְאִתְקִיף יָת לִבָּא דְּפַרְעֹה וַיִּרְדּוּף בְּתַרְיָהוֹן וְאִתְנַסַּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מִשְׁרֵיתֶיהָ וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:	4 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לִב־פַּרְעֹה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וַאֲכַבְדָּהּ בְּפַרְעֹה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:
5	And it was told the king of Egypt that the people were fled; and the heart of Pharaoh and of his servants was turned towards the people, and they said: 'What is this we have done, that we have let Israel go from serving us?'	וַאֲתַחֲנֹא לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אֲזַל עָמָא וְאִתְהַפִּיךְ לְבָא דְּפַרְעֹה וַעֲבָדוּהִי בְּעָמָא וַאֲמַרוּ מָא דָּא עֲבַדְנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפּוֹלְחָנֵנָא:	ישראל וַיִּגְדַּל לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם כִּי בָּרַח הָעָם וַיִּתְּפֹךְ לִבָּב פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵנוּ:

(21) לנחתם הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו לִרְאֵתָם בְּדֶרֶךְ הַיָּם פְּלֹכוֹ זֶה (דברים א, לג), שהוא כמו להראותם, אף כאן להנחותם ע"י שליח, ומי הוא השליח, עמוד הענן, והקצ"ה בכבודו מוליכו לפניו, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

(22) לא ימיש. הקצ"ה את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (שבת כג):

(2) וישבו. לאחרים, לזד מזרים היו מקרצין כל יום השלישי, כדי להטעות את פרעה, שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר ואמר פרעה לזני ישראל וגו': ויחנו לפני פי החירות. הוא פיתוס, ועכשיו נקרא פי החירות, על שם שנעשו שם זני חורין (מכילתא בשלח פ"א), והם שני סלעים גבוהים וקופים, והגיא שצניניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מזרים, כדי להטעותו, שיאמרו קשה יראתן (שם), ועליו פירש איוב מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיִּשְׁאָדָם (איוב יב, כג):

(3) ואמר פרעה. כשישמע שהם עוזבים לאחוריהם: לבני ישראל. על זני ישראל. וכן ה' יִלְחֹם לָכֶם, עליכם. אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג), אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשוקעים, וצלע"ז שיר"ר כמו צֶעֱמֶק הַצָּקָא (תהלים פד, ז), מִבְּדִי נְהָלוֹת (איוב כח, יא), נְבִדִי יָם (שם לח, טו). נבכים הם, כלואים הם במדבר, שאין יודעין לזאת ממנו ולהיכן ילכו:

(4) ואכבדה בפרעה. כשהקצ"ה מתקנס ברשעים שמו מתגדל ומתכבד, וכן הוא אומר וְנִפְסָקְתִּי אִשּׁוֹ וגו', ואחר כך וְהַתְּגַדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנִזְדַּעַשְׁתִּי וגו' (יחזקאל לח, כבג), ואומר קָמָה עֲצֵר רָשָׁעִי קָשָׁת, ואחר כך נוֹדַע צִיְהִידָה הַלְלוּם (תהלים עז, ד), ואומר נוֹדַע ה' מִשְׁפָּט עֲשֵׂה (שם ט, יז): בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעצירה וממנו התחילה הפורענות (מכילתא פ"א): ויעשו כן. להגיד שזמן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לצרות, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם (שם):

6	And he made ready his chariots, and took his people with him.	6	וַיַּאֲסֹר אֶת־רֶכֶבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ וַיִּקַּח עִמּוֹ: וַיִּשְׁמֹס יֵת רַתְּפִיָּה וְיֵת עַמִּיָּה דְּבַר עַמִּיָּה:
7	And he took six hundred chosen chariots, and all the chariots of Egypt, and captains over all of them.	7	וַיִּקַּח שֵׁשׁ־מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹזֶר וְכָל רֶכֶב מִצְרָיִם וְשָׁלָשָׁם עַל־ כָּלָּו: וַיְדַבֵּר שֵׁית מֵאָה רַתְּפִין בְּחִירִין וְכָל רַתְּפֵי מִצְרָאִי וְגִבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלֵהוֹן:
8	And the LORD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand.	8	וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיָד רָמָה: וַתִּסְקֶיף יְיָ יֵת לֵבָא דְּפַרְעֹה מִלֵּבָא דְּמִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גָּלִי:
9	And the Egyptians pursued after them, all the horses and chariots of Pharaoh, and his horsemen, and his army, and overtook them encamping by the sea, beside Pi-hahiroth, in front of Baal-zephon.	9	וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁגּוּ אוֹתָם חֲנִיָּם עַל־הֵיָם כָּל־סוּסֵי רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וַחֲבִילוֹ עַל־ פִּי הַחֵירָת לִפְנֵי בַּעַל צָפוֹן: וַיִּרְדְּפוּ הַקָּרִיב וַיִּשְׁאוּ בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־ יְהוָה: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי בְּתַרְיָהוֹן וְאַדְבִּיקוּ וַתְּהִיֹן כַּד שָׁרֹן עַל יָמָא כָּל סוּסוֹת רַתְּפֵי פַרְעֹה וּפָרָשׁוֹהִי וּמִשְׁרֹתֶיהָ עַל פָּם חִירְתָא דְּקָדָם בַּעִיל צָפוֹן:
10	And when Pharaoh drew nigh, the children of Israel lifted up their eyes, and, behold, the Egyptians were marching after them; and they were sore afraid; and the children of Israel cried out unto the LORD.	10	וּפַרְעֹה הַקָּרִיב וַיִּשְׁאוּ בְּנֵי־ יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם נִסְעָה אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־ יְהוָה: וּפַרְעֹה קָרִיב וַיִּזְקֻפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת עֵינֵיהוֹן וַהֲאָ מִצְרָאִי נִשְׁלִין בְּתַרְיָהוֹן וַתְּחִילוּ לַחֲדָא וַיִּזְעִקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ:

(5) ויוגד למלך מצרים. איקטוריןשלה עמהם (מכילתא פ"א), וכיון שהגיעו לשלש ימים שקצבו ליין ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, ובחמישי ובשש ירדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכך אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו יצאו מארץ עמי (שמות יב, לא), ונהפך לבצ עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו: מעבדנו. מעבדו אותנו:

(6) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא פ"א): ואת עמו לקח עמו. קִשְׁקֶס דְּדַבְרִים, לקינו ונטלו ממנו ושלונו, בזאו עמי, ואני לא אחנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו בזמלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר ויפְרָעָה הַקְּרִיב, הקריב עצמו מיהר לפני חיילותיו, דרך שאר מלכים ליטול ביזה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר אֶחָדָם שָׁלַל:

(7) בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמם כל שאר הרכב, ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר ויקם לל מִקְהָה מִצְרַיִם (שמות ט, י), ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר וְגַם מִקְהָה יִלְךְ עִמּוֹ (שם י, כו), משל מי היו, מהירא את דבר ה', מכאן היה רבי שמעון אומר, כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רלץ את מוחו (מכילתא פ"א): וישראלים על כלו. שריצאות כתרמומו:

(8) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו, ומזקאת לבו לרדוף: ביד רמה. בגבורה גבוהה ומפורסמת (מכילתא פ"ח):

(10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניו, כמו שהתנה עמו: נסע אחריהם. בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מנרים נוסע אחריהם, ראו שר של מנרים נוסע מן השמים לעזור למנרים (תנחומא בשלח יג): ויצקו. תפסו אומנות אבותם (מכילתא פ"ב). בצארהם הוא אומר, אל המקום אשר עמד שם (בראשית

11	<p>And they said unto Moses: 'Because there were no graves in Egypt, hast thou taken us away to die in the wilderness? wherefore hast thou dealt thus with us, to bring us forth out of Egypt?</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מִה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם:</p>	11
12	<p>Is not this the word that we spoke unto thee in Egypt, saying: Let us alone, that we may serve the Egyptians? For it were better for us to serve the Egyptians, than that we should die in the wilderness.'</p>	<p>הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אִלֶּיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמַּמְנֵנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	<p>הֲלֹא-זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אִלֶּיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמַּמְנֵנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת-מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת-מִצְרַיִם מִמָּוְתוֹנוּ בַּמִּדְבָּר:</p>	12
13	<p>And Moses said unto the people: 'Fear ye not, stand still, and see the salvation of the LORD, which He will work for you to-day; for whereas ye have seen the Egyptians to-day, ye shall see them again no more for ever.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְעָמָא לֹא תִדְחִלוּן אַתְּעַתְדוּ וְחִזּוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִּי יֵשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּן לִמְחַזְּיָהוֹן עוֹד עַד עַלְמָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת יֵשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם:</p>	13
14	<p>The LORD will fight for you, and ye shall hold your peace.'</p>	<p>יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: (פ)</p>	<p>יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: (פ)</p>	14
15	<p>And the LORD said unto Moses: 'Wherefore criest thou unto Me? speak unto the children of Israel, that they go forward.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה קְבִילִית צְלוֹתָךְ מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלֹחַ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מַה-תִּצַּעַק אֵלַי דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:</p>	<p>שלישי יא</p>

יט, כז). בילחם, לשון צדקה (שם כד, סג). ביעקב, ויסעב במקום (שם כח, יא):
 (11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם. שיפו"ר פליננכ"א דינו"ן פוש"ש:
 (12) אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, יראה ה' עליכם וישפטו (שמות ה, כא מכילתא פ"ב): ממותנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ס, (ר"ל חול"ס, כנודע לצעלי דקדוק שקראו חול"ס מלאפ"ס, ועיין לקמן פרשת יתרו דרש"י פסוק פן יפרוץ) היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשורק, נבאר מאשר נמות. וכן מי יפן מותנו, שנמות. וכן מי יפן מותי (שמואל"ב יט, יט) דאנשלוס, שאמות. כמו ליום קומי לעד (נפניה ג, ח), עד שיבי צלום (דברי הימים"ב יח, כו) שאקום שאשוב:
 (13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:
 (14) ה' ילחם לכם. בשבילכם, וכן פי' ה' נלחם להם, וכן אם לאל תרצון (איו"ב יג, ח), וכן ואשר דבר לי (בראשית כד, ז), וכן האם תרצון לצעל (שופטים ו, לא):
 (15) מה תצעק אלי. למדנו, שהיה משה עומד ומחפלו, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בחפלה, שישאל נחונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמ"ש להלן, על בני ועל פעל ידי תלוי (ישעיה מה, יא): דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם, והם, והאמונה שהאמינו כי ויאלו, לקרוע להם הים (מכילתא פ"ג):

<p>16 And lift thou up thy rod, and stretch out thy hand over the sea, and divide it; and the children of Israel shall go into the midst of the sea on dry ground.</p>	<p>וְאֵת טוֹל יַת הַיִּסְדָּה וְאָרִים יַת יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעָהּ וַיִּיעָלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בִּיבְשָׁתָא:</p>	<p>16 וְאֵתָה הָרָם אֶת־מִטָּן וַנִּטָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וּבִקְעָהּ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בִּיבְשָׁה:</p>
<p>17 And I, behold, I will harden the hearts of the Egyptians, and they shall go in after them; and I will get Me honour upon Pharaoh, and upon all his host, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וְאֵנָּה הָאֲנִי מַתְקִיף יַת לִבָּא דְּמִצְרָאִי וַיִּיעָלוּן בְּתַרְיָהוֹן וְאֶת־יִשְׂרָאֵל בְּפָרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵיתָיָה בְּרַתְכוּהִי וּבְפָרְשֻׁהִי:</p>	<p>17 וְאֲנִי הֲנִי מַחֲזִק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכַּדָּה בְּפָרְעָה וּבְכָל־חִילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>18 And the Egyptians shall know that I am the LORD, when I have gotten Me honour upon Pharaoh, upon his chariots, and upon his horsemen.</p>	<p>וַיֵּדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי בְּפָרְעָה בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשֻׁהִי:</p>	<p>18 וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַפְכֵדִי בְּפָרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבְפָרְשָׁיו:</p>
<p>19 And the angel of God, who went before the camp of Israel, removed and went behind them; and the pillar of cloud removed from before them, and stood behind them;</p>	<p>וַנִּטַּל מִלְּאַכָּא דִּינָּי דְּמַדְבַּר קֳדָם מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וְאֵתָא מִבְּתַרְיָהוֹן וַנִּטַּל עִמּוּדָא דְּעֲנָנָא מִן קֳדָמֵיהוֹן וּשְׁתָּא מִבְּתַרְיָהוֹן:</p>	<p>19 וַיִּסַּע מִלְּאַךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>20 and it came between the camp of Egypt and the camp of Israel; and there was the cloud and the darkness here, yet gave it light by night there; and the one came not near the other all the night.</p>	<p>וְעָלָא בֵּין מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרָאִי וּבֵין מִשְׁרֵיתָא דִּי־יִשְׂרָאֵל וַהּוּה עֲנָנָא וְקִבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל נִהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקִרְבוּ דִּין לְוַת דִּין כָּל לַיְלָא:</p>	<p>20 וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֵּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה:</p>
<p>21 And Moses stretched out his hand over the sea; and the LORD caused the sea to go back by a strong east wind all the night, and made the sea dry land, and the waters were divided.</p>	<p>וְאָרִים מִשָּׁה יַת יְדִיהָ עַל יָמָא וַדְּבַר יְיָ יַת יָמָא בְּרוּחַ קְדוּמָא תַקִּיף כָּל לַיְלָא וּשְׁוִי יַת יָמָא לִיבְשָׁתָא וְאֶתְבָּזְעוּ מֵיָא:</p>	<p>21 וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיִּזְלַךְ יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קֳדָיִם עֹזָה כָּל־הַלַּיְלָה וַיַּשֶּׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם:</p>

(19) וילך מאחריהם. להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חסים וצליקטוראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נחונים דין באותה שעה, אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה, והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם, להחשיך למצרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך צדק וצנו מהלך לפניו, צאו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחוריו, צא ואז מאחוריו, נתנו לפניו, צאו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם. כך ואנכי תרגלתי לאספדים קקס על זרועתיו (הושע יא, ג): ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והלך לפניו כדרכו ללכת כל הלילה, והמשך של ערפל לזד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא פ"ד): (21) ברוח קדים עזה. ברוח קדים שהיא עזה שצרוחות, הוא הרוח שהקב"ה נפרע זה מן הרשעים, שנאמר ברוח קדים

<p>22 And the children of Israel went into the midst of the sea upon the dry ground; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם וַיַּבֶּשׂה וַתִּמָּגַם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם: בְּיַבֶּשׂה וַתִּמָּגַם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵהוּן וּמִשְׁמָאלֵהוּן: וַעֲלֹו בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָא בְּיַבֶּשׂה וַתִּמָּגַם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵהוּן וּמִשְׁמָאלֵהוּן:</p>
<p>23 And the Egyptians pursued, and went in after them into the midst of the sea, all Pharaoh's horses, his chariots, and his horsemen.</p>	<p>23 וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרֹעַה וְכָל עֲרֹשְׂתָיו וְכָל חֵי הָיָם: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרֹעַה וְכָל עֲרֹשְׂתָיו וְכָל חֵי הָיָם: וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּסוֹת פָּרֹעַה וְכָל עֲרֹשְׂתָיו וְכָל חֵי הָיָם:</p>
<p>24 And it came to pass in the morning watch, that the LORD looked forth upon the host of the Egyptians through the pillar of fire and of cloud, and discomfited the host of the Egyptians.</p>	<p>24 וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָנָן וּבֶעָנָן וַיִּהְיֶה אֵשׁ וַעֲנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָנָן וּבֶעָנָן וַיִּהְיֶה אֵשׁ וַעֲנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָנָן וּבֶעָנָן וַיִּהְיֶה אֵשׁ וַעֲנָן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:</p>
<p>25 And He took off their chariot wheels, and made them to drive heavily; so that the Egyptians said: 'Let us flee from the face of Israel; for the LORD fighteth for them against the Egyptians.'</p>	<p>25 וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֶּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: (פ) וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֶּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֶּדֶת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם:</p>
<p>26 And the LORD said unto Moses: 'Stretch out thy hand over the sea, that the waters may come back upon the Egyptians, upon their chariots, and upon their horsemen.'</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבָּו וְעַל־פָּרָשָׁיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבָּו וְעַל־פָּרָשָׁיו: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטֵּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַיָּם וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבָּו וְעַל־פָּרָשָׁיו:</p>

אֲפִינִים (ירמ' יח, יז), יֵצֵא קָדִים רוּחַ ה' (הושע יג, טו), רוּחַ הַקָּדִים שֶׁצָּרַךְ בָּלֵצ יָמִים (יחזקאל כז, כו), הָגָה צְרוּחוֹ הַקָּשָׁה צִיּוֹם קָדִים (ישעיה כז, ח): וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם. כָּל מַיִם שֶׁצְעוּלָם (מכילתא פ"ד):

(23) כָּל סוּס פָּרֹעַה. וְכִי סוּס אֶחָד הִיּה, אֶלָּא מִגִּיד שֶׁאֵין כּוֹלֵס חֲשׁוּבִין לַפָּנִי הַמָּקוֹם אֶלָּא כְּסוּם אֶחָד: (24) בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר. שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלַּיְלָה קְרוּיִן אֲשֶׁמֹּרֶת, וְאוֹתָהּ שֶׁלַּפָּנֵי הַצֹּקֶר קוֹרָא אֲשֶׁמֹּרֶת הַבֹּקֶר (צרכות ג.). וְאוֹמֵר אֲנִי, לַפִּי שֶׁהַלַּיְלָה חֲלוּקַת מִשְׁמֵרוֹת שִׁיר שֶׁל מַלְאכֵי הַשָּׁרֵת, כֵּת אַחֵר כֵּת לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, לְכַךְ קְרוּי אֲשֶׁמֹּרֶת, וְזֶה שְׁתַּרְגֵּם אוֹנוֹקְלוֹס מִטְּרַת: וַיִּשְׁקֹף. וַיִּצַּט, כְּלוּמָר פָּנֵה אֱלֹהִים לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגוּמוֹ וְאַסְסֶפִי, אֵף הוּא לִשׁוֹן הַצִּטָּה, כְּמוֹ שֶׁדָּה לְפִי (צמדבר כג, יד), לְתַקַּל כְּסוּסָה: בְּעָמוּד אֵשׁ וְעָנָן. עָמוּד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעָמוּד אֵשׁ מִרְתִּיחוֹ, וְכֹלֵפִי סוֹסֵיהֶם מִשְׁתַּמֵּטוֹת (מכילתא פ"ה): וַיְהִי. לִשׁוֹן מֵהוּמָה, אֲשֶׁמֹּרֶת "יִטּוֹן צִלְע" עֲרֻצָּם, נִטְלָה קִנְיָנוֹת שֶׁלָּהֶם. וְשִׁנִּינוּ בְּצִרְקֵי ר' אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל ר' יוֹסִי הַגַּלִּילִי, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מֵהוּמָה, הִרְעַשְׁתָּ קוֹל הוּא, זֶה אֵז לְכָל, וַיִּרְעַם ה' צָקוֹל גָּדוֹל וְגו' עַל פְּלִשְׁתִּים וַיִּהְיֶם (שמואל א' ז, י):

(25) וַיִּסֹּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו. מִכָּה הָאֵשׁ נִשְׁרַפּוּ הַגִּלְגָּלִים, וְהַמִּרְכָּבוֹת נִגְרָרוּת, וְהַיּוֹשָׁעִים צָהָם נָעִים וְאַצְרִיחֵן מִתְּפָרְקִין: וַיִּנְהַגְהוּ בִּכְבֶּדֶת. צִהְנָהּ שֶׁהִיא כְּצִדָּה וְקָשָׁה לָהֶם, צִמְדָּה שֶׁמִּדְּוֹ וַיִּכְבְּד לָצוּ הוּא וְעֵצָדִיו (שמות ט, לד), אֵף כֹּחַ וַיִּנְהַגְהוּ צִמְדָּה: נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם. צִמְרִיִּים. דָּבָר אַחֵר צִמְרִיִּים, צִרְחָן מִזְרִים, שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁאֵלּוֹ לֹקִים עַל הַיָּם, כִּךְ לֹקִים אוֹתָם שֶׁנֶּשְׂאָרוֹ צִמְרִיִּים:

(26) וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם. שֶׁזָּקוּפִים וְעוֹמְדִים כְּחוּמָה, יִשׁוּבוּ לַמָּקוֹם וַיִּכְסּוּ עַל מִזְרֵים:

27	And Moses stretched forth his hand over the sea, and the sea returned to its strength when the morning appeared; and the Egyptians fled against it; and the LORD overthrew the Egyptians in the midst of the sea.	וַיִּטּוּ מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיָּשֹׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בִּקְרֹל לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:	27
28	And the waters returned, and covered the chariots, and the horsemen, even all the host of Pharaoh that went in after them into the sea; there remained not so much as one of them.	וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־נִשְׁאַר בָּהֶם עַד־אֶחָד:	28
29	But the children of Israel walked upon dry land in the midst of the sea; and the waters were a wall unto them on their right hand, and on their left.	וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לְהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם וּמִשְׁמָאלָם:	29
30	Thus the LORD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore.	וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֵׁפֶת הַיָּם:	30
31	And Israel saw the great work which the LORD did upon the Egyptians, and the people feared the LORD; and they believed in the LORD, and in His servant Moses.	וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: (פ)	31

For brevity, all notes of breaks in the Song of the Sea are omitted. For the proper formatting for this passage, see page 203.

(27) לפנות בקר. לעת שהצוק פונה לצא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתרין זים, ומתן הקצ"ה צהם חיות לקבל היסורין: וינער. וְשָׁנִיק, והוא לשון טרוף צלשון ארמי. והרצה יש צמדדש אגדה:

(28) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתירה, כמו לְכָל פְּלִיז פְּעֻשָׁה וְשָׁמַת (שמות כו, ג), וכן לְכָל פְּלִיז הַמִּשְׁכָּן, כָּל עֲבָדָיו (שם יט), וַיִּסְלְטֵם וַיִּמְתְּרֵם לְכָל פְּלִיזָם, ואינה אלא תקון לשון:

(30) וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל, כשם שאנו עולים מנד זה, כך הם עולים מנד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו:

(31) את ה' הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשה ידו של הקצ"ה. והרצה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן השלשון אחר ענין הדבור:

XV Then sang Moses and the children of Israel this song unto the LORD, and spoke, saying: I will sing unto the LORD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea.

בְּכֵן שָׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְת' תוֹשִׁבְחָתָא הָדָא קֳדָם יי וְאָמְרוּ לְמִימָר נִשְׁבַּח וְנוֹדִי קֳדָם יי אֲרִי אֲתָנָא עַל גִּיּוֹתָנָא וְגִיּוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסִיא וְרִכְבִּיהָ רָמָא בִּימָא:

XV אֲזַי יִשִּׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי-גָאָה גָאָה סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם:

XV

2 The LORD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my God, and I will glorify Him; My father's God, and I will exalt Him.

תּוֹקְפִי וְתוֹשִׁבְחָתִי דְּחִילָא יי אָמַר בְּמִימָרִיהּ וְהוּהּ לִי לְפָרִיק דִּין אֱלֹהֵי וְאַבְנֵי לִיהּ מְקַדֵּשׁ אֱלֹהָא דְאַבְהָתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי:

2 עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיִהְיֶה-לִּי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאַנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְמָנָהּ:

2

(1) אז ישיר משה. אז כשראה הנס, עלה בלבו שישיר שירה. וכן אף ידבר יהושע (יהושע י, יז). וכן ויציט יעשה לזכר פרעה (מלכים-א ז, ח), חש בלבו שיעשה לה. אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראֵל. וכן שירת הבאר, שפתח בה אף ישראֵל (במדבר כא, יז), פירש אחריו עלי צֶהַר עֲנֹו לָהּ. אף יצגה שלמה צֶמָה (מלכים-א יא, ז), פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה, למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, וזה ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולייבש לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון פָּקֶה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א, ה), על פי ה' יִצְנוּ (במדבר ט, כג), וְיִשָּׁר אֶשֶׁר יִהְיֶה הָעֵקֶן, לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו צִין לשון עתיד וצִין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול ליטבו בלשון הזה: כי גאה גאה. כתרגומו. (דבר אחר, צא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחזירו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן סוס ורכבו רמה צים, וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו כי גאות עָשָׂה (ישעיה יב, ה), וכן כל השירה תמצא כפולה, עזי וזמרת יה ויהי לי ישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. ברש"י יסן). דבר אחר כי גאה גאה, על כל השירות וכל מה שאקלם בו, עוד יש בו תוספת, ולא כמדת בשר ודם, שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: רמה. השליך, וכן וקמיו לגוא אֶתְּוֹן נוֹרָא (דניאל ג, כא). ומדרש אגדה, כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו מי ירה אֶבְרָהָם (איוב לח, 1), מלמעלה למטה:

(2) עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי וְתִשְׁבְּחָתִי, עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, ה' עֲזִי וְקָמִי (ירמיה טז, יט), עֲזִי אֶלְיָדִי אֶשְׁמְרָה (תהלים נט, י), וכן כל חיצה צת שתי אותיות הנקודה מלאפוס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה (בשור"א) בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק, כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, על עולו, יסור עולו, כל כלו, ושלשים על כלו. ואלו שלשה עזי וזמרת, של כאן ושל ישעיה ושל תהלים, נקודה בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת, אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי ישועה. לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו הִשְׁעִי בְּשָׂמַיִם (שם קכג, א), שִׁכְנִי בְּסֻגִּי סֻלַּע (עוזיה א, ג), שִׁכְנִי סֻגָּה (דברים לג, טז). וזהו השבח, עזי וזמרת יה, הוא היה לי ישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו לְעִזְרָתִי ה' (שופטים ה, כג), בְּעִזְרָתִי ה' (ישעיה ט, יח), על דְּבַרְתָּ צְנִי הָאֵדָם (קהלת ג, יח). ולשון וזמרת, לשון לא תאמור (ויקרא כה, ד), זְמִיר עֲרִיצִים (ישעיה כה, ה), לשון כסוח וכריסה, עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו ישועה. ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו, אֶת קִירוֹת הַבָּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדָבִיר וַיַּעַשׂ עֲלֵיוֹת סָבִיב (מלכים-א ו, ה), היה לו לומר עשה עליונות סביב. וכן וצִנִּי יִשְׂרָאֵל הַיְּהוּדִים בְּעֶרְיָה וְהַיְּהוּדִים רַחֲמָנָא (דברי הימים-ב י, יז), היה לו לומר מלך עליהם רחבעם. מִצְלָתִי יִלְלָה ה' וְגו' וַיִּשְׁקָט (במדבר יד, טז), היה לו לומר שחטם. וְהַיְּהוּדִים אֶשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ (שם לוט), מתו היה לו לומר. וְאֶשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל צֶהַר ה' וַיַּעֲזֹב (שמות ט, כא), היה לו לומר עז: זה אלהי. בכדודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על היס מה שלא ראו נביאים: ואנדרו. אונקלוס תרגם לשון נוה, נוֹה שִׁאֲנָן (ישעיה לג, כ), לְנוֹה לָאֵן (שם סה, י). דבר

3	The LORD is a man of war, The LORD is His name.	יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יְיָ מֵאֲדִי נִצָּחַן קִרְבָּיָא שְׁמִיָּה:	3
4	Pharaoh's chariots and his host hath He cast into the sea, And his chosen captains are sunk in the Red Sea.	מִרְכָּבֹת פָּרְעֹה וַחֲיָלֹו יָרָה בַּיָּם וּמִבְּחַר שְׁלֹשֵׁיו טָבְעוּ בַּיָּם-סוּף: רַתְּפִי פָּרְעֹה וּמִשְׁרִיתֶיהָ שָׁדִי בַּיָּמָא וּמִבְּחַר גִּבּוֹרֵהִי אֶטְבְּעוּ בַּיָּמָא דְסוּף:	4
5	The deeps cover them— They went down into the depths like a stone.	תְּהַמְתּוּ יַכְסִּימוּ יָרְדוּ בַּמְצוּלֹת כְּמוֹ-אֶבֶן: תְּהוּמֵיָא חָפוּ עֲלֵיהוֹן נַחְתּוּ לְעוּמָקֵיָא כְּאַבְנָא:	5
6	Thy right hand, O LORD, glorious in power, Thy right hand, O LORD, dasheth in pieces the enemy.	יְמִינֶךָ יְהוָה נֹאדָרִי בַכֹּחַ יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב: יְמִינֶךָ יְיָ אֲדִירָא בַּחִילָא יְמִינֶךָ יְיָ תִּבְרַת סִנְאָה:	6
7	And in the greatness of Thine excellency Thou overthrowest them that rise up against Thee; Thou sendest forth Thy wrath, it consumeth them as stubble.	וּבִסְגִי תִּקְפֹּד תִּפְרֹתְנוֹן לְדָקְמוּ עַל עַמְּךָ שְׁלַחַת רִוּוּגְךָ שִׁיעִינוֹן כְּנוֹרָא לְקִשָּׁא: וּבְרָב גְּאוּנֶךָ תִּתְהַרֵּס קִמְיָךָ תִּשְׁלַח חֲרָגְךָ יֹאכְלֵמוּ פִּקְשׁ:	7

אחר ואנוהו, לשון נוי, אספר נוי ושבחו לזאי עולם, כגון מה דוֹרְךָ מְדוּד, דוֹדִי זֶמַח וְאֵלֹהִים (שיר השירים ה, טי), וכל הענין:
אלהי אבי. הוא זה, וארוממנהו. אלהי אזי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלהותו עלי מימי
אבותי:

(3) ד' איש מלחמה. בעל מלחמה, כמו איש נְעָמִי (רות א, ג), וכל איש ואישך מתורגמין בעל, וכן וְסוֹקֶס וְהִיטֵם לְאִישׁ (מלכים-א ז, ז), לגבור: ד' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד וְאֶנְכִי בָּהּ אֶלְלֶךְ בָּשָׁם ה' צָבָאוֹת (שמואל-א י, מה). דבר אחר ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על זרואיו ולזון את כל בני עולם, ולא כמדת מלכי אדמה, כשהוא עוסק במלחמה פונה ענימו מכל עסקים, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(4) ירדא בים. שְׂדֵי בְיָמָא, שדי לשון ירייה. וכן הוא אומר אֲזִי יֵרֶה יִיְרֶה (שמות יט, ג), או אֶשְׁתַּדָּה אֶשְׁתַּדִּי, והתי"ו משתמש באלו במקום התפעל: ומבחר. שם דבר, כמו מרכב, משכב, מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו טַבַּעְטִי בְּיֶזֶן מְאֹלָה (תהלים סט, ג), וְיִטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטִיט (ירמיה לח, ו. מכילתא פ"ד). מלמד שנעשה הים טיט, לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובזבנים:

(5) יבסימו. כמו יבסום, והיו"ד האמצעית יתיירה זו, ודרך מקראות צכך, כמו וצקך וצאך יצאן (דברים ח, יד), ירין מִדָּן יצאן (תהלים לו, ט), והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כך פרשורה, טבעו צים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יבסיומו, אין דומה לו בצמקרא צנקודתו, ודרכו להיות צנקודתו יבסיומו צמלא"פוס (גם כאן מוכח להיות חולס כמ"ט): כמו אבן. ובמקום אחר כללו כעופרת, ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש, הולכים ומטורפין עולין ויורדין. צינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שגחו מיד:

(6) ימינך. ימינך שני פעמים, כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: "ימינך ה' נאדרי בכח. להליל את ישראל, וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה, אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא, ימינך הנאדרת צדקה מה מלאכתה, ימינך, היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דוגמתו, פִּי הָיָה אֲזֵיכֶּיךָ ה' פִּי הָיָה אֲזֵיכֶּיךָ יַאֲזְדֹּו (תהלים כג, י), עַד מַסִּי רָשָׁעִים ה' עַד מַסִּי רָשָׁעִים יַעֲלוּ (שם נד, ג), נֶאֱחָז נְהֻרוֹת ה' קָאָחוּ נְהֻרוֹת קוֹלָם (שם נא, ג), לֹא לָנוּ ה' לֹא לָנוּ (שם קטו, א), חֲקֻנָּה נָחַם ה' אֲנֻנָּה אֶת הַשָּׂמַיִם (הושע ב, כג), חֲנֹכִי לֵה' חֲנֹכִי אֲשִׁירָה (שופטים ה, ג), לִילִי ה' וגו' לִילִי ה' סָהֳרָה לָנוּ בָּקִים עָלֵינוּ אָדָם (תהלים קכד, אב), עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוֹרָה עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבָרִי שִׁיר (שופטים ה, יב), תִּרְמָסָה רָגְלִי רָגְלִי עָנִי (ישעיה כו, ו), וְתִמְן אֲרָם לְנַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ (תהלים קלו, כאכב): נאדרי. היו"ד יתירה, כמו רבָּתִי עָם, שָׁרָתִי בְּמַדְיוֹת (איכה א, א), גִּבְרָתִי יוֹם (בראשית לא, לו): תרעץ אויב. תמיד היא רווענת ומשצרת האויב, דומה לו וְיַעֲלֹוּ וְיִלְלֹאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בשופטים (י, ח). (דבר אחר, ימינך הנאדרת צדקה היא משצרת ומלקה אויב):

(7) וברב גאונך. אם היד בלצד רועלת האויב, כשהוא מרימה צרוב גאונו אז יהרוס קמיו, ואם צרוב גאונו לצד אויביו ויהרסם, ק"ו כששלח צם מרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אמה הורס קמיה הקמים נגדו, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים

<p>8 And with the blast of Thy nostrils the waters were piled up— The floods stood upright as a heap; The deeps were congealed in the heart of the sea.</p>	<p>וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶגַד נִזְלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם: וּבְמִימְרֵךְ פּוּמְךָ חִכִּימוּ מַיִם קָמוּ כְשׁוֹר אֲזִלְיָא קְפוּ תְהוֹמֵי בְּלִבָּא דִּימָא:</p>	<p>8 וּבְרוּחַ אֲפִיךָ נִעְרְמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְמוֹ-נֶגַד נִזְלִים קָפְאוּ תְהוֹמֹת בְּלִבָּיִם: אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֶּךָ אֲשִׁיג אֶחְלַק שְׁלָל תִּמְלֶאמֶנּוּ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי:</p>
<p>9 The enemy said: 'I will pursue, I will overtake, I will divide the spoil; My lust shall be satisfied upon them; I will draw my sword, my hand shall destroy them.'</p>	<p>דִּתְהוּ אָמַר סְנָאָה אֶרְדֶּךָ אֶדְבִּיק אֶפְלִיג בְּזָתָא תִּסְבַּע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֲשַׁלֹּחַ חֲרָבִי תִּשְׂרִינֵנוּ יָדִי:</p>	<p>9 אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֶּךָ אֲשִׁיג אֶחְלַק שְׁלָל תִּמְלֶאמֶנּוּ נַפְשִׁי אֶרִיק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוֹ יָדִי:</p>
<p>10 Thou didst blow with Thy wind, the sea covered them; They sank as lead in the mighty waters.</p>	<p>אֲמַרְתָּ בְּמִימְרֶךָ חָפָא עֲלֵיהֶן יָמָא אֲשַׁתְּקֵעוּ כְּאַבְרָא בְּמִיִּין תִּקְיִפוּן:</p>	<p>10 נִשְׁפָּתָה בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם צָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים:</p>

על ישראל, וכן הוא אומר, כִּי הִנֵּה אֲנִי צִדִּיק יְהוֹמִיּוֹן (תהלים פג, ג), ומה היא ההמיה, על עמך יִעְרִימוֹ אֹד (שם שס, ד), ועל זה קורא אותם אוֹיְבֵיךָ של מקום:

(8) וברוח אֲפִיךָ. היוֹלָא מִשְׁנֵי נַחֲרִים שֶׁל אֶף, דְּדָר הַכְּחוּצ כְּצִיכּוּל כְּשִׁכְנֵה דּוּגְמַת מֶלֶךְ כְּשֶׁר וּדְם, כְּדִי לִהְשַׁמֵּעַ אוֹזֵן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּא, שִׁיכּוּלוֹ לִהְיוֹן דְּבַר. כְּשֶׁאֵדָם כּוּעַס יוֹלָא רוּחַ מִנְחִירֵיו, וְכֵן עָלָה עֲשָׂן צָאֲפוֹ (תהלים יח, ט), וְכֵן וּמְרוֹחַ אֲפִי יָכְלוּ (איוב ד, ט), וְזֶה שֶׁאֲמַר לִמְעַן שְׁמִי אֲחַרֶּיךָ אֲפִי (ישעיה מח, ט), כְּשֶׁזֶּעַפוּ נַחֵה נְשִׁימָתוֹ אֲרוּכָה, וְכִשְׁהוּא כּוּעַס נְשִׁימָתוֹ קָרָה. וְהַלְתִּי אֶחְטָט לָךְ (שם), וְלִמְעַן חֶלְתִּי אֲשִׁים חָטָט בְּאִפִּי, לְסַחֵם נַחֲרִי כְּפִנִי הָאֶף וְהַרוּחַ שֶׁלֹּא יֵאָדָּא. לָךְ, כְּשֶׁצִּילָךְ. אַחַטָּט, כְּמוֹ נֶאֱחָה בְּחָטָט, צִמְצִמָה שֶׁבֶת (נא:), כֵּךְ נִרְאָה בְּעֵינֵי. וְכֵן אֶף וְחֶרֶן שֶׁבִּמְקַרָּא אֲנִי אוֹמֵר כֵּן, חֶרֶה אֶף, כְּמוֹ וְעֲנִמִּי חֶרֶה מִנִּי חָרַב (איוב ל, ל), לְשׁוֹן שֶׁרָפָה וּמוֹקֵד, שֶׁהַנְּחִירִים מִתְחַמְמִים וְנַחֲרִים בַּעַת הַקֶּץ וְחֶרֶן, מִגְזַרְתָּ חֶרֶה, כְּמוֹ רִצּוֹן מִגְזַרְתָּ רֶחֶה, וְכֵן חֲמֵה לְשׁוֹן חֲמִימוֹת, עַל כֵּן הוּא אוֹמֵר וַיִּתְּמוּ צִעֲרָהּ צוֹ (אֶסְתֵּר א, יג), וְצִנּוֹת הַחֲמֵה אוֹמֵר, נִתְקַרְרָה דַּעֲתוֹ: בְּעֶרְמוֹ מַיִם. אוֹנֶקְלוֹס תִּרְגֵּם לְשׁוֹן עֲרִמִימוֹת, וְלִשׁוֹן נַחֲוֹת הַמְּקַרָּא כְּמוֹ עֲרִמָת חָטָט (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, א), וְנִצְבּוּ כְּמוֹ נֶד יוֹכִיחַ: בְּעֶרְמוֹ מַיִם. מִמוֹקֵד רוּחַ שִׁינָא מֵאֲפֶךְ יִבְשׁוּ הַמַּיִם, וְהֵם נַעֲשׂוּ כְּמִין גָּלִים וְכִרְיוֹת שֶׁל עֲרִימָה שֶׁהֵם גְּזוּרִים: כְּמוֹ נֶד. כְּחֶרְמוֹ קְשׁוֹר, כְּחֹמֶה: נֶד. לְשׁוֹן צָבּוֹר וְכֹנֶם, כְּמוֹ נֶד קָצִיר צִיּוֹם נִתְלָה (ישעיה יז, יא), פֶּנֶם פֶּנֶד (תהלים לג, ו), לֹא כְּחַב כּוֹנֵם כְּנֶאֱד אֵלֶּה כְּנֶד, וְאֵילִי הִיָּה כְּנֶד כְּמוֹ כְּנֶאֱד, וְכֹנֶם לְשׁוֹן הַכְּנֶסָה, הִיָּה לוֹ לְכַחֵב מְכֻנֵּם כְּבִנְאָד מִי הִים, אֵלֶּה כּוֹנֵם לְשׁוֹן אוֹסֵף וְאֹצֵר הוּא, וְכֵן קָמוּ נֶד אֶסֶד (יהושע ג, טז), וְיַעֲמָדוּ נֶד אֶסֶד (שם יג), וְאֵין לְשׁוֹן קִימָה וְעִמְדָה בְּנֶאֱדוֹת אֵלֶּה בְּחֹמֹת וְצוּרִים, וְלֹא מִצִּינֵי נֶאֱד נֶקוּד אֵלֶּה בְּמִלְאֲפוֹ"ס (חול"ס), כְּמוֹ שִׁמְיָה דְּמַעֲטִי בְּנֶאֱדָךְ (תהלים נו, ט), אֶת לֶאֱדוֹד הַקֶּלֶב (שׁוֹפְטִים ד, כ): קַבְּאוֹ. כְּמוֹ וְכִנְיָהּ שֶׁקָּפְאִנִּי (איוב י, ו), שֶׁהוֹקְשׁוּ וְנַעֲשׂוּ כְּאֻזְנִים, וְהַמַּיִם זֹרְקִים אֶת הַמִּזְרִים עַל הָאֵזֶן בְּכַח וְנִלְחָמִים בָּם בְּכָל מִינֵי קוֹשִׁי: בְּלִבָּיִם. בְּחֹזֶק הִים, וְדֶרֶךְ הַמְּקַרָּאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, עַד לִבְּהֶמֶם (דְּבָרִים ד, יא), צִלְצֵל הָאֵלֶּה (שְׁמוּאֵל-ב יח, יד), לְשׁוֹן עֲקְרוּ וְתַקְפוּ שֶׁל דְּבַר:

(9) אָמַר אוֹיֵב. לַעֲמוֹ, קְשָׁפְתָם כְּדָבָרִים אֲרֻדּוֹף וְאֲשִׁיגָם וְאֶחְלַק שֶׁל עַם שָׂרִי וְעַבְדֵי: תִּמְלֶאמֶנּוּ. תִּמְלֶא מֵהֶם נַפְשִׁי. רוּחִי וְרִצּוֹנִי, וְאֵל תְּחַמֶּה עַל חִיצֵה הַמַּדְבָּרָה בְּשָׁחִים, תִּמְלֶאמֶנּוּ תִּמְלֶא מֵהֶם, יֵשׁ הַרְבֵּה כְּלִשׁוֹן הַזֶּה, כִּי אֶרֶךְ הַבָּנִים נִתְּשָׁנִי (שׁוֹפְטִים א, טו), כְּמוֹ נַחֵם לִי. וְלֹא יָכְלוּ דְּצָרוּ לְשָׁלֵם (בְּרַאשִׁית לו, ד), כְּמוֹ דְּבַר עֲמוֹ. צָנִי יִנְאֲנִי (יִרְמִיָּה י, כ), כְּמוֹ יֵאָדָּא מִמֶּנִּי. מִסָּפֵר זְעַדִּי אֲגִידֶנּוּ (איוב לא, לו), כְּמוֹ אֲגִיד לוֹ. אֶף כֹּחַ תִּמְלֶאמֶנּוּ, תִּמְלֶא נַפְשִׁי מֵהֶם: אֶרִיק חֲרָבִי. אֲשַׁלֹּחַ, וְעַל שֶׁם שֶׁהוּא מֵרִיק אֶת הַחֶעֱר בְּשִׁלְפֹתוֹ וְנִשְׁאָר רִיק, נוֹפֵל צוֹ לְשׁוֹן הַרְקָה, כְּמוֹ מְרִיקִים שְׁקִיָּה (בְּרַאשִׁית מז, לה), וְכֵלִיו יִרְקוּ (יִרְמִיָּה מח, יב). וְאֵל תִּמְלֶא, אֵין לְשׁוֹן רִיקוֹת נוֹפֵל עַל הַיּוֹלָא, אֵלֶּה עַל הַתִּיק וְעַל הַשֶּׁק וְעַל הַכֵּלִי שִׁינָא מִמֶּנּוּ, אֵבֶל לֹא עַל הַחֶרֶב וְעַל הַיִּין, וְלִדְחוק וּלְפַרֵשׁ אֶרִיק חֲרָבִי כְּלִשׁוֹן וְיָרַק אֶת תְּנִיכֵיוֹ (בְּרַאשִׁית יד, יד), אֲזִידִין בְּחֶרֶבִי, מִצִּינֵי הַלִּשׁוֹן מוֹסַב אֶף עַל הַיּוֹלָא, שְׁמֵן תּוֹרֵק (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ג), וְלֹא הוֹרֵק מְקָלִי אֶל פְּלִי (יִרְמִיָּה מח, יא). לֹא הוֹרֵק הַכֵּלִי אֵין כְּחִיצ כֹּחַ, אֵלֶּה לֹא הוֹרֵק הַיִּין מְכֵלִי אֵל כֵּלִי, מִצִּינֵי הַלִּשׁוֹן מוֹסַב עַל הַיִּין, וְכֵן וְהִרְקוּ מְרִצָּתָם עַל יְפֵי חֶמְקָם (יחזקאל כח, ז), דְּחִירָם: תּוֹרִישְׁמוֹ. לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדִלוֹת, כְּמוֹ מוֹרִישׁ וְעֵשֶׂר (שְׁמוּאֵל-א ב, ז):

(10) נִשְׁפָּתָה. לְשׁוֹן הַפֶּחַה, וְכֵן וְגַם נִשְׁפָּתָה (ישעיה מ, כד): צָלְלוּ. שִׁקְעוּ, עִמְקוּ לְשׁוֹן מְזוּלָה: כְּעוֹפֶרֶת. אֲצֵר, פְּלוֹ"ס בְּלַע"ו:

11	Who is like unto Thee, O LORD, among the mighty? Who is like unto Thee, glorious in holiness, Fearful in praises, doing wonders?	מִי־כִמּוֹכָהּ בָּאֱלֹם יְהוָה מִי כִמּוֹכָהּ נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נֹרָא תְהִלָּת עֲשֵׂה פֶלֶא: לִית בַּר מְנַף אֶת הוּא אֱלֹהָא יְיָ לִית אֱלֹהָ אֵלָא אֶת אֲדִיר בְּקוֹדֶשׁא דְחִיל תּוֹשְׁבֵהּן עֲבִיד פְּרִישָׁן:	11
12	Thou stretchedst out Thy right hand— The earth swallowed them.	נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ: אֲרִימָהּ יְמִינְךָ בְּלַעַתְנוּן אֲרַעָא:	12
13	Thou in Thy love hast led the people that Thou hast redeemed; Thou hast guided them in Thy strength to Thy holy habitation.	נָחִיתָ בְּחַסְדֶּךָ עַם־נֹו גְאֻלָּתָהּ נִחַלְתָּ בְּעֹזָה אֱלֹהֵי קְדֻשָּׁהּ: דִּבְרַחִי בְּטִבְנוּתְךָ לְעֵמָא דְנָן דִּפְרַקְתָּא דִּבְרַחִי בְּתוֹקְפֶךָ לְדִירָא דְקוֹדֶשְׁךָ:	13
14	The peoples have heard, they tremble; Pangs have taken hold on the inhabitants of Philistia.	שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חִיל אֲחֹו יִשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי: שָׁמְעוּ עַמְמֵיָא וְזָעוּ דְחִלָּא אֲחַדְתְּנוּן לְדָחוּן יִתְבִּין בְּפִלְשֵׁת:	14
15	Then were the chiefs of Edom affrighted; The mighty men of Moab, trembling taketh hold upon them; All the inhabitants of Canaan are melted away.	אֲזַ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכִן אֲתִבְהִילוּ רַבְרָבֵי אֲדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב אֲחַדְתְּנוּן רְתִיתָא אֲתִבְרוּ כָל דָּחוּן יִתְבִּין בְּכִנְעָן:	15
16	Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O LORD, Till the people pass over that Thou hast gotten.	תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחַד בְּגִדֹל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־ יַעֲבֹר עִמָּךָ יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־נֹו קִנְיָתָהּ: תִּפּוּל עֲלֵיהוֹן אִימָתָא וְדַחֲלָתָא בְּסִגֵּי תוֹקְפֶךָ יִשְׁתַּקֹּון כְּאֶבֶן עַד דִּיעֲבֹר עִמָּךָ יְיָ יִת אֲרִנָּא עַד דִּיעֲבֹר עֵמָא דְנָן דִּפְרַקְתָּא יִת יִרְדְּנָא:	16
17	Thou bringest them in, and plantest them in the mountain of Thine inheritance, The place, O LORD, which Thou hast made for Thee to dwell in, The sanctuary, O Lord, which Thy hands have established.	תְּבִאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נִחֲלָתְךָ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתָהּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי בּוֹנְנִי יְיָ: תְּעִילְנוּן וְתִשְׁרִינוּן בְּטוֹרָא דְּאֲחִסְתְּךָ אַתָּר לְבֵית שְׁכִינָתְךָ אֲתִקְיִנָּתָא יְיָ מִקְדָּשָׁא יְיָ אֲתִקְנִהּ יְיָ:	17

(11) באלים. צחוקים, כמו ואת אלי הארץ לקח (יחזקאל יז, ג), אֱלִילֹתִי לְעִזְרָתִי חוֹשָׁה (תהלים כב, כ): נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמ"ש לך דמיה תהלה (שם סה, ז):
(12) נשית ימינך. כשהקצה נוטה ידו, הרשעים קלים ונופלים, לפי שהכל נתון צידו ונופלים בהטייתה, וכן הוא אומר, וה' יטה ידו וקשל עוזר ונפל עזר (ישעיה לא, ג), משל לכלי זכוכית הנחתים צידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתצרינן: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקצורה, בשכר שאמרו ה' הצדיק:
(13) נהלת. לשון מנהל. ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העצרת:
(14) ירגזון. מתרגזין. ישיבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים, שמהירו את הקץ וילאו צחוקה, כמפורש דצרי הימים, והרגום אנשי גת:
(15) אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות (מכילתא שירה פ"ט), שהיו מתאוננים ומנטערים על כבודם של ישראל: נמוגו. נמסו, כמו צָרְצְרִים תִּמְנַגְגָּה (תהלים סה, יא). אמרו, עלינו הם באים, לכלותינו ולירש את ארצנו:
(16) תפול עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר כי שָׁמַעְנוּ אֶת הוֹצִיֵשׁ וגו' (יהושע ג, י). מכילתא שירה פ"ט): עד יעבור. עד יעבור. כמרגמו: קניית. חצבת משאר אומות, כחפץ הקניי דממים יקרים שחצבו על האדם:

18	The LORD shall reign for ever and ever.	יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:	יְי מַלְכוּתִיהָ לְעֹלָמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמֵינָא:
19	For the horses of Pharaoh went in with his chariots and with his horsemen into the sea, and the LORD brought back the waters of the sea upon them; but the children of Israel walked on dry land in the midst of the sea.	כִּי בָא סוֹס פַּרְעֹה בְּרֻכָּבוֹ וּבַפָּרָשָׁיו בָּיָם וַיָּשָׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי הַיָּם וַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבָשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: (פ)	אָרִי עָאָלוּ סוֹסוֹת פַּרְעֹה בְּרֻכָּבוֹתֵי וּבַפָּרָשׁוֹתֵי בִינְמָא וַאֲתִיב יְי עַל־יְהוֹן ית מי ימא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלִיכוּ בִּיבָשְׁתָּא בְּגוֹ יִמָּא:
20	And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a timbrel in her hand; and all the women went out after her with timbrels and with dances.	וַתִּקַּח מִרְיָם הַנִּבִּיאָה אֲחֹת אֲהֲרֹן אֶת־תִּמְבֵּל בְּיָדָהּ וַתֵּצֵאנָּה כָּל־הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֻלֹּת:	וַנְּסִיבַת מִרְיָם נְבִיאָתָא אֲחֵיתִיהָ דְּאֲהֲרֹן ית תופא בידה ונפקא כָּל נְשִׂא בְּתִרְהָא בְּתוֹפִין וּבִמְחֻלִּין:
21	And Miriam sang unto them: Sing ye to the LORD, for He is highly exalted: The horse and his rider hath He thrown into the sea.	וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹס וְרֻכָּבוֹ רָמָה בָּיָם: (ס)	וּמַעֲנִיא לַהוֹן מִרְיָם שִׁבְחוּ וְאוֹדוּ קָדָם יְי אָרִי אֲתָנָאִי עַל גִּיּוֹתֵינָא וְגִיאוֹתָא דִּילִיָּהּ הִיא סוֹסָא וְרֻכְבֵּיהָ רָמָא בִינְמָא:
22	And Moses led Israel onward from the Red Sea, and they went out into the wilderness of Shur; and they went three days in the wilderness, and found no water.	וַיֹּסֶעַ מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מָיִם:	וַאֲטִיל מֹשֶׁה ית יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְּסוּף וַנְּפָקוּ לְמִדְבַּר דְּחַגְרָא וַאֲזָלוּ תַלְתָּא יוֹמִין בְּמִדְבַּר וְלֹא אֲשַׁבְּחוּ מַיָּא:
23	And when they came to Marah, they could not drink of the waters of Marah, for they were bitter. Therefore the name of it was called Marah.	וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכֻלוּ לְשָׁתֶּת מַיִם מִמֶּרְהָ כִּי מְרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מְרָה:	וַאֲתוּ לְמֶרְהָ וְלֹא יָכִילוּ לְמַשְׁתֵּי מַיָּא מִמֶּרְהָ אָרִי מְרִירִין אַנּוּן עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מְרָה:

(17) תביאמו. נתנצח משה שלא יכנס לארץ, לכך לא נאמר תביאנו, (נראה שלא יכנסו לארץ וכו'), והכי איתא בהדיא פרק יש נוחלין (צא צהרא דף ק"ט:) וצמחילתא (שס פ"י), הצנים יכנסו ולא האצות, אף שלא נגזרה גזירת מרגלים עדיין, מכל מקום ניבא ולא ידע מה ניבא. מהרש"ל: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול, להפרידו מתיבת השם שלאחריו, המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חזיב בית המקדש, שהעולם נצרא ביד אחת, שנאמר אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ (ישעיה מח, יג), ומקדש צמתי ידים, ואימתי יצנה צמתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעמיד לבא שכל המלוכה שלו:

(18) לעולם ועד. לשון עולמית הוא, והוי"ו צו יסוד, לפיכך הוא פתוחה, אצל וְאֶלְכִי הַיּוֹדֵעַ וְעַד (ירמיה כט, כג), שהוי"ו צו שמוש, קמוצה היא:

(19) כי בא סוס פרעה. כאשר צא:

(20) ותקח מרים הנביאה. היכן נתנצחה, כשהיתה אחות אהרן קודם שנולד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא צוטה (יז). דבר אחר אחות אהרן, לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את הַחֶף. כלי של מיני זמר: בתופים ובמחולות. מוצמחות היו צדקניות שצדור שהקצה עושה להם נסים, והוציאו תופים ממזרים:

(21) ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא פ"י):

(22) ויסע משה. הסיען צעל כרחס, שעטרו מזרים את סוסיהם צמחשיטי זהב וכסף ואצנים טובות, והיו ישראל מואצין אותם צים, וגדולה היתה ציזת הים מציות מזרים, שנאמר תוּרִי יָהֲצֵב נֶעֱשֶׂה לָךְ עַם נְקֻדֹּת הַקָּסֶף (שיר השירים א, יא). מכילתא פסחא סוף פ"ג), לפיכך הוטרך להסיען צעל כרחס:

24	And the people murmured against Moses, saying: 'What shall we drink?'	וַיִּלְנוּ הָעָם עַל-מֹשֶׁה לֵאמֹר וַאֲתָרַעְמוּ עִמָּא עַל מֹשֶׁה מַה-נִּשְׁתֶּה:	24
25	And he cried unto the LORD; and the LORD showed him a tree, and he cast it into the waters, and the waters were made sweet. There He made for them a statute and an ordinance, and there He proved them;	וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיּוֹרָהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל-הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם וְשֵׁם לָו חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ:	25
26	and He said: 'If thou wilt diligently hearken to the voice of the LORD thy God, and wilt do that which is right in His eyes, and wilt give ear to His commandments, and keep all His statutes, I will put none of the diseases upon thee, which I have put upon the Egyptians; for I am the LORD that healeth thee.'	וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא-אֲשִׁינֶנּוּ עָלֶיךָ אֲרִי אֲנִי יְיָ רַפָּאֵךְ: (ס)	26
27	And they came to Elim, where were twelve springs of water, and three score and ten palm-trees; and they encamped there by the waters.	וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם:	חמישי
XVI	And they took their journey from Elim, and all the congregation of the children of Israel came unto the wilderness of Sin, which is between Elim and Sinai, on the fifteenth day of the second month after their departing out of the land of Egypt.	וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-מִדְבַּר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:	XVI

(23) ויבאו מרתה. כמו למרה. ה"א צמק תיבה צמקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא צמקום ה"א הנשרשת בתצת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבצת לה"א שהוא מוסף צמקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתצתה תהפך לתי"ו בסמיכתה. כמו חמה אין לי (ישעיה כו, ד), ותמחו צַעֲרָה זו (אסתר א, יז), הרי ה"א של שורש נהפכת לתי"ו מפני שנסמכת אל הו"א הנוספת. וכן עזד ואמה, הנה תמחי בלָהָה (בראשית ל, ג). לְנֶפֶשׁ חַיָּה (שם ב, ז), וְהִמָּחוּ חַיֹּת לָקָס (איוב לג, כ). צִין הַרְמָה (שופטים ד, ה), ותַּשְׁבְּחוּ הַרְמָסָה (שמואל א-ז, ז):

(24) וילנו. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון נפעל הוא, וְאֶתְרַעְמוּ, וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם, מתלונן, מתרועע, ולא אמר לונן, רועס, וכן יאמר הלועז דקומפ"ל ישנ"ק ש"י מוסב הדבור אליו באמרו ש"י:

(25) שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיחשקו בהם, שבת, ופרה אדומה, ודינין (סנהדרין נו): ושם נסדו. וראה קשי ערפן, שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיו לנו מים לשמות, אלא נתלוננו:

(26) אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשייה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו דברים שאין אלא גזירת מלך בלא שום טעם, ויזר הרע מקנטר עליהם, מה איסור באלו, למה נאסרו, כגון לציטת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים, הרי הוא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך (מכילתא יוסעפ פ"א), זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך, ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דברים שמחזירים אותך לידי חולי, וזהו איזון מצות, וכן הוא אומר קְהִי לְשִׁרְךָ (משלי ג, ח):

(27) שתיים עשרה עינת מים. כנגד י"ב שצמים נזדמנו להם: וע' תמרים. כנגד שבעים זקנים:

2	And the whole congregation of the children of Israel murmured against Moses and against Aaron in the wilderness;	2 (כ' וילינו) וילינו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר:
3	and the children of Israel said unto them: 'Would that we had died by the hand of the LORD in the land of Egypt, when we sat by the flesh-pots, when we did eat bread to the full; for ye have brought us forth into this wilderness, to kill this whole assembly with hunger.'	3 ויאמרו אלם בני ישראל מי יתן מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: (ס)
4	Then said the LORD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not.'	4 יב ויאמר יהוה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם וילקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורת אלה:
5	And it shall come to pass on the sixth day that they shall prepare that which they bring in, and it shall be twice as much as they gather daily.'	5 והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום:
6	And Moses and Aaron said unto all the children of Israel: 'At even, then ye shall know that the LORD hath brought you out from the land of Egypt;	6 ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים:

- (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חנייה זו, לפי שזו ציוס כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן, למדנו, שאכלו משירי הצנץ (או משירי המנה) ששים ואחת סעודות, וירד להם מן צט"ז צאייר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (פז):
- (2) וילינו. לפי שכלה הלחם:
- (3) מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרומנו לוי דמינתא, לו מתנו, הלא ויחינו מתים:
- (4) דבר יום ביומו. לורך אכילת יום ילקטו ציומו, ולא ילקטו היום לורך מחר (מכילתא ויסע פ"צ): למען אנסנו הילך בתורת. אם ישמרו מצות התלויות זו, שלא יותירו ממנו, ולא ילאו בשבת ללקוט:
- (5) והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימלאו משנה במדידה, על אשר ילקטו וימדו יום יום, והוה לקטו לקט משנה, בלקיטתו היה נמלא לחם משנה, והוה על פן הוא נתן לקט ציוס הששי לקט יומים, נותן לכס צרכה (פויס"ן) צבית, למלאות העומר פעמים ללחם יומים:
- (6) ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים, אלא ה' הוציא אתכם שיגיד לכם את השליו:

<p>7 and in the morning, then ye shall see the glory of the LORD; for that He hath heard your murmurings against the LORD; and what are we, that ye murmur against us?</p>	<p>וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק' תִּלְוְנוּ) עָלֵינוּ:</p>	<p>7 וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחֲנוּ מָה כִּי (כ) תִּלְוְנוּ (ק' תִּלְוְנוּ) עָלֵינוּ:</p>
<p>8 And Moses said: 'This shall be, when the LORD shall give you in the evening flesh to eat, and in the morning bread to the full; for that the LORD heareth your murmurings which ye murmur against Him; and what are we? your murmurings are not against us, but against the LORD.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעֵי יְהוָה אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וּלְחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעֵי יְהוָה אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וְנַחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלֹנְתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה:</p>
<p>9 And Moses said unto Aaron: 'Say unto all the congregation of the children of Israel: Come near before the LORD; for He hath heard your murmurings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת־תְּלֹנְתֵיכֶם:</p>
<p>10 And it came to pass, as Aaron spoke unto the whole congregation of the children of Israel, that they looked toward the wilderness, and, behold, the glory of the LORD appeared in the cloud.</p>	<p>וַיְהִי כַּדְּבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנִיחַ כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בָּעָנָן: (פ)</p>	<p>10 וַיְהִי כַּדְּבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְתְּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנִיחַ כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בָּעָנָן: (פ)</p>
<p>11 And the LORD spoke unto Moses, saying:</p>	<p>וַיֹּמַלֵּל יְיָ עִם מֹשֶׁה לֵּמִימַר:</p>	<p>ששי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:</p>
<p>12 'I have heard the murmurings of the children of Israel. Speak unto them, saying: At dusk ye shall eat flesh, and in the morning ye shall be filled with bread; and ye shall know that I am the LORD your God.'</p>	<p>שָׁמַע קִדְמִי יְיָ תוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלֵּיל עֶמְדוֹן לֵמִימַר בֵּין שְׁמִשָּׁא תִכְלוּן בִּסְרָא וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוּן לֶחְמָא וְתִדְעוּן אֲרִי אָנָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:</p>	<p>12 שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנְתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעוּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:</p>

(7) ובקר וראיתם את־כבוד יהוה בשימעו את־תלונותיכם על־יהוה ונחנו מה כי תלוננו עליו: (כ) תלוננו (ק' תלוננו) עלינו: לא על הכזוב שנאמר והנה כבוד ה' נראה בענן נאמר, אלא כך אמר להם, ערב וידעתם כי היכולת צידו ליתן מאותכם, ובשר יתן, אך לא צפניס מאירות יתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו, ומכרם מלאה, והלחם ששאלתם ללורך צירידתו, לבקר תראו את כבוד אור פניו, שירידוהו לכם דרך חזה בצקר, שיש שעות להכניו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונה בקופסא: תלונותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשויין: כי תלוננו עליו. שתרעימו עליו את הכל, את צניכם וגשיכם וצנותיכם וערצ רצ. ועל כרחי אני וקוק לפרש תלניו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעילו, כמו וילן העס על משה (שמות י, ג), או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלנו, הייתי מפרשו לשון תחלוננו, עכשיו הוא משמע תלניו את האחרים, כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה (במדבר יד, ב): (8) בשר לאכול. ולא לשווע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשווע. ומה ראה להוריד לחם בצקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו. למקום שהעני ירד:

- 13 And it came to pass at even, that the quails came up, and covered the camp; and in the morning there was a layer of dew round about the camp.
- 13 וַיְהִי בָעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׁלִי וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הַיִּתְּהָ שִׁכְבַּת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
- 14 And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.
- 14 וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֹּל וְהָיָה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֻסָּפִס דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:
- 15 And when the children of Israel saw it, they said one to another: a'What is it?'—for they knew not what it was. And Moses said unto them: 'It is the bread which the LORD hath given you to eat.
- 15 וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָהוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֶלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה:
- 16 This is the thing which the LORD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, every man for them that are in his tent.'
- 16 זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צֻוְּהָ לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֲכָלוֹ עֹמֶר לְגִלְגֻלַּת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֹהֶלֹו תִקְחוּ:
- 17 And the children of Israel did so, and gathered some more, some less.
- 17 וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמֶּרֶבֶה וְהַמְּעִיט:

(13) השליו. מין עוף, ושמן מאד (יומא עה:). היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן, וצמקום אחר הוא אומר וצקדת הטל וגו' (במדבר יא, ט), הטל יורד על הארץ, והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו, והרי הוא כמונח צקופסא (יומא עה: מכילתא ויסע פ"ג):

(14) ותעל שכבת הטל וגו'. כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ציפה טל, ותסתום את פיה ותניחם בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו, שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נחגלה המן, וראו והנה על פני המדבר וגו': דק. דבר דק: מחוספס. מגולה, ואין דומה לו בצמקרא, ויש לפרש מחוספס, לשון חפיסה ודלוסקמא שזלשון משנה, כשנחגלה משכבת הטל, ראו שהיה דבר דק מחוספס בחוכו בין שמי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון מחשוף הלצן: ככפור. כפור גליד"א בלע"ז דעק כגיר, כאצני גיר, והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גזי כסוי הדס, הגיר והצניף. דעק כגיר כגליד"א על ארץ, דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ, וכן פירושו דק ככפור, שטוח קלוש ומחוזר כגליד. דק טינצ"ש בלע"ז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שחרס אונקלוס, חוספת הוא על לשון העברית, ואין לו חיצה בפסוק:

(15) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו וימן לָהֶם הַמֶּלֶךְ (דניאל א, ה): כי לא ידעו מזה הוא. שיקראוהו בשמו:

(16) עומר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מניין נפשות שיש לאיש באהלו, תקחו עומר לכל גולגולת:

(17) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשצאו לציחם, ומדדו בעומר איש איש מה שלקטו, ומלאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר גולגולת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מלא חסר מעומר לגולגולת, וזהו נס גדול שנעשה בו:

18	And when they did mete it with an omer, he that gathered much had nothing over, and he that gathered little had no lack; they gathered every man according to his eating.	וַיִּמְדוּ בַעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף וְכָלוּ בַעֲמֹמְרָא וְלֹא אוֹתֵר הַמִּרְפָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחְסִיר אִישׁ לִפְי־אָכְלוֹ לִקְטוֹ:
19	And Moses said unto them: 'Let no man leave of it till the morning.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:
20	Notwithstanding they hearkened not unto Moses; but some of them left of it until the morning, and it bred worms, and rotted; and Moses was wroth with them.	וְלֹא־שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבָּאֶשׁ וַיִּקְצָף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
21	And they gathered it morning by morning, every man according to his eating; and as the sun waxed hot, it melted.	וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כִּפִּי אָכְלוֹ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַנִּמָּס:
22	And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוֹ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֲמֹר לְאִתָּהּ וַיָּבֹאוּ כָל־נְשֵׁי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:
23	And he said unto them: 'This is that which the LORD hath spoken: To-morrow is a solemn rest, a holy sabbath unto the LORD. Bake that which ye will bake, and seethe that which ye will seethe; and all that remaineth over lay up for you to be kept until the morning.'	וַיֹּאמֶר לָהוֹן הוּא דְמִלִּיל יִי שְׂבֹא שְׁבֹתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ מָחָר יֵת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְמִיכָא אִיפּוּ וַיֵּת דְּאֵתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בִשְׁלוּ וַיֵּת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוֹן לְמִטְרָא עַד צֹפְרָא:

(20) וייתירו אנשים. דתן ואזירס (שמו"ר כה, י): וירם תולעים. לשון רמיה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שנתחלה הבאש ולבסוף התלע, כענין שנאמר ולא הבאיש ורמיה לא היקפה צו, וכן דרך כל המתלעים:
(21) וחרם השמש וגמס. הנשאר צדה נמוח ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואומות העולם זדין מהם וטועמים זה טעם מן (מכילתא ויקע פ"ד), ויודעים מה שזחן של ישראל. וגמס, פשר, לשון פושרים, ע"י השמש מתחמם ומפשיר: וגמס. דיסטנ"פריר (לו גיין לו שמעלנען), ודוגמתו צסנהדרין צסוק ד' מימות (סז):
(22) לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם צאהליהם, מאלו כפלים שני העומר לאחד. ומדרש אגדה, לחם משונה, אותו היום נשתנה לשבח צריחו וטעמו (מכילתא ויקע פ"ז), (שאם להגיד ששנים היו והלא כתיב שני העומר לאחד, אלא משונה צטעם וריח): ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת, שנצטוו לומר להם וקנה ציוס הששי וקנינו וגו', עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר ה' שנצטוינו לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו עד קנה מאנקסם, ולא הוציאו מן הכלל:
(23) את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות צתנור, קפיו היום הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לבשל ממנו צמים,

24 And they laid it up till the morning, as Moses bade; and it did not rot, neither was there any worm therein.	וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ: וַאֲצַנְנוּ יְתִיה עַד צֶפְרָא כְּמֹא דְפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרִחָשָׁא לֹא הָיָה בֵּיהּ:	24 וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבָּאִישׁ וְרִמָּה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:
25 And Moses said: 'Eat that to-day; for to-day is a sabbath unto the LORD; to-day ye shall not find it in the field.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי יוֹמָא דִּין אֲרִי שְׁבֻתָּא יוֹמָא דִּין קָדָם יי יוֹמָא דִּין לֹא תִשְׁכַּחוּנִיהּ בְּחֻקָּלָא:	25 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהִי הַיּוֹם כִּי-שִׁבֹּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצְאוּהוּ בַשָּׂדֶה:
26 Six days ye shall gather it; but on the seventh day is the sabbath, in it there shall be none.'	שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:	26 שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבֹּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:
27 And it came to pass on the seventh day, that there went out some of the people to gather, and they found none.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: (ס)	27 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיֵּצְאוּ מִן-הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מִצְאוּ: (ס)
28 And the LORD said unto Moses: 'How long refuse ye to keep My commandments and My laws?	וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה עַד אֲמַתִּי אֲתוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְר פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתִי:	יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהָ מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי:
29 See that the LORD hath given you the sabbath; therefore He giveth you on the sixth day the bread of two days; abide ye every man in his place, let no man go out of his place on the seventh day.'	רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשִּׁבֹּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	29 רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשִּׁבֹּת עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי לֶחֶם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
30 So the people rested on the seventh day.	וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:	30 וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:
31 And the house of Israel called the name thereof Manna; and it was like coriander seed, white; and the taste of it was like wafers made with honey.	וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֹל לֶכֶן וּטְעָמוֹ כְּצַפִּיחַת בִּדְבָשׁ:	31 וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזֶרַע גֹּדֹל לֶכֶן וּטְעָמוֹ כְּצַפִּיחַת בִּדְבָשׁ:

זשלו היום. לשון אפייה נופל בלחם ולשון ציטור צחצחיל: למשמרת. לגניזה:
 (25) ויאמר משה אכלהו היום וגו'. שמרית שהיו רגילין ללחם וללקוט, צאו לשאול אס נלא אס לאו, אמר להם את שצידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו ללחם, אמר להם שבת היום, ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאוהו, מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאוהו אבל מחר תמצאוהו (מכילתא ויסע פ"ד):
 (26) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה צו. ולא צא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים (מכילתא ס:)
 (28) עד אנה מאנחם. משל הדיוט הוא, צהדי הוצא לקי פקצא (צ"ק צב), ע"י הרשעים מתגנין הכשרין:
 (29) ראו. צעניכס כי ה' צבצודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערב שבת, לחם לכם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לחמס, ג' לגופו, וא' לפישוט ידים ורגלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה של חמס שבת, ולא צמפורש, שאין חומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

32	<p>And Moses said: 'This is the thing which the LORD hath commanded: Let an omerful of it be kept throughout your generations; that they may see the bread wherewith I fed you in the wilderness, when I brought you forth from the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	32
33	<p>And Moses said unto Aaron: 'Take a jar, and put an omerful of manna therein, and lay it up before the LORD, to be kept throughout your generations.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצִנַת אֹחַת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֵּא הָעֹמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>	33
34	<p>As the LORD commanded Moses, so Aaron laid it up before the Testimony, to be kept.</p>	<p>כִּמֹּא דְפָקִיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנִיָּה אַהֲרֹן קִדְּם סִהְדוּתָא לַמִּשְׁרָא:</p>	34
35	<p>And the children of Israel did eat the manna forty years, until they came to a land inhabited; they did eat the manna, until they came unto the borders of the land of Canaan.</p>	<p>וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יֵת מִנָּא אַרְבַּעִין שָׁנִין עַד דְּעָאֲלוּ לָאֶרֶץ יִתְיַבְתָּא יֵת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ לְסִיפֵי אֶרֶץ דְּכַנְעַן:</p>	35
36	<p>Now an omer is the tenth part of an ephah.</p>	<p>וְהָעֹמֶר עֲשִׂירִית הָאִיפָה וְעוֹמֶרְא חֹד מִן עֲשָׂרָא בִתְלֹת סְאִין הוּא:</p>	36

(31) והוא כזרע גד לבן. עשז ששמו קוליינד"רי (קאריאדער) זרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיהת. צק שטמנגין אותו כדצש, וקורין לו אַסְקְרִיטוֹן כלשון משנה, והוא תרגום של אונקלוס:

(32) למשמרת. לגניזה: לדורותיכם. זימי ירמיהו. כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם אַסְקְרִיטוֹן רָאוּ דְּצָר ה' (ירמיהו ב, לא), שמעו לא נאמר, אלא ראו, וזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(33) צנצנת. כלוחית של חרס כתרוממו: והנח אותו לפני ד'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(35) ארבעים שנה. והלא חסר ל' יום, שהרי צט"ו צאייר ירד להם המן תחלה, וצט"ו צניסן פסק, שנאמר וַיִּשְׁצוּת הָמָן מִמִּקְרָת (יהושע ה, יז), אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממזרים טעמו זהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קידושין לח.). (ס"א, שאותה שבעצור הירדן מיושבת וטובה, שנאמר אֶעֱבְרָה גֵא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר צִעַצְר הַיַּרְדֵּן (דברים ג, כה), ותרגום של נושבת יִקְבָּצָא, ר"ל מיושבת. רש"י יסן): אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגזול, קודם שעברו את הירדן והוא ערבות מואב, נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה צו' צאדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממנו שלקטו בו ציוס, עד שהקריבו העומר כששה עשר צניסן, שנאמר וַיֹּאכְלוּ מִעֲצוֹר הָאָרֶץ מִמִּקְרָת הַפֶּסַח (יהושע ה, יא):

(36) עשירית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ו' קצין, והקצ ד' לוגין, והלוג ששה צינים, נמצא עשירית האיפה מ"ג צינים וחומש ציפה, והוא שיעור לחלה ולמנחות:

XVII	<p>And all the congregation of the children of Israel journeyed from the wilderness of Sin, by their stages, according to the commandment of the LORD, and encamped in Rephidim; and there was no water for the people to drink.</p>	<p>וַיֵּשְׁלוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לַמִּטְלָנִיהוֹן עַל מִימְרָא דִּי וַיִּהְיֶה וַיִּחְנוּ בְּרִפְדִּים וְלֹא מַיָּא לַשְׁתֵּת הָעָם:</p>	<p>וַיֵּסְעוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-סִין לַמִּסְעִיָּהֶם עַל-פִּי יְהוָה וַיִּחְנוּ בְּרִפְדִּים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֵּת הָעָם:</p>	שני
2	<p>Wherefore the people strove with Moses, and said: 'Give us water that we may drink.' And Moses said unto them: 'Why strive ye with me? wherefore do ye try the LORD?'</p>	<p>וַיִּצָּא עִמָּא עִם מוֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הֲבֵי לָנָא מַיָּא וַנִּשְׁתֵּי וַאֲמָר לְהוֹן מוֹשֶׁה מָא נַצֵּן אַתּוֹן עִמִּי מָא מְנַסֵּן אַתּוֹן קְדָם יְיָ:</p>	<p>וַיִּרֶב הָעָם עִם-מוֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מוֹשֶׁה מַה-תִּרְיִבוּן עִמָּדִי מַה-תִּנְסֹן אֶת-יְהוָה:</p>	2
3	<p>And the people thirsted there for water; and the people murmured against Moses, and said: 'Wherefore hast thou brought us up out of Egypt, to kill us and our children and our cattle with thirst?'</p>	<p>וַצִּהִי תַמָּן עִמָּא לַמַּיָּא וְאַתְרָעִם עִמָּא עַל מוֹשֶׁה וַאֲמָרוּ לְמָא דָּנָן אֲסִיקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיִת בְּנֵי וְיִת בְּעִירֵי בְּצֻהוֹתָא:</p>	<p>וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיִּגְלָן הָעָם עַל-מוֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי וְאֶת-מִקְנִי בְּצֻמָּא:</p>	3
4	<p>And Moses cried unto the LORD, saying: 'What shall I do unto this people? they are almost ready to stone me.'</p>	<p>וַצִּלֵּי מוֹשֶׁה קְדָם יְיָ לְמִימָר מָא אַעֲבִיד לְעִמָּא הָרִין עוֹד זְעִיר הוֹן וְרִגְמוּנִי:</p>	<p>וַיִּצְעַק מוֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֵאמֹר מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וְסָקְלֵנִי:</p>	4
5	<p>And the LORD said unto Moses: 'Pass on before the people, and take with thee of the elders of Israel; and thy rod, wherewith thou smotest the river, take in thy hand, and go.</p>	<p>וַאֲמָר יְיָ לְמוֹשֶׁה עֲבֵר קְדָם עִמָּא וְסֵב עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחֹטְבְּךָ דְּמַחֲתִיתָא בֵּיהּ יֵת נְהַרָא סֵב בִּידְךָ וְתִיזִיל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מוֹשֶׁה עֲבֵר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטְבֵּךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת-הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:</p>	5
6	<p>Behold, I will stand before thee there upon the rock in Horeb; and thou shalt smite the rock, and there shall come water out of it, that the people may drink.' And Moses did so in the sight of the elders of Israel.</p>	<p>הֲאֵנָּא קָאִים קְדָמְךָ תַמָּן עַל טְנָרָא בְּחֹרֵב וְתִמְחִי בְּטִנְרָא וַיִּפְקֹן מִנֶּיהָ מַיָּא וַיִּשְׁתֵּי עִמָּא וַעֲבַד בֵּן מוֹשֶׁה לְעֵינֵי סִבֵּי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם ׀ עַל-הַצֹּרֶךְ בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בְּצוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֵּן מוֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	6

(2) מה תנסון. לומר היוכל לתת מים צארכן זיה:

(4) עוד מעט. אם אמתין, עוד מעט וסקלוני:

(5) עבור לפני העם. וראה אם יסקלון, למה הוצאת לעז על צני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטבך אשר הכית בו את היאור. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה, שאינו מוכן אלא לפורענות, צו לקה פרעה, ומצרים כמה מכות, צמצמים ועל הים, לכך נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

(6) והכית בצור. על הצור לא נאמר, אלא צור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמך קנפירינין, והצור נבקע מפניו.

<p>7 And the name of the place was called Massah, and Meribah, because of the striving of the children of Israel, and because they tried the LORD, saying: 'Is the LORD among us, or not?'</p>	<p>וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>	<p>7 וַיִּקְרָא שְׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיבוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: (פ)</p>
<p>8 Then came Amalek, and fought with Israel in Rephidim.</p>	<p>וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>	<p>8 וַיָּבֹא עַמְלֵק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדִּים:</p>
<p>9 And Moses said unto Joshua: 'Choose us out men, and go out, fight with Amalek; tomorrow I will stand on the top of the hill with the rod of God in my hand.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בַּחֲר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בְּעַמְלֵק מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־רֹאשׁ הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי:</p>
<p>10 So Joshua did as Moses had said to him, and fought with Amalek; and Moses, Aaron, and Hur went up to the top of the hill.</p>	<p>וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אַהֲרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>	<p>10 וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לּוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בְּעַמְלֵק וּמֹשֶ�ה אַהֲרֹן וְחֹוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה:</p>
<p>11 And it came to pass, when Moses held up his hand, that Israel prevailed; and when he let down his hand, Amalek prevailed.</p>	<p>וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגְיֹחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:</p>	<p>11 וַהֲיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וַיִּגְבֵּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יִגְיֹחַ יָדוֹ וַיִּגְבֵּר עַמְלֵק:</p>
<p>12 But Moses' hands were heavy; and they took a stone, and put it under him, and he sat thereon; and Aaron and Hur stayed up his hands, the one on the one side, and the other on the other side; and his hands were steady until the going down of the sun.</p>	<p>וַיְדִי מֹשֶׁה יָקָרָא וַנְּסִיבוּ אֲבָנָא וְשִׁוִּיאוּ תַּחְתּוֹהִי וַיִּתֵּב עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹוּר סְעִידִין בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַהֲוָאָה יְדוֹהִי פְּרִסָן בְּצִלּוֹ עַד דְּעָאֵל שְׁמֶשָׁא:</p>	<p>12 וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ־אֲבָן וַיִּשְׁיִמוּ תַּחְתּוֹ וַיִּשְׁבּוּ עָלֶיהָ וַאֲהֲרֹן וְחֹוּר תְּמַכּוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה עַד־בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ:</p>

- (8) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו למקרא זה לומר, תמיד אני צניכס ומזומן לכל צרכיכם, ואחס אומרים היש' בקרבנו אם אין, חייכס שהכלב צא וגושך אחכס, ואחס צועקים לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב צנו על כתפו ויאל לדרך, היה אותו הצן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הצן ראית את אבא, אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו וצא הכלב ונשכו:
- (9) בחר לנו. לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חזקן כמורא רבך מנין, שנאמר ויאמר אהרן אל משה ב' ידני (במדבר יב, יא), והלא אהרן גדול מאחיו היה, ועושה את חזרו כרצו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר ידני משה פלאס (שם יא, כח), כלס מן העולם, חייצין הס כלייה, המורדים כך כאילו מרדו בהקצ"ה: וצא הלחם. לא מן הענן והלחם צו (מכילתא עמלק פ"א): מחר. צעת המלחמה, אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא, שמהא זכותן מסייעתן. דבר אחר צחר לנו אנשים, שידעין לצטל כשפים, לפי שצני עמלק מכשפים היו:
- (10) ומשה אהרן וחור. מכאן למענית שצריכס שלשה לעצור לפני התיבה, שצמענית היו שרויס: חור. צנה של מרים היה, וכלב צעלה:
- (11) כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוזחות היו המלחמה וכו', כדאיתא בר"ה (כט.).

13	And Joshua discomfited Amalek and his people with the edge of the sword.	וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עַמְלֵק וְאֶת־ עָמּוֹ לַפִּי־חֶרֶב: (פ)	וַתִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ יֵת עַמְלֵק וַיֵּת עִמּוּהָ לַפִּתְגָּם דְּחֶרֶב:
14	And the LORD said unto Moses: 'Write this for a memorial in the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will utterly blot out the remembrance of Amalek from under heaven.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כָּתֹב זֹאת זִכְרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶת־זִכְרֹ עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:	וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה כְּתוּב דָּא דְּוִכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשׁוּ קָדָם יְהוֹשֻׁעַ אַרְי מִמָּחָה אֶמְחִי יֵת דְּוִכְרָנִיה דְּעַמְלֵק מִתַּחַת שָׁמַיָא:
15	And Moses built an altar, and called the name of it Adonai-nissi.	וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי:	וַבֵּנָא מֹשֶׁה מִדְּבָחָא וּפְלַח עֲלוּהִי קָדָם יי דְּעֵבֶד לִיה נָסִין:
16	And he said: 'The hand upon the throne of the LORD: the LORD will have war with Amalek from generation to generation.'	וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כִּסֵּי (בכתר אֲרָם צוּבָה הִיָּה כְּתוּב כִּסִּיָּהּ בְּתִיבָה אֶחָת) מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעַמְלֵק מִדֹּר דֹּר: (פ)	וַאֲמַר בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קָדָם דְּחִילָא דְשִׁכְנִיתִיהָ עַל פּוֹרְסֵי יִקְרָא דְעֵתִיד דִּיתְגַּח קָרְבָּא קָדָם יי בְּדָבִית עַמְלֵק לְשִׁיצִיּוּתָהוֹן מִדְּרִי עֲלֵמָא:

The Haftara is Judges 4:4 - 5:31 on page 211. Sepharadim read Judges 5:1 - 5:31.

XVIII	Now Jethro, the priest of Midian, Moses' father-in-law, heard of all that God had done for Moses, and for Israel His people, how that the LORD had brought Israel out of Egypt.	וַיִּשְׁמָע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי־הוֹצִיא יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:	וַשְּׁמַע יִתְרוֹ רֹבָא דְמִדְיָן חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יֵת כָּל דְּעֵבֶד יי לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עִמּוּהָ אַרְי אֲפִיק יי יֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:
-------	---	---	---

- (12) וידי משה כבדים. בשביל שנתעצל במלואו ומנה אחר תחתיו, נתייקרו ידיו: ויקחו. אהרן וסור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת, אמר, ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשזין את השעות באינטרו"לוגיא, באיזו שעה הם נולדים, והעמיד להם משה חמה וערצב את השעות:
- (13) ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו (תנחומא בשלח כ"ח) ולא השאיר אלא חלשים שבהם, ולא הרגם כולם, מכאן אנו למדים, שעשו על פי הדבור של שכינה:
- (14) כתב זאת זכרון. שצא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות (מכילתא עמלק פ"ב): ושים באזני יהושע. המכנים את ישראל לארץ, שיצא את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ: כי מחה אמונה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחות:
- (15) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח, זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:
- (16) ויאמר. משה: כי יד על כס יי. ידו של הקב"ה הורמה ליטע צבא, להיות לו מלחמה ואיזה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחזיו, נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסא שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר ה'אֵלֵינוּ שְׁמוֹתָנוּ לְנֶחֱם (תהלים ט, ז), זהו עמלק שכתוב בו וְעָבְדוּ שְׁמִיָּה נָחַם (עמוס א, יא), וְעָרִים נִשְׁפָּטוּ אֲדָד וְזָכַר הָמָּה (תהלים שס), מהו אומר אחריו, וְה' לְעוֹלָם יִשָּׁב, הרי השם שלם, פִּינָן לְמִשְׁפָּט פָּקָא, הרי הכסא שלם:

2 And Jethro, Moses' father-in-law, took Zipporah, Moses' wife, after he had sent her away,	וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ: וַיְבָרֶךְ יִתְרוֹ חֲמוּדֵי מֹשֶׁה יֵת צִפּוֹרָה אֵת מֹשֶׁה בְּתֵר דְּשִׁלְחָהּ:	2 וַיָּקָח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ:
3 and her two sons; of whom the name of the one was Gershom; for he said: 'I have been a stranger in a strange land';	וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה: וְיֵת תָּרִין בְּנֵהָ דְשֹׁם חַד גֶּרְשֹׁם אָרִי אָמַר דִּיִּיר הָיִיתִי בְּאֶרֶע נֹכְרָא:	3 וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֶּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה:
4 and the name of the other was Eliezer: 'for the God of my father was my help, and delivered me from the sword of Pharaoh.'	וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיַּצִּלְנִי מִמַּחֲרֵב פֶּרֶעַה: וְשֹׁם חַד אֱלִיעֶזֶר אָרִי אֱלֹהֵיהָ דְאָבִא הָנָה בְּסַעְדִּי וַשִּׁיבֵנִי מִמַּחֲרֵב דְּפֶרֶעַה:	4 וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בַּעֲזָרִי וַיַּצִּלְנִי מִמַּחֲרֵב פֶּרֶעַה:
5 And Jethro, Moses' father-in-law, came with his sons and his wife unto Moses into the wilderness where he was encamped, at the mount of God;	וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֲנֹה שָׁם הָרֹ הָאֱלֹהִים: וַאֲבָא יִתְרוֹ חֲמוּדֵי מֹשֶׁה וּבְנֵיהֶי וְאִתְתִּיהָ לְנֹת מֹשֶׁה לְמִדְבָּרָא דְהוּא שְׂרִי תַמָּן לְטוֹרָא דְאִתְגַּלִּי עֲלוּהִי יִקְרָא דִיִּי:	לוי וַיָּבֹא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מֹשֶׁה אֶל־הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר־הָיָה חֲנֹה שָׁם הָרֹ הָאֱלֹהִים:
6 and he said unto Moses: 'I thy father-in-law Jethro am coming unto thee, and thy wife, and her two sons with her.'	וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ יָתִירוֹ בָּא אֵלַיָּךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ: וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אָנָּה חֲמוּדֵי יִתְרוֹ אֲתִי לְיָתִיד וְאִתְתְּךָ וְיִתְרִין בְּנֵהָ עִמָּהּ:	6 וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ יָתִירוֹ בָּא אֵלַיָּךְ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ:
7 And Moses went out to meet his father-in-law, and bowed down and kissed him; and they asked each other of their welfare; and they came into the tent.	וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשָּׁתְּחוּ וַיִּשְׂקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה: וַיִּצֵּא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשָּׁק וַיִּשְׂקוּ לִיהָ וַיִּשְׁאַלּוּ וַיְבָרֵךְ לְחִבְרִיָּה לְשָׁלוֹם וַעֲאֵלוּ לְמַשְׁכָּנָא:	7 וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרֹאת חֹתְנוֹ וַיִּשָּׁתְחוּ וַיִּשְׂקוּ־לּוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ־לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֲהָלָה:

- (1) וישמע יתרו. מה שמיעה שמע וזא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (זבחים קטז): יתרו. שבע שמות נקרא לו, רעואל, יתר, יתרו, חוצב, חצר, קיני, פטיאל, (מכילתא יתרו פ"א). תר, ע"ש שְׁיִתֵּר פרשה אחת בתורה, ואחת תחזה. יתרו, לכשתגיייר וקיים המלות, הוסיפו לו אות אחת על שמו. חוצב, שחוצב את התורה, וחוצב הוא יתרו שנאמר מִבְּנֵי חֶבֶץ חָתָן מֹשֶׁה (שופטים ד, יא). ויש אומרים רעואל אציו של יתרו היה, ומהו אומר וְשָׂאֵלָה קָל רְעוּאֵל לְבִיָּהּ (שמות ז, יח), שהתינוקות קורין לאציו אציהן אצא. בספרי (בהעלותך עח): חותן משה. כהן היה יתרו ממכבד במשה, אני חותן המלך, ולשעבר היה משה חולה הגדולה בחמיו, שנאמר וַיִּשָּׂב אֵל יִתֵּר חֲתָנוֹ (מכילתא סס): לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל. שְׁקוּל משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן, וצבאר, ובעמלק: כי הוציא ד' וגו'. וז גדולה על כולם (מכילתא סס):
- (2) אחר שלוחיה. כשאמר לו הקב"ה במדין, לָךְ שָׂם מַלְאָכִים, וַיִּקָּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וַאֲתָתְךָ וַאֲתָתְךָ וַאֲתָתְךָ (שמות ד, יטכ), ויאל אהרן לקראתו ויפגשו וצוה האלהים, אמר לו מי הם הללו, אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני, אמר לו והיכן אתה מוליכן, אמר לו למצרים, אמר לו על הראשונים חנו מצטערים ואתה צא להוסיף עליהם, אמר לה לך בית אצריך, נטלה שני בניה והלכה לה:
- (4) ויצלני מחרב פרעה. כשגילו דתן ואזירים על דבר המצרי, וצקס להרוג את משה, נעשה לו ארו כעמוד של שיש (שמו"ר א, לו):
- (5) אל המדבר. אף חנו יודעים שצמדצר היה, אלא בשבחו של יתרו דְּצָר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבדו לכו ללאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה:
- (6) ויאמר אל משה. ע"ש שלית: אני חתנך יתרו וגו'. אם אין אתה יואל בגיני לא צגין אשתך, ואם אין אתה יואל בגין אשתך לא צגין שני בניה (מכילתא סס):

<p>8 And Moses told his father-in-law all that the LORD had done unto Pharaoh and to the Egyptians for Israel's sake, all the travail that had come upon them by the way, and how the LORD delivered them.</p>	<p>וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לַחֲתָנֹו אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרָעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאֵם יְהוָה:</p>	<p>8 וַיֹּסֶפֶר מֹשֶׁה לַחֲתָנֹו אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לַפְּרָעָה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מָצְאָתֶם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאֵם יְהוָה:</p>
<p>9 And Jethro rejoiced for all the goodness which the LORD had done to Israel, in that He had delivered them out of the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>	<p>ישראל 9 וַיִּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם:</p>
<p>10 And Jethro said: 'Blessed be the LORD, who hath delivered you out of the hand of the Egyptians, and out of the hand of Pharaoh; who hath delivered the people from under the hand of the Egyptians.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם:</p>
<p>11 Now I know that the LORD is greater than all gods; yea, for that they dealt proudly against them.'</p>	<p>כֵּעַן יָדַעְנָא אֲרִי רַב יְיָ וְלִית אֱלֹהַ פֶּר מִנִּיה אֲרִי בְּפִתְגָמָא דְחֻשְׁבּוֹ מִצְרָאִי לְמַדֵּן יִתְּ יִשְׂרָאֵל בֵּיה דְנִינֹן:</p>	<p>11 עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְהוָה מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
<p>12 And Jethro, Moses' father-in-law, took a burnt-offering and sacrifices for God; and Aaron came, and all the elders of Israel, to eat bread with Moses' father-in-law before God.</p>	<p>וַקָּרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה עֲלֹן וּנְכַסַּת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ וַאֲתָא אַהֲרֹן וְכָל סְבֵי יִשְׂרָאֵל לְמִיכַל לַחֲמָא עִם חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה קָדָם יְיָ:</p>	<p>12 וַיִּקָּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֵא אַהֲרֹן וְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל־לֶחֶם עִם־חֲתָן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים:</p>

(7) ויצא משה. כבוד גדול נמכרד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר וְהָאִישׁ מֹשֶׁה (מכילתא ס:):

(8) ויספר משה לחותנו. למשוך את לבו לקרצו לתורה (מכילתא ס:): את כל התלאה. שעל הים ושל עמלק (מכילתא ס:): התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של תיבה, והמ"י הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(9) ויחד יתרו. וישמח יתרו, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה צטרו מדודין מדודין, מיצר על אצוד מצרים, היינו דאמרי אינשי, גיורא עד עשרה דרי לא תצוי ארמאה באפיה (סנהדרין 75). על כל השובה. עוצת המן והבאר והתורה (מכילתא ס:), ועל כולן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עזר יכול לצרות ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא ס:):

(10) אשר הציל אתכם מיד מצרים. אומה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרומתו לשון רדוי ומרומ, היד שהיו מכנידים עליהם, היא העבודה:

(11) עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו צימח (מכילתא ס:): מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודת אלילים שבעולם, שלא הניח עבודת אלילים שלא עבדה (מכילתא ס:): כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרומתו, צמים דמו לאצדס והם נאצדו צמים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורצונו דרשוהו (סוטה יא). לשון ויזד יעקב נזיד (צראשית כה, כט), בקדירה אשר בשלו בה נמצלו:

(12) עולה. כשמעיה, שהיא כולה כליל: זבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו

- 13 And it came to pass on the morrow, that Moses sat to judge the people; and the people stood about Moses from the morning unto the evening.
- 14 And when Moses' father-in-law saw all that he did to the people, he said: 'What is this thing that thou doest to the people? why sittest thou thyself alone, and all the people stand about thee from morning unto even?'
- 15 And Moses said unto his father-in-law: 'Because the people come unto me to inquire of God;
- 16 when they have a matter, it cometh unto me; and I judge between a man and his neighbour, and I make them know the statutes of God, and His laws.'
- 17 And Moses' father-in-law said unto him: 'The thing that thou doest is not good.
- 18 Thou wilt surely wear away, both thou, and this people that is with thee; for the thing is too heavy for thee; thou art not able to perform it thyself alone.
- וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְפֹט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֹּקֶר עַד-הָעֶרֶב:
- וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מֹה-הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבִדְךָ וְכָל-הָעָם נֹצֵב עָלֶיךָ מִן-בֹּקֶר עַד-עֶרֶב:
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לַחֲתָנֹו כִּי-יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים:
- כִּי-יְהִי־לָהֶם דָּבָר בֹּא אֵלַי וְשִׁפְטֵתִי בֵין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת-תּוֹרֹתָיו:
- וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא-טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה:
- נָכַל תִּפְּל גַּם-אַתָּה גַּם-הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי-כִבֵּד מִמֶּךָ הַדָּבָר לֹא-תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבִדְךָ:
- וַהֲיָה בְיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַיִּתִּיב מֹשֶׁה לְמִדֵּן יְת עָמָא וְקָם עָמָא עָלֵוּהִי דְּמֹשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:
- וַחֲזָא חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה יְת כָּל דְּהוּא עָבִיד לְעָמָא וַאֲמַר מָא פִתְנָמָא הַדִּין דְּאַתָּה עָבִיד לְעָמָא מִדִּין אַתָּה יְתִיב בְּלַחֲוֹדְךָ וְכָל עָמָא קָיָמִין עָלֶיךָ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:
- וַאֲמַר מֹשֶׁה לַחֲמוּהִי אָרִי אַתָּן לֹתִי עָמָא לְמַתְבַּע אוּלְפָן מִן קָדָם יְיָ:
- כִּד הָוִי לְהוֹן דִּינָא אַתָּן לֹתִי וְדֹאֲנִנָא בֵין גּוֹבְרָא וּבֵין חֲבֵרִיָּה וּמַהוֹדַעְנָא לְהוֹן יְת קִימָא דִּי וְיִת אוֹרִיָּתִיָּה:
- וַאֲמַר חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה לִיָּה לֹא תִקִּין פִּתְנָמָא דְּאַתָּה עָבִיד:
- מִלָּאָה תִלְאִי אָף אַתָּה אָף עָמָא הַדִּין דְּעָמָךְ אָרִי יִקִּיר מִמֶּךָ פִּתְנָמָא לֹא תִפּוּל לְמַעֲבְרִיָּה בְּלַחֲוֹדְךָ:

וגרס לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שחלמידי חכמים מסובין זה, כאילו נהנה מזיו השכינה (צרכות סד).

(13) ויהי ממחרת. מולאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחק אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר והודעתי את חוקי וגו', ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי צ"ו בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחרת עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ציום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שנייה, אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא, שילוחו אל ארצו לא היה אלא עד שנה שנייה, שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו, ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה נקעים אֲנִי וְחֹתְנִי אֶל הַמִּקְוֶה וְגו' אֶל נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ (במדבר י, לא), ואם זה קודם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר. ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חוצב וצנו של יתרו היה, הוא חוצב הוא יתרו, שהרי כתיב מִצְרִי חָצַב חֵתֶן מִשָּׁה (שופטים ד, יא): וישב משה וגו' ויעמוד העם. יושב כמלך וכולן עומדים, והוקשה הדבר ליטרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל, והוכיחו על כך, שנאמר מדוע אחת יושב לצדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום, וכאילו נעשה שותף להקצ"ה במעשה צדאשית, שנאמר זו וְיָהִי עִקְבֵּי וְגו' (שבת י).

(15) כי יבא. כי בא, לשון הווה: לדרש אלהים. כתרומתו לְמַתְבַּע אוּלְפָן, לשאול חלמוד מפי הגבורה:

(16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי:

(17) ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

<p>19 Harken now unto my voice, I will give thee counsel, and God be with thee: be thou for the people before God, and bring thou the causes unto God.</p>	<p>עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָךָ הָיִי אִתָּה לְעֲמָא תָּבַע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ וַתְּהִי מִיתִי אִתָּה ית פִּתְגָמֵי לְקֳדָם יְיָ:</p>	<p>19 עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אִיעֲצֶךָ וַיְהִי מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָךָ הָיִי אִתָּה לְעֲמָא תָּבַע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יְיָ וַתְּהִי מִיתִי אִתָּה ית פִּתְגָמֵי לְקֳדָם יְיָ:</p>
<p>20 And thou shalt teach them the statutes and the laws, and shalt show them the way wherein they must walk, and the work that they must do.</p>	<p>וַתְּוַחַר יִתְחַזֵּן ית קִימֵיָא וַיִּתְּ אוֹרֵיתָא וַתְּהוֹדֵעַ לְהוֹן ית אוֹרְחָא דִּיהִכּוֹן בֵּיה וַיִּתְּ עוֹבְדָא דִּיעֲבֹדוֹן:</p>	<p>20 וַתְּוַחַר יִתְחַזֵּן אֶתְהֵם אֶתְהֻקִּים וְאֶתְהַתּוֹרַת וַתְּהוֹדֵעַ לְהֵם אֶתְהַדְרֵךְ יִלְכוּ בָּהּ וְאֶתְהַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן:</p>
<p>21 Moreover thou shalt provide out of all the people able men, such as fear God, men of truth, hating unjust gain; and place such over them, to be rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.</p>	<p>וְאִתָּה תַּחֲזִי מִכָּל עָמָא גּוֹבְרִין דְּחִילָא דְּחִלְיָא דִּי גּוֹבְרִין דְּקִשׁוּט דְּסִנָּן לְקַבְּלָא מִמּוֹן וַתִּמְנֵי עֲלֵיהוֹן רַבְנֵי אֶלְפֵי רַבְנֵי מֵאוֹתָא רַבְנֵי חֲמִשִּׁין וְרַבְנֵי עֶשְׂרִי־יִתָּא:</p>	<p>21 וְאִתָּה תַּחֲזִי מִכָּל־הָעָם אַנְשֵׁי־חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שְׂנְאֵי בָצַע וְשֹׂמְתֵי עַל־הֵם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:</p>
<p>22 And let them judge the people at all seasons; and it shall be, that every great matter they shall bring unto thee, but every small matter they shall judge themselves; so shall they make it easier for thee and bear the burden with thee.</p>	<p>וַיִּדְיִנוּן ית עָמָא בְּכָל עֵדָן וַיְהִי כָּל פִּתְגָם רַב יִתְּוֹן לְוִתְךָ וְכָל פִּתְגָם זָעִיר יִדְיִנוּן אֲבוּ וַיִּיקְלֹן מִנְּךָ וַיִּסְוִבְרוּן עִמָּךְ:</p>	<p>22 וְשִׁפְטוּ אֶת־הָעָם בְּכָל־עֵת וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל־הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ־הֵם וְהָקַל מֵעֲלֶיךָ וַנִּשְׂאוּ אִתְּךָ:</p>
<p>23 If thou shalt do this thing, and God command thee so, then thou shalt be able to endure, and all this people also shall go to their place in peace.'</p>	<p>אִם ית פִּתְגָמָא הִדִּין תַּעֲבִיד וַיִּפְקֹדְךָ יְיָ וַתִּפּוֹל לְמָקָם וְאִף כָּל עָמָא הִדִּין עַל אֶתְרֵיהּ יְהָךְ בְּשָׁלָם:</p>	<p>23 אִם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וַיִּכְלַת עֲמֹד וְגַם כָּל־הָעָם הַזֶּה עַל־מָקָמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם:</p>

(18) נבול תבול. כתרומתו. ולשונו לשון כמישה פלייש"טרא, כמו וקעלה נצל (ירמיה ח, יג), פנצל עלה מקפן וגו' (ישעיה לז, ד), שהוא כמו ע"י חמה וע"י קרח, וכחו חש ונלאה: גם אתה. לרצות אהרן וחור וע' וקניס: כי כבוד ממך. כוזבו רצ יומר ממך:

(19) איעצך ויהי אלהים עמך. צענה, אמר לו לא המלך בגזורה (מכילתא פ"ג): היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ צינותם למקום, ושאל משפטים מאתו: הדברים. דברי רצותם:

(21) ואתה תחזה. צרו הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הצטחה, שהם כדאי לסמוך על דצריהם, שע"י כן יהיו דצריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם דצין, כההיא דאמרין, כל דיינא דמפקין ממונא מיניה דדינא, לאו דיינא הוא (בבא בתרא נח:): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף (סנהדרין יח:). שרי מאות. שש אלפים היו: שרי חמשים. י"ב אלף: שרי עשרות. ששים אלף. (מה שפירש"י על כל השרים כמה היו. והוא לכאורה ללא צורך, והנה צאמת תיקן בזה ותירך קושיא בפסוק, דקחשיז מלמעלה למטה, ר"ל המספר מרובה קודם מספר המועט, ולא הל"ל אלא מתחלה שרי עשרות צראשונה, ואח"כ בהדרגה כולם, ולפי פירושו שהזכיר ופרט סכום מנין השרים, לא וחשוב, וכשתדקדק צמנינס ולגצייהו אחי שפיר, מספר המועט תחלה ואח"כ בהדרגה, כן נ"ל נכון ודוק):

(22) ושפטו. וידונו, לשון צווי: והקל מעליך. דצר זה להקל מעליך. והקל, כמו והקצד את לצו (שמות ח, יא), והפזות את מוקצ (מלכים ב, כד), לשון הווה:

24	So Moses hearkened to the voice of his father-in-law, and did all that he had said.	וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנֵוֹ וַיַּעַשׂ כָּל אֲשֶׁר אָמַר:	שלישי
25	And Moses chose able men out of all Israel, and made them heads over the people, rulers of thousands, rulers of hundreds, rulers of fifties, and rulers of tens.	וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי-חַיִּל מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל-הָעָם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֵת:	25
26	And they judged the people at all seasons: the hard causes they brought unto Moses, but every small matter they judged themselves.	וַשְׁפֹּטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יָבִיאוּן אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם:	26
27	And Moses let his father-in-law depart; and he went his way into his own land.	וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת-חֹתְנֵוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל-אֶרְצוֹ: (פ)	27
XIX	In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.	בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לָצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַהוּא בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי:	רביעי
2	And when they were departed from Rephidim, and were come to the wilderness of Sinai, they encamped in the wilderness; and there Israel encamped before the mount.	וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר וַיַּחֲנוּ-שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הַהָר:	2
3	And Moses went up unto God, and the LORD called unto him out of the mountain, saying: 'Thus shalt thou say to the house of Jacob, and tell the children of Israel:	וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן-הַהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתֹנִיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	3

(23) וצורך אלהים ויכלת עמוד. המלך בגבורה, אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכז על ידך לא תוכל לעמוד (מכילתא פ"ג): וגם כל העם הזה. אהרן נדז ואזיהוא, ושבעים זקנים הנלוים עמה עמן (מכילתא שם): (26) ושפטו. ודיינון ית עמא: יביאון. מייסין: ישפטוהם. כמו ישפטו (בחולס) וכן לא תעצורי (רות ז, ח), כמו לא תעצרי. ומרגומו דייגין אינון. מקראות העליונים היו לשון זוי, לכך מתורגמין וידיון, ייתון, ודיון, ומקראות הללו לשון עשייה: (27) וילך לו אל ארצו. לגייר בני משפחתו (מכילתא פ"ג): (1) ביום הזה. בראש חדש (שבת פו). לא היה צריך לכחוש אלא ציוס ההוא, מהו ציוס הזה, שיהיו דצרי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנו: (2) ויסעו מרפידים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שצריפידים היו חונים, בידוע שמסם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בחדש הזה, אף נסיעתן מרפידים בחדש הזה (מכילתא בחדש פ"א): ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלשון אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא שם): נגד החר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח (מכילתא שם):

4	Ye have seen what I did unto the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you unto Myself.	אתון חזיתון דעבדית למצראי ונשילית יתכון כד על גדפי נשרין וקריבית יתכון לפולחני:	אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על-כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:	4
5	Now therefore, if ye will hearken unto My voice indeed, and keep My covenant, then ye shall be Mine own treasure from among all peoples; for all the earth is Mine;	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ובען אם קבלו תקבלו למימרי ותשרון ית קימי ותהון קדמי חביבין מכל עממיא ארי דילי כל ארעא:	ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגולה מכל-העמים כי-לי כל-הארץ:	5
6	and ye shall be unto Me a kingdom of priests, and a holy nation. These are the words which thou shalt speak unto the children of Israel.'	ואתון תהון קדמי מלכין כהנין ועם קדיש אליון פתגמיא דתמליל עם בני ישראל:	ואתם תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל-בני ישראל:	טו
7	And Moses came and called for the elders of the people, and set before them all these words which the LORD commanded him.	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל-הדברים האלה אשר צוהו יהוה:	חמישי
8	And all the people answered together, and said: 'All that the LORD hath spoken we will do.' And Moses reported the words of the people unto the LORD.	ויענו כל-העם יחדו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	ויענו כל-העם יחדו ויאמרו כל אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה:	8

(3) ומשה עלה. ציוס השני, וכל עליויותיו צהשכמה היו, שנאמר ויששם משה צִבְקָר (שמות לד, ד): כה תאמר. כלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להם כלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. עונשין ודקדוקין פירש לזכרים, דברים הקשין כגידין (שבת פז). מכילתא בחדש פ"ג):

(4) אתם ראיתם. לא מסורת היא בידכם, ולא דברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עבירות היו חייצין לי קודם שנודווגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יוס שצאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפורזין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשצאו ליסע ולאחא, נקצו כלם לרעמסס (מכילתא פ"ג). ואונקלוס תרגם ואשא, וְאִטְוִילִית יִתְכוֹן, כמו ואסיע אחכם, תיקן את הדבור דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנשאר גזוליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את צניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אצל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף פורח על גביו, לכך נותנו על כנפיו אומר מוטב יכנס החץ בי ולא בצני, אף אני עשיתי כן, וישע מלֶאךֶה הָאֱלֹהִים וגו' וַיֵּצֵא בֵּין מִתְנֶה מַצְרִים וגו' (שמות יד, יט), והיו מצרים זורקים חצים ואצני צְלִיקְטָקְרֹאֹת, והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(5) ועתה. אם עתה תקבלו עליכם, יערב לכם מכאן ואילך, שכל התחלות קשות (מכילתא פ"ג): ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגולה. אוצר חציב, כמו וסִגְלַת מְלָכִים (קהלת ז, ח), כלי יקר ואצנים טובות שהמלכים גוזזים אותם, כך אתם תהיו לי סגולה משאר אומות, ולא תאמרו אתם לצדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חצתכם נכרת, כי לי כל הארץ, והם צעיי ולפני כלום:

(6) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים, קְמֵה דְשָׁטָא אֲמֵר, וַיְגִי דְוֹד פְּהִינִס הָיוּ (שמואל-ב ח, יח): אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(8) וישב משה את דברי העם וגו'. ציוס המחרת שהוא יוס שלישי, שהרי צהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא צא הכחוצ למדך דרך ארץ ממשה, שלא אמר הואיל ויודע מי שלחני, איני צריך להשיב:

<p>9 And the LORD said unto Moses: 'Lo, I come unto thee in a thick cloud, that the people may hear when I speak with thee, and may also believe thee for ever.' And Moses told the words of the people unto the LORD.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹהּ עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּךָ יֵאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגַד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנִי בָא אֵלֶיךָ בְּעָבֹהּ עָנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי עֲמֹד וְגַם-בֶּךָ יֵאֱמִינוּ לְעֹלָם וַיְגַד מֹשֶׁה אֶת-דִּבְרֵי הָעָם אֶל-יְהוָה:</p>
<p>10 And the LORD said unto Moses: 'Go unto the people, and sanctify them to-day and to-morrow, and let them wash their garments,</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְּשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבָּסוּ שְׂמֹלֵתָם:</p>
<p>11 and be ready against the third day; for the third day the LORD will come down in the sight of all the people upon mount Sinai.</p>	<p>וְהָיוּ נְכוּנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>	<p>11 וְהָיוּ נְכוּנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:</p>
<p>12 And thou shalt set bounds unto the people round about, saying: Take heed to yourselves, that ye go not up into the mount, or touch the border of it; whosoever toucheth the mount shall be surely put to death;</p>	<p>וְהִגַּבְלָתָ אֶת-הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וּנְגַע בִּקְצָהּוּ כָל-הַנֹּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:</p>	<p>12 וְהִגַּבְלָתָ אֶת-הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלֹת בְּהָר וּנְגַע בִּקְצָהּוּ כָל-הַנֹּגַע בְּהָר מוֹת יוּמָת:</p>
<p>13 no hand shall touch him, but he shall surely be stoned, or shot through; whether it be beast or man, it shall not live; when the ram's horn soundeth long, they shall come up to the mount.'</p>	<p>לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסָּקֶל אוֹ-יֵרֶה יֵרֶה אִם-בְּהֵמָה אִם-אִישׁ לֹא יִחְיֶה בַּמִּשְׁחָה הַזֶּה הָמָּה יַעֲלֶה בְּהָר:</p>	<p>13 לֹא-תִגַּע בּוֹ יָד כִּי-סָקוֹל יִסָּקֶל אוֹ-יֵרֶה יֵרֶה אִם-בְּהֵמָה אִם-אִישׁ לֹא יִחְיֶה בַּמִּשְׁחָה הַזֶּה הָמָּה יַעֲלֶה בְּהָר:</p>

(9) בעב הענן. צמעה הענן, וזהו ערפל: וגם כך. גם צנצנאים הצאים אחריו: ויגד משה וגו'. ציוס המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו'. תשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונו לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, רצונו לראות את מלכנו:

(10) ויאמר ה' אל משה. אם כן שמזיקין לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזימנתם, שיכינו עצמם היום ומחר: (11) והיו נכונים. מוכנים מלכתא (מכילתא פ"ג): ליום השלישי. שהוא ששה בחדש, וצחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשרה מצדה (מכילתא שס), כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, ואין מוקדם ומאוחר צחורה: לעיני כל העם. מלמד, שלא היה זה סומא, שנתרפאו כולם (מכילתא שס):

(12) והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן והלאה, ואחרי מזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפילו בקצהו:

(13) ירה ירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה (סנהדרין מה). מצית הסקילה שהיה גזרה שתי קומות: יירה. יושלך למטה לארץ, כמו ירה צים (שמות טו, ד): במשך היובל. כשימשוך היוצל קול ארוך, הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנחלק הם רשאים לעלות: היובל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לְדִקְרָא יוֹבֵלָא. ושופר של אילן של יחם היה:

14	And Moses went down from the mount unto the people, and sanctified the people; and they washed their garments.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וַיִּכְבְּסוּ שְׂמֹלֵתָם:	וַנַּחַת מֹשֶׁה מִן טוֹרָא לְוַת עַמָּא וְזִמְיָן יֵת עַמָּא וְחִנּוּרֵי לְבוּשֵׁיהוֹן:
15	And he said unto the people: 'Be ready against the third day; come not near a woman.'	וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הָיוּ נָכְנִים לְשִׁלֶּשֶׁת יָמִים אֶל־תִּגְשׁוּ אֶל־אִשָּׁה:	וַאֲמַר לְעַמָּא הָיוּ זִמְיָנִין לְתַלְתָּא יוֹמִין לֹא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְתָּא:
16	And it came to pass on the third day, when it was morning, that there were thunders and lightnings and a thick cloud upon the mount, and the voice of a horn exceeding loud; and all the people that were in the camp trembled.	וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיחָדָשׁ וַיְהִי קִלְתִּי וּבִרְקָאִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל־הָהָר וְקוֹל שֹׁפָר חֲזָק מְאֹד וַיִּחַרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:	וַהֲוָה בַּיּוֹמָא תַלְתִּיתָא בְּמַהוּי צַפְרָא וְחִנּוּ קִלְיוֹ וּבִרְקִין וַעֲנָנָא תַקִּיף עַל טוֹרָא וְקוֹל שׁוֹפָרָא תַקִּיף לְחֻדָּא וְזַע כָּל עַמָּא דְּבִמְשָׁרִיתָא:
17	And Moses brought forth the people out of the camp to meet God; and they stood at the nether part of the mount.	וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיַּתִּיצְבוּ בַתְּחִתִּית הָהָר:	וַאֲפִיק מֹשֶׁה יֵת עַמָּא לְקַדְמוֹת מִימָרָא דִּי מִן מְשָׁרִיתָא וַאֲתַעֲתֵדוּ בְּשַׁפּוּלֵי טוֹרָא:
18	Now mount Sinai was altogether on smoke, because the LORD descended upon it in fire; and the smoke thereof ascended as the smoke of a furnace, and the whole mount quaked greatly.	וַהֲרִי סִינַי עָשָׁן כִּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו וַיְהִי בָאֵשׁ וַיַּעַל עָשָׁנוֹ כַּעֲשָׁן הַכִּבְרֵן וַיִּחַרַד כָּל־הָהָר מְאֹד:	וְטוֹרָא דְּסִינַי תָּנִן בּוֹלִיָּה מִן קָדָם דְּאִתְגַּלִּי עֲלוֹהֵי יְיָ בְּאִשְׁתָּא וְסִלִּיק תַּנְנִיָּה כְּתִנְנָא דְּאִתְנֹנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחֻדָּא:
19	And when the voice of the horn waxed louder and louder, Moses spoke, and God answered him by a voice.	וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֲזָק מְאֹד מֹשֶׁה יַדְבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:	וַהֲוָה קוֹל שׁוֹפָרָא אֲזִיל וְתַקִּיף לְחֻדָּא מֹשֶׁה מְמַלִּיל וּמִן קָדָם יְיָ מַתְעֲנִי לִיָּה בְּקוֹל:

- (14) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו, אלא מן ההר אל העם:
- (15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי (שבת פז.), ולדברי האומר צשעה צחדש ניתנו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלשת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו, כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה, שאם ישמש תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע, וטהור מלטמא את הפולטת:
- (16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרצ ממתינ לתלמיד, וכן מצינו קום יֵאָלֵל הַצִּקְעָה וגו' (יחזקאל ג, כב), וְאָקוּם וְאֵלֵאֵל אֵל הַצִּקְעָה וְהָיָה שֶׁסֶם צִדּוֹד ה' עֹמֵד (שם כג):
- (17) לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצאת לקראת כלה, וזה שנאמר ה' מְסִינִי צֵא (דברים לג, ב). מכילתא פ"ג, ולא נאמר לסיני צא: בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי ההר. ומדרשו, שנחלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כנגיית (שבת פח.):
- (18) עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכן תרגומו סָנֵן פְּלִיָּה ולא תרגם סָנֵנָא, וכל עשן שצמקרא נקודים קמ"ץ, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר בוער באש עד לב השמים, ומה תלמוד לומר כבשן, לְשַׁבֵּר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לצריות סימן הניכר להם. כיוצא בו פֶּאֶרְיָה יִשְׁאָב (הושע יא, י), וכי מי נתן כח בארי אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכניין ומדמין אותו לצריותיו, כדי לְשַׁבֵּר את האוזן מה שיכולה לשמוע. כיוצא בו וְקוֹלוֹ קוֹל מִיָּס דְּרִיס (יחזקאל מג, ב), וכי מי נתן קול למים והלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לצריותיו כדי לְשַׁבֵּר את האוזן:

20	And the LORD came down upon mount Sinai, to the top of the mount; and the LORD called Moses to the top of the mount; and Moses went up.	וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָהָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:	וַאֲתַגְּלִי יְיָ עַל טוֹרָא דְּסִינַי לְרִישׁ טוֹרָא וַיִּקְרָא יְיָ לְמֹשֶׁה לְרִישׁ טוֹרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה:
21	And the LORD said unto Moses: 'Go down, charge the people, lest they break through unto the LORD to gaze, and many of them perish.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן-יַהֲרֹסוּ אֶל-יְהוָה לְרֹאשׁוֹ וַנִּפֹּל מִמֶּנּוּ רַב:	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חוֹת אֶסְהִיד בְּעַמָּא דְּלִמָּא יַפְגִּירוּן קֳדָם יְיָ לְמַחְזִי וַיִּפֹּל מִנְהוֹן סְגִי:
22	And let the priests also, that come near to the LORD, sanctify themselves, lest the LORD break forth upon them.'	וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגְשִׁים אֶל-יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ פֶּן-יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה:	וְאַף כֹּהֲנֵי דְקָרִיבִין לְשִׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דְּלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן יְיָ:
23	And Moses said unto the LORD: 'The people cannot come up to mount Sinai; for thou didst charge us, saying: Set bounds about the mount, and sanctify it.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה לֹא-יִוָּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל-הָהָר סִינַי כִּי-אַתָּה הִעַדְתָּה בְּנוֹ לֵאמֹר הִגְבַּל אֶת-הָהָר וְקִדְּשָׁתוּ:	וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לֹא יִבּוּל עַמָּא לְמַסַּק לְטוֹרָא דְּסִינַי אֲרִי אַתָּה אֶסְהִיד בְּנָא לְמִימַר תַּחֲסִים יֵת טוֹרָא וְקִדְּשָׁהּ:
24	And the LORD said unto him: 'Go, get thee down, and thou shalt come up, thou, and Aaron with thee; but let not the priests and the people break through to come up unto the LORD, lest He break forth upon them.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵךְ-רֵד וְעֲלִית אִתָּךְ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם וְהָיָה אֶל-יְהֹרָסוּ לַעֲלֹת אֶל-יְהוָה פֶּן-יִפְרֹץ בָּם:	וַאֲמַר לִיהוָה יְיָ אֵיזִיל חוֹת וְתַסַּק אֶת וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכֹהֲנֵי וְעַמָּא לֹא יַפְגִּירוּן לְמַסַּק לְקֳדָם יְיָ דְּלִמָּא יִקְטֹל בְּהוֹן:
25	So Moses went down unto the people, and told them.	וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל-הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: (ס)	וַיַּנַּח מֹשֶׁה לְוֵית עַמָּא וַאֲמַר לָהוֹן:

(19) הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד. מִנְהַג הַדְיוּט כָּל זְמַן שֶׁהוּא מֵאֲרִיךְ לַתְּקוּעָה קוֹלוֹ מִחֲלִישׁ וְכוּהָה, אֲזַל כְּאֵן הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מֵאֵד, וְלִמָּה כָּךְ, מִתְחַלֵּה לְשַׁבֵּר אֲוִינֵיהֶם מֵהַ שִׁיכּוּלִין לְשִׁמּוּעַ: מֹשֶׁה יֵדְבַר. כִּשְׁהִיָּה מֹשֶׁה מְדַבֵּר וּמִשְׁמִיעַ הַדְּבָרִים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי לֹא שִׁמְעוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֵא אֲנִכִּי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסִיעֵנו לַחַם צוֹ כַּח לְהִיּוֹת קוֹלוֹ מִגְּבִיר וְנִשְׁמַע: יַעֲנֵנו בִּקְוֹל. יַעֲנֵנו עַל דְּבַר הַקּוֹל, כִּמוֹ אֲשֶׁר יַעֲנֶה בָּאֵשׁ (מִלְכִּים-א יח, כד), עַל דְּבַר הָאֵשׁ לְהוֹרִידוֹ:

(20) וַיֵּרֶד ה' עַל הָהָר סִינַי. יִכּוֹל יֵרֵד עָלָיו מִמֶּשׁ, תְּלַמּוּד לּוֹמַר כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּצִרְתִּי עִמָּכֶם (שְׁמוֹת כ, יט), לְמַד שֶׁהַרְפִּין שְׁמַיִם עָלֵינוּ וְחַמּוּנִים, וְהִצִּיעַן עַל גְּזִי הָהָר כְּמַצֵּעַ עַל הַמַּטֶּה, וַיֵּרֶד כְּסֵף הַכְּבוֹד עָלֵיהֶם (מְכִילֵתא פ"ד):

(21) הָעֵד בָּעָם. הַמְרָה צֶהֱם שָׁלָא לַעֲלוֹת צֶהֱרָ: פֶּן יַהֲרֹסוּ וְגו'. שָׁלָא יַהֲרֹסוּ אֶת מִצְרַם, עַל יְדֵי שִׁפְטָאָם אֵל ה' לְרֹאשׁוֹ, וַיִּקְרָצוּ לְעַד הָהָר: וַנִּפֹּל מִמֶּנּוּ רַב. כָּל מֵה שִׁפּוֹל מֵהֶם, וְאִפְּלִי הוּא יַחֲדִי חֲשׁוֹב לַפְּנִי רַב (מְכִילֵתא שם): יַהֲרֹסוּ. כָּל הַרִיסָה מִפְּרֻדַּת אֲסִיפַת הַבָּנִין, אִף הַנִּפְרָדִין מִמִּצְרַם אֲנָשִׁים הוֹרָסִים אֶת הַמִּצְרַם:

(22) וְגַם הַכֹּהֲנִים. אִף הַכְּבוֹרוֹת שֶׁהַכְּבוֹד צֶהֱם (וְצֹחִים קְטוֹ): הַגְּנָשִׁים אֵל ה'. לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת, אִף הֵם אֵל יִסְמְכוּ עַל חֲשִׁיצוֹתָם לַעֲלוֹת: יִתְקַדְּשׁוּ. יִהְיוּ מְזוּמָנִים לְהַתִּיצֵעַ עַל עַמְדָן: פֶּן יִפְרֹץ. לְשׁוֹן פְּרָעָה, יַהֲרוֹג צֶהֱם וְיַעֲשֶׂה צֶהֱם פְּרָעָה:

(23) לֹא יִוָּכַל הָעָם. אֵינִי צָרִיךְ לְהַעֲדִיד צֶהֱם, שֶׁהֵרִי מוֹתֵרִין וְעוֹמְדִין הֵם הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְלֹא יִוָּכַל לַעֲלוֹת, שְׁאִין לְהֵסֵר רְשׁוֹת:

(24) לֵךְ רֵד. וְהָעֵד צֶהֱם שְׁנִית, שְׁמוֹרִזִין אֶת הָאֵדֶם קוֹדֶם מַעֲשֶׂה, וְחֹזְרִין וּמוֹרִזִין אוֹתוֹ בְּשַׁעֲת מַעֲשֶׂה (מְכִילֵתא שם): וְעֲלִית אִתָּךְ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ. יִכּוֹל אִף הֵם עִמָּךְ, תְּלַמּוּד לּוֹמַר וְעֲלִית אִתָּךְ, אֲמֹר מַעֲשֶׂה, אִתָּה מַחֲסִיָּה לְעַמָּךְ, וְאַהֲרֹן מַחֲסִיָּה לְעַמָּמוֹ, וְהַכֹּהֲנִים מַחֲסִיָּה לְעַמָּמָם, מֹשֶׁה נִגַּשׁ יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִן הַכֹּהֲנִים, וְהָעָם כָּל יַעֲקֹב אֵל יַהֲרֹסוּ אֶת מִצְרַם לַעֲלוֹת אֵל ה': פֶּן יִפְרֹץ בָּם. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נִקּוּד חֲטָף קַמָּץ, אֵינִי זֶה מִגְּזוּרָתוֹ, כִּי דֶרֶךְ כָּל תִּיבָה שֶׁנִּקּוּדָהּ מִלֵּאפּוֹס, כִּשְׁהִיא צֶהֱם צֶהֱם, מִשְׁתַּנֵּה הַנִּקּוּד לְחֲטָף קַמָּץ:

XX And God spoke all these words, saying: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־וּמְלִיל יְיָ ית כָּל פְּתֻגָּמָיָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר: (ס) הָאֵלִין לְמִימֹר:

The Ten Commandments are presented here in Ta'am Tahton. For the Ten Commandments in Ta'am Elyon, see page 204.

2	I am the LORD thy God, who brought thee out of the land of Egypt, out of the house of bondage.	אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָנָּה יְיָ אֱלֹהֶךָ דְּאִפִּיקְתִּיךָ הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית מִצְרַיִם עֲבָדִים: עֲבָדֹתָא:	2
3	Thou shalt have no other gods before Me.	לֹא־יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהֶ אַחֲרֵן בֶּר עַל־פָּנֶי: מִנִּי:	3
4	Thou shalt not make unto thee a graven image, nor any manner of likeness, of any thing that is in heaven above, or that is in the earth beneath, or that is in the water under the earth;	לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל לֹא תַעֲבִיד לְךָ צִלָּם וְכָל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דָּמוּ דְּבִשְׁמַיָּא מְלַעִילָא מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְדְבִאֲרֵעָא מְלַרַע וְדְבִמַיָּא וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: מְלַרַע לָאֲרֵעָא:	4

(25) ויאמר אליהם. הטרחה זו:

(1) וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא תקלל (שמות כב, כז) ותרגמו דיינא, לפי שיש פרשיות בחורה שם עשן אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורעניות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין להפרע: את כל הדברים האלה. תלמוד שאלו הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות דבור אחד, מה שאלו אפשר לאדם לומר כן, אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. (קושיית אם כן כו', פירוש, לפי זה שמכח מאת כל הדברים האלה, שגם שאל עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה דבור אחד, אם כן מה תלמוד לומר אנכי וגו', רצונו לומר מה בא להודיענו כמה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר, מדהויאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים דבר מפי הגבורה יאלו, והלא לפי זה כולם כמורה, הקב"ה בכבודו ובעצמו דיברם. ותיך שחזר ופירש וכו', ורצונו לומר, באותה החזרה, לא החזיר ללמד על הכלל יאלו, אלא על הפרט אלו שתי דברות ראשונות ביחוד ודו"ק): לאמר. תלמוד שהיו עונים על הן ועל אלו (מכילתא שם):

(2) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה, שתהיו משועבדים לי. דבר אחר, לפי שנגלה בים כגבור מלחמה ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר וספח רגליו קמעשה לגנת הפסיר (שמות כד, י), וזו היתה לפניו בשעת השעבוד, וכעצם השמים משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות, אל תאמרו שתי רשויות הן (מכילתא פ"ה), אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר, לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר את הקולות, קולות באין מד' רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא צמעשה העגל, וזה הוא שאמר למה ה' יצאך אפך צעמך (שמות לב, יא), לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לצדי: מבית עבדים. מצית פרעה שהייתם עבדים לו, או אינו אומר אלא מצית עבדים שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר ויפדך מצית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה, עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(3) לא יהיה לך (מכילתא פ"ו): אלהים אחרים. שאין אלהות, אלא אחרים עשאו אלהים עליהם (מכילתא שם). ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אלהים ואין עונים אותם, ודומה כאילו הוא אחר שאינו מכיר מעולם: על פני. כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על עבודת אלילים אלא אותה הדור (מכילתא שם):

(4) פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

<p>5 thou shalt not bow down unto them, nor serve them; for I the LORD thy God am a jealous God, visiting the iniquity of the fathers upon the children unto the third and fourth generation of them that hate Me;</p>	<p>לֹא תִסְגֹּד לַהֲוֹן וְלֹא תִפְלַחְנִין אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא מְסַעֵר חֹבֵי אֲבֹתָם עַל בְּנֵיהֶם מִדֹּרֵיךְ עַל דֶּרֶךְ תִּלְיָתָאִי וְעַל דֶּרֶךְ רַב־עַי לִסְנְאֵי כַד מִשְׁלֵמִין בְּנִיא לְמַחְטֵי בְּתַר אֲבֹתָהוֹן:</p>	<p>לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֶקֶד עֵוֹן אֲבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים לְשֹׁנָאִי:</p>
<p>6 and showing mercy unto the thousandth generation of them that love Me and keep My commandments.</p>	<p>וְעֵבִיד טִיבֵי לְאַלְפֵי דְרִין לְרַחֲמֵי וּלְנִטְרֵי פְקוּדֵי:</p>	<p>וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאַלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס)</p>
<p>7 Thou shalt not take the name of the LORD thy God in vain; for the LORD will not hold him guiltless that taketh His name in vain.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>	<p>לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁר־יִשָּׂא אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוֹא: (פ)</p>
<p>8 Remember the sabbath day, to keep it holy.</p>	<p>זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הוּא דְכִיר יֵת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדְּשׁוּתִיהָ:</p>	<p>זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:</p>
<p>9 Six days shalt thou labour, and do all thy work;</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֶאכֶתְךָ:</p>	<p>שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלֶאכֶתְךָ:</p>
<p>10 but the seventh day is a sabbath unto the LORD thy God, in it thou shalt not do any manner of work, thou, nor thy son, nor thy daughter, nor thy man-servant, nor thy maid-servant, nor thy cattle, nor thy stranger that is within thy gates;</p>	<p>וַיּוֹמַם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֶאכֶה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵירְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>	<p>וַיּוֹמַם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא-תַעֲשֶׂה כָל-מְלֶאכֶה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְךָ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵירְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:</p>

- (5) אל קנא. מקנא להפרע, ואינו עוזר על מדתו למחול על עון עבדות אלילים. כל לשון קנא אנפרי"מנט צלע"ז (אייפערנד) נותן לצ ליפרע: לשנא. כתרומו, כשאוזין מעשה אבותיהם צדיהם (סנהדרין כז:):
- (6) נוצר חסד. שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורעניות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות, וזו לאלפים (תוספתא סוטה ד, ה):
- (7) לשוא. (השני לשון שקר, כתרומו) קמה דתימר אי זהו שבעת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זה, (הראשון לשון מגן, כתרומו) זה הנשבע לחסד ולהצל על של עץ עץ, ועל אבן אבן (שבעות כט.):
- (8) זכור. זכור ושמור דצבור אחד נאמרו, וכן מַחֲלִי מות יומת (שמות לא, יד) וצִיּוֹם הַשָּׁמַיִם קָנִי קָנִי (צמדכר כח, ט), וכן לא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּה גְדִלִים שְׁעִטָּה לָךְ (דברים כב, יא), וכן עֲרֹת אִשָּׁת אִחֶיךָ (ויקרא יח, טו) יִצְמָה יִצָּא עֲלֶיךָ (דברים כה, ה), הוא שנאמר אִשָּׁת דְּכָר חֲלָהִים שָׁפִים זו שְׁמַעְתִּי (תהלים סב, יצ). זכור לשון פעול הוא, כמו אָכַל וְשָׁתוּ (ישעיה כב, יג), קְלוּךְ וְכָלָה (שמואל-ב ג, טו), וכן פתורו תנו לצ לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה, תהא מזמינו לשבת (צילה טו):
- (9) ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא צעניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה (מכילתא פ"ז):
- (10) אחת וצנך וצנך. אלו הקטנים, או אינו אלא גדולים, אמרת, הרי כבר מזהרין הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביעת הקטנים, וזה ששנינו (שבת קכא). קטן שצא לכבוד, אין שומעים לו, מפני ששביעתו עליך:

11	for in six days the LORD made heaven and earth, the sea, and all that in them is, and rested on the seventh day; wherefore the LORD blessed the sabbath day, and hallowed it.	כִּי שֵׁשֶׁת־יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל־כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ו)	אֲרִי שְׁתֵּא יוֹמִין עֶבֶד יְיָ יִתְּ שְׁמִיָּא וְיִתְּ אֶרְעָא יִתְּ יִמָּא וְיִתְּ כָּל דְּבַחוֹן וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בְּרִידָא יְיָ יִתְּ יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא וְקִדְּשִׁיהּ:
12	Honour thy father and thy mother, that thy days may be long upon the land which the LORD thy God giveth thee.	כְּבֹד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן יָאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ז)	יִשְׁר יִתְּ אָבוּךָ וְיִתְּ אִמְךָ בְּדִיל דְּיִירְכוּן יוֹמֶיךָ עַל אֶרְעָא דְּיִי אֱלֹהֶיךָ יְהִיב לָךְ:
13	Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery. Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness against thy neighbour.	לֹא תִרְצַח (ח) לֹא תִנָּאֵף (ט) לֹא תִגְנוֹב לֹא תַעֲנֶנֶה בְּרַעְיֶךָ עַד שֹׁקֶר: (י)	לֹא תַקְטוּל נַפְשׁ לֹא תַגְוֹף לֹא תַגְנוֹב לֹא תַסְהִיד בְּחֻבְרָךְ סְהִידוּתָא דְּשַׁקְרָא:
14	Thou shalt not covet thy neighbour's house; thou shalt not covet thy neighbour's wife, nor his man-servant, nor his maid-servant, nor his ox, nor his ass, nor any thing that is thy neighbour's.	לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעִיךָ לֹא תַחְמֹד בֵּית רַעִיךָ וְעַבְדּוֹ וְאִשְׁתּוֹ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹרֹ וַחֲמֹרֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעִיךָ: (יא)	לֹא תַחְמִיד בֵּית חֻבְרָךְ לֹא תַחְמִיד אֶתְּ חֻבְרָךְ וְעַבְדִּיהּ וְאִמָּתִיהּ וְתוֹרִיהּ וְחֻמְרִיהּ וְכָל דְּלַחֲבָרְךָ:
15	And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.	וְכָל־הָעָם רָאוּ אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהֶר עֹשֵׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמָדוּ מֵרָחֵק:	וְכָל עַמָּא חָזַן יִתְּ קִלְיָא וְיִתְּ בְּעוֹרִיָּא וְיִתְּ קֹל שׁוֹפְרָא וְיִתְּ טוֹרָא דְּתַנּוּן וַחֲזָא עַמָּא וַיָּנֻעוּ וַיִּקְמוּ מֵרַחֵיק:
16	And they said unto Moses: 'Speak thou with us, and we will hear; but let not God speak with us, lest we die.'	וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דִּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן־נָמוּת:	וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מְלִיל אֶתְּ עַמָּנָא וְנִקְבִּיל וְלֹא יַחְמַלֵּל עַמָּנָא מִן קֳדָם יְיָ דְּלִמָּא נָמוּת:

(11) וינח ביום השביעי. כזיכול הכתיב צעזעמו מנוחה, ללמד הימנו קל וחומר לאדם שמלאכתו צעמל וציגיעה שיהא נוח בשבת: בריך. ויקדשהו. צרכו צמן לכופלו בששי לחם משנה, וקדשו צמן שלא היה יורד צו: (12) למען יאריכוך ימך. אם תכזב יאריכוך ימך, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (מכילתא פ"ח): (13) לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר מות יומת הנאף והנאפסת (ויקרא כ, ו), ואומר האשה המנאפסת פסח אישה פקח את זרים (יחזקאל טז, לז): לא תגנוב. בגונב נפשות הכחוש מדבר, לא תגנובו בגונב ממון, או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות, אמרת, דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח לא תנאף מדבר דבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליהם מיתת בית דין (סנהדרין פו): (15) וכל העם רואים. מלמד שלא היה זה אחד סומא, ומנין שלא היה זה אדם אחר (מכילתא פ"ט): רואים את הקולות. רואין את הכשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר (שם): את הקולות. היוצאין מפי הגבורה: וינעו. אין נוע אלא זיע (שם): ויעמדו מרחוק. היו נרתעין לאחריהם שנים עשר מיל, כאורך מחניהם, ומלאכי השרת באין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר מְלָכִי לְבָאֹת יִלְדוּן יִלְדוּן (תהלים סה, יג. מכילתא שם):

17	And Moses said unto the people: 'Fear not; for God is come to prove you, and that His fear may be before you, that ye sin not.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אֵל-תִּירָאוּ כִּי לִבְעֹבוֹר נִסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֹבוֹר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל-פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תַחֲטְאוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּא תִדְחִלוּן אֲרִי בְדִיל לְנִסָּאָה יִתְכוֹן אֲתַגְלִי לְכוֹן יִקְרָא דִּי וּבְדִיל דִּתְהִי דִחְלָתִיה עַל אִפִּיכוֹן בְּדִיל דְּלֹא תַחֲבוּן:	17
18	And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where God was.	וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֲרַפֵּל אֲשֶׁר-שָׁם הָאֱלֹהִים: (ס)	18
19	And the LORD said unto Moses: Thus thou shalt say unto the children of Israel: Ye yourselves have seen that I have talked with you from heaven.	וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן-הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם חֲזִיתֶם אֲנִי מִן שְׁמַיָא מַלְּיָלִית עִמָּכוֹן:	מפטיר
20	Ye shall not make with Me—gods of silver, or gods of gold, ye shall not make unto you.	לֹא תַעֲשֹׂן אֵתִי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂן לָכֶם: לֹא תַעֲבֹדוּן קִדְמֵי דִחְלָן דְּכֶסֶף וְדִחְלָן דְּזָהָב לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוֹן:	20
21	An altar of earth thou shalt make unto Me, and shalt sacrifice thereon thy burnt-offerings, and thy peace-offerings, thy sheep, and thine oxen; in every place where I cause My name to be mentioned I will come unto thee and bless thee.	מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי וְזִבַּחְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ אֶת-צֹאנְךָ וְאֶת-בָּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֹּר אֶת-שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכִיתִיךָ: מִדְּבַח אֲדָמָתָא תַעֲבִיד קִדְמֵי וְתִהְיֶה דְּבַח עֲלֹהֵי יָת עֹלֹתֶיךָ וְיָת נִכְסֵת קֹדֶשֶׁךָ מִן עֹנֶךָ וּמִן תּוֹרֶךָ בְּכָל אֶתְר דְּאֲשֵׁרִי שְׂכִינְתִּי לְתַמְנָן אֲשַׁלַּח בְּרַכְתִּי לָךְ וְאִבְרַכְךָ:	21

(17) לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם צעולם, שיכל לכם שם צאומות שהוא כצודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, כמו קרימו גם (ישעיה סז, י), קרים נפי (שם מט, כז), ונגם על הגזעה (שם ל, יז), שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו וראוי ומאז, תדעו כי אין זולתו, ומיראו מפניו:

(18) נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חושך, ענן, וערפל, שנאמר וקהר צער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל (דברים ז, יא). ערפל הוא עב הענן, שאמר לו הנה קלני בא אליך צעב דענן (שמות יט, ט):

(19) כה תאמר. כלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחר אומר, ויגד ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, מן השמים השמיים את קלני לישקך ועל הקרן הקרף את אשו הגדולה (דברים ז, לו), כצודו בשמים, ואש וגבורתו על הארץ. דבר אחר, הקרין השמים ושמי השמים, והגיע על ההר, וכן הוא אומר ויט שמים ויגד (תהלים יח, ו. מכילתא פ"ט):

(20) לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמי השמים לפני צמרום (מכילתא פ"י): אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אחי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף, הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסף על ז', שאם עשית ד', הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר, הריני עושה כרובים צנתי כנסיות וצנתי מדרשות כדרך שאני עושה צנתי עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(21) מזבח אדמה. מחובר באדמה, שלא יצנונו על גבי עמודים או על גבי כיפין (נ"א צבים) (מכילתא פ"א). דבר אחר, שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתו (מכילתא שם): תעשה ל'. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. כלל, כמו וקליו מטה מנשה (במדבר ז, כ), ואלו אלה עליו ממש, תלמוד לומר הקדש והקדש על מזבח ה' אליהם (דברים יב, כז), ואין שחיתה בראש המזבח (מכילתא פ"א זבחים נח): את עולתך ואת שלמיך. אשר מזאנך ומזקרך. את לאנך

22	And if thou make Me an altar of stone, thou shalt not build it of hewn stones; for if thou lift up thy tool upon it, thou hast profaned it.	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי קִדְמִי לֹא תִבְנֶה יִתְהוֹן פְּסִילָן לֹא תָרִים חֲרֻבָּךְ עָלָהּ וְתַחֲלִינָהּ:	וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי לֹא־תִבְנֶנָּה אֹתָהּ גִּזְיֹת כִּי חֲרֻבָּךְ הִנֵּפֶת עָלֶיהָ וְתַחֲלִלָהּ:
23	Neither shalt thou go up by steps unto Mine altar, that thy nakedness be not uncovered thereon.	וְלֹא תַסֵּק בַּדְרָגִין עַל מִזְבְּחִי דְלֹא תִתְגַּלִּי עֲרֹתְךָ עָלֹהֶי:	וְלֹא־תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִתְגַּלֶּה עֲרֹתְךָ עָלָיו: (פ)

The Haftara is Isaiah 6:1 – 7:6 & 9:5 – 9:6 on page 216. Sepharadim read Isaiah 6:1 – 6:13.

XXI	Now these are the ordinances which thou shalt set before them.	וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: וְאֵלֵּין דִּינֵיא דְתַסְדֵּר קִדְמֵיהוֹן:	מִשְׁפָּטִים וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: טז
2	If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing.	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שְׁשׁ שָׁנִים אָרִי תִזְבֹּן עֶבְדָּא בֶרֶ יִשְׂרָאֵל יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצָא לְחֻפְשִׁי שִׁת שְׁנֵין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפְדֹּק לְבֶר חֹרִין מִגֵּן:	כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדִי שְׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יָצָא לְחֻפְשִׁי שִׁת שְׁנֵין יִפְלַח וּבִשְׁבִיעִיתָא יִפְדֹּק לְבֶר חֹרִין מִגֵּן: 2

ואת צקרק. ירוש לאת עולתיך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי, שם אצוא אליך וברכתיך, אשרה שכניתי עליך, מכאן אתה למד, שלא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה, שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים לצדק את העם: (22) ואם מוזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', ואם מוזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, וכאשר תעשה לי מוזבח אבנים לא תבנה אתה גזית, שהרי חובה עליך לזנות מוזבח אבנים, שנאמר תִּצְדֹּק שְׁלֹמֹת סִבְגָּה (דברים כו, ו). וכן אם קָסָף פְּלֹגָה (שמות כז, כד), חובה הוא, שנאמר וְהִעֲצַט פְּעֻצֵּיטָו (דברים טו, ח), ואף זה משמש בלשון כאשר. וכן ואם פְּקָרִיז מִנְּסַח צְפוּרִים (ויקרא ז, יד), זו מנחת העומר שהיא חובה (מכילתא פ"א), ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה, שפוסלן ומכתתן בצדל: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה צדל חללת שהמוזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והצדל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה דין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד). ועוד, שהמוזבח מטיל שלום בין ישראל לאזניהם שצממים, לפיכך לא יצא עליו כורת ומחבל, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות, על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צדל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תצוהו פורענות: (23) ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות, אשקנו"ש בלע"ז (שטופען שטאלפלען) אלא חלוק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב ועשה להם מכנסים זד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחיה נהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג ציון, חביבך שהוא צדמות יוצרך, ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה: (1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה, מוסיף על הראשונים (שמו"ר ל, ז), מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דיין לפרשת מוזבח, לומר לך שחשים סנהדרין אצל המקדש (ס"א המוזבח): אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקד"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה צ' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפניהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להציג טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפנייהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפנייהם. ולא לפני עובדי אלילים (גיטין פח:), ואפילו ידעת דין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תצוהו בערכאות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני ארמים, מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשחיתם (ס"א להחשיבם), שנאמר כי לא כזרנו נורם ואויבינו פלילים (דברים לב, לא), כשאויבינו פלילים זהו עדות עליו יראתם:

<p>3 If he come in by himself, he shall go out by himself; if he be married, then his wife shall go out with him.</p>	<p>אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעיל אתהא הוא ותפוק אתיה עמיה:</p>	<p>3 אם־בגפּו יבא בגפּו יצא אם־ בעל אשה הוא ויצאָה אשתו עמו:</p>
<p>4 If his master give him a wife, and she bear him sons or daughters; the wife and her children shall be her master's, and he shall go out by himself.</p>	<p>אם רבוניה יתין ליה אתהא ותליד ליה בנים או בנות אתהא ובניה תהי לרבוניה והוא יפוק בלחודוהי:</p>	<p>4 אם־אֲדֹנָיו יתֶן־לּוֹ אִשָּׁה ויִלְדָהּ־ לּוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וילְדֶיהָ תהיָה ל־אֲדֹנֶיהָ והוא יצא בגפּו:</p>
<p>5 But if the servant shall plainly say: I love my master, my wife, and my children; I will not go out free;</p>	<p>ואם מימר ימר עבדא רחמנא ית רבוני ית אתתי וית בני לא אפוק בר חורין:</p>	<p>5 ואם־אמר יאמר העבד אהבתי את־אֲדֹנִי את־אִשְׁתִּי ואת־בָּנֵי לא יצא חפשי:</p>
<p>6 then his master shall bring him unto God, and shall bring him to the door, or unto the door-post; and his master shall bore his ear through with an awl; and he shall serve him for ever.</p>	<p>ויקרבניה רבוניה לקדם דיניא ויקרבניה לנת דשא או דלנת מזוזה וירצע רבוניה ית אדניה במרצעא ויהי ליה עבד פלח לעלם:</p>	<p>6 והגישו אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים והגישו אֶל־הַדֶּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וירצע אֲדֹנָיו את־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ ויעבְדוּ לְעַלְמָא: (ס)</p>

(2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים וְהִקְנַסְתָּם אִתָּם (ויקרא כה, מו), בלוקח מן הכנענים, אבל בלוקח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי (דברים טו, יב), לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו, כמו שנאמר אם אין לו ונמכר בגנבתו (שמות כב, ח), או אינו אלא צמוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר וְכִי יִמְרֹךְ אֶחָיֶךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ (ויקרא כה, לט), הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אומר, ומה אני מקיים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות:

(3) אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה, כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו, בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי בתוך לבושו, בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד, שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רצו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (קידושין כ.). אם בעל אשה הוא. ישראלית (מכילתא פ"ב): ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתלא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חייב צמוזנות אשתו ובניו (קידושין כב.):

(4) אם אדניו יתן לו אשה. מכאן, שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר אֶחָיֶךָ הֶעֱבָרִי אוֹ הֶעֱבָרֶיהָ (דברים טו, יב) מלמד שאף העבריה יוצאה בשש: (5) את אשתו. השפחה:

(6) אל האלהים. לבית דין, כריך שימלך צמוכריו שמכרוהו לו (מכילתא פ"ב): אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר וְנִסְתָּה בְּאָזְנוֹ וּבְדָלֶת (דברים טו, יז), דלת ולא צמוזנה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד (קידושין כב.): ורצע אדוניו את אזנו במרצע. הימנית, או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אֶזְנוֹ לְגִזְרָה שוה, נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו, ונאמר במצורע פֶּגֶן אֶזְנוֹ הַמַּטְהַר הַיְמָנִית (ויקרא יד, יד), מה להלן הימנית אף כאן הימנית. ומה ראה אֶזְנוֹ להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר ר' יוחנן בן זכאי, אֶזְנוֹ זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע (מכילתא פ"ב), ואם מוכר עצמו, אֶזְנוֹ ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר, (ר"ל קשר כרור מצושם שחולין בצואר לתכשיט) מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבצבת, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים בצמרים כשפסחתי על המסקוף ועל שתי המזוזות, ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היוצל, או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשָּׁבֶה (ויקרא כה, י), מגיד שחמשים

7	And if a man sell his daughter to be a maid-servant, she shall not go out as the men-servants do.	וְאִם יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאָמָה לְאָמָהּ לֹא תֵצֵא כְּמַפְקָנֹת עֲבָדָי:	וְכִי יִמְכַּר אִישׁ אֶת-בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:	10
8	If she please not her master, who hath espoused her to himself, then shall he let her be redeemed; to sell her unto a foreign people he shall have no power, seeing he hath dealt deceitfully with her.	אִם-רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר- (כִּי לֹא) [ק' לו'] יַעֲדָהּ וְהַפְּדָהּ לְעַם נֹכְרִי לֹא-יִמְשַׁל לְמַכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָּהּ:	אִם בִּישָׁת בְּעֵינֵי רַבּוֹנָהּ דִּיקָיְמָהּ לִיהָ וְיִפְרָקְנָהּ לְגִבֹּר אֲחֵרָן לִית לִיהָ רָשׁוּ לְזִבּוּנָהּ בְּמִשְׁלִיטָה בָּהּ:	8
9	And if he espouse her unto his son, he shall deal with her after the manner of daughters.	וְאִם לְבָרִיהָ יִקְיָמְנָהּ כְּהִלָּכֶת הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	וְאִם-לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ כְּמִשְׁפָּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה-לָּהּ:	9
10	If he take him another wife, her food, her raiment, and her conjugal rights, shall he not diminish.	אִם אוֹחֲרָנָתָא יֹסֵב לִיהָ זִיוָנָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִמְנַע:	אִם-אַחֲרֶת יִקַּח-לּוֹ שְׂאֲרָהּ כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע:	10
11	And if he do not these three unto her, then shall she go out for nothing, without money.	וְאִם שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְתִפּוֹק מִגֵּן דָּלָא כֶּסֶף:	וְאִם-שְׁלֹשׁ-אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיִצְאָה חֲנֹם אֵין כֶּסֶף: (ס)	11

שנה קרוים עולם, ולא שיהא עוזדו כל חמשים שנה, אלא עוזדו עד היוזל, בין סמוך בין מופלג:
(7) וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר (מכילתא פ"ג), יכול אפילו הביאה סימנים, אמרת קל וחומר, ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים, כמו שכתוב ויאלה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותו לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (ערכין כט:): לא תצא כצאת העבדים. כיצאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש, או עד היוזל, או עד שתצא סימנים, וכל הקודם קודם לחירותה, ונותן לה דמי עינה או דמי שינה, או אינו אלא לא תצא כנצח העבדים בשש וזיוזל, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו, מה עברי יוצא בשש וזיוזל, אף עבריה יוצאה בשש וזיוזל, ומהו לא תצא כנצח העבדים, לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים, יכול העברי יוצא בראשי איברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה, מה העבריה אינה יוצאה בראשי איברים, אף הוא אינו יוצא בראשי איברים:
(8) אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה (מכילתא פ"ג): אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קנייתה הוא כסף קדושה. וכאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד, ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסייע בפדיונה, ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאילו היא שכורה אצלו, כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אצלו צ' שנים, אומרים לו, יודע היית שעחידה לצאת לכוף שש שנה, נמצא שקנית עבדות כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אצלו צ' שנים, הרי שלישית המנה, טול שני שלישות המנה ותצא מאלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. שאינו ראוי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב (קידושין יח:): בבגדו בה. אם צא לבגדו בה, שלא לקיים בה מצות יעוד, וכן אביה, מאחר שצדק בה ומכרה לזה:
(9) ואם לבנו ייעדנה. האדון, מלמד שאף צנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אציו, ואינו צריך לקדושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אצך צדמין: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה:
(10) אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיעיד לו כצר: שארה. מזונות (כתובות מז:): כסותה. כמשעו: עונתה. תשמיש:
(11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לו לו, ולא לבנו, והיא לא היה צידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. ריבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתצא בסימנים, ותשהה עמו עוד עד שתצא סימנים, ואם הגיעו שש שנים קודם סימנים, כבר למדנו שתצא, שנאמר קְעָרִי או קְעָרָהּ וקְעָרָהּ שש שנים (דברים טו, יב), ומהו האמור כאן ויאלה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא בהן (מכילתא פ"ג), או אינו אומר שתצא אלא בצגרות (קידושין ד, ד), תלמוד לומר אין כסף, לרבות יציאת צגרות, ואם לא נאמרו שניהם, הייתי אומר ויאלה חנם זו צגרות, לכך נאמרו שניהם שלא ליתן פתחון פה לבעל

12	He that smiteth a man, so that he dieth, shall surely be put to death.	וְיָמְחִי לְאָנֶשׁ וְיִקְטְלֶנּוּהָ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:	יִשְׂרָאֵל מִכָּה אִישׁ וְמוֹת מוֹת יוּמָת:
13	And if a man lie not in wait, but God cause it to come to hand; then I will appoint thee a place whither he may flee.	וְלֹא כִמֶּן לִיָּהּ וּמִן קֶדֶם יְיָ אֶתְמַסֵּר לַיָּדִיהָ וְאֲשׁוּי לְךָ אֶתֶר דִּיעֲרוֹק לְתַמָּן:	וְאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לַיָּדוֹ וְשִׁמְתִי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: (ס)
14	And if a man come presumptuously upon his neighbour, to slay him with guile; thou shalt take him from Mine altar, that he may die.	וְאִרִי יִרְשַׁע גֹּבֵר עַל חֲבֵרִיהָ לְמִקְטָלֶיהָ בְּנִכְלֹו מִן מִדְּבַחִי תִּדְבְּרֶנּוּהָ לְמִקְטָל:	וְכִי־יִזְדּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהַרְגּוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לְמוֹת: (ס)
15	And he that smiteth his father, or his mother, shall be surely put to death.	וְיָמְחִי לְאָבִיהָ וּלְאִמֶּיהָ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:	וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)
16	And he that stealeth a man, and selleth him, or if he be found in his hand, he shall surely be put to death.	וְדִגְנוֹב נַפְשָׁא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנֶנּוּהָ וְיִשְׁתַּכַּח בְּיָדֶיהָ אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּיל:	וְגִלְבֵּ אִישׁ וּמָכְרוֹ וּנְמָצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוּמָת: (ס)

הדין לחלוק:

(12) מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רואחין, ומה שצדי לפרש למה צאו כולם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר ואיש כי יכה כל נפש אדם ולא נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו חייב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפילו קטן ואפילו אשה. ועוד, אילו נאמר מכה איש, שומע אני אפילו קטן שהכה והרג יחייב, תלמוד לומר ואיש כי יכה (שם), ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם אפילו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, שאינו חייב עד שיכה בן קיימא, הראוי להיות איש (מכילתא פ"ד):

(13) ואשר לא צדה. לא ארצ לו ולא נכתבין. צדה לשון ארצ, וכן הוא אומר ואִסָּה צָדָה אֶת נַפְשִׁי לְקַסָּה (שמואל"א כד, יא). ולא יתכן לומר צדה לשון הצד צד, שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר צד ציד, וזה שם דבר צד צדייה ופועל שלו צודה, וזה פועל שלו צד. ואומר אני פתורנו כתרומתו ודלא כמן ליה. ומנחם חזרו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו, ואם יש לחזרו באתח מוחלוקת של צד, נחזרו בחלק על צד תַּשְׁאֵל (ישעיה סו, יב), צָדָה אֶרֶץ (שמואל"א כ, כ), ומִלִּין לְצַד עֲלָהָה יִמְלַל (דניאל ז, כה), אף כאן אשר לא צדה, לא צד למנוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, מכל מקום לשון ארצ הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון לא תִּסָּה אֶלְיָךְ רָעָה (תהלים נא, י), לא תִּסָּה לְצַדִּיק כָּל יוֹן (משלי יב, כא), מִתְּאֵלָהּ הוּא לִי (מלכים"ב ה, ז), מזדמן למנוא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד, בְּאֶשֶׁר יֹאמַר מִשָּׁל הַקְדָּמִי מִרְשָׁעִים יִצָּא רָשָׁע (שמואל"א כד, יג), ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקב"ה שהוא קדמונו של עולם, והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אנה לידו, במה הכחצ מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקב"ה מזמין לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמותי לך מקום. אף במדבר שינוס שמה. ואי זה מקום קולטו, זה מחנה ליה (מכות יב):

(14) וכי ייד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו', שומע אני אפילו רופא שהמית, ושלח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאז המכה את בנו, והרג הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי ייד ולא שוגג, להרגו בערמה ולא שליח בית דין והרופא והרודה בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין, אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורואה לעבד עבודה, תקחנו למוט (סנהדרין לה, יומא פה):

(15) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הוצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה. ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חצורה (סנהדרין פד): אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

(16) וגבב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר כי ימא אִישׁ יִגְבֵּב נֶפֶשׁ מִקְּטָנוֹ (דברים כד, ז), אין לי אלא איש שגבב נפשו, אשה

17	And he that curseth his father or his mother, shall surely be put to death.	וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת וְדִלוּשׁ לְאִבּוֹהִי וְאִמִּיהִי יוּמָת: (ס)
18	And if men contend, and one smite the other with a stone, or with his fist, and he die not, but keep his bed;	וְכִי־יִרִיבוּ אָנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֹרֶךְ וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב:
19	if he rise again, and walk abroad upon his staff, then shall he that smote him be quit; only he shall pay for the loss of his time, and shall cause him to be thoroughly healed.	אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־מִשְׁעֲנֵתוֹ וְנָקָה הַמַּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרִפָּא יִרְפָּא: (ס)
20	And if a man smite his bondman, or his bondwoman, with a rod, and he die under his hand, he shall surely be punished.	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בְּשֹׁבֵט וּמָת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנָּקֵם:
21	Notwithstanding if he continue a day or two, he shall not be punished; for he is his money.	אִךְ אִם־יֹוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יִקָּם כִּי כֶסֶף הוּא: (ס)

או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר וגונב נפש (שס), לכך הוצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה (מכילתא פ"ה): ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו, ונמצא צידו כצר קודם מכירה (סנהדרין פה): מות יומת. צננק. כל מיתה האמורה בתורה סתם, חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אציו ואמו למקלל אציו ואמו, ונראה לי היינו פלוגתא, דמר סבר מקשינן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשינן (שס):

(17) ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר איש איש אשר יקלל את אביו (ויקרא כ, ט), אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אציו ואמו, סתם, בין איש ובין אשה, אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה. וכל מקום שנאמר דמיו צו, בסקילה, ובנין אצ לכולם, צאצאן ירגמו אתם דמיהם צם (שס כ, כז), ובמקלל אציו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ פ' קדושים קידושין ל:):

(18) וכי יריבון אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא פ"ו): ונפל למשכב. כתרוממו ויפל לצוטלן, לחולי שמצטלו ממלאכתו:

(19) על משענתו. על צוריו וכחו (מכילתא שס): ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא ללמדך כאן, שחובשים אותו עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו, כשקם זה והלך על משענתו, אז ונקה המכה, אבל עד שלא יקום זה, לא נקה המכה: רק שבתו. צטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין צטול מלאכתו מחמת החולי, כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כצר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרוממו, ישלם שכר הרופא (צבא קמא פה):

(20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. צעזד כעני הכתוב מדבר, או אינו אלא בעצרי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית, והרי היה בכלל מכה איש ומת, אלא צא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון צדן יוס או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש צו כדי להמית הכתוב מדבר, או אינו אפילו אין צו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל, ואם צאצאן יד אשר ימות צה (צמדבר לה, יז) (או בכלי עץ יד אשר ימות צו. גירסת רא"ס) הכהו, והלא דברים קל וחומר, מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו דצד שיש צו כדי להמית, ועל אצ שזהו כדי למות צהכא זה, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף (סנהדרין נב: מכילתא פ"ז), וכן הוא אומר קָרַב נִקְמָת נֶקֶם צָרִית (ויקרא כו, כה):

(21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים,

22	And if men strive together, and hurt a woman with child, so that her fruit depart, and yet no harm follow, he shall be surely fined, according as the woman's husband shall lay upon him; and he shall pay as the judges determine.	וְכִי־יִנָּצוּ אָנָשִׁים וְנִגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וַיֵּצְאוּ יְלֶדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוֹן עָנּוּשׁ יַעֲנֹשׁ כַּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בַּפְּלָלִים:	22
23	But if any harm follow, then thou shalt give life for life,	וְאִם־אִסּוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נַפֶּשׁ תַּחַת נַפֶּשׁ: וְאִם מוֹתָא יְהִי וְתָתִין נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא:	23
24	eye for eye, tooth for tooth, hand for hand, foot for foot,	עֵינַי תַּחַת עֵינַי שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רֶגֶל: עֵינָא חֲלָף עֵינָא שִׁנָּא חֲלָף שִׁנָּא יָדָא חֲלָף יָדָא רִגְלָא חֲלָף רִגְלָא:	24
25	burning for burning, wound for wound, stripe for stripe.	כּוֹיָהּ תַּחַת כּוֹיָהּ פָּצַע תַּחַת פָּצַע חֲבוּרָה תַּחַת חֲבוּרָה: (ס) כּוֹיָהּ חֲלָף כּוֹיָהּ פְּדָעָא חֲלָף פְּדָעָא מִשְׁקוּפִי חֲלָף מִשְׁקוּפִי:	25
26	And if a man smite the eye of his bondman, or the eye of his bondwoman, and destroy it, he shall let him go free for his eye's sake.	וְכִי־יִכֶּה אִישׁ אֶת־עֵינַי עַבְדּוֹ אוֹ־אֶת־עֵינַי אִמְתּוֹ וְשִׁחַתָּהּ לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵינָו: וְאִרִי יִמְחִי גִבֵּר יָת עֵינָא דְעַבְדִּיהָ אוֹ יָת עֵינָא דְאִמְתֶּיהָ וַיַּחַבְלָהּ לִבֵּר חוּרִין יִפְטָרֶיהָ חֲלָף עֵינֶיהָ:	26

ואיזה, זה מעת לעת (מכילתא פ"ו): לא יוקם כי כספו הוא. הא אחר שהכה, אף על פי ששהה מעת לעת קודם שמת, חייב:

(22) וכי ינצו אנשים. זה עס זה, ומתכוון להכות את חצירו, והכה את האשה (מכילתא פ"ח): ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו פן תגזל רגלך (תהלים לא, יב), ויטעם: תנגפו רגליכם (ירמיה יג, טו), ולא יגזל נגף (ישעיה ח, יד): ולא יהיה אסון נאשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבעל, שמין אותה כמה היתה ראויה להמכר בשוק, להעלות דמיה ששזיל הריונה: ענש יענש. יגזו ממון ממנו, כמו ונעשו אתו מאה קסא (דברים כב, יט): כאשר ישית עליו וגו'.

כשיתענו העל צדית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדיינים:

(23) ואם אסון יהיה. נאשה: ונתת נפש תחת נפש. רבותינו חולקין דדבר (סנהדרין עט.), יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון אצל לא נפש ממש, שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממינה, ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק:

(24) עין תחת עין. סימא עין חצירו, נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כולם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו צפרק החובל (בבא קמא פד.):

(25) כויה תחת כויה. מכות אש. ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא זער, כגון כוואו בשפוד על צפרניו, אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מאטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נפר"דור בלע"ז (אפענע וואונדע) הכל לפי מה שהוא, אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת וזער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הצער אפילו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הצער, לומר, הואיל וקנה ידו, יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם שאינו מאטער כל כך, וזה חתכה בצרזל וזערו: חבורה. היא מכה שהדם נזרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו, ולשון חבורה טכ"א בלע"ז (פפלעקן) כמו ונמר פפזרלסיו (ירמיה יג, כג), ותרוממו משקופי, לשון חבטה, בטדור"א בלע"ז (שללג) וכן שזפות קדים, שקיפן קידוס, חבטות צרות. וכן ועל המשקוף (שמות יב, ז), על שם שהדלת נוקש עליו:

(26) את עין עבדו. כנעני, אצל עבדי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תלך נא העבדים: תחת עינו. וכן בכ"ד ראשי אצרים, אצבעות הידים והרגלים, ושתי אזנים, והחוטם, וראש הגויה שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר

27 And if he smite out his bondman's tooth, or his bondwoman's tooth, he shall let him go free for his tooth's sake.	וְאִם־שֵׁן עֲבָדוֹ אֹזֶן־שֵׁן אֶמְתּוֹ וְאִם־שֵׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שֵׁנָא יָפִיל לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת יָפִיל לְבַר חוֹרִין יִפְטְרֶנָּה חֻלְף שְׁנִיהּ:	27 וְאִם־שֵׁן עֲבָדוֹ אֹזֶן־שֵׁן אֶמְתּוֹ וְאִם־שֵׁנָא דְעַבְדִּיהּ אוֹ שֵׁנָא יָפִיל לַחֲפָשִׁי יִשְׁלַחְנוּ תַּחַת יָפִיל לְבַר חוֹרִין יִפְטְרֶנָּה חֻלְף שְׁנִיהּ: (פ)
28 And if an ox gore a man or a woman, that they die, the ox shall be surely stoned, and its flesh shall not be eaten; but the owner of the ox shall be quit.	וְאִרִי יָגַח תּוֹרָא יֵת גּוֹבְרָא אוֹ יֵת אֶתְתָא וַיָּמוּת אֶתְרַגְמָא יִתְרַגִּים תּוֹרָא וְלֹא יִתְאָכִיל יֵת בְּסָרְיָה וּמְרִיהּ דְתּוֹרָא יְהִי זָכָא:	28 וְכִי־יָגַח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־אִשָּׁה וַיָּמוּת סָקוּל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בִּשְׂרוֹ וּבָעַל הַשׁוֹר נָקִי:
29 But if the ox was wont to gore in time past, and warning hath been given to its owner, and he hath not kept it in, but it hath killed a man or a woman; the ox shall be stoned, and its owner also shall be put to death.	וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְקֻמוֹהִי וְאִתְסַחֵד בְּמֶרְיָה וְלֹא נִטְרָה וְיִקְטוּל גְּבַר אוֹ אֶתְתָא תּוֹרָא יִתְרַגִּים וְאַף מְרִיהּ יִתְקַטֵּל:	29 וְאִם שׁוֹר נִגַּח הוּא מֵאֲתָמְלִי שְׁלֹשִׁים וְהוּעֵד בְּבַעְלֵיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהָמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם־בַּעְלֵיו יוּמָת:
30 If there be laid on him a ransom, then he shall give for the redemption of his life whatsoever is laid upon him.	אִם מָמוֹן יִשְׁוֹן עֲלוֹהֵי וַיִּתֵּן פּוּרְקָן נַפְשִׁיהּ כָּכֵל דִּישְׁוֹן עֲלוֹהֵי:	30 אִם־כֹּפֶר יוֹשֶׁת עָלָיו וַנִּתֵּן פְּדִיָן נַפְשׁוֹ כָּכֵל אֲשֶׁר־יוֹשֶׁת עָלָיו:
31 Whether it have gored a son, or have gored a daughter, according to this judgment shall it be done unto him.	אוֹ לְבַר יִשְׂרָאֵל יָגַח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל יָגַח כְּדִינָא הָדִין יִתְעַבֵּד לִיהּ:	31 אוֹ־בֶן יָגַח אוֹ־בַת יָגַח כַּמִּשְׁפָּט תִּהְיֶה יַעֲשֶׂה לּוֹ:
32 If the ox gore a bondman or a bondwoman, he shall give unto their master thirty shekels of silver, and the ox shall be stoned.	אִם לְעַבְדָּא יָגַח תּוֹרָא אוֹ לְאֶמְתָּא כֶּסֶףא תְּלָתִין סֻלְעִין יִתֵּן לְרַבּוּנִיהּ וְתּוֹרָא יִתְרַגִּים:	32 אִם־עֶבֶד יָגַח הַשׁוֹר אוֹ אֶמְתָּא כֶּסֶףוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסְקַל: (ס)

עין ולא נאמר שן, הייתי אומר, מה עין שנצרכה עמו אף כל שנצרכה עמו, והרי שן לא נצרכה עמו. ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר, אפילו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין (מכילתא פ"ט):

(28) וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף, אלא שדבר הכתוב בהווה (בצא קמא נד): ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר ובעל השור נקי, כאדם האומר לחברו יבא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו (פסחים כז). בצא קמא מא). ופשוטו כמשמעו, לפי שנאמר במועד, וגם בעליו יומת, הוצרך לומר בהם ובעל השור נקי:

(29) מתמל שלשום. הרי שלש נגישות (מכילתא פ"י): והוועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו קעז קעז קעז קעז קעז (בראשית מג, ג). והמית איש וגו'. לפי שנאמר כי יגח, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר והמית: וגם בעליו יומת. ידי שמים, יכול ידי אדם, תלמוד לומר מות יומת המכה לֶחֶם הוא (במדבר לה, טז), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (סנהדרין טו):

(30) אם כופר יושת עליו. אם זה אינו תלוי, והרי הוא כמו אם כסף תלוה, לשון אשר, זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, דמי מוֹזֵק (בצא קמא כז):

(31) או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה, לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חייב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו', לחייב על הקטנים כגדולים (מכילתא נזיקין פ"א):

(32) אם עבד או אמה. כנעניים (מכילתא שם): שלשים שקלים יתן. גזירת הכתוב הוא, בין שהוא שוה חלף וזו, בין

<p>33 And if a man shall open a pit, or if a man shall dig a pit and not cover it, and an ox or an ass fall therein,</p>	<p>וְאִרִּי יִפְתַּח גִּבֵּר אֹדֶם אֲדָמָה יִכְרֶה גִבֵּר גִּבֵּר וְלֹא יִכְסֶּינָהּ וַיִּפֹּל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמֹרָא:</p>	<p>33 וְכִי־יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹדֶם יִכְרֶה אִישׁ בֶּרֶךְ וְלֹא יִכְסֶּנּוּ וְנָפְלָה־ שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר:</p>
<p>34 the owner of the pit shall make it good; he shall give money unto the owner of them, and the dead beast shall be his.</p>	<p>מְרִיָּה דְגֻבָּא יִשְׁלִים כֶּסֶּפָּא יְתִיב לְמַרְוֵהּ וּמִיתָא יְהִי דִּילִיָּה:</p>	<p>34 בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלֵם כֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)</p>
<p>35 And if one man's ox hurt another's, so that it dieth; then they shall sell the live ox, and divide the price of it; and the dead also they shall divide.</p>	<p>וְאִרִּי יְגוּף תּוֹר דְּגִבֵּר יִתְּתָא דְּחִבְרִיָּה וַיִּמּוּת וַיִּזְבְּנוּ יִתְּתָא תּוֹרָא חַיָּא וַיִּפְלְגוּן יִתְּתָא פְּסִיָּה וְאִףּ יִתְּתָא דְּמִיתָא וַיִּפְלְגוּן:</p>	<p>35 וְכִי־יִגּוֹף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ וַמָּת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וַחֲצֹו אֶת־כֶּסְפוֹ וְגַם אֶת־ הַמֵּת יַחְצִיּוּן:</p>
<p>36 Or if it be known that the ox was wont to gore in time past, and its owner hath not kept it in; he shall surely pay ox for ox, and the dead beast shall be his own.</p>	<p>אוֹ אֲתִידַע אֲרִי תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקֻמוּהִי וְלֹא נִטְרִיָּה מְרִיָּה שְׁלָמָא יִשְׁלִים תּוֹרָא חֲלָף תּוֹרָא וּמִיתָא יְהִי דִּילִיָּה:</p>	<p>36 אֹדֶם נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא מִתְמָוֵל שְׁלֵשִׁים וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעַלָּיו שְׁלֵם יִשְׁלֵם שׁוֹר תַּחַת הַשׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה־לּוֹ: (ס)</p>

שאינו שזה אלא דינר. והשקל משקלו ד' זהובים, שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קלוגי"א: (33) וכי יפתח איש בור. שהיה מכוסה וגלוי: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן, אלא להציא כורה אחר כורה שהוא חייב (צבא קמא נא). ולא יכסנו. הא אם כסהו פטור, וצחופר צרשות הרבים דבר הכתוב (שסג). שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך, מה להלן כל בהמה וחיה כשור, שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך, אף כאן כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים (שסג):

(34) בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הצור שלו, שעשאו צרשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו להחייב עליו צנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרצות שזה כסף ואפילו סובין (שסז), (והא דכתוב מיטב שדה וכתב רש"י שהצנזקין מן העידיה, תירץ בגמ' בפרק קמא דצבא קמא רב הונא צריה דרב יהושע, דזהו אם בא לגבות קרקע, אבל מטלטלי כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודע הכא מודע הכא): והמת יהיה לו. לניזק, שמין את הנזלה ונוטלה בדמים, ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזק (מכילתא פ"א צבא קמא י:):

(35) וכי יגוף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו'. בשוים הכתוב מדבר, שור שזה מאתים שהמית שור שזה מאתים, בין שהנזלה שזה הרבה בין שהיא שזה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו, שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שהמזיק משתכר הרבה, כשהנזלה שזה לימכר לעובד כוכבים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר, או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שזה יותר מכל דמי שור הניזק, ואם אמרת כן הרי תס חמור ממועד. על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין, ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמוד לשאינן שוין, שהשתלם חצי נזק, שמין לו את הנזלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה נוטל חצי הפחת והולך. ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת אח"כ, אין הניזק נוטל אלא הנזלה, ואם אינה מגעת לחצי נזק יפסיד. או שור שזה מנה שנגח שור שזה חמש מאות וזו, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העליה (צבא קמא טז:):

(36) או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא, היום ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישרם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לניזק, ועליו ישלם המזיק עד שישתלם ניזק כל נזק:

37	If a man steal an ox, or a sheep, and kill it, or sell it, he shall pay five oxen for an ox, and four sheep for a sheep.	כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיִּכְסֹּה אוֹ וַיִּבְנֶנּוּ חֲמִשָּׁה תוֹרִין יִשְׁלֹם תַּחַת הַשּׁוֹר וָאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:	כִּי יִגְנוֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׂה וַיִּכְסֹּה אוֹ וַיִּבְנֶנּוּ חֲמִשָּׁה תוֹרִין יִשְׁלֹם תַּחַת הַשּׁוֹר וָאַרְבַּע-צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה:	37
XXII	If a thief be found breaking in, and be smitten so that he dieth, there shall be no bloodguiltiness for him.	אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וַיִּתְּמָחַי וַיָּמוּת לִית לֵיה דָם:	אִם-בְּמַחְתָּרָת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וַיִּתְּמָחַי וַיָּמוּת לֵית לֵיה דָם:	XXII
2	If the sun be risen upon him, there shall be bloodguiltiness for him—he shall make restitution; if he have nothing, then he shall be sold for his theft.	אִם עֵינָא דְסִדְיָא נִפְלַת עֲלוּהִי דְמָא לִיה שְׁלָמָא יִשְׁלֹם אִם לִית לֵיה וַיִּדְבֹן בְּגִנוֹבְתִּיה:	אִם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לֹא שְׁלָם יִשְׁלֹם אִם-אֵין לֹא וַנִּמְכֹּר בְּגִנוֹבְתּוֹ:	2
3	If the theft be found in his hand alive, whether it be ox, or ass, or sheep, he shall pay double.	אִם אֲשַׁתְּכָהּ תִּשְׁתַּכַּח בִּידֶיהָ גְנוֹבָתָא מִתּוֹר עַד חֲמֹר עַד אִמֹר אֲנִין חַיִּין עַל חַד תִּרְיִן יִשְׁלֹם:	אִם-הִמָּצָא תִּמָּצָא בִידּוֹ הַגֵּנֵב מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֹם: (ס)	3
4	If a man cause a field or vineyard to be eaten, and shall let his beast loose, and it feed in another man's field; of the best of his own field, and of the best of his own vineyard, shall he make restitution.	כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלֹם: (ס)	כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֶה אוֹ-כָרֶם וַיִּשְׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֶה אַחֵר מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלֹם: (ס)	שלישי

(37) חמשה בקר וגו'. אמר ר' יוחנן בן זכאי, חס המקום על כבודו של צדק, שור שהולך ברגליו, ולא נחצה בו הגנב לנושא על כחפו, משלם חמשה, שה שנושאו על כחפו, משלם ארבעה, הואיל ונחצה בו. אמר רבי מאיר, צא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו, חמשה, שה שלא בטלו ממלאכתו, ארבעה: תחת השור תחת השדה. שאין הכחוש לומר, שאין מדת תשלומי ד' וה' נהגת אלא בשור ושה בלבד (שם סו:):

(1) אם במחחרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה, אם צא להרגך השכם להרגו, וזה להרגך צא, שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממנו ופניו ושותק, לפיכך, על מנת כן צא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו, יהרגנו (סנהדרין עב:):

(2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל, אם צדור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו צא להרוג אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אם החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן ואינו צא על עסקי נפשות (מכילתא פ"ג, סנהדרין עב:). דמים לו. כחי הוא חשוב, ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חייב מיתה. ואונקלוס שחרגס אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מלאוהו עדים קודם שצא בעל הבית, וכשצא בעל הבית נגדו התרו בו שלא יהרגוהו, דמים לו, חייב עליו אם הרגו, שמאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה צא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(3) אם המצא תמצא בידו. צדשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל, צין שיש בו רוח חיים צין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר על שיה על שלמה על כל הצדקה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(4) כי יבער. את בעירה. ובער. כולם לשון צהמה, כמו חנקנו וצערנו (צמדבר כ, ד): כי יבער. יוליך צהמותיו צדה וחרס של חצירו, ויזיק אותו באחת משתי אלו, או בצלות בעירה, או בציעור, ופירשו רבותינו (צבא קמא ב:), ושלח הוא נזקי מדרכ כף רגל, וצער הוא נזקי השן האוכלת ומצערת: בשדה אחר. צדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמיין את הנזק, ואם צא לשלם לו קרקע דמי נזק, ישלם לו ממיטב שדותיו, אם היה נזק סלע, יתן לו שזה סלע מעדידת שיש לו. למדך

- 5 If fire break out, and catch in thorns, so that the shocks of corn, or the standing corn, or the field are consumed; he that kindled the fire shall surely make restitution.
- 6 If a man deliver unto his neighbour money or stuff to keep, and it be stolen out of the man's house; if the thief be found, he shall pay double.
- 7 If the thief be not found, then the master of the house shall come near unto God, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods.
- 8 For every matter of trespass, whether it be for ox, for ass, for sheep, for raiment, or for any manner of lost thing, whereof one saith: 'This is it,' the cause of both parties shall come before God; he whom God shall condemn shall pay double unto his neighbour.
- 9 If a man deliver unto his neighbour an ass, or an ox, or a sheep, or any beast, to keep, and it die, or be hurt, or driven away, no man seeing it;
- כִּי־תִצָּא אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ א֥וֹ הַקֹּמֶה א֥וֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֹם הַמִּבְעֵר אֶת־הַבְּעֵרָה: (ס)
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף א֥וֹ כְּלִים לְשֹׁמֵר וְגִנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם־יִמָּצָא הַגֹּנֵב יִשְׁלֹם שְׁנַיִם:
- אִם־לֹא יִמָּצָא הַגֹּנֵב וְנִקְרַב בְּעַל־הַבַּיִת אֶל־הָאֱלֹהִים אִם־לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמַּלְאכָת רֵעֵהוּ:
- עַל־כָּל־דְּבַר־פֶּשַׁע עַל־שׁוֹר עַל־חֲמוֹר עַל־שֶׁה עַל־שְׁלֵמָה עַל־כָּל־אֲבֹדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי־הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְבַר־שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: (ס)
- כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר א֥וֹ־שׁוֹר א֥וֹ־שֶׁה וְכָל־בְּהֵמָה לְשֹׁמֵר וּמָת א֥וֹ־נִשְׁכַּר א֥וֹ־נִשְׁבָּה אֵין רָאָה:
- אֲרִי וְתִין גֹּבֵר לְחֻבְרִיהַּ חֲמֹר א֥וֹ תֹר א֥וֹ אֲמֹר וְכָל בְּעִירָא לְמַטֵּר וּמִית א֥וֹ אֲתֵבֵר א֥וֹ אֲשַׁתְּבִי לִית דְּחֹזִי:

הכתוב, שהנזקין שמין להם צעידת (שסו):

(5) כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדו"נש צלע"ז: ונאכל גדיש. שליחה בקוצים, עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוברת בקרקע: או השדה. שליחה את נירו, ונריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישראל המבעיר. אף על פי שהדליק בחור שנו, והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חייב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תנא ותזיק: (6) וגנב מבית האיש. לפי דבריו (שסג): אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לצעלים: (7) אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא צעל הצית: ונקרב. אל הדיינין, לדון עס זה, ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(8) על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשצועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישראל שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר נגנב הימני, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואימתי, בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים. שכן דרשו רבותינו, ונקרב צעל הצית אל האלהים, קריצה זו שצועה היא, אהה אומר לשצועה או אינו אלא לדין, שכיון שצא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחייב צכפל אם באו עדים שהוא צידו, נאמר כאן שליחות יד, ונאמר למטה שליחות יד שצעת ה' פקדה צין שנייה אם לא שלם ידו, מה להלן שצועה אף כאן שצועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו, אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אלא, עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו ז"ל דרשו, כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שצועה אלא אם כן הודה במקצת, לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני (שסו):

10	the oath of the LORD shall be between them both, to see whether he have not put his hand unto his neighbour's goods; and the owner thereof shall accept it, and he shall not make restitution.	מִוֹמֶתָא דִּי תְּהִי בֵּין תִּרְוִיחֻן אִם לֹא אוֹשִׁיט יָדִיהָ בְּמֵא דְּמִסֵּר לִיהָ חֲבֵרִיהָ וְיִקְבִּיל מְרִיהָ מִנִּיהָ מִוֹמֶתָא וְלֹא יִשְׁלִים:	שְׁבַעֲתָ יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲכָתָהּ רַעְיוֹ וְלִקַּח בְּעָלָיו וְלֹא יִשְׁלֵם:	10
11	But if it be stolen from him, he shall make restitution unto the owner thereof.	וְאִם אֶתְגָּנְבָא יִתְגַּנֵּיב מֵעֲמִיהָ יִשְׁלִים לְמִרְוִיהָ:	וְאִם-גָּנַב יִגְנַב מֵעַמּוֹ יִשְׁלֵם לְבַעְלָיו:	11
12	If it be torn in pieces, let him bring it for witness; he shall not make good that which was torn.	אִם אֶתְבָּרָא יִתְבַּר יִתִּי סְחָדִין דְּתִבִּיר לֹא יִשְׁלִים:	אִם-טָרַף יִטָּרַף יִבְאֵהוּ עַד הַטָּרְפָה לֹא יִשְׁלֵם: (פ)	12
13	And if a man borrow aught of his neighbour, and it be hurt, or die, the owner thereof not being with it, he shall surely make restitution.	וְאִרִי יִשְׁאַל גִּבֵּר מִן חֲבֵרִיהָ וְיִתְבַּר אוֹ יָמוּת מְרִיהָ לִית עֲמִיהָ שְׁלֵמָא יִשְׁלִים:	וְכִי-יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רַעְיוֹ וְנִשְׁבַּר אוֹ-מָת בְּעָלָיו אִין-עַמּוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם:	13
14	If the owner thereof be with it, he shall not make it good; if it be a hireling, he loseth his hire.	אִם מְרִיהָ עֲמִיהָ לֹא יִשְׁלִים אִם שְׂכִיר הוּא בָּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס)	אִם-בְּעָלָיו עַמּוֹ לֹא יִשְׁלֵם אִם- שְׂכִיר הוּא בָּא בְּשֹׁכְרוֹ: (ס)	14
15	And if a man entice a virgin that is not betrothed, and lie with her, he shall surely pay a dowry for her to be his wife.	וְאִרִי יִשְׁדִּיל גִּבֵּר בְּתוּלָתָהּ דְּלֹא מֵאֲרָסָא וְיִשְׁכּוּב עִמָּה קַיָּמָא יְקַיְמַנָּה לִיהָ לְאִתָּהּ:	וְכִי-יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא-אֲרָשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִזֶּה יְמַהְרֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה:	15
16	If her father utterly refuse to give her unto him, he shall pay money according to the dowry of virgins.	אִם מִצָּבָא לֹא יִצְבִּי אָבוּהָ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמִהָרָה לְמִתְנָה לִיהָ כֶּסֶףא וְיִתְקוּל הַבְּתוּלֹת: (ס)	אִם-מָאֵן יִמָּאֵן אָבִיהָ לְתַתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמִהָרָה הַבְּתוּלֹת: (ס)	16

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם (צבא מציא זד): לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שכחוצ וגונז מצית האיש אם לא ימצא הגנז ונקרצ צעל הבית, לשצועה, למדת שפוטור עזמו בשצועה זו, ופרשה זו אמורה בשומר שר, לפיכך אינו פטור אם גנבה, כמו שכחוצ אם גנז יגנז מעמו יסלם, אזל על האונס, כמו מת מעזמו, או נשצר, או נשצה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה יעיד צדד:

(10) שבעת ה' תהיה. ישצע שכן הוא כדכריו, והוא לא שלח זה יד להשתמש זה לעזמו, שאם שלח זה יד ואחר כך נאנסה, חייב צאונסים: ולקח בעליו. השצועה: ולא יסלם. לו השומר כלום:

(12) אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יציא עדים שנטרפה צאונס ופטור: הטרפה לא יסלם. אינו אומר טרפה לא יסלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם, טרפת חתול ושוועל וגמיה משלם, טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם, ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשצר או נשצה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שצר ושצה שאין יכול להציל:

(13) וכי ישאל. צא ללמדך על השואל שחייב צאונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו של שור אינו עם השואל צמלאכתו (צבא מציא שם):

(14) אם בעליו עמו. בין שהוא צאונה מלאכה בין שהוא צמלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שצורה ומתה (שם צה): אם שכיר הוא. אם השור אינו שאלו אלא שכור, צא בשכרו ליד השוכר הזה ולא צמלאה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להסתחייב צאונסין. ולא פירש מה דינו אם בשומר חנם או בשומר שר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר בשומר חנם, רבי יהודה אומר בשומר שר:

(15) וכי יפתה. מדצר על צה עד שזומעת לו, וכן תרגמו וארי יסלם. שדול צלשון ארמי כפתוי צלשון עברי: מהר ימהרנה. יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשמו, שכותב לה כחוצה וישאנה:

17	Thou shalt not suffer a sorceress to live.	מְכַשֶּׁפֶת לֹא תַחְיֶה: חֲרָשָׁא לֹא תַחִי:	17
18	Whosoever lieth with a beast shall surely be put to death.	כָּל־שֹׁכֵב עִם־בְּהֵמָה מוֹת כָּל דֹּשָׁכּוֹב עִם בְּעִירָא יוּמָת: (ס)	18
19	He that sacrificeth unto the gods, save unto the LORD only, shall be utterly destroyed.	זֶבַח לֵאלֹהִים יָחִרם בְּלֹתִי לְטַעֲוֹת עֲמֻמִּיָּא יִתְקַטֵּל אֱלֹהִין לְשִׁמָּא דִּי בְּלַחֲדוּהִי:	19
20	And a stranger shalt thou not wrong, neither shalt thou oppress him; for ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְלִגְיֹרָא לֹא תוֹנֹן וְלֹא תַעֲיֹקֹן אֲרִי דִּיִּירִין הָיִיתוּן בְּאֶרֶעַ דְּמִצְרָיִם:	20
21	Ye shall not afflict any widow, or fatherless child.	כָּל־אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: כָּל אֲרַמְלָא וְיָתֵם לֹא תַעֲנוּן:	21
22	If thou afflict them in any wise—for if they cry at all unto Me, I will surely hear their cry—	אִם־עֲנָה תַעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ: אִם עֲנָה תַעֲנֵי יִתִּיה אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קִדְמִי קִבְּלָא אֲקִבִּיל קִבִּילֹתִיהִי:	22
23	My wrath shall wax hot, and I will kill you with the sword; and your wives shall be widows, and your children fatherless.	וְחָרָה אַפִּי וְחָרַגְתִּי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וְחָיו נְשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וְיִתְקַף רִגְזִי וְאֶקְטֹל יִתְכוּן בְּחֶרֶב וְחָיו נְשִׁיכֶם אֲלֻמָּנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתְמָיוּן:	23

(16) כמזהר הבתולות. שהוא קלוצ חמשים כסף אלל התופס את הצמולה ושוכב עמה באונס, שנאמר וְנָסַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְחַצֵּי הַנְּעִרָה חֲמִשִּׁים קֶסֶף (דברים כב, כט):

(17) מכשפה לא תחיה. אלא תומת צבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב זהוה, שהנשים מזויות מכשפות (סנהדרין סז):

(18) (ס"א כל שוכב עם בהמה מות יומת. צסקילה, רוצע כנרצעת, שכתוב בהן דמיהם צס):

(19) לאלהים. לעבודת גילולים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד ציר"י), היה צריך לפרש ולכתוב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למ"ד וציר"י ה"א המשמשות בראש התיבה, אס נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, ולרגלים, צחיר"ק, צריך לפרש לאיזה, ואס אינו מפרש, כל מלכים צמשמע, וכן לאלהים כל אלהים צמשמע, אפילו קודש, אבל כשהיא נקודה פתח, כמו למלך, למדבר, לעיר, (פת"חוקמ"ץ ענין אחד צענין זה, וגס יש לומר בדרך אחר כמ"ש צדקדוקי רש"י יעויין צו) נודע באיזה מלך מדבר, וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר, וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם עליהם צמקום אחר. כיוצא צו אין צמנוף צאלהים (תהלים פו, ח), לפי שלא פירש, הוצרך לניקד פת"ח: יחרם. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמרה צו מיתה צמקום אחר וְהָיָה אֵת הָאִישׁ הַהוּא אֹז אֵת הָאִשָּׁה הַהִיא וְגו' (דברים יז, ה), אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה, שלא תאמר כל עבודות צמיתה, צא ופירש לך כאן וצח לאלהים יחרם, לומר לך, מה צמיתה עבודה הנעשית צפנים לשמים, אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים, וחייצין עליהם לכל עבודות אלילים, צין שדרכה לעבדה צכך צין שאין דרכה לעבדה צכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו צמיתה אלא באזהרה:

(20) וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרליאר"ר צלע"ז (הענין) כמו וְהָכֵלְתִּי אֵת מוֹנֵיךְ אֵת צָשָׁר (ישעיה מט, כו): ולא תלחצנו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אס הוגיתו, אף הוא יכול להונותך, ולומר לך אף אתה מגרים צאת, מוס שצך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא צא ממדינה אחרת לגור שם:

(21) כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב זהוה, לפי שהם תשושי כח ודבר מזוי לענותם: (22) אס ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גזס ולא פירש ענשו, (והא דכתיב והיו נשים וגו', זהו אס צעוק יצק, אבל צאס לא יצק לא פירש, וק"ל) כמו לכן כל הצי קין (צראשית ד, טו), גזס ולא פירש ענשו, אף כאן אס ענה תענה אותו, לשון גזס, כלומר סופך ליטול את שלך, למה, כי אס צעק יצק אלי וגו':

24	If thou lend money to any of My people, even to the poor with thee, thou shalt not be to him as a creditor; neither shall ye lay upon him interest.	אם כִּסְפָא תַזְוִיף בְּעַמִּי לְעִנִּיא דְּעַמְךָ לֹא תְהִי לֵיהּ כְּרִשְׁיָא לֹא תִשְׁוֹן עֲלוּהִי חִיבּוּלְיָא:	אִם-כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת-עַמִּי אֶת- הָעֲנִי עַמְּךָ לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא-תִשְׁיָמוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ:	יז
25	If thou at all take thy neighbour's garment to pledge, thou shalt restore it unto him by that the sun goeth down;	אם מִשְׁכּוֹנָא תִסָּב כְּסוּתָא דְּחֻבְרָךְ עַד מִיעַל שְׁמֶשׁ תְּתִיבְנֶיהּ לֵיהּ:	אִם-חֶבֶל תַּחְבֵּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד-בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבּוּ לוֹ:	25
26	for that is his only covering, it is his garment for his skin; wherein shall he sleep? and it shall come to pass, when he crieth unto Me, that I will hear; for I am gracious.	אֲרִי הִיא כְּסוּתִיהּ בְּלַחוּדָהּ הִיא תַּחְבִּייהּ לְמִשְׁכִּייהּ בְּמָא יִשְׁכּוֹב וְיִהִי אֲרִי יִקְבֵּל קִדְמִי וְאֶקְבֵּיל קְבִילִתִּיהּ אֲרִי חֲנּוּנָא אֲנִי: (ס)	כִּי הוּא כְּסוּתוֹ לְבָדָהּ הוּא שְׁמֻלְתּוֹ לְעֵרוֹ בְּמָה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי-יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי-חֲנּוּן אֲנִי: (ס)	26
27	Thou shalt not revile God, nor curse a ruler of thy people.	דִּיִּינָא לֹא תִקִּיל וְרִבָּא בְּעַמְךָ לֹא תָלוּשׁ:	אֱלֹהִים לֹא תִקְלֹל וְנָשִׂיא בְּעַמְךָ לֹא תָאָר:	רביעי
28	Thou shalt not delay to offer of the fulness of thy harvest, and of the outflow of thy presses. The first-born of thy sons shalt thou give unto Me.	בְּכוֹרָךְ וּדְמָעָךְ לֹא תֵאָחֵר בּוֹכָרָא דְּבִנְךָ תִּפְרִישׁ קִדְמִי:	מְלֵאתְךָ וּדְמָעָךְ לֹא תֵאָחֵר בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּתֵּן-לִי:	28

(23) והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות וצניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שהיו הנשים צרות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא, והצנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם, לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

(24) אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר, כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מג', וזה אחד מהן: את עמי. עמי ונכרי, עמי קודם. עמי ועשיר, עמי קודם. עמי עירך ועמי עיר אחרת, עמי עירך קודמין (בבא מציעא ע"א). וזה משמעו, אם כסף תלוה, את עמי תלוהו קודם לעוזד גילולים, ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני, לאותו שעמך. (ד"א את העני, שלא תנהג צו מנהג ציון צהלואה שהוא עמי. את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני): לא תהיה לו כבשה. לא תחבנו צחוקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאילו הלוימו, אלא כאילו לא הלוימו, כלומר, לא תכלימהו: נשך. רבית, שהוא כנשיכת נחש, שנחש נושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מצנצן ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(25) אם חבול תחבול. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלואה כשנגיע הזמן ואינו פורע. (חבול תחבול כפל לך בחבלה עד כמה פעמים, אמר הקצ"ה, כמה אתה חייב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחייבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשכ טול והשכ): עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה צלילה (מכילתא פ"ט):

(26) כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המנע:

(27) אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לצרכת השם, ואזהרה לקללת דיין (סנהדרין סו.).

(28) מלאתך. חוצה המוטלת עליך כשתחמלא תצואתך להחבול, והם זכורים: ודמך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשמן, לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר, שלא יקדים תרומה לזכורים, ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו צחמש סלעים מן ההקן, והלא כבר נזהר עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כן תעשה לשורך, מה זכור אדם לאחר לי יום פודהו, שנאמר ופדויו ממון חָדָשׁ תִּפְדֶּה (במדבר יח, טז), אף זכור צהמה דקה מטפל זו לי יום, ואחר כך נותנו לכהן:

<p>29 Likewise shalt thou do with thine oxen, and with thy sheep; seven days it shall be with its dam; on the eighth day thou shalt give it Me.</p>	<p>כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם־אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תַּפְרֹשְׁנֶיהָ קֶדְמִי:</p>	<p>29 כִּן־תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרֶךְ לְצֹאֲנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם־אִמּוֹ בְּיוֹמָא תְּמִינָא תַּפְרֹשְׁנֶיהָ קֶדְמִי:</p>
<p>30 And ye shall be holy men unto Me; therefore ye shall not eat any flesh that is torn of beasts in the field; ye shall cast it to the dogs.</p>	<p>וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשְׂרָ בִשְׂרָה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)</p>	<p>30 וְאַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשְׂרָ בִשְׂרָה טֶרֶפָה לֹא תֹאכְלוּ לִכְלָב תִּשְׁלֹכֶנּוּ אֹתוֹ: (ס)</p>
<p>XXIII Thou shalt not utter a false report; put not thy hand with the wicked to be an unrighteous witness.</p>	<p>לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל־תַּנְשֵׁת יֶדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֹמֶס: לִיָּה סְהִיר שֶׁקֶר:</p>	<p>XXIII לֹא תִשָּׂא שְׁמַע שׁוֹא אֶל־תַּנְשֵׁת יֶדְךָ עִם־רָשָׁע לְהִיטֵ עַד חֹמֶס: לִיָּה סְהִיר שֶׁקֶר:</p>
<p>2 Thou shalt not follow a multitude to do evil; neither shalt thou bear witness in a cause to turn aside after a multitude to pervert justice;</p>	<p>לֹא תִהְיֶה בְּתֵר סִגְיָא לְאַבְאָשָׁא וְלֹא תִתְּנֶנָּה מִלְּאִלְפָא מָא דְּבַעֲיָךְ עַל דִּינָא בְּתֵר סִגְיָא שְׁלִים דִּינָא:</p>	<p>2 לֹא־תִהְיֶה אַחֲרֵי־רַבִּים לְרַעַת וְלֹא־תִעֲנֶה עַל־רֵב לְנִטָּת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת:</p>

(29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם צא למחר את קרבנו, לא ימחר קודם שמונה, לפי שהוא מחוסר זמן; ביום השמיני תחננו לי. יכול יהא חוצה לצו דיוס, נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני והלילה ילך (ויקרא כז, כז), מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן (מכילתא פ"ט), וכן משמעו, וביום השמיני אחר ששלישית ליתנו לי:

(30) ואנשי קודש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוני נצלות וטרפות, הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי; ובשר בשדה טרפה. אף צבית כן, אלא שדבר הכתוב צהווה (מכילתא פ"כ), מקום שדרך צהמות ליטרף, וכן פי בַּשָּׂדֶה מְאָה (דברים כז, כז), וכן אָשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִילָה (שם כג, יא), הוא הדין למקרה יוס, אלא שדבר הכתוב צהווה. (ואונקלוס תרגם) וצער דתליש מן חיוא חיתא, צער שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי (או) מן חיה כשרה או מבהמה כשרה צחייה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא כו' או אינו אלא כלב כמשמעו צנצלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמוחרת בכל הנאות א"כ מה תלוד לומר לכלב למדך הכתוב שאין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, שנאמר וְלֹכֵל צִנִּי יִשְׁרָאֵל לֹא יִתְּרָן קֶלֶב לְשֹׁנוֹ (שמות יא, ז), אמר הקצ"ה תנו לו שכרו (מכילתא פ"כ):

(1) לא תשא שמע שוא. כמרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדיין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חצירו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חצירו תציעת שקר, שהצטיהו להיות לו עד חמס:

(2) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש צמקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופניו. מכאן דרשו שאין מטין לחוצה בהכרעת דיין אחד (סנהדרין ז), וסוף המקרא דרשו, אחרי רבים להטות, שאם יש שנים מחייבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחוצה, וצדיגי נפשות הכתוב מדבר. ואמנע המקרא דרשו, ולא תענה על ריב, על רב, שאין חולקין על מופלא שצבית דין, לפיכך מתחילין צדיגי נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם. ולפי דברי רבותינו כן פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות. לחייב מיתה צביל דיין אחד שירצו מחייבין על המזכין. ולא תענה על רב. לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו כן. אחרי רבים להטות. ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין. וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני אבל היה עמם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחוצה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעיק על דינא, ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש: לא תענה על ריב לנשות, אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר ליטעו על אופניו כפשוטו וכך פתרונו. לא תהיה אחרי רבים לרעות. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על ריב לנשות וגו'. ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט, אל תענו על הריב דבר הנוטה אחרי אותו רבים להטות את המשפט מאמתו, אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקולר יהא תלוי בצוואר הרבים:

3	neither shalt thou favour a poor man in his cause.	וְלֹא תִהְיֶה בְּרִיבּוֹ: (ס)	וְעַל מִסְכֵּינָא לֹא תִרְחִים בְּדִינָהּ:
4	If thou meet thine enemy's ox or his ass going astray, thou shalt surely bring it back to him again.	כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵּעָזֵב הָשֵׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ: (ס)	אֲרִי תִפְגַּע תּוֹרָא דְשִׁנְאָךְ אוֹ חֲמֹרִיה דְּטַעֵי אֶתְבָּא תְּתִיבְנִיה לֵיהּ:
5	If thou see the ass of him that hateth thee lying under its burden, thou shalt forbear to pass by him; thou shalt surely release it with him.	כִּי־תִרְאֶה חֲמֹר שִׁנְאָךְ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תֵּעָזֹב עִמּוֹ: (ס)	אֲרִי תִחְזִי חֲמֹרָא דְשִׁנְאָךְ רֹבִיעַ תַּחֲתֵי טוּעֵנִיה וְתִתְּמִנֵה מִלְּמַשְׁקַל לֵיהּ מִשְׁבַּק תִּשְׁבּוּק מָא דְבִלְכָּךְ עֲלוּחֵי וְתִפְרִיק עִמִּיהּ:
6	Thou shalt not wrest the judgment of thy poor in his cause.	לֹא תִטֹּה מִשְׁפֹּט אֶבְיֹנָךְ בְּרִיבּוֹ:	לֹא תַצְלִי דִין מִסְכֵּינָךְ בְּדִינָהּ:
7	Keep thee far from a false matter; and the innocent and righteous slay thou not; for I will not justify the wicked.	מִדְּבַר־שָׁקֶר תִּרְחֹק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל־תִּהְרֹג כִּי לֹא־אֲצַדִּיק רָשָׁע:	מִפְתָּגְמָא דְשָׁקְרָא הָוִי רַחֵיק וְדֹכִי וְדֹנֶפֶק דְּכִי מִן דִּינָא לֹא תִקְטוֹל אֲרִי לֹא אֲזַכִּי חַיִּיבָא:
8	And thou shalt take no gift; for a gift blindeth them that have sight, and perverteth the words of the righteous.	וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשְׁחָד יַעְוֶה פְּקֻחִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים:	וְשׁוּחָדָא לֹא תִקְבִּיל אֲרִי שׁוּחָדָא מֵעוֹר עֵינֵי חַיִּימִין וּמִקְלָלִי פִתְגָּמִין תִּרְצִין:
9	And a stranger shalt thou not oppress; for ye know the heart of a stranger, seeing ye were strangers in the land of Egypt.	וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְלִגְיורָא לֹא תַעֲיִקוּן וְאַתּוּן יֹדְעֵתוּן יֵת נַפְשָׁא דְלִגְיורָא אֲרִי דִּיִּרְיִן הָיוּתוּן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

(3) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו דין ולומר, דל הוא אזכנו ואכזדנו:
(5) כי תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא, שהוא מד' לשונות של שמושי כי, וכה פתרונו, שמה תראה חמורו רוצץ תחת משאו: וחדלת מעזוב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן עָזַר וְעָזַר (מלכים-א יד, י), וכן וַיַּעֲזֹבוּ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחֹמָה (נחמיה ג, ח), מלאוה עפר לעזוב ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו, כי תאמר בְּלָדְךָ רָצִים הַגֹּזִים הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו' (דברים ז, יז), שמה תאמר כן, בתמיה, לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רבותינו, כי תראה וחדלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר, הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או זהמת עובד כוכבים ומשאו של ישראל (בבא מציעא לז:), וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא, מלמסקל ליה, מליטול משאוי ממנו:
(6) אבינך. לשון אוצה, שהוא מדולדל וחסד לכל טובה (שם קיא:):
(7) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרגו, ואף על פי שאינו צדיק, שלא נטדק צבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לזית דין, תלמוד לומר וצדיק אל תהרג, וזה צדיק הוא, שננטק צבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקו צדינו אם יא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתה שנתחייב צה:
(8) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות את הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לא תטה משפט: יעור פקחים. ואפילו חכם בחורה ונוטל שוחד, סוף שחטוף דעמו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו (מכילתא פ"כ): ויסלף. כמרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים, משפטי אמת, וכן מרגומו פתגמין תריצין, ישרים:
(9) וגר לא תלחץ. בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר, מפני שסורו רע (בבא מציעא נט:): את נפש הגר. כמה

10 And six years thou shalt sow thy land, and gather in the increase thereof;	וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע יֵת אֶרְעֶךָ וְתִכְנוֹשׁ יֵת עַל־לֶתֶה:	10 וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת־אֶרְצְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:
11 but the seventh year thou shalt let it rest and lie fallow, that the poor of thy people may eat; and what they leave the beast of the field shall eat. In like manner thou shalt deal with thy vineyard, and with thy oliveyard.	וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֲמֻךְ וְיִתְּלָם תֹּאכַל חֵיטַת הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ:	11 וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עֲמֻךְ וְיִתְּלָם תֹּאכַל חֵיטַת הַשָּׂדֶה כֹּן־תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ:
12 Six days thou shalt do thy work, but on the seventh day thou shalt rest; that thine ox and thine ass may have rest, and the son of thy handmaid, and the stranger, may be refreshed.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וַהֲגֵר:	12 שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן־אִמְתֶּךָ וַהֲגֵר:
13 And in all things that I have said unto you take ye heed; and make no mention of the name of other gods, neither let it be heard out of thy mouth. .	וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:	13 וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַל־פִּיךָ:
14 Three times thou shalt keep a feast unto Me in the year.	שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:	14 שְׁלֹשׁ רִגְלִים תִּחַג לִי בַשָּׁנָה:
15 The feast of unleavened bread shalt thou keep; seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib—for in it thou camest out from Egypt; and none shall appear before Me empty;	יֵת חֲגֵא דְפִטִּירֵא תִטֵּר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטִּירָא כְּמָא דְפִקִּידְתָּךְ לְזִמְנָא יִרְחָא דְאַבִּיבָא אֲרִי בֵיהּ נִפְקִתָא מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִתְחַזֵּן קִדְמִי רִיקָנִין:	15 אֶת־חֲגֵי הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי־בּו יֵצְאת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָא פָנָי רִיקָם:

קשה לו כשלוש חגים אותם:

(10) ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו ואספתו אל חוץ ביתך (דברים כב, ז):

(11) תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הציפור. דבר אחר תשמטנה, מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה, מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אציון למאכל חיה, מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אציונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית (מכילתא פ"כ): כן תעשה לברמך. ותחלת המקרא מדבר בשדה הלזבן, כמו שאמר למעלה הימנו תזרע את ארצך:

(12) וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה (שם), שלא תאמר, הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמורך. תן לו נייח, להחיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע, או אינו אלא יחצטנו בתוך הבית, אמרת, אין זה נייח אלא זעיר: בן אמתך. בעצד הערל הכתוב מדבר (שם): והגור. זה גר תושב:

(13) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצוות עשה באזהרה, שכל שמירה שצותרה אזהרה היא במקום לאו (יל"ש שנה, בשם המכילתא): לא תזכירו. שלא יאמר לו, שמור לי צד עצודת אלילים פלונית (סנהדרין כג:), או תעמוד עמי ביום עצודת אלילים פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ללמדך, ששקולה עצודת אלילים כנגד כל המצוות כולם, והנהגה בה כשומר את כולן: לא ישמע. מן הנכרי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם עובדי כוכבים, וישמע לך בעצודת אלילים שלו, נמצאת שאתה גורם שיזכיר על ידך:

(14) רגלים. פעמים, וכן פי הדיקטני זה שלש רגלים (במדבר כב, כח):

16	and the feast of harvest, the first-fruits of thy labours, which thou sowest in the field; and the feast of ingathering, at the end of the year, when thou gatherest in thy labours out of the field.	וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֶף בְּצֹאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפֶּךָ אֶת- מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה:	וְחַג דַּחְצִידָא בְּכוּרֵי עוּבְדָךְ דְּתִזְרַע בַּחֲקֵלָא וְחַג דְּכִנְשָׂא בְּמַפְקָה דְּשִׁתָּא בְּמִכְנָשְׁךָ יֵת עוּבְדָךְ מִן חֲקֵלָא:
17	Three times in the year all thy males shall appear before the Lord GOD.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל- זְכוּרְךָ אֶל-פְּנֵי הָאֱדֹן יְיָ:	תְּלַת זְמָנִין בַּשָּׁתָא יִתְחַזֵּין כָּל דְּכוּרְךָ קֳדָם רַבּוֹן עָלְמָא יְיָ:
18	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the fat of My feast remain all night until the morning.	לֹא-תִזְבַּח עַל-חֲמֹץ דָּם-זִבְחִי וְלֹא-יֵלִין חֶלֶב-חֲגִי עַד-בֹּקֶר:	לֹא תִפּוֹס עַל חֲמִיעַ דָּם פִּסְחִי וְלֹא יִבִּיתוּן בָּר מִמֶּדְבָּחָא תִּרְבִּי נְכֶסֶת חֲגָא עַד צַפְרָא:
19	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring into the house of the LORD thy God. Thou shalt not see the kid in its mother's milk.	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא-תִבְשֹׁל גֹּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ: (פ)	רֵישׁ בְּכוּרֵי אֲרַעָךְ תִּיַחֲזִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִּי אֱלֹהֶיךָ לֹא תִכְלוּן בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב:
20	Behold, I send an angel before thee, to keep thee by the way, and to bring thee into the place which I have prepared.	הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלְּאָךְ לִפְנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ בְּדַרְךְךָ וְלְהַבִּיאֲךָ אֶל- הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:	הָא אֲנָא שֹׁלַח מִלְּאָכָא קֳדָמְךָ לְמִטְרָךְ בְּאוּרְחָא וְלְאַעֲלוּתְךָ לְאַתְרָא דְאַתְקִינִית:
21	Take heed of him, and hearken unto his voice; be not rebellious against him; for he will not pardon your transgression; for My name is in him.	הִשָּׁמַר מִפְּנֵיו וּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל- תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לַפְּשָׁעֵכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ:	אַסְתָּמַר מִן קֳדָמוֹהִי וְקִבִּיל לְמִימְרֵיהּ לֹא תִסְרִיב לְקַבְּלִיהּ אֲרִי לֹא יִשְׁבּוּק לְחוּבִיכוֹן אֲרִי בְּשְׁמִי מִימְרֵיהּ:

(15) חדש האביב. שהתצא להם מתמלאת זו צאציה. אציו לשון אב, זכור וראשון לצשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשתצאו לראות פני צרגלים, הציאו לי עולות (חגיגה יז):

(16) וחג הקציר. הוא חג שזועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הצאת זכורים, ששתי הלחם הצאין בעצרת, היו מתירין החדש למנחות ולהציא זכורים למקדש, שנאמר וציוס הצפורים וגו' (צמדבר כח, כו): וחג האסיף. הוא חג הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התצוה מתייבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(17) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין מדבר בשביעית, הוצרך לומר שלא יתעקרו שלש רגלים ממקומן (מכילתא פ"ב): כל זכורך. הזכרים שצך:

(18) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח צ"ד בניסן עד שתצער החמץ (מכילתא שם פסחים סג): ולא ילין חלב חגי וגו'. חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא יז, ג): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(19) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בזכורים, לכך נאמר אף כאן זכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדה, רואה תאנה שצברה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין זכורים אלא משבצת המינין האמורין במקרא קֶרֶךְ חֲטָה ושערה וגו' (דברים ח, ח): לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ודך, ממה שאמה מואל בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון אֲנִכִּי אֲשֶׁלַח גְּדִי עֲזִים (בראשית לח, יז), אֶת גְּדִי הָעֲזִים (שם כ), שְׁגִי גְדִי עֲזִים (שם כו, ט). ללמדך שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש צמשמע. ובג' מקומות נכתב בתורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור בשול (חולין קטו):

(20) הגה אנכי שולח מלאך. כאן נמצא שרשעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא תעלה בְּקֶרֶךְ (שמות לג, ג): אשר הכנותי. אשר זמנתי לתת לכם, זה פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר, מקומי ניכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים שצית המקדש של מעלה, מכיון כנגד בית המקדש של מטה:

22	But if thou shalt indeed hearken unto his voice, and do all that I speak; then I will be an enemy unto thine enemies, and an adversary unto thine adversaries.	כִּי אִם־שָׁמָעַתְּ בְּקוֹלִי וַעֲשִׂיתָ כָּל־אֲשֶׁר אֹדְבָר וְאֵיבֹתַי אֶת־אֵיבֶיךָ וְצָרְתִּי אֶת־צָרֶיךָ:	אֲרִי אִם קָבָלָה תִּקְבִּיל לְמִימְרֶיהָ וְתַעֲבִיד כָּל דְּאֻמִּלִּיל וְאֶסְנִי יָת סָנְאָד וְאֶעִיב לְדַמְעִינָן לָךְ:
23	For Mine angel shall go before thee, and bring thee in unto the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Canaanite, the Hivite, and the Jebusite; and I will cut them off.	כִּי־יֵלֶךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֶךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחִדְתִּיו:	אֲרִי יְהִי מַלְאָכִי קִדְמָךְ וְיַעֲלֶנְךָ לְנֹת אֱמֹרָאִי וְחִתָּאִי וּפְרִזָּאִי וְכְנַעֲנָאִי חִוָּאִי וַיְבוּסָאִי וְאֶשְׁחַצֵּינוּן:
24	Thou shalt not bow down to their gods, nor serve them, nor do after their doings; but thou shalt utterly overthrow them, and break in pieces their pillars.	לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיהֶם כִּי הִרְסָה תְהָרִסֵם וְשִׁבְרָה תִּשְׁבַּר מִצְבֹּתֵיהֶם:	לֹא תִסְגֹּד לְשִׁעֻתָהוֹן וְלֹא תִפְלַחֲנִין וְלֹא תַעֲבִיד כַּעֲבֹדֵיהֶן אֲרִי פִגְרָא תִפְגְּרוּן וְתִפְרָא תִתְבַּר קִמְתָהוֹן:
25	And ye shall serve the LORD your God, and He will bless thy bread, and thy water; and I will take sickness away from the midst of thee.	וַעֲבַדְתֶּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת־לֶחֶמְךָ וְאֶת־מִימֶיךָ וְהִסַּרְתִּי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: (ס)	וְתִפְלַחוּן קִדָם יְיָ אֱלֹהֵכֹון וַיְבָרֶךְ יָת מִיכְלָךְ וַיָּת מַשְׁתֶּךָ וְאֶעֱדִי מַרְעִין בִּישִׁין מִבִּינְךָ:
26	None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil.	לֹא תִהְיֶה מִשְׁפָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא:	לֹא תִהִי תַחִי תַחֲלָא וְעַקְרָה בְּאַרְעֶךָ יָת מִנְיָן יוֹמֶךָ אֲשָׁלִים:
27	I will send My terror before thee, and will discomfit all the people to whom thou shalt come, and I will make all thine enemies turn their backs unto thee.	אֶת־אִימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהִמַּתִּי אֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת־כָּל־אֵיבֶיךָ אֵלֶיךָ עָרָף:	יָת אִימָתִי אֲשַׁלַּח קִדְמָךְ וְאֶשְׁגִּישׁ יָת כָּל עַמָּא דְּאֵת אֲתִי לְאִנְחָא בְּהוֹן קָרֵב וְאִמְסַר יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבִבְךָ קִדְמָךְ מַחֲזִירֵי קִדְלָ:

(21) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אשר ימרה את פיה (יהושע א, יח): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד זכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד, שהוא שליט, ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו, זה מטטרו"ן, ששמו כשם רבו, מטטרו"ן בגימטריא שדי: (22) וצרת. כמרגמו ואעיק:

(24) הרס תהרסם. לאומם אלהות: מצבותיהם. אצנים שהם מצינן להשתחוות להם:

(26) לא תהיה משבחה. אם תעשה רצוני: משבחה. מפלת נפלים או קוצרת את צנייה, קרויה משכלה:

(27) והמותי. כמו והממתי, ומרגמו ואשגש. וכן כל תביעה שפועל שלה כפול אות אחרונה, כשהפועל לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלפ"ס, כגון והמותי, מגזרת וְהָמַס גִּלְגַּל עָגְלָהוּ (ישעיה כח, כח). וְסָבַתִּי, מגזרת וְסָבַב בֵּית הָל (שמואל א ז, טו). דְּלוֹתִי, מגזרת דָּלָו וְסָבַב (ישעיה יט, ו). עַל פְּסִיסִי תִקְחִיךָ (שם מט, טו), מגזרת חֲקִי לָז (שופטים ה, טו). אֶת מִי בָּעֵתִי (שמואל א יב, ג), מגזרת רָכַץ עֲזַב דָּלִים (איוב כ, יט). והמתרגם והמותי, ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היתה, אין ה"א שלה צפת"ח, ולא מ"ם שלה מודגשת, ולא נקודה מלפ"ס. אלא וְהָמַתִּי (צארי) כגון וְהָמַסָּה אֶת הָעָם הַזֶּה (צמדצר יד, טו), והמ"ו מודגשת לפי שתצא במקום ב' מו"י", האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תי"ו, והאחרת משמשת כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי. וכן ונתתי, התי"ו מודגשת, שהיא באה במקום שמים, לפי שהיה

28	And I will send the hornet before thee, which shall drive out the Hivite, the Canaanite, and the Hittite, from before thee.	וְאֶשְׁלַח ית עֲרֵעִיתָא קֳדָמָךְ וְתִתְּרִיף ית חִוִּי ית כְּנַעֲנִי וְיִת חִתִּי מִן קֳדָמָךְ:	28 וְשִׁלַּחְתִּי אֶת־הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגִרְשָׁה אֶת־הַחִוִּי אֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ:
29	I will not drive them out from before thee in one year, lest the land become desolate, and the beasts of the field multiply against thee.	לֹא אֶתְּרִכְנֶנּוּ מִן קֳדָמָךְ בְּשָׁתָא חֲדָא דְלִמָּא תְּהִי אֶרֶצָא צְדִיָּא וְתִסְגִּי עַלְדָּא חֵית בְּרָא:	29 לֹא אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן־תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וּרְבֵּה עָלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:
30	By little and little I will drive them out from before thee, until thou be increased, and inherit the land.	זְעִיר זְעִיר אֶתְּרִכְנֶנּוּ מִן קֳדָמָךְ עַד דְּתִסְגִּי וְתַחֲסִין ית אֶרֶצָא:	30 מְעֻט מְעֻט אֶגְרֹשְׁנִי מִפְּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֹחַ וְנִחַלְתָּ אֶת־הָאָרֶץ:
31	And I will set thy border from the Red Sea even unto the sea of the Philistines, and from the wilderness unto the River; for I will deliver the inhabitants of the land into your hand; and thou shalt drive them out before thee.	וְאֶשְׂוִי ית תְּחוּמָךְ מִיָּמָא דְּסוּף וְעַד יָמָא דְּפִלְשְׁתִּינִי וּמִמִּדְבָּרָא עַד פֶּרֶת אֲרִי אֶמְסֹר בְּיָדְכֹן ית יְתִבִּי אֶרֶצָא וְתִתְּרִכְנֶנּוּ מִן קֳדָמָךְ:	31 וְשִׁתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ מִיַּם־סוּף וְעַד־ יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד־ הַנָּהָר כִּי אֶתֶּן בְּיָדְכֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגִרְשְׁתֶּמוּ מִפְּנֶיךָ:
32	Thou shalt make no covenant with them, nor with their gods.	לֹא תִגְזֹר לָהֶון וּלְטִעֻתָּהֶון קָיָם:	32 לֹא־תִכְרֹת לָהֶם וּלְאֱלֹהֵיהֶם בְּרִית:
33	They shall not dwell in thy land—lest they make thee sin against Me, for thou wilt serve their gods—for they will be a snare unto thee.	לֹא יִתְּבוּן בְּאַרְעֶךָ דְלִמָּא יַחֲיִיבוּן יְתָךְ קֳדָמִי אֲרִי תִפְלֹחַ ית טִעֻתָּהֶון אֲרִי יְהוֹן לָךְ לְתַקְלָא:	33 לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן־ יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִי תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־יִהְיֶה לָךְ לְמוֹקֵשׁ: (פ)
XXIV	And unto Moses He said: 'Come up unto the LORD, thou, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel; and worship ye afar off;	וּלְמֹשֶׁה אָמַר סָק לְקֹדָם יי אתָ וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרְחֵיק:	XXIV וְאֶל־מֹשֶׁה אָמַר עֲלֶה אֶל־ יְהוָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן נָדָב וְאַבִּיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֵק:

זריץ שלשה חו"ן, שמים ליסוד כמו ציוס פת ה' (יהושע י, יז), מפת פלגים היא (קהלת ג, יג), והשלישית לשמוש: עורף. שינוסו מלפניך ויהפכו לך ערפס:

(28) הצרעה. מין שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם, ומטילה זהם ארס והם מתים. והצרעה לא עברה את הירדן (סוטה לו). והחתי והכנעני. הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל ז' אומות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי, אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (שס), על שפת הירדן עמדה וזרקה זהם מרה:

(29) שממה. ריקנית מזני אדם, לפי שאחם מעט ואין צדס כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ומרצה עליך:

(30) עד אשר תפדה. תרצה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:

(31) ושתי. לשון השמה, והמ"ו מודגשת מפני שצאה מחם שמים, שאין שיתה בלא מ"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרט: וגרשתמו. ומגרשם:

(33) כי תעבד וגר. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מד' לשונות שהכי משמש, וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו ואם פקריז מנחם צפורים (ויקרא ז, יד), שהיא חוצה:

(1) ואל משה אמר. פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות, ובז' בסיון נאמרה לו עלה:

2	and Moses alone shall come near unto the LORD; but they shall not come near; neither shall the people go up with him.'	וַיִּתְקַרֵּב מֹשֶׁה בַּלְחֹדוֹהִי לִקְדָּם יְיָ וְאָנּוּן לֹא יִתְקַרְבוּן וְעָמָא לֹא יִסְקִין עִמּוּהָ:	וַיִּגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל־יְהוָה וְהֵם לֹא יִגָּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ:
3	And Moses came and told the people all the words of the LORD, and all the ordinances; and all the people answered with one voice, and said: 'All the words which the Lord hath spoken will we do.'	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:	וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל־הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה:
4	And Moses wrote all the words of the LORD, and rose up early in the morning, and builded an altar under the mount, and twelve pillars, according to the twelve tribes of Israel.	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה יֵת כָּל פִּתְגָמֵי דִי וַאֲקִידִים בְּצִפְרָא וּבָנָא מִדְּבָחָא בְּשָׁפוּלֵי טוֹרָא וּתְרֵתָא עֲשָׂרִי קָמָא לְתַרֵּי עֶשֶׂר שְׁבָטֵי דִישְׂרָאֵל:	וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשָּׁכֶם בַּבֹּקֶר וַיִּבְנֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עָשָׂר מִצְבֵּה לְשִׁבְטֵי עֶשֶׂר שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל:
5	And he sent the young men of the children of Israel, who offered burnt-offerings, and sacrificed peace-offerings of oxen unto the LORD.	וַיִּשְׁלַח יֵת בְּכוֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲסִיקוּ עֲלֵוֹן וּנְכִיסוּ נֶכֶסֶת קוֹדֶשִׁין קָדָם יְיָ תוֹרִין:	וַיִּשְׁלַח אֶת־נְעָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים:
6	And Moses took half of the blood, and put it in basins; and half of the blood he dashed against the altar.	וַיִּסֵּב מֹשֶׁה פְּלִגּוֹת דָּמָא וְשׁוּי בְּמִזְרָקֵיָא וּפְלִגּוֹת דָּמָא זָרַק עַל מִדְּבָחָא:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיִּשֶּׂם בְּאֵגָנֹת וּחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ:
7	And he took the book of the covenant, and read in the hearing of the people; and they said: 'All that the LORD hath spoken will we do, and obey.'	וַיִּסֵּב סִפְרָא דְקִימָא וַקְרָא קָדָם עָמָא וַאֲמָרוּ כָל דְּמַלִּיל יְיָ נַעֲבִיד וְנִקְבִּיל:	וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע:
8	And Moses took the blood, and sprinkled it on the people, and said: 'Behold the blood of the covenant, which the LORD hath made with you in agreement with all these words.'	וַיִּסֵּב מֹשֶׁה יֵת דָּמָא וַזָּרַק עַל מִדְּבָחָא לְכִפְרָא עַל עָמָא וַאֲמַר הָא דָם קִימָא דִּגְזַר יְיָ עִמָּכֹן עַל כָּל פִּתְגָמֵיָא הָאֵלִין:	וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּזְרַק עַל־הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם־הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

(2) ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(3) ויבא משה ויספר לעם. צו ציוס: את כל דברי ה'. מלות, פרישה, והגזלה: ואת כל המשפטים. ז' מלות שנלטו בני נח, ושבת, וכבוד אב ואם, ופרה אדומה, ודינין, שניתנו להם צמרה (מכילתא צחדש פ"ג):

(4) ויכתוב משה. מנראשית ועד מתן תורה, וכתב מלות שנלטו צמרה (שם): וישכם בבקר. צחמשה צסיון:

(5) את נערי. הצבורות:

(6) ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך צא וחלקו: באגנות. שמי אגנות, אחד לחצי דם עולה, ואחד לחצי דם שלמים, להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו, שנכנסו אבותינו לברית צמילה וטצילה והזאת דמים, שאין הזאה בלא טצילה:

(7) ספר הברית. מנראשית ועד מתן תורה, ומלות שנלטו צמרה:

9	Then went up Moses, and Aaron, Nadab, and Abihu, and seventy of the elders of Israel;	וּסְלִיק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל:	וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל:	9
10	and they saw the God of Israel; and there was under His feet the like of a paved work of sapphire stone, and the like of the very heaven for clearness.	וַיַּחֲזוּ יְת יְקָר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחֲזוּת כְּוֶרְסֵי יְקָרִיהָ כְּעֹבֵד אֶבֶן טָבָא וּכְמַחֲזֵי שָׁמַיָא לְבָרִירוֹ:	וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבֶנֶת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר:	10
11	And upon the nobles of the children of Israel He laid not His hand; and they beheld God, and did eat and drink.	וּלְרַבְרָבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה נֹקֵא וַיַּחֲזוּ יְת יְקָרָא דִּיֵּי וַהֲוּוּ חָדָן בְּקֹרְבָנֵיהוֹן דְּאַתְקַבְּלוּ כְּאֵלּוּ אֶכְלִין וְשָׁתוּ:	וְאֶל-אַצִּילֵי בְנֵי יִשְ�רָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת-הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (ס)	11
12	And the LORD said unto Moses: 'Come up to Me into the mount and be there; and I will give thee the tables of stone, and the law and the commandment, which I have written, that thou mayest teach them.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה סֵק לְקַדְמִי לְטוֹרָא וְהָיִי תַפְּנִין וְאַתִּין לְךָ יְת לֹחֵי אֲבָנָא וְאוֹרִיתָא וְתַפְשִׁידָתָא דְכְּתָבִית לְאַלּוּפֵיהוֹן:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה אֶל-מֹשֶׁה וְהָיָה עֲלֶיךָ אֱלֹהֵי הַהָרָה וְהָיָה שִׁם וְאַתְּנָה לְךָ אֶת-לְחַת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי לְהוֹרָתָם:	12
13	And Moses rose up, and Joshua his minister; and Moses went up into the mount of God.	וְקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁלֹמֵשׁ וַיַּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא דְּאַתְגְּלִי עֲלוּהֵי יְקָרָא דִּיֵּי:	וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הַר הָאֱלֹהִים:	13
14	And unto the elders he said: 'Tarry ye here for us, until we come back unto you; and, behold, Aaron and Hur are with you; whosoever hath a cause, let him come near unto them.'	וּלְסַבִּיאָא אָמַר אוֹרִיכוּ לָנָא הָכָא עַד דְּנִתְּבוּ לְוַתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֹן מִן דְּאִית לֵיה דִּינָא יִתְקַרֵּב לְקַדְמֵיהוֹן:	וְאֶל-חֲזִקְנֵים אָמַר שְׁבוּ-לָנוּ בְּיָה עַד אֲשֶׁר-נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהָיָה אַהֲרֹן וְחֹזֵר עִמָּכֶם מִי-בְּעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם:	14

(8) ויזרוק. ענין הזאה, ומרגומו וזרק על מדבחה לכפרא על עמא:
 (10) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונחמיצו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערצב שמחת התורה, והמתין לנדב ואציהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד ויהי העם קמתאננים וגו' ותבער צם אש ה' ותאכל בקצה המזנה, בקצינים עצמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו בשעת השעבוד, לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים צמעשה לזנים: וכעצם השמים לטהר. משגאלו היה אור ומדוה לפניו: וכעצם. כמרגומו לשון מראה: לטהר. לשון צרור ולולל:
 (11) ואל אצילי. הם נדב ואציהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בצלגס, מתוך אכילה ושתייה, כך מדרש מנחומא (בהעלותך ט"ו). ואונקלוס לא תרגם כן, אצילי, לשון גדולים, כמו ומאציליה קראתיך (ישעיה מא, ט), ויאצל מן הרוח (במדבר יא, כה), שש אמות אציליה (יחזקאל מא, ח):
 (12) ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. מ'יוס: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. כל שש מאות ושלש עשרה מאות בכלל עשרת הדברות הן. ורצינו סעדיה פירש באזהרות שיש, לכל צדור וצדור מאות התלויות בו:
 (13) ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן, ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרצב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו ראוי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לנדב אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהליו ונחמכב שם כל מ' יום, שכן מצינו כשירד משה, וישמע יהושע את קול העם צרעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:
 (14) ואל הזקנים אמר. צלחמו מן המחנה: שבו לנו בזה. והמעכבו כאן עם שאר העם צמחנה, להיות נכונים לשפוט

15	And Moses went up into the mount, and the cloud covered the mount.	וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל-הָהָר וַיִּכַּסּ הָעָנָן אֶת-הָהָר: וּסְלִיק מֹשֶׁה לְטוֹרָא וַחֲפָא עֲנָנָא יַת טוֹרָא:	מפטיר
16	And the glory of the LORD abode upon mount Sinai, and the cloud covered it six days; and the seventh day He called unto Moses out of the midst of the cloud.	וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד-יְהוָה עַל-הָר סִינַי וַיִּכַּסְהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:	16
17	And the appearance of the glory of the LORD was like devouring fire on the top of the mount in the eyes of the children of Israel.	וּמֵרָאָה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַחֲזִיו וַיִּקְרָא דִּי כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרִישׁ טוֹרָא לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	17
18	And Moses entered into the midst of the cloud, and went up into the mount; and Moses was in the mount forty days and forty nights.	וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל-הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא וַיְהִי מֹשֶׁה בְּטוֹרָא אַרְבָּעִין יָוִם וְאַרְבָּעִין לַיְלָה: (פ)	ק"ח

The Haftara is Jeremiah 34:8 – 34:22 & 33:25 – 33:26 on page 218. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 232. On Erev Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftara on page 235

XXV	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:	תרומה יח
2	'Speak unto the children of Israel, that they take for Me an offering; of every man whose heart maketh him willing ye shall take My offering.	דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבָנוּ לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: מַלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְרָשׁוּן קִדְמֵי אֲפֻרְשׁוּתָא מִן כָּל גִּבֹּר דִּיתְרַעֵי לְבִיהּ תִּסְבִּין יַת אֲפֻרְשׁוּתִי:	2

לכל איש רצונו. חור. צנה של מרים היה, ואציו כלצ צן יפנה, שנאמר וַיִּקַּח לוֹ קֶלֶב צֶה אֶת אֶפְרָת וַאֲלֵד לוֹ אֶת חוּר (דצרי הימים-א 3, יט), אפרת זו מרים, כדאימא צסוטה (יא:): מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסדו הענן. רבותינו חולקים בדצר (יומא ד. 7:), יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש (עד עצרת יום מתן תורה. רש"י יסן): ויכסדו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה. ויש אומרים, ויכסדו הענן למשה ו' ימים, לאחר עשרת הדברות, והם היו צתחלת מ' יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים (שס): (18) בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקב"ה למשה שציל (נ"א חופה) צתוכו: (2) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי: תרומה. הפרשה, יפרשו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט צלע"ז (געשענק) תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת צקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי, ואחת תרומת המזבח צקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרצנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. י"ג דצרים האמורים צענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לצגדי כהונה כשחלקדק צהס:

3	And this is the offering which ye shall take of them: gold, and silver, and brass;	וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:	וְדָא אֶפְרָשִׁיתָא דְּתַסְבִּין מִנְהוֹן דְּהִבָּא וְכֶסֶף וְנִחְשָׂא:
4	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁשׁ וְעֵינִים:	וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעָה וְהוֹרִי וּבִיץ וּמַעֲזִי:
5	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֵצֵי שִׁטִּים:	וּמַשְׁכֵּי דְּדִכְרִי מְסוּמָקִי וּמַשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְעֵצֵי שִׁטִּין:
6	oil for the light, spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	שֶׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים:	מִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא בּוֹסְמִיָּא לְמִשְׁחָה רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:
7	onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	אֲבִנֵי בִירְלָא וְאֲבִנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבַחֹשֶׁן:
8	And let them make Me a sanctuary, that I may dwell among them.	וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי וְעִבְדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שִׁכְנִיתִי בִּינִיהוּן:	וְעִבְדוּן קִדְמִי מִקְדָּשׁ וְאַשְׁרֵי שִׁכְנִיתִי בִּינִיהוּן:
9	According to all that I show thee, the pattern of the tabernacle, and the pattern of all the furniture thereof, even so shall ye make it.	כָּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מֵרְאָה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל-כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: (ס)	כָּכֹל דְּאַנָּא מִחוּזֵי יְתָךְ יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבִדוּן:

(3) זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת וגו'. כלם באו צנדצה איש איש מה שגדבו לבו, חוץ מן הכסף שצא צוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהורכך שם כסף יותר, שגאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי דְּעֵדָה וגו' צָקַע לְגִלְגֵּלֶת וגו' (שמות לח, כוכו), ושאר הכסף הבא שם צנדצה, עשאוה לכלי שרת:

(4) ותכלית. אמר צבוע צדס חלזון (מנחות מד.), וצבעו ירוק: וארגמן. אמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן (יצבות ד:). ועזים. נוה של עזים, לכך תרגם אונקלוס ומעזי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עזינא:

(5) מאדמים. צבעות היו אדום לאחר עבודתן: תחשים. מין חיה, ולא הייתה אלא לשעה (שבת כח:), והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, שש ומתפאר בגווניו שלו (שם): ועצי שטים. ומאין היו להם צמדצר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לצנות משכן צמדצר, והביא ארזים למזרים ונטעם, וזה לצניו ליטלם עמהם כשיצאו ממזרים:

(6) שמן למאור. שמן זית זך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והורכו לו צממים, כמו שמפורש בכי תשא: ולקטורת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב וצקר, כמו שמפורש בואתה תלוא. ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן:

(7) אבני שהם. שמים הורכו שם, לזורך האפוד האמור בואתה תלוא: מלאים. על שם שעושין להם צוה צמוצ כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושצ קרוי משצנות: לאפוד ולחושן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחושן. וחושן ואפוד מפורשים בואתה תלוא, והם מיני תכשיט:

(8) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה:

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן (מנחות כט.). המקרא הזה מחוצר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין נז:), שצועות יד:, אם יאצד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחוצר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו:

10	And they shall make an ark of acacia-wood: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעִי שְׁטִין תְּרֵמִין אַמִּין וּפְלָגָא אוּרְכֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רֹמֵייהּ:	וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְכּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי רֹחְבּוֹ וְאַמָּה וְחִצֵּי קָמָתוֹ:	ישראל
11	And thou shalt overlay it with pure gold, within and without shalt thou overlay it, and shalt make upon it a crown of gold round about.	וְתַחְפִּי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי מִגִּזֵּי וּמִבְּרָא תַחְפִּינִיה וְתַעֲבִיד עֲלוּהִי זֵר דְּדָהַב סָחֹר סָחֹר:	וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תַּצְפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:	11
12	And thou shalt cast four rings of gold for it, and put them in the four feet thereof; and two rings shall be on the one side of it, and two rings on the other side of it.	וְתַפִּיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדָהַב וְתַתִּין עַל אַרְבַּע זַוְיֵיהּ וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהּ חֹד וְתַרְתִּין עֲזָקִין עַל סְטָרִיהּ תַּנְיָנָא:	וְיִצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:	12
13	And thou shalt make staves of acacia-wood, and overlay them with gold.	וְתַעֲבִיד אֲרִיחֵי דְּאָעִי שְׁטִין וְתַחְפִּי יִתְּהוֹן דְּהָבָא:	וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:	13
14	And thou shalt put the staves into the rings on the sides of the ark, wherewith to bear the ark.	וְתַעִיל יָת אֲרִיחָא בְּעֲזָקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמַטָּל יָת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:	וְהִבַּאתָ אֶת-הַבָּדִים בְּטַבַּעֲת עַל צִלְעַת הָאָרֹן לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֹן בָּהֶם:	14
15	The staves shall be in the rings of the ark; they shall not be taken from it.	בְּעֲזָקַת אֲרוֹנָא יִהְיוּ אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוּן מִנֶּיהּ:	בְּטַבַּעַת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:	15
16	And thou shalt put into the ark the testimony which I shall give thee.	וְתַתִּין בְּאֲרוֹנָא יָת סִדְרוּתָא דְּאִתִּין לָךְ:	וְנִתְּתָ אֶל-הָאָרֹן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלָיךְ:	16

(10) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עושים כמין ארגז שקורין אישקריין (שריין שראנק) יושב על שוליו:
(11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בלא רגל, ב' של זה וב' של עץ (יומא עב:), וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופחוסים מלמעלה, נתן של עץ צחור של זהב, ושל זהב צחור של עץ, וקשה שפתו העליונה בזהב, נמצא מנזפה מבית ומחוץ: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה:
(12) ויצקת. לשון התכה כתר גומו: פעמותיו. כתר גומו וזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים, שמים מכאן ושמים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין צד לצד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש בזמנאות (נח): צפרק שמי הלחם: ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והיו"ו וז' יתירה היא, ופתרונו כמו שמי טבעות, ויש לך ליטצה כן, ושמי מן הטבעות האלו על כלעו האחת: צלעו. לדו:
(13) בדי. מוטות:
(14) לא יסורו ממנו לעולם (יומא עב:).
(15) ונתת אל הארון. כמו בצרון: העדות. התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם שזייתי אתכם מלות הכתובות בה:
(16)

17	And thou shalt make an ark-cover of pure gold: two cubits and a half shall be the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וְעָשִׂיתָ כִּפְּרֹת זָהָב טָהוֹר וְתַעֲבִיד כְּפֹרֶתָא דְּזָהָב דְּכִי אֲמָתִים וַחֲצִי אַרְבֵּה וְאַמָּה וַחֲצִי רַחְבָּהּ:	שני
18	And thou shalt make two cherubim of gold; of beaten work shalt thou make them, at the two ends of the ark-cover.	וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב נִגִּיד תַּעֲבִיד יִתְהוֹן מִתְרִין סְטָרִי כְּפֹרֶתָא:	18
19	And make one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover shall ye make the cherubim of the two ends thereof.	וְעָשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן הַכְּפֹרֶת תַּעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:	19
20	And the cherubim shall spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover shall the faces of the cherubim be.	וַיְהִיו הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כַנְפֵיהֶם לְמַעַל סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים:	20
21	And thou shalt put the ark-cover above upon the ark; and in the ark thou shalt put the testimony that I shall give thee.	וְנָתַתָּ אֶת־הַכְּפֹרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הַעֲדוּת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ:	21

(17) כפורת. כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארבה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עוצי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוציה, פירשו רבותינו שהיה עוציה טפח (סוכה ה.).

(18) כרבים. דמות פרוצף מינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשם בפני עצמם ומחצרים בראשי הכפורת לאחר עשייתם, כמעשה לורפים שקורין שולדירי"ץ, אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת, והכה בפטיש ובקורנס בצלמנע, וראשין בולטין למעלה, וזייר הכרוצים בצליטת קצותיו: מקשה. בטד"ץ בלע"ז כמו דא לְדָא נִקְשָׁן (דניאל ה, 1): קצות הכפורת. ראשי הכפורת:

(19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרוצים לכל קצה וקצה, לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפורת. עצמה תעשה את הכרוצים, זהו פירושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ומחצרים לכפרת: (20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכצים, אלא פרושים וגזוהים למעלה אלל ראשיהם, שיהא י" טפחים בחלל שבין הכנפים לכפורת, כדאיחא בסוכה (ה):

(21) ואל הארון תתן את העדת. לא ידעמי למה נכפל, שהרי כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות, ויש לומר, שבא ללמד שצוודו ארון לבדו בלא כפורת, יתן תחלה העדות לחוכו, ואחר כך יתן את הכפורת עליו, וכן מצינו כשהקים את המשכן, נאמר ויתן את העדת אל הארון (שמות מ, כ), ואחר כך ויתן את הפפרת על הארון מלמעלה:

22	And there I will meet with thee, and I will speak with thee from above the ark-cover, from between the two cherubim which are upon the ark of the testimony, of all things which I will give thee in commandment unto the children of Israel.	וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)	וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
23	And thou shalt make a table of acacia-wood: two cubits shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתַיִם אָרְכוֹ וְאַמָּה רְחִבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קָמָתוֹ:	וְתַעֲבִיד פְּתוּרָא דְאֵעִי שְׁטִין תְּרִתִּין אֲמָין אוּרְכֵיהּ וְאַמָּתָא פּוּתְיֵיהּ וְאַמָּתָא וּפְלִגָא רּוּמֵיהּ:
24	And thou shalt overlay it with pure gold, and make thereto a crown of gold round about.	וְצָפִיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:	וְתַחֲפִי יִתִּיה דְּהַב דְּכִי וְתַעֲבִיד לִיה זֶרֶז דְּדְהַב סָחוּר סָחוּר:
25	And thou shalt make unto it a border of a handbreadth round about, and thou shalt make a golden crown to the border thereof round about.	וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרְתּוֹ סָבִיב:	וְתַעֲבִיד לִיה גְּדַנְפָא רּוּמֵיהּ פּוּשְׁפָא סָחוּר סָחוּר וְתַעֲבִיד זֶרֶז דְּדְהַב לְגְדַנְפֵיהּ סָחוּר סָחוּר:
26	And thou shalt make for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that are on the four feet thereof.	וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וְנָתַתָּ אֹתָם הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:	וְתַעֲבִיד לִיה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּדְהַב וְתַתִּין יֵת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זְוִיָּתָא דְּלְאַרְבַּע רַגְלֵיהּ:
27	Close by the border shall the rings be, for places for the staves to bear the table.	לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּתְּיִן הַטַּבַּעֲת לְבָתִּים לְבָדִּים לְשֵׂאת אֹת-הַשֻּׁלְחָן:	לְקַבִּיל גְּדַנְפָא יְהוּיִן עֲזָקְתָא אֲתֵרָא לְאַרְחֵיָא לְמַטְל יֵת פְּתוּרָא:

(22) ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד, שאזא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. וזמקום אחר הוא אומר, וַיִּדְּבָר ה' אֵלָיו מֵאֵלָּל מוֹעֵד לְאֹמֶר (ויקרא א, א), זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כחוצים מכחישים זה את זה, צא הכחוצ השלישי והכריע ציניהם, וַיִּצְא מֹשֶׁה אֶל אֵלָּל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֵלָיו מֵעַל הַפֶּלֶת וגו' (צמדדר ז, פט), משה היה נכנס למשכן, וכיון שצא בחוץ הפתח, קול יורד מן השמים לצין הכרוצים, ומשם יוצא ונשמע למשה צליל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו יתירה וטפלה, וכמוהו הרצה במקרא, וכה תפטר, ואת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך, אל בני ישראל הוא:

(23) קומתו. גובה רגליו עם עוצי השלחן (פסחים קט: וצחוק' שם ד"ה אמתא):

(24) זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדולה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(25) מסגרת. כמרגומו גְּדַנְפָא, ונחלקו חכמי ישראל צדד, יש אומרים למעלה היטה סביב לשולחן, כמו לצדצין שצשפת שולחן שרים, ויש אומרים למטה היטה תקועה, מרגל לרגל צארצע רוחות השולחן, ודף השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופירש לך כאן שעל המסגרת היטה:

(27) לעמדת המסגרת תהיין הטבעות. צרגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו צמים להכניס בהן הצדים: לבתים. לנורך צמים: לבדים. כמרגומו לְאַרְחֵיָא:

28	And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold, that the table may be borne with them.	וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצָפִיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֲבָם אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	28
29	And thou shalt make the dishes thereof, and the pans thereof, and the jars thereof, and the bowls thereof, wherewith to pour out; of pure gold shalt thou make them.	וְעִשִּׂיתָ קְעָרָתָיו וְכַפָּתָיו וְקִשְׁוֹתָיו וּמִנְקִיָּתָיו אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	29
30	And thou shalt set upon the table showbread before Me always.	וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד: (פ)	30
31	And thou shalt make a candlestick of pure gold: of beaten work shall the candlestick be made, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, shall be of one piece with it.	וְעִשִּׂיתָ מְנֹרֶת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה (בספרי ספרד ואשכנז תיעשה) הַמְנוֹרָה יִרְכָה וְקָנָה גְבִיעֶיהָ כַּפְתֶּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יִהְיוּ:	שלישי

(28) ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא צם את השלחן:

(29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה הדפוס, שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה, וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן, לזדי הבית מזה ומזה, נותן ארכו לרחבו של שולחן, וכתליו וקופים כנגד שפת השולחן. והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן, ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. הן בזיכין שנותנין בהם לצונה, ושחים היו לשני קומאי לצונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר וְנָתַתָּ עַל־הַמִּנְחָה לֶחֶם זֶה (ויקרא כד, ז): הן כמין חללים קנים חלולים הנסדקין לארכן, דוגמתן עשה של זהב, ומסדר ג' על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומצדילין צין לחם ללחם, כדי שכתנן הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסור"א: ומנקיותיו. תרגומו ומְקִלְתִּיהָ, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארך, וגזוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפוצלים ששה (הרא"ש גורם חמשה) פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שצין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישצרו, ולשון מְקִלְתִּיהָ, סובלותיו, כמו גְלָאִיתִי הָכִיל (ירמיה ו, יא). אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין, ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות זז.), קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישצר. ומנקיותיו. לו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפשו, אבל אונקלוס שתרגם מְקִלְתִּיהָ, היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יוסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן צמקום אחר הוא אומר וְאֵת קִשְׁוֹת הַנֶּסֶךְ (צמדצר ד, ז), וזהו יוסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי, ומנין הלחם וסדר מערכתיו, מפורשים באמור אל הכהנים:

(31) מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשה חוליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדיר"ך, אלא כולה באה מחתיכה אחת, ומקיש צקורנס וחותך בכלי האומנות, ומפריד הקנים חילך וחילך: מקשה. תרגומו נְגִיד, לשון המשכה, שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנס, ולשון מקשה מכת קורנס, צמדיר"ך צלע"ז כמו דָּא לָדָא נְקָשָׁן (דניאל ה, ו): תיעשה המנורה. מאליה (תנחומא בהעלותך ג), לפי שהיה משה מתקשה בה (מנחות כט.), אמר לו הקד"ש, השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה (תנחומא שם): ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך, זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין צוק, לזק השמן לתוכו ולחם הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארוכים וקצרים, וקורין להם מדירג"ס, ואלו עשוין מזהב, ובלטין ויוציאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו זה אלא לגוי: כפתריה. כמין תפוחים היו, עגולין סביב, ובלטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות

32	<p>And there shall be six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candle-stick out of the other side thereof;</p>	<p>וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאוּ מִצְדֵּיהָ וּשְׁתֵּי קַיִן נִפְקִין מִסְטַרְהָא שְׁלֹשָׁה קַיִן מִנְּהָא מִצְדֵּיהָ וּתְלָתָא קַיִן מִנְּהָא מִסְטַרְהָא הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קַיִן מִנְּהָא מִצְדֵּיהָ הַשֵּׁנִי:</p>	32
33	<p>three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower; so for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָהּ הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפֶרֶחַ וּשְׁלֹשָׁה גִבְעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקִנְיָהּ הָאֶחָד כַּפֹּתָר וּפֶרֶחַ בֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן הַמִּנְּהָא:</p>	33
34	<p>And in the candlestick four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof.</p>	<p>וּבַמִּנְּהָא אַרְבַּעָה כְּלִידִין מְשֻׁקָּדִים כַּפֹּתֶיהָ וּפֶרֶחֶיהָ:</p>	34
35	<p>And a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of the candlestick.</p>	<p>וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְרֵין קַיִן דְּמִנְהָ וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְרֵין קַיִן דְּמִנְהָ וְחִזְזֹר תַּחֲתֵי תְרֵין קַיִן דְּמִנְהָ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאוֹת מִן הַמִּנְּהָא:</p>	35

שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומנין שלהם כחוצ צפרשה כמה כפתורים צולטין ממנה וכמה חלק שצין כפתור לכפתור: ופרחיה. לזרין עשוין זה כמין פרחין: ממנה יהיו. הכל מקשה יואל מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לצדם וידצקם: (32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר הימנו, והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שזה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה קנים: (33) משקדים. כתרומה, מזויירים היו, כדרך שעושין לכלי כסף זהב שקורין ניל"ר: ושלשה גבעים. צולטין מכל קנה וקנה: כפתור ופרח. היה לכל קנה וקנה: (34) ובמנרה ארבעה גבעים. צגופה של מנורה היו ארבעה גבעים, אחד צולט זה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה: משקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע (יומא נב:), אין ידוע אם גבעים משוקדים, או משוקדים כפתוריה ופרחיה: (35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלכת המשכן (מנחות כח:), גובהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור צירך, שנאמר עד יִרְכָּה עד פִּרְקָה (במדבר ח, ז), וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עזמה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים וגו', וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גובהה של מנורה, וטפחיים חלק, נשתיירו שס ג' טפחים, שצבה ג' גביעים וכפתור ופרח, נמצאו גביעים כ"ז, י"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה צגופה של מנורה הרי כ"ז, ואחד עשר כפתורים, ו' בששת הקנים, וג' צגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה, ומיעוט כפתורים שנים, האחד למטה אלל הירך, והאחד צג' טפחים העליונים עס ג' הגביעים, ותשעה פרחים היו לה, ו' לששת הקנים, שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח, וג' למנורה, שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור צפרשת צהלותך, עד ירכה עד פרחיה. ואם תדקדק צמשה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמינים איש איש במקומו:

36	<p>Their knobs and their branches shall be of one piece with it; the whole of it one beaten work of pure gold.</p>	<p>כַּפְתֵּירֵיהֶם וּקְנָתָם מִמִּנְהָ יְהִיו כְּלָהּ מְקֻשָּׁה אֶחָת זָהָב טָהוֹר: כּוֹלָה נְגִידָא חֲדָא דְדָהֵב דְּכִי: חֲזִירֵיהוֹן וּקְנִיהוֹן מִנֵּה יְהוֹן</p>	36
37	<p>And thou shalt make the lamps thereof, seven; and they shall light the lamps thereof, to give light over against it.</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ אֶת־נֵרְתֶיהָ שִׁבְעָה וְהִעֲלָהָ אֶת־נֵרְתֶיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעֲבִיד יֵת בּוֹצִינְהָא שִׁבְעָה וְתַדְלִיק יֵת בּוֹצִינְהָא וְיִהְיוּ מִנְהֵרִין לְקַבִּיל אִפְהָא:</p>	37
38	<p>And the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, shall be of pure gold.</p>	<p>וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: וְצִיבְתָהָּ וּמַחְתֵּיתָהָ דְדָהֵב דְּכִי:</p>	38
39	<p>Of a talent of pure gold shall it be made, with all these vessels.</p>	<p>כֶּכֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כֶּכֶרָא דְדָהֵבָא דְּכִיא יַעֲבִיד יֵתָהּ יֵת כָּל מְנִיא הָאֵלִין:</p>	39
40	<p>And see that thou make them after their pattern, which is being shown thee in the mount.</p>	<p>וּרְאֵה וַעֲשֶׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מֵרְאֶה בְּהָר: (ס) וַחֲזִי וַעֲבִיד בְּדַמּוּתְהוֹן דָּאָתָּה מִתְחַזִּי בְּטוֹרָא:</p>	40
XXVI	<p>Moreover thou shalt make the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman shalt thou make them.</p>	<p>וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתֹלַעַת שָׁנִי כְרָבִים מַעֲשֶׂה חָשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְיֵת מִשְׁכָּנָא תַעֲבִיד עֹשֶׂר יְרִיעֹן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע וְחֹרִי צִוְרֵת כְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן תַעֲבִיד יֵתָהּ:</p>	יט
2	<p>The length of each curtain shall be eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains shall have one measure.</p>	<p>אַרְבָּו הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאָמָה וְרֹחֵב אַרְבַּע בָּאָמָה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיְרִיעֹת: אוּרְכָא דִירִיעָתָא חֲדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנִי אַמִּין וּפְתִינָא אַרְבַּע אַמִּין דִירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יְרִיעָתָא:</p>	2

(37) את גרותיה. כמין זיכין שנותנין צמחן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה פי ששת הנרות שצראשי הקנים היוצאים מזדה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשדללקים מאירים על עבר פניה, מוסב אורם אל זד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה:

(38) ומלקחיה. הם הצנבים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמושכן צפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וְצִיבְתָהָ שֶׁמֶרְגָס אוֹנְקְלוֹס, לִשׁוֹן צֶמֶח, טוֹלִי"ש צֶלַע"ו וּמַחְתֹּתֶיהָ. הם כמין זיכין קטנים, שחותה בהן את האפר שצנר בצקר בצקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכזו, ולשון מחתה פויישד"א צֶלַע"ו כמו לְקַחְתָּ אֵשׁ מִקִּיּוֹד (ישעיה ל, יד):

(39) ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים: (40) וראה ועשה. ראה כאן צהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנמקשה משה צמעשה המנורה, עד שהראה לו הקצ"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרנומו דְּאֵת מִתְחַזִּי צִטוֹרָא, אילו היה נקוד מראה צפת"ה, היה פתורנו אמה מראה לאחרים, עכשיו שנקוד חטף קמץ, פתורנו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה):

(1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג, ולמחיצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט, אחד של פשתים, וג' של זמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזרין יחד כ"ד כפלים לחוט (צריחא דמלאכת המשכן): כרובים מעשה חשב. כרובים היו מציירין בהם צאריגתן, ולא צריקמה שהוא מעשה מחט, אלא צאריגה בשני כותלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן, ארי מזל זה וגשר מזל זה, כמו שאורגין חגורות של משי שקורין צֶלַע"ו פייש"א

3	Five curtains shall be coupled together one to another; and the other five curtains shall be coupled one to another.	חֲמֵשׁ הַיָּרִיעֹת תִּהְיוּ חִבְּרוֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה וְחֲמֵשׁ יָרִיעֹת חִבְּרוֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה: חֲמֵשׁ יָרִיעֹת יִהְיוּ מְלֻפָּפִין חֶדָּא עִם חֶדָּא וְחֲמִישׁ יָרִיעֹת מְלֻפָּפִין חֶדָּא עִם חֶדָּא:	3
4	And thou shalt make loops of blue upon the edge of the one curtain that is outmost in the first set; and likewise shalt thou make in the edge of the curtain that is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סְפָתָא דִּירִיעָתָא חֶדָּא מִסְטָרָא בֵּית לֹאֲפִי וְכֵן תַּעֲבִיד בְּסְפָתָא דִּירִיעָתָא בְּסְטָרָא בֵּית לֹאֲפִי תַּנִּינָא: וְעָשִׂיתָ לָּלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיָּרִיעָה הָאֶחָת מִקְצֵה בַּחֲבֵרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׂפַת הַיָּרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרֶת הַשֵּׁנִית:	4
5	Fifty loops shalt thou make in the one curtain, and fifty loops shalt thou make in the edge of the curtain that is in the second set; the loops shall be opposite one to another.	חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בִּירִיעָתָא חֶדָּא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבִיד בְּסְטָרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹאֲפִי תַּנִּינָא מְכוּוֹן עֲנוּבִיָּא חֶדָּא לְקַבִּיל חֶדָּא: חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בְּקִצֵּה הַיָּרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרֶת הַשֵּׁנִית מִקַּבִּילֹת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל-אַחֶתָּה:	5
6	And thou shalt make fifty clasps of gold, and couple the curtains one to another with the clasps, that the tabernacle may be one whole.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין פִּזְרִין דְּדָהָב וְתַלְפִּיף יָת יָרִיעָתָא חֶדָּא עִם חֶדָּא בְּפִזְרִיָּא וְיִהְיֶה מִשְׁכָּנָא חֶדָּ: וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבְּרָתָ אֶת-הַיָּרִיעֹת אִשָּׁה אֶל- אַחֶתָּה בְּקְרָסִים וְיִהְיֶה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:	6
7	And thou shalt make curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains shalt thou make them.	וְתַעֲבִיד יָרִיעֹת דְּמַעְזֵי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֶדָּא עֲשָׂרִי יָרִיעֹת תַּעֲבִיד יְתִהוּן: וְעָשִׂיתָ יָרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל- הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂתִי-עֶשְׂרֵה יָרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:	7

(3) תהיין חוברות. מופרן צמחט וז צלד וז, חמש לצד וחמש לצד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בצד ש הוא לשון נקבה, וצד ש הוא לשון זכר אומר איש אל אחיו כמו שנאמר בצרכים, ופניקס איש אל קאיו (שמות כה, כ):

(4) לולאות. לז"ל צלע וז וכן מרגס אונקלוס ענין, לשון ענינה: מקצה בחוברת. צלעות יריעה שצסוק החצור. קצונת חמשת היריעות קרויה חוצרת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. צלעות יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוצרת:

(5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות צמדה אחת, מכוונות הצדלתן וז מזו, וכמדתן ציריעה וז כן יהא צחצרתה, כשתפרש חוצרת אל חוצרת יהיו הלולאות של יריעה וז מכוונות כנגד לולאות של וז, וזהו לשון מקבילות, וז כנגד וז, מרגומו של כנגד, לקבל. היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחצר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ', וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר עשרים קרשים לפאת נגבה תימנה, וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר ולירכתי המשכן ימה וגו', ושני קרשים למקצעות הרי עשר, וצמקומם אפרסם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעוצי ראשי הקרשים שעוצים אמה, נשתיירו ע"ז אמה, ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוברות, עשרים אמה לחוצרת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו, ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב, ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרם, שלא היו קרשים צמזרם אלף ד' (צדש"י ישן חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי צוויין שבהן כמין וילון, נשתיירו ח' אמות התלויין על אחורי המשכן שצמערב, ושתי אמות התחתונות מגולות. וז מנאצי בצרייתא דמסכת מדות, אלל צמסכת שבת (פרק הזורק נט:), אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, וט' אמות תלויות אחורי המשכן, והכחצ צפרשה וז מסייענו, ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואס כדצרי הצרייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:

(6) קרסי זהב. פירמיל"ש צלע"ז ומכניסין ראשן אחד צלולאות שצחוצרת וז, וראשן אחד צלולאות שצחוצרת וז, ומחצרן צהן:

8	The length of each curtain shall be thirty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; the eleven curtains shall have one measure.	אֹרְכָא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפְתִיזָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֲשָׂרֵי יָרִיעוֹת:	אֹרְכָהּ הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יָרִיעוֹת:	8
9	And thou shalt couple five curtains by themselves, and six curtains by themselves, and shalt double over the sixth curtain in the forefront of the tent.	וְתַלְפִיף ית חֲמִישׁ יָרִיעוֹן לְחֹד וַיְתִיב ית שֵׁשׁ יָרִיעוֹן לְחֹד וַיַּעֲוֹף ית יָרִיעָתָא שְׁתִּיתִיתָא לְקַבִּיל אַפִּי מִשְׁכָּנָא:	וְחִבְרַתְּ אֶת־חֲמֵשׁ הִירִיעוֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעוֹת לְבָד וּכְפַלְתָּ אֶת־הִירִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:	9
10	And thou shalt make fifty loops on the edge of the one curtain that is outmost in the first set, and fifty loops upon the edge of the curtain which is outmost in the second set.	וְתַעֲבִיד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל סִפְתָּא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיִנָא:	וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שְׂפַת הִירִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֹת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֹת עַל שְׂפַת הִירִיעָה הַחֲבֵרֹת הַשְּׁנִיָּה:	10
11	And thou shalt make fifty clasps of brass, and put the clasps into the loops, and couple the tent together, that it may be one.	וְתַעֲבִיד פּוּרְפִין דְּנִחָשׁ חֲמִשִּׁין וְתַעֲוִיל ית פּוּרְפִיָּא בְּעֲנוּבִיָּא וְתַלְפִיף ית מִשְׁכָּנָא וַיְהִי חֵד:	וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וַהֲבֵאתָ אֶת־הַקְּרָסִים בְּלִלְאֹת וְחִבְרַתְּ אֶת־הָאֹהֶל וַיְהִי אֶחָד:	11
12	And as for the overhanging part that remaineth of the curtains of the tent, the half curtain that remaineth over shall hang over the back of the tabernacle.	וְסִרְחָא דִּיתִיר בִּירִיעָת מִשְׁכָּנָא פְּלִגּוֹת יָרִיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:	וְסִרְחַת הָעֲדָף בִּירִיעָת הָאֹהֶל חֲצִי הִירִיעָה הָעֲדָפֹת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:	12
13	And the cubit on the one side, and the cubit on the other side, of that which remaineth over in the length of the curtains of the tent, shall hang over the sides of the tabernacle on this side and on that side, to cover it.	וְאַמְתָּא מְכָא וְאַמְתָּא מְכָא בְּדִיתִיר בְּאַרְבָּךְ יָרִיעָת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי סְרִיחַ עַל סִטְרֵי מִשְׁכָּנָא מְכָא וּמְכָא לְכַסְיוֹתֶיהָ:	וְהָאֲמָה מִזָּה וְהָאֲמָה מִזָּה בְּעֲדָף בְּאַרְבָּךְ יָרִיעָת הָאֹהֶל וַיְהִי סְרִיחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסּוֹתָּ:	13

(7) יריעות עזים. מנזח של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:
(8) שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו, היא האמה התחתונה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:
(9) וכפלת את היריעה הששית. העודפת צאלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה חלוי, וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה נזועה המכוסה בצעיף על פניה:
(12) וסרחה העודף ביריעות האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים, שקרוים אהל, כמו שנאמר בהן לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאחילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתירה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חליה, עודף על רוחב התחתונות: תסרחה על אחורי המשכן. לכסות צ' אמות שהיו מגולות בקרשים: אחורי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהן פניו, ופון ודרוס קרויין צדדין, לימין ולשמאל:
(13) והאמה מזה והאמה מזה. לנפון ולדרוס: בעדף באורך יריעות האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן

14	And thou shalt make a covering for the tent of rams' skins dyed red and a covering of sealskins above.	וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵ עֶרְתָּ וְתַעֲבִיד חֹפֶאָה לְמִשְׁכְּנָא אֵילָם מֵאֲדָמִים וּמִכְסֵּה עֶרְתָּ תַחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (פ)	14
15	And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּאֻעֵי שִׁטִּין קִמִּין:	רביעי
16	Ten cubits shall be the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקְרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֻמָּה רֹחַב הַקְרֶשׁ וְחֲצִי הָאֻמָּה: וְתַעֲבִיד אֵימִין אֹרְכָא דִּדְפָא וּפְלָגוֹת אִמְתָּא פּוֹתִיָּא דִּדְפָא חֹד:	16
17	Two tenons shall there be in each board, joined one to another; thus shalt thou make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד תִּרְיִן צִירִין לְדְפָא חֹד מְשׁוּלְבִין חֹד לְגַבִּיל חֹד בֵּן תַעֲבִיד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא: תַעֲבִיד לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:	17
18	And thou shalt make the boards for the tabernacle, twenty boards for the south side southward:	וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשׁ לַפָּאָת נִגְבָּה וְעֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבֵר וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְּרוּמָא:	18

שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לנפון ולדרוס, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ, שיהא אדם חס על היפה:

(14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים, עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן ל' ורחבן י', אלו דברי רבי נחמיה. ולדברי רבי יהודה, מכסה אחד היה חזיו של עורות אילים מאדמים וחזיו של עורות תחשים:

(15) ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים, מאותן העומדין ומיוחדין לכך. יעקב אבינו נטע ארזים במצרים, וכשמת, צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעמיד הקצה לזויות אותן לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מוזמנים בידכם, הוא שסד הצבלי צפיוט שלו, טס מטע מזון ארזים קורות חזיו ארזים, שנודרו להיות מוכנים בידם מקודם לכן: עצי שטים עומדים. אישנטי"ש בלע"ז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים צקרים שוכבים, להיות רוח הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(16) עשר אמות אורך הקרש. למדנו, גבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רוחב. למדנו, ארכו של משכן לבי קרשים שיהיו בנפון ובדרוס מן המזרח למערב, ל' אמה:

(17) שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמעלה בצורה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחרץ חזי רוחב הקרש באמצע, (רצונו לומר, קרש נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רוחב אמה, נמצא חזי רוחב הקרש שבאמצע הוא חזי אמה. וכן פירש רש"י בהדיא צ"י הזורק (שבת דף כ"ח:) שהחרץ באמצע רחב חזי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רוחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רוחב רביעית אמה. ודוק היטב ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמיהתו מסולקת) ואותן הידות מכנים באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה, ויושבים רזופים מ' זה אלל זה, וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשה צדדיהן, רוחב החרץ כעוצי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעוצי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזה שנאמר ויהיו תלמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אלל זה: משולבות. עשויות כמין שלירות סולם, מובדלות זו מזו, ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן, כשליצה הנכנסת בנקב עמודי הסולם: אשה אל אחתה. מכוונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעוצי הקרש שהוא אמה, ומרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח:

19	And thou shalt make forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons;	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִי-כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת-הַקָּרָשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו:	וְאַרְבָּעִין סֻמְכִין תַּעֲבִיד תַּחַת עֲשָׂרִין דְּפִין תְּרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד לְתִרִין צִירוּהִי וְתִרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד לְתִרִין צִירוּהִי:
20	and for the second side of the tabernacle, on the north side, twenty boards.	וְלַצֵּלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפָּאָת צִפּוֹן עֲשָׂרִים קָרָשׁ:	וְלַסֵּטֶר מִשְׁכָּנָא תַּנִּינָא לְרוּחַ צִפּוֹנָא עֲשָׂרִין דְּפִין:
21	And their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:	וְאַרְבָּעִין סֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תְּרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד וְתִרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד:
22	And for the hinder part of the tabernacle westward thou shalt make six boards.	וְלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קָרָשִׁים:	וְלִסְפִּי מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבִיד שֵׁשֶׁה דְּפִין:
23	And two boards shalt thou make for the corners of the tabernacle in the hinder part.	וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיו:	וְתִרִין דְּפִין תַּעֲבִיד לְזוּיֹת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:
24	And they shall be double beneath, and in like manner they shall be complete unto the top thereof unto the first ring; thus shall it be for them both; they shall be for the two corners.	וַיְהִי תְּאֵמָהּ מִלְּמַטָּה וַיְחַדּוּ יְהִי תְּמִים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטֹּבַעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת יְהִי:	וַיְהוֹן מְכֻנֵּין מִלְּרַע וּכְחֵדָא יְהוֹן מְכֻנֵּין עַל רִישִׁיהוֹן בְּעִזְקָתָא חֵדָא כֵּן יְהִי לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְוֵיהוֹן וַיִּין יְהוֹן:
25	Thus there shall be eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאֲדָנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֲשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:	וַיְהוֹן תַּמְנִיָּא דְּפִין וְסֻמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף שֵׁשֶׁה עֲשָׂר סֻמְכִין תְּרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד וְתִרִין סֻמְכִין תַּחַת דְּפִא חֵד:

(18) לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרומו לרוח עיבר קרוםא: (22) ולירכתי. לשון סוף, כתרומו ולקסי. ולפי שהפתח צמוד קרוי מזרח פנים והמערב אחוריס, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי ט' אמות רוח: (23) ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפוני מערבי ואחד למערבי דרומי, כל שמנה קרשים בצד אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה, באת כנגד אמות עוצי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מצוץ שזה: (24) ויהיו תואמים מלמטה. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עוצי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקן זו מזו, וזה שפרשתי, שיהיו יצרי הידות חרוצים מלדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט ללדי חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאללו, ונמצאו תואמים זה לזה, וקרש המקצוע שבצד המערב, חרוץ לרחבו צעצו כנגד חרוץ של קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני לדיו כמו עוצי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאללו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קצועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת עוצי הקרש (נראה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורואה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש כו' נכנס לתוכו, ומה שכח היה טבעת עוצי קרש, רואה לומר בעוצי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבצד מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף פון ולקרש המערבי, וכן לשני המקצועות:

26	And thou shalt make bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וְעָשִׂיתָ בָּרִיחִים עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:	26
27	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the side of the tabernacle, for the hinder part westward;	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקָרְשֵׁי צֶלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחִים לְקָרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לַיֵּרֶכְתָּיִם יָמָּה:	27
28	and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end.	וְהַבָּרִיחַ הַתִּיכֵן בְּתוֹךְ הַקָּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:	28
29	And thou shalt overlay the boards with gold, and make their rings of gold for holders for the bars; and thou shalt overlay the bars with gold.	וְאֶת־הַקָּרְשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבָרִיחֵם וְצִפִּיתָ אֶת־הַבָּרִיחִים זָהָב:	29
30	And thou shalt rear up the tabernacle according to the fashion thereof which hath been shown thee in the mount.	וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמֹשֶׁטּוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר־הַהוּא (ס) וְחָקִים יֵת מִשְׁכָּנָא כְּהִלְכָתֶיהָ דְּאַתְחֲזִיתָא בְּטוֹרָא:	30

(25) והיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות, נמלאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן. היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין) כמין שני שליבות סולם המודלות זו מזו, ומשופות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם, והוא לשון משולבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים (שמות לו, ל), וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר ויהיו תואמים מלמטה וגו', כך היא המשנה, והפירוש שלה העתי למעלה בסדר המקראות:

(26) בריחים. כתרגומו עֲצָרִין, וצלע"ז אשפרי"ש חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא שהצריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות, זה מצריח עד חצי הכותל וזה מצריח עד חצי הכותל, זה נכנס בטבעת מזד זה וזה נכנס בטבעת מזד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצא שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל, ומצריח מקצה הכותל ועד קצהו, שנאמר והצריח התיכון וגו' מצריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכם, שתי טבעות לכל קרש, משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לצריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעוצים, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שנצפון ושצדדוס, אורך כל אחת ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וה' צריחים שצמערב אורך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב, כנגד רוחב ח' קרשים, כך היא מפורשת במלאכת המשכן (שבת נח:):

(29) בתים לבריחים. הטבעות שתעשה בהן יהיו צמים להכניס בהן הצריחים: וצפית את הבריחים זהב. לא שהיה הזהב מדבק על הצריחים, שאין עליהם שום נפוי, אלא בקרש היה קובע כמין צ' פפיות של זהב כמין צ' סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והצריח נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני, נמלאו הצריחים מזופים זהב כשהן תחובין בקרשים, והצריחים הללו מצחוץ היו בולטות. הטבעות והפפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכותל חלק מצפנים:

(30) והקמת את המשכן. לאחר שיגמור, הקימהו: הראית בהר. קודם לכן, שאני עמיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

<p>31 And thou shalt make a veil of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; with cherubim the work of the skilful workman shall it be made.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד פְּרוֹכֶתָא דְּתַכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָרִי וּבִזְיָ שְׂזִיר עֹבֵד אוֹמֵן יַעֲבִיד יְתָה צוֹרֵת כְּרוֹבִין:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ פָּרֹכֶת תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כָּרָבִים: חמישי כ</p>
<p>32 And thou shalt hang it upon four pillars of acacia overlaid with gold, their hooks being of gold, upon four sockets of silver.</p>	<p>וַתְּתִין יְתָה עַל אַרְבַּעַ עֲמוּדֵי שִׁטִּין מְחוּפָּן דְּהָבָא וְנוֹיְהוֹן דְּהָבָא עַל אַרְבַּעַ סְמְכִין דְּכֶסֶף:</p>	<p>וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עֲמוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וְנוֹיָהֶם זָהָב עַל-אַרְבָּעָה אֲדָנֵי-כֶסֶף: 32</p>
<p>33 And thou shalt hang up the veil under the clasps, and shalt bring in thither within the veil the ark of the testimony; and the veil shall divide unto you between the holy place and the most holy.</p>	<p>וַתְּתִין יֵת פְּרוֹכֶתָא תַּחַת פּוֹרְפֵּיא וְתַעִיל לְתַמָּן מִגִּוּוֹ לְפָרוֹכֶתָא יֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְרוֹתָא וְתַפְרִישׁ פְּרוֹכֶתָא לְכוּן בֵּין קוֹדֶשׁא וּבֵין קֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת-הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים: 33</p>
<p>34 And thou shalt put the ark-cover upon the ark of the testimony in the most holy place.</p>	<p>וַתְּתִין יֵת כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְּסִתְרוֹתָא בְּקֹדֶשׁ קוֹדֶשׁא:</p>	<p>וְנָתַתָּה אֶת-הַכְּפֹרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים: 34</p>
<p>35 And thou shalt set the table without the veil, and the candlestick over against the table on the side of the tabernacle toward the south; and thou shalt put the table on the north side.</p>	<p>וַתְּשִׁי יֵת פְּתוּרָא מִבְּרָא לְפָרוֹכֶתָא וְיֵת מְנִרְתָּא לְקִבִּיל פְּתוּרָא עַל סִטְרָא מִשְׁכָּנָא דְּרוּמָא וּפְתוּרָא תַּתִּין עַל סִטְרָא צְפוּנָא:</p>	<p>וְשַׁמֶּתָ אֶת-הַשְּׁלָחַן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת-הַמְּנִרָה נֹכַח הַשְּׁלָחַן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלָחַן תַּתִּין עַל-צִלְע צְפוֹן: 35</p>
<p>36 And thou shalt make a screen for the door of the Tent, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours.</p>	<p>וַתַּעֲבִיד פְּרָסָא לְתַרְעָה מִשְׁכָּנָא תַּכְלָא וְאַרְגָּמָא וְצָבַע זָהָרִי וּבִזְיָ שְׂזִיר עֹבֵד צִיִּיר:</p>	<p>וַעֲשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תַּכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם: 36</p>

(31) פרוכת. לשון מחילה הוא, וצלשון חכמים פרגוד, דצר המצדיל צין המלך וצין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, צלח חוט וחוט ו' חוטין: מעשה חושב. כצר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצורין שמשני עזריה אינן דומין זה לזה: כרבים. צורין של צריות יעשה זה.

(32) ארבעה עמודי שטים. ד' עמודים מקועים צחוק ד' אדנים, ואונקליות קצועין צהן, עקומין למעלה להושיצ עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך צה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרוכת ארכה י' אמות לרחצו של משכן, ורחצה י' אמות כגצהן של קרשים, פרוסה צלש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר וְנִחֲסָה אֶת הַפִּלֶקֶת פֶּסֶת הַקְּרָסִים, המחצרים את שתי חוצרות של יריעות המשכן, ורוחצ החוצרת כ' אמה, וכשפרש על גג המשכן מן הפתח למערב, כלחה צשני שליש המשכן, והחוצרת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחריו לכסות את הקרשים:

(35) ושמת את השלחן. שלחן צנפון, משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה צדדו, משוכה מן הכותל הצדדני שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נחן כנגד אויר צצין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכולס נחונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרוכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

37	<p>And thou shalt make for the screen five pillars of acacia, and overlay them with gold; their hooks shall be of gold; and thou shalt cast five sockets of brass for them.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לַמָּסֶךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	37
XXVII	<p>And thou shalt make the altar of acacia-wood, five cubits long, and five cubits broad; the altar shall be four-square; and the height thereof shall be three cubits.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה אַמּוֹת אָרְךְ וְחֲמִשָּׁה אַמּוֹת רָחֶב רְבֹעַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קִמְתּוֹ:</p>	ששי
2	<p>And thou shalt make the horns of it upon the four corners thereof; the horns thereof shall be of one piece with it; and thou shalt overlay it with brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנֹחַ תִּהְיֶינָה קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:</p>	2
3	<p>And thou shalt make its pots to take away its ashes, and its shovels, and its basins, and its flesh-hooks, and its fire-pans; all the vessels thereof thou shalt make of brass.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדָשְׁנוֹ וְיַעֲוֵי וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת:</p>	3
4	<p>And thou shalt make for it a grating of network of brass; and upon the net shalt thou make four brazen rings in the four corners thereof.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעֲת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:</p>	4

(36) ועשית מסך. וילון, הוא מסך כנגד הפתח, כמו שכתבנו (איוב א, י), לשון מגין: מעשה רוקם. הנורות עשויות זו מעשה מחט, כפרזוף של עזר זה כך פרזוף של עזר זה: רוקם. שם האומן ולא שם האומנות, ותרוממו עובד זייר, ולא עובד זיור. מדת המסך כמדת הפרוכת י' אמות על י' אמות:

(1) ועשית את המזבח וגו'. ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר, נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה (וזכרנו נט):

(2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא יעשם לצדס ויחזרם זו: וצפית אותו נחושת. לכפר על עזות מצח, שנאמר ומִקְדָּה נְחֹשֶׁת (ישעיה מח, ז):

(3) סירותיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגס אונקלום לְמַסְפֵּי קְטָמִיָּה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון, לשמש בנין וסתיירה כמו וַשָּׁרָשׁ שָׁרָשָׁה (תהלים פ, י), וְאִיל מִשְׁרִישׁ (איוב ה, ג), וחלופו, וְכָל קְצוֹתָיו שָׁרָשׁ (שם לא, יז). וכמוהו בְּסַעֲפֵיהָ פָּרִיָּה (ישעיה יז, ו), וחלופו מִסַּעֲף שָׁרָה (שם י, לג), מפשח סעיפיה. וכמוהו וְהָאֶסְרוֹן עֲלָמוֹ (ירמיה ג, יז), שצר עצמיו. וכמוהו וְיִסְקָלְהוּ צִלְבָנִים (מלכים א כא, יג), וחלופו סָקְלוּ מֵאֶזֶן (ישע' סב, י), הסירו אצניה, וכן וְיַעֲקֹהוּ וְיִסְקָלְהוּ (שם ה, ז). אף כאן לדשנו להסיר דשנו, ובלע"ז אֲדַשְׁדָּרִיר ויעיו. כתרוממו, מגרפות שנטל זהם הדשן, והן כמין כסוי קדרה של מתכת דק, ולו צית יד, ובלע"ז וידיל' ומזרקותיו. לקבל זהם דם הזכאים: ומזלגותיו. כמין אונקליות כפופים, ומכה זהם בצצר ונחבצים זו, ומתהפכין זהן על גחלי המערכה שיהא ממנה שריפתו, ובלע"ז קרואינ"ש ובלשון חכמים נזירות: ומחתותיו. צית קבול יש להם, ליטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחמות, כמו לקפות אש מִקְיֹד (ישעיה ל, יד), לשון שאיבת אש ממקומה, וכן הַיִּתְּסָה אִישׁ אֵשׁ בְּחִיקּוֹ (משלי ו, כז): לכל בליו. כמו כל בליו:

(4) מכבר. לשון כזרה שקורין קריבלי"ש (זיעז) כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת, ומקרא זה מסורס,

5	And thou shalt put it under the ledge round the altar beneath, that the net may reach halfway up the altar.	וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב וְתַתִּין יָתֶהּ תַּחַת סוּבִיבָא הַמְּזֻבָּח מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמְּזֻבָּח:	5
6	And thou shalt make staves for the altar, staves of acacia-wood, and overlay them with brass.	וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמְּזֻבָּח בְּדֵי עֲצֵי אַרְיֵי דְאֵשִׁי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְהוֹן נְחֹשָׁא:	6
7	And the staves thereof shall be put into the rings, and the staves shall be upon the two sides of the altar, in bearing it.	וְהוּנָא אֶת-בְּדָיו בַּטְּבַעַת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל-שְׁתֵּי צַלְעֵת הַמְּזֻבָּח בְּשָׂאת אֹתוֹ:	7
8	Hollow with planks shalt thou make it; as it hath been shown thee in the mount, so shall they make it.	נָכוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר יַעֲבֹדוּן:	8
9	And thou shalt make the court of the tabernacle: for the south side southward there shall be hangings for the court of fine twined linen a hundred cubits long for one side.	וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָאֵת נֶגֶב-תִּימָנָה קָלָעִים לְחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בְּאֲמָה אֶרֶךְ לְפָאֵה הָאֹחֶת:	9
10	And the pillars thereof shall be twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets shall be of silver.	וְעָמֻדָיו עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְגִי וְחֲשִׁיקֵיהֶם כֶּסֶף:	10

שביעי

וכה פתרונו, ועשית לו מכבד נחושת מעשה רשת: (5) כרכב המזבח. סוצב, כל דבר המקיף סביב צעגול קרוי כרכב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה), אלו הן גולמי כלי עץ, כל שעמיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני הציבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי, והוא לסוף שלש (ס"א שש) אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקיים ושלש אמות קומתו, משפת סוצב ולמעלה, אבל סוצב להלן הכהנים, לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפניו מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סצ). איזהו כרכוב, צין קן לקרן, והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלך רגלי הכהנים, שמי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם, והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבד תחתיו, ומירץ המתרץ, תרי הוי, חד לנוי, וחד לכהנים דלא ישתרגו, זה שצדופן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכבד, והגיע רחבו עד חצי המזבח, נמצא שהמכבד רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשו למזבח בית עולמים, דוגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף על פי שלא פירשו צענין זה, כבר שמענו בפרשת מוצח אדמה תעשה לי, ולא תעלה במעלות, לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא בכבש חלק, למדנו שהיה לו כבש. כך שנינו במכילתא (בחדש פי"א). ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת, שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתו, והכבש היה צדורס המזבח, מוצדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שצדורס, כדברי האומר י' אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן, ג' אמות קומתו, לא היה אורך הכבש אלא י' אמות, כך מנאנתי במשנה מ"ט מדות, וזה שהיה מוצדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סצ): למדנוה מן המקרא:

(7) בשבעות. בארבע טבעות שנעשו למכבד:

(8) נבוב לוחות. כתרומתו קליל לוקיין, לוחות עזי שטים מכלל ד והחלל באמצע, ולא יהא כולו עץ אחד, שיהא עזיו ה' אמות על ה' אמות, כמין סדן:

(9) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרומתו סךדין כתרומתו של מכבד המתורגס סךדין לפי שהן מנוקצין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

11	And likewise for the north side in length there shall be hangings a hundred cubits long, and the pillars thereof twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וְכֵן לַפֶּתַח צִפּוֹן בְּאֶרֶךְ קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּע וְעֶמְדוֹת עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְזִי הָעֶמֻּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:	11
12	And for the breadth of the court on the west side shall be hangings of fifty cubits: their pillars ten, and their sockets ten.	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּתַח-יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עֶמְדֵיהֶם עֶשְׂרֶה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרֶה:	12
13	And the breadth of the court on the east side eastward shall be fifty cubits.	וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּתַח קִדְמָה מֵזֶרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] shall be fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֶה אַמָּה קִלְעִים לַכֶּתֶף עֶמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And for the other side shall be hangings of fifteen cubits: their pillars three, and their sockets three.	וְלַכֶּתֶף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֶשְׂרֶה קִלְעִים עֶמְדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	And for the gate of the court shall be a screen of twenty cubits, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, the work of the weaver in colours: their pillars four, and their sockets four.	וְלַשַּׁעַר הַחֲצֵר מִסְכָּו עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשָׁם מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֶמְדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבָּעָה:	16

(10) ועמודיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ, והעמודים תקועין לחוכן, היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארכן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבוע בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, וחולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: וזי העמודים. הם האונקליות: וחשוקיהם. מוקפות היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע אם על פני כולן, אם בראשם, ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה, וְעָמְדוּ לְמַד תְּמוּרִים קְדוּשִׁים (שופטים יט, י), תרגומו חשוקים:

(13) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים, אחר, לשון אחרים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמו דתרגם אונקלוס הָיָם הַאֲחֵרוֹן (דברים יא, כד), ימא מערבא: חמשים אמה. אותן ג' אמה לא היו סחומים כולם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בנתיב כ' אמה, וזה שנאמר וְלָשַׁעַר הָאֲחֵרִים מִסְכָּו עֶשְׂרִים אַמָּה, וילון למסך כנגד הפתח, כ' אמה ארך כרוחב הפתח:

(14) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבאש הדורס העומד במקצוע דרומית מזרחית, עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי"ע עמודים למזרח כנגד י' למערב:

<p>17 All the pillars of the court round about shall be filleted with silver; their hooks of silver, and their sockets of brass.</p>	<p>כָּל־עַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כָּסֶף וְנִיָּהֶם כָּסֶף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:</p>	<p>מפטיר</p>
<p>18 The length of the court shall be a hundred cubits, and the breadth fifty every where, and the height five cubits, of fine twined linen, and their sockets of brass.</p>	<p>אֶרֶץ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:</p>	<p>18 אֶרֶץ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְרוּמָא חֲמִישׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסֻמְכֵיהוֹן דְּנְחָשָׁא:</p>
<p>19 All the instruments of the tabernacle in all the service thereof, and all the pins thereof, and all the pins of the court, shall be of brass.</p>	<p>לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֻדָּתָיו וְכָל־יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)</p>	<p>19 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֻדָּתָיו וְכָל־יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: (ס)</p>

The Haftara is I Kings 5:26 – 6:13 on page 220. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. For Shabbat Zachor the maftir and Haftara are on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftara are on page 232.

<p>20 And thou shalt command the children of Israel, that they bring unto thee pure olive oil beaten for the light, to cause a lamp to burn continually.</p>	<p>וְאַתָּה תְּצַוֶּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ לְךָ מִשַּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאֵדְלָקָא בּוֹצִינְיָא וְתִדְרָא:</p>	<p>תנא כא וְאַתָּה תְּצַוֶּהוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ לְךָ מִשַּׁח זֵיתָא דְּכִיָּא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאֵדְלָקָא בּוֹצִינְיָא וְתִדְרָא:</p>
--	--	---

(17) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פירשו ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לנפון ולדרוס, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך צא ולמד כאן:

(18) ארך החצר. הנפון והדרוס שמן המזרח למערב מאה צאמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת נ' החילונים של אורך החצר, נמצאו קלו בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף ל', נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות צאמנע רוחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה ריוח לנפון ולדרוס מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו (עירובין כג:). וקומה חמש אמות. גובה מחיצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחושת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחושת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה צעני שלכך חזר ושנאן:

(19) לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקצות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחושת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים צמיחים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגזייתן, ואיני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין וכובדן מכביד שפולי היריעות שלא ינעו צרות, ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני, אהל כל יצאן כל יאע יתדתי לנחם (ישעיה לג, כ):

(20) ד'. צלי שמרים, כמו שגנינו צמנחות (פז), מגרגרו צראש הזית וכו': כתיב. הזיתים היה כותש צמנחות ואינו טוחנן צריחים, כדי שלא יהא צו שמרים, ואחר שהוילא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כחית למאור, ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא. ב): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר עלת תמיד (במדבר כח, ו), ואינה אלא מיום ליום. וכן צמנחות חביתין נאמר תמיד (ויקרא ו, יג), ואינה אלא מתקיעה בצקר ומתקיעה בצערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים, משנת לשבת הוא:

In the tent of meeting, without the veil which is before the testimony, Aaron and his sons shall set it in order, to burn from evening to morning before the LORD; it shall be a statute for ever throughout their generations on the behalf of the children of Israel.

And bring thou near unto thee Aaron thy brother, and his sons with him, from among the children of Israel, that they may minister unto Me in the priest's office, even Aaron, Nadab and Abihu, Eleazar and Ithamar, Aaron's sons.

And thou shalt make holy garments for Aaron thy brother, for splendour and for beauty.

And thou shalt speak unto all that are wise-hearted, whom I have filled with the spirit of wisdom, that they make Aaron's garments to sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.

And these are the garments which they shall make: a breastplate, and an ephod, and a robe, and a tunic of chequer work, a mitre, and a girdle; and they shall make holy garments for Aaron thy brother, and his sons, that he may minister unto Me in the priest's office.

בַּמִּשְׁכָּן וּמִנָּה מִבְּרָא
לְפָרוּכָתָא דְעַל סִדְרוֹתָא
יִסְדֵּר יְתִיה אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי
מִרְמָשָׁא עַד צִפְרָא קָדָם יי
קִים עַלְם לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

וְאַתָּה קָרֵב אֵלַיךְ אֶת־אֶהְרֹן
אָחִיךָ וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹתִי אֶהְרֹן נָדָב
וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי
אֶהְרֹן:

וְתַעֲבִיד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אָחִיךָ לִיקָר
וּלְתִשְׁבָּחָא:

וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי
לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה
וַעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁ
לְכַהֲנוֹתִי:

וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי דִיעְבָּדוֹן
וּחֹשֶׁן וְאַפֻּדָּא וּמִעִילָא
וּכְתוּנָתוֹן מִרְמָצָן מְצַנְפָּן
וְהַמְנִינִין וַיַּעֲבִדוּן לְבוּשֵׁי
קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אָחִיךָ
וּלְבְנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא קָדָםִי:

בַּאֲהֵל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת
אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אִתּוֹ
אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר
לִפְנֵי יְהוָה חֹקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

וְאַתָּה תִּקְרַב אֵלַיךְ אֶת־אֶהְרֹן
אָחִיךָ וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹתִי אֶהְרֹן נָדָב
וְאַבִּיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי
אֶהְרֹן:

וַעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן
אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־
לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חֲכָמָה
וַעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁ
לְכַהֲנוֹתִי:

וְאֵלֶּה תְּבַגְדִּים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן
וְאַפֻּד וּמִעִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבָּץ
מְצַנְפֶּת וְאַבְגָּט וַעֲשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אָחִיךָ וּלְבְנָיו לְכַהֲנוֹתִי:
לִי:

(21) מערב עד בוקר. מן לה מדה שמהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיערו חכמים חזי לוג ללילי טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין צנך כלום:

(1) ואתה הקרב אליך. לאחר שמגמור מלאכת המשכן:

(3) לקדשו לכהנו לִי. לקדשו להכניסו צהונה על ידי הצגדים, שיהא כהן לִי, ולשון כהונה שירות הוא, שנטריא"ה בלע"ז (4) חושן. מכשיט כנגד הלז: ואפוד. לא שמעתי (שהוא לבוש) ולא מלאתי צברייתא פירוש תצניתו, ולזי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גז איש, כמין סינר שקורין פורצ"ינט שחוגרות השָׁרוֹת כשוככות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר וְדוֹד חָגוֹר אֶפֻּדָּא (שמואל"ב, יד), למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לצדה, שהרי נאמר וַיִּשֶׁן עָלָיו אֶת הָאֶפֻּד (ויקרא ח, י) ואחר כך וַיַּחַדְר אֹתוֹ צִמְצָם הָאֶפֻּד (שם), ותרגס אונקלוס צִמְצָם אֶפֻּדָּא, למדנו שהחשך הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לצדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לצד, והכתפות שם לצד, והחשך שם לצד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאפודו ומקטנו צו, כמו שנאמר ויאפד לו צו (שם), והחשך הוא חגור שלמעלה הימנו, והכתפות קצוות צו. ועוד אומר לי לזי, שיש ראהי שהוא מין לבוש, שתרגס יונתן ודוד חגור אפוד צד, פִּרְדוּט דְּצוֹץ, ותרגס כמו כן מעילין, פִּרְדוּטִין, צמעה

5	וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־ הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (פ)	וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־ הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (פ)
6	וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וּבִיץ שְׂזִיר עוֹבֵד אוֹמֵן:	וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וּבִיץ שְׂזִיר עוֹבֵד אוֹמֵן:
7	שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֹבֶרֶת יִהְיֶה־לָּהּ עַל תְּרִין סִטְרוֹתֶיהָ וְיִתְלַפֵּף:	שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֹבֶרֶת יִהְיֶה־לָּהּ עַל תְּרִין סִטְרוֹתֶיהָ וְיִתְלַפֵּף:

תמר אחות אבשלום, פי כן תלצטן צנות המלך הצחלות מעילים (שמואל ב יג, יח): ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתומה, אלא שהכתומה סמוך לצשרו, ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ. עשויין משצצות לנוי, והמשצצות הם כמין גומות העשויות צחכטיי זהב למוסז קביעת אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד מִסְצָצוֹת זָהָב, ובלע"ז קוראין אותו קשטוני"ש מצנפת. כמין כיפת כובע שקורין קופי"א, שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות, ומתרגמין כוֹפָעִין (עיין יומא כה.): ואבנט. היא חגורה על הכתומה, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, וישן עליו את הקפתו ויִתְלַפֵּף אֵלָיו פֶּאֶצְנָטוֹ ויִלְבָּשׁ אֹתוֹ את המעיל וישן עליו את האפד: בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם:

(5) והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הצגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת, לעשות מהן את הצגדים: (6) ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות, הרי פירושן פרקים וישגה הקורא צטרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאזיליו, רחצו כמדת רוחצ גבו של אדם ויותר, ומגיע עד עקביו, והחשן מחובר בראשו על פני רחצו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחוברות בחשך, אחת לימין ואחת לשמאל, מאחורי הכהן לשני קצות רחצו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארוכות כדי שיעור לזקפן אלל נוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני הזהב קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשצצות נחוות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עצמות הזהב תחובות בשתי טבעות שצחשן בשני קצות רחצו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרות תקועים במשצצות לימין, וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשצצות שכתף שמאל, נמצא החשן תלוי במשצצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה, בראשו התחתון המחובר בחשך, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה, ומרכסן בפחיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשך האפוד, ולא יהא נד ונצל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזור. חמשה מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקין, וקולצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש חוטין של ארגמן, וכן בחולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטין כפול ששה וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שזור את כולם כאחד, נמצא חוטין כפול כ"ח, וכן מפורש במס' יומא (עב.). ולמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב) בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו', למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חושב. כבר פרשתי שהוא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עצריהם דומות זו לזו:

(7) שתי כתפות וגו'. הסינר מלמטה, וחשך האפוד היא החגורה, וצמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחוברות בחשך שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלת, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחצו של אפוד, שלא היה רחצו אלא כנגד גבו של כהן, וגבחו עד כנגד האזילים שקורין קודי"ש, שנאמר לא יִקְרְרוּ צִנִּיעַ (יחזקאל מד, יח), אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאזיליהם ולא למטה ממתיניהם, אלא כנגד אזיליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשך, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך מחברם:

<p>8 And the skilfully woven band, which is upon it, wherewith to gird it on, shall be like the work thereof and of the same piece: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.</p>	<p>וְחֹשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֶׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשֻׁר:</p>	<p>8 וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור:</p>
<p>9 And thou shalt take two onyx stones, and grave on them the names of the children of Israel:</p>	<p>וְתִסֵּב יֵת תְּרֵתִין אַבְנֵי בֹרֶקֶת וְתִגְלֹף עֲלֵיהֶן שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>9 ולקחת את שתי אבני־שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל:</p>
<p>10 six of their names on the one stone, and the names of the six that remain on the other stone, according to their birth.</p>	<p>שְׁשָׁה מִשְׁמֹתֵהוּ עַל אַבְנָא חֶדָּא וְיֵת שְׁמֹת שְׁשָׁה דְּאַשְׁתָּארוּ עַל אַבְנָא תְּנִיחָא כְּתוּלְדָתְהוֹן:</p>	<p>10 ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על־האבן השנית כתולדתם:</p>
<p>11 With the work of an engraver in stone, like the engravings of a signet, shalt thou engrave the two stones, according to the names of the children of Israel; thou shalt make them to be inclosed in settings of gold.</p>	<p>עוֹבֵד אוּמָן אֶבֶן טָבָא כְּתָב מִפְּרָשׁ בְּגִלְף דְּעִזְקָא תִּגְלֹף יֵת תְּרֵתִין אַבְנֵי עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁקַעַן מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב תַּעֲבִיד יִתְהוֹן:</p>	<p>11 מעשה חרש אבן פתוחי חתם תפתח את־שתי האבנים על־שמות בני ישראל מסבת משבצות זהב תעשה אתם:</p>
<p>12 And thou shalt put the two stones upon the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel; and Aaron shall bear their names before the LORD upon his two shoulders for a memorial.</p>	<p>וְתִשִּׂי יֵת תְּרֵתִין אַבְנֵי עַל כְּתָפֵי אֵיפֻדָּא אַבְנֵי דְּיוֹכְרָנָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוּל אֶהְרֹן יֵת שְׁמֹתֵהוֹן קֳדָם יי עַל תְּרִין כְּתֻפּוֹהֵי לְדְיוֹכְרָנָא:</p>	<p>12 ושמת את־שתי האבנים על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את־שמותם לפני יהוה על־שתי כתפיו לזכרון: (ס)</p>
<p>13 And thou shalt make settings of gold;</p>	<p>וְתַעֲבִיד מְרֻמָּצֵן דְּדָהָב:</p>	<p>13 ועשית משבצות זהב:</p>

(8) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו, הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקסטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת המינים: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לצד ויחברנו:

(10) כתולדותם. כסדר שנולדו, ראובן שמעון לוי יהודה דן ונפתלי, על האחת, ועל השניה, גד אשר יששכר זבולן יוסף, ובנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדותו, כ"ה אותיות בכל אחת ואחת:

(11) מעשה חרש אבן. מעשה אומן של אבנים. חרש זה, דבוק הוא למיצה של אחרייו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן חרש עזים נטה קו (ישעיה מד, יג), חרש של עזים. וכן חרש צרףל מעצד (שם יז), כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חותם. כמרגומו פתח מפרש בגלף דעקא, חרוזות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב ניכר ומפורש: על שמות. כמו בשמות: מסבות משבצות. מוקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן זוהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשבצות, נמלאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכחפות האפוד:

(12) ליכרון. שיהא רואה הקצ"ה את השבטים כתובים לפניו, ויזכור נדקתם:

(13) ועשית משבצות. מיעוט משבצות שמים, ולא פירש לך עתה בפרשה זו אלא מקלת לרכן, ובפרשת החשן גומר לך פירושן:

14	and two chains of pure gold; of plaited thread shalt thou make them, of wreathen work; and thou shalt put the wreathen chains on the settings.	וְשֵׁתֵי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבֵּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֲבֹת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל־הַמְּשַׁבָּצֹת: (ס)	וְתַרְתִּין תַּכְּתִּין דְּדָהָב דְּכִי מִתְחָמֵן תַּעֲבִיד יִתְּהוֹן עוֹבֵד גְּדִילוֹ וְתַתִּין יֵת תַּכְּתִּיא גְּדִילָתָא עַל מְרַמְצָתָא:
15	And thou shalt make a breastplate of judgment, the work of the skilful workman; like the work of the ephod thou shalt make it: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, shalt thou make it.	וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:	וְתַעֲבִיד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבֵד אוֹמֵן כַּעֲבֵד אֵיפֻדָא תַּעֲבִידֵיהּ דְּהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְע זָהָרִי וְבוּץ שְׁזִיר תַּעֲבִיד יִתִּיהּ:
16	Four-square it shall be and double: a span shall be the length thereof, and a span the breadth thereof.	רְבוע יִהְיֶה כְּפֹל זֶרֶת אָרְפוֹ וְזֶרֶת רָחְבוֹ:	מְרֻבַּע יְהִי עִיר זֶרֶתָא אוֹרְכֶיהּ וְזֶרֶתָא פוֹתֵינֶיהּ:
17	And thou shalt set in it settings of stones, four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd shall be the first row;	וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אַרְבַּעַה טוֹרִים אֶבֶן טוֹר אָדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד:	וְתַשְׁלִים בֵּיהּ אֲשֵׁלֻמוֹת אֶבֶן אַרְבַּעַה סְדְרִין דְּאֶבֶן טָבָא סְדְרָא קְדָמָא סְמָקָן יִרְקָן וּבִרְקָן סְדְרָא חַד:
18	and the second row a carbuncle, a sapphire, and an emerald;	וְהַטּוֹר הַשְּׁנִי נֶפֶד סַפִּיר וַיְהִלִּם:	וְסְדְרָא תַנְיָנָא אֲזַמְרָגְדִין שְׁבִזִין וְסַבְרָלוֹם:
19	and the third row a jacinth, an agate, and an amethyst;	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה:	וְסְדְרָא תְּלִיתָא קַנְבִירִי טָרְקִיא וְשִׁין עֵלָא:
20	and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹהַם וַיִּשְׁפָּה מְשַׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם:	וְסְדְרָא רַבִּיעָאָה כְּרוֹם יָמָא וּבִירְלָא וּפְנִיתִירִי מְרַמְצָן בְּדָהָב יִהְיוּ בְּאֲשֵׁלֻמוֹתֵיהוֹן:

(14) שרשרות זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גזול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לצורות, אלא כאותן שעושין לעדֶסְקָאוֹת שקורין אינשינשייר"ש (רוכפאס) (צִיָּה כב:): ונתתה את שרשרות. של עצמות העשויות מעשה עצות על משצות הללו. ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן של שרשרות ולא צוואת קביעותן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עמיד, כי בפרשת החשן חוזר ומזוהו על עשייתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת כורך המשצות שזוה לעשות עס האפוד, וכתב לך זאת, לומר לך המשצות הללו יזקקו לך, לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנס על המשצות הללו:

(15) חושן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמזכר דבריו והצטחחו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז שהמשפט משמש ג' לשונות, דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון, וזה משמש לשון זיכור דברים, שמפרש ומזכר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(16) זרת ארכו וזרת רחבו. כפול, ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר וְהָיוּ עַל לִבְךָ, תלוי בכחפות האפוד הצאות מאחוריו על כתפיו, ונקבלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי צדו בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

(17) ומלאת בו. על שם שהאזנים ממלאות גומות המשצות המתוקנות להן, קורא אותן בלשון מלואים:

(20) משבצים זהב. יהיו הטורים צמלואותם, מוקפים משצות זהב צעומק שיעור שיתמלא בעוצי האבן, זהו לשון צמלואותם, כשיעור מלוי עציין של אזנים יהיה עומק המשצות, לא פחות ולא יותר:

21	And the stones shall be according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names; like the engravings of a signet, every one according to his name, they shall be for the twelve tribes.	וְהָאֲבִנִּים תְּהִיֶּינָהּ עַל-שְׁמֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל-שְׁמֹתָם בְּתוֹחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל-שֵׁמוֹ תְּהִיֶּינָהּ לְשֵׁנֵי עֹשֶׁר שִׁבְטִים: וְאֲבִנָּא יִהְיוּן עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵמָא עֲשָׂרֵי עַל שְׁמֹתָהוֹן כְּתָב מִפְּרָשׁ כְּגִלְגָּל דְּעֻזְקָא גְבַר עַל שְׁמִיָּהּ יִהְיוּן לְתַרֵּי עֹשֶׁר שִׁבְטִין:	21
22	And thou shalt make upon the breastplate plaited chains of wreathen work of pure gold.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּכִין מִתְחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילֵי דְדָהָב דְּכִי:	22
23	And thou shalt make upon the breastplate two rings of gold, and shalt put the two rings on the two ends of the breastplate.	וְעָשִׂיתָ עַל-הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתַעֲבִיד עַל חוֹשְׁנָא תְּרֵתִין עֻזְקוֹן דְּדָהָב וְתֵתִין יֵת תְּרֵתִין עֻזְקָתָא עַל תְּרִין סְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	23
24	And thou shalt put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וְנָתַתָּה אֶת-שְׁתֵּי עֲבֹתֵת הַזָּהָב עַל-שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל-קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתֵתִין יֵת תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּדָהָב עַל תְּרֵתִין עֻזְקָתָא בְּסְטָרֵי חוֹשְׁנָא:	24
25	And the other two ends of the two wreathen chains thou shalt put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תֵּתֵן עַל-שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצוֹת וְנָתַתָּה עַל-כַּתְּפוֹת הָאֶפֶד אֶל-מֹל פָּנָיו: וְיֵת תְּרֵתִין גְּדִילֵן דְּעַל תְּרִין סְטָרוֹהֵי תֵתִין עַל תְּרֵתִין מְרַמְצָתָא וְתֵתִין עַל כַּתְּפֵי אֶפֶדָא לְקַבִּיל אִפּוּהֵי:	25

(21) אִישׁ עַל שְׁמוֹ. כסדר מולדותם מדר האזנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:
(22) עַל הַחוּשׁוֹן. בשביל החשן, לקצעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן, המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשצות, ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהר"ש יתירה, כמו מ"ם שצטלסוס, ומ"ם שצריקס, ואיני רואה אה דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגזלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגזול החשן, וכל גזול לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז מעשה עבות. מעשה קליעה:
(23) עַל הַחוּשׁוֹן. לצורך החושן, כדי לקצעם זו. ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נחונים זו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא, ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף בשרשרות צריך אהא לפתור כן: עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחוּשׁוֹן. לשתי פאות שכנגד האורח לימנית ולשמאלית הצאים מול כתפות האפוד:
(24) וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹתוֹת הַזָּהָב. הן הן שרשרות גזלות הכתובות למעלה, ולא פירש מקום קצוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תומך אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו:
(25) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת. של שתי העצמות, צ' ראשיהם של כל אחת ואחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פירש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העצמות התחזקות בטבעות החשן לימין ולשמאל אצל האורח, שני ראשי שרשרות הימנית תוקע במשצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשצות על כתפות האפוד, אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי, ועדיין שפת החשן התחמנה הולכת וצאה, ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה, לכך הוצרך עוד צ' טבעות לתחיתו, כמו שמפרש והולך: אֶל מֹל פָּנָיו. של אפוד, שלא יתן המשצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

26	<p>And thou shalt make two rings of gold, and thou shalt put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which is toward the side of the ephod inward.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֵבֶר הָאֶפֶד (בספרי ספרד ואשכנז האפוד) בִּיתָהּ:</p>	26
27	<p>And thou shalt make two rings of gold, and shalt put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forefront thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֶפֶד מִלְמַטָּה מִמּוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחִבְרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֶפֶד:</p>	27
28	<p>And they shall bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it may be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate be not loosed from the ephod.</p>	<p>וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעָתוֹ אֶל-טַבָּעַת הָאֶפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד:</p>	28
29	<p>And Aaron shall bear the names of the children of Israel in the breastplate of judgment upon his heart, when he goeth in unto the holy place, for a memorial before the LORD continually. .</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶהָרֹן אֶת-שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל-לִבּוֹ בְּבָאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לְזִכְרוֹן לִפְנֵי-יְהוָה תָּמִיד:</p>	29

(26) על שני קצות החושן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה. הרי לך שני סימנים, האחד שיתנס בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לזואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן, שלא יקבעם בעצב החושן שכלפי החוץ, אלא בעצב שכלפי פנים, שנאמר ביתה, ואותו העצב הוא לזד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן, ונקפל הסיגר לפני הכהן על מתניו, וקצת כריסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכנין עליו:

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשצנות נחונות בראשי כתפות האפוד העליונים, הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות נזה ליתן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד, והוא שנאמר לעומת מחברתו, סמוך למקום חצורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעומת החגורה, ואלו נחונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונתן פתיל תכלת באותן הטבעות וצטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על כריסו, ונמצא מיושב על המעיל יפה: מומול פניו. בעצב החילון:

(28) וירכסו. לשון חצור, וכן מְרַכְסֵי אֵישׁ (תהלים לא, כא), חצורי חצרי רשעים. וכן וְהָרְכָסִים לְקַעָה (ישעיה מ, ד), הרים הסמוכים זה לזה, שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא ייח. לשון ניתוק, ולשון ערבי הוא כדצרי דונש בן לזרט:

30 And thou shalt put in the breastplate of judgment the Urim and the Thummim; and they shall be upon Aaron's heart, when he goeth in before the LORD; and Aaron shall bear the judgment of the children of Israel upon his heart before the LORD continually.

וְנָתַתָּ אֶל-חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת-
הָאוּרִים וְאֶת-הַתֻּמִּיִּם וְהָיוּ עַל-
לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה
וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת-מִשְׁפַּט בְּנֵי-
יִשְׂרָאֵל עַל-לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד: (ס)

31 And thou shalt make the robe of the ephod all of blue.

וַעֲשִׂיתָ אֶת-מְעִיל הָאֶפֹּד כָּלִיל
תְּכֵלֶת:
וְתַעֲבִיד יָת מְעִיל אֵיפֹדָא
גָּמִיר תְּכֵלֶת:

32 And it shall have a hole for the head in the midst thereof; it shall have a binding of woven work round about the hole of it, as it were the hole of a coat of mail that it be not rent.

וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שִׁפְּהָ
וְהָיָה לְפָיו סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג
כַּפִּי תַּחְרָא יִהְיֶה-לּוֹ לֹא יִקְרַע:
וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכּוֹ שִׁפְּהָ
וְהָיָה לְפָיו סָבִיב מַעֲשֶׂה אֲרָג
עוֹבֵד מַחִי כְּפֹם שָׂרִין יִהְיֶה
לִיה דָּלָא יִתְבָּזֵעַ:

33 And upon the skirts of it thou shalt make pomegranates of blue, and of purple, and of scarlet, round about the skirts thereof; and bells of gold between them round about:

וַעֲשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיֵי רִמּוֹן
וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל-שׁוּלְיֵי
סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם
סָבִיב:
וַעֲשִׂיתָ עַל-שׁוּלְיֵי רִמּוֹן תְּכֵלֶת
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב
עַל שְׂפֹלֵהוּ סָחֹר וְזָגִין
דְּדָהָב בֵּינֵיהֶן סָחֹר סָחֹר:

34 a golden bell and a pomegranate, a golden bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about.

וְזָגָא דְּדָהָבָא וְרִמּוֹנָא זָגָא
דְּדָהָבָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׂפֹלֵי
מְעִילָא סָחֹר סָחֹר:
פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב
וְרִמּוֹן עַל-שׁוּלְיֵי הַמְעִיל סָבִיב:

35 And it shall be upon Aaron to minister; and the sound thereof shall be heard when he goeth in unto the holy place before the LORD, and when he cometh out, that he die not.

וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע
קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי
יְהוָה וּבִצְאוֹתָיו וְלֹא יָמוּת: (ס)
וְהָיָה עַל-אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע
קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי
יְהוָה וּבִצְאוֹתָיו וְלֹא יָמוּת:

(30) האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו צמח כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דצרי ומתמם את דצרי (יומא עג:). ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה צמח, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר וְשָׁאֵל לוֹ צִמְשֵׁפֶט האורים (במדבר כז, כא): את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי המדרש אגדה, שהחשן מכפר על מעוטי הדין נקרא משפט, על שם סליחת המשפט:

(31) את מעיל האפוד. שאפוד ניתן עליו לחגורה: כליל תכלת. כולו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:
(32) והיה פי ראשו. פי המעיל בגזנהו, הוא פתיחת בית האור: בתוכו. כתרומתו כפיל לגויה, כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפלתו, והיה מעשה אורג ולא צמחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכו: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין צמחטה, וכן לא יצא החשן, וכן לא יסרו ממנו (שמות כה, טו), הנאמר בצדי הארון:

(33) רמוני. עגולים וחלולים היו, כמין רמונים העשויים בצנח תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענבלין צמחוס:

בתוכם סביב. ציניהם סביב, צין שני רמונים פעמון אחד, דבור ותלוי בשולי המעיל:
(34) פעמון זהב ורמון וגר. פעמון זהב ורמון אללו:

36	And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.	וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִיחָתָּהּ עָלָיו פִּתְיוֹתַי חֹתָם קָדֵשׁ לַיהוָה: וְתַעֲבִיד צִיצָא דְדָהָב דְּכִי וְתִגְלוֹף עֲלוּהִי כְתָב מִפָּרֶשׁ קָדֵשׁ לִי:	36
37	And thou shalt put it on a thread of blue, and it shall be upon the mitre; upon the forefront of the mitre it shall be.	וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-פִּתְיֵל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-מֹול פְּנֵי-הַמִּצְנֶפֶת יְהוָה:	37
38	And it shall be upon Aaron's forehead, and Aaron shall bear the iniquity committed in the holy things, which the children of Israel shall hallow, even in all their holy gifts; and it shall be always upon his forehead, that they may be accepted before the LORD.	וְהָיָה עַל-מִצְחָ אֶהְרֹן וְנָשָׂא אֶהְרֹן אֶת-עֲוֹן הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל-מִתְּנָת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל-מִצְחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:	38
39	And thou shalt weave the tunic in chequer work of fine linen, and thou shalt make a mitre of fine linen, and thou shalt make a girdle, the work of the weaver in colours.	וְשִׁבְצָתָּ הַכֹּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רָקֵם:	39
40	And for Aaron's sons thou shalt make tunics, and thou shalt make for them girdles, and head-tires shalt thou make for them, for splendour and for beauty.	וּלְבָנֵי אֶהְרֹן תַּעֲשֶׂה כֹתֶנֶת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וּלְבָנֵי אֶהְרֹן תַּעֲבִיד וְתַעֲבִיד לָהֶן הַמִּינִין וְקִוְבָּעִין תַּעֲבִיד לָהֶן לִיקָר וּלְתִשְׁבָּחָהּ:	40

(35) ולא ימות. מכלל לאו אחת שומע הן, אם יהיו לו לא יחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הצגים הללו, חייב מיתה בידי שמים:

(36) ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב צ' אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן (סוכה ה:):
(37) על פתיל תכלת. וצמקום אחר הוא אומר, ויפגנו עליו פתיל תכלת (שמות לט, לא), ועוד, כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן, וצמקום קדשים שנינו (וצחים יט:), שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש, ואינה עמוקה להכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ למטה, והפתילים היו צנקצים, ותלויין בו צשני ראשים וצמאמעו, ששה בג' מקומות הללו, פתיל מלמעלה אחד מצחוץ ואחד מצפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שצראשו קשור עם ראשי השנים, והולך על פני רוחב הראש מלמעלה, נמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקיימו כל המקראות, פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, ופתיל על המצנפת מלמעלה:

(38) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זז מממשעו, אהרן נושא את המשא של עון, נמצא מסולק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרצו צטומאה, כמו ששנינו (מנחות כה:), אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול הרי כבר נאמר לא ירצה, ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא צשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפילו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד בצורתה שעה, ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שממשעו צו צעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

(39) ושבצת. עשה אותם משצצות משצצות, וכולם של שש:

(40) ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה צגדים הללו ולא יותר, כתונת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתוצים

<p>And thou shalt put them upon Aaron thy brother, and upon his sons with him; and shalt anoint them, and consecrate them, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשַּׁחֲתָ אֹתָם וּמָלַאתָ אֹתֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁמְשׁוּן קִדְמִי:</p>	<p>וְהִלַּבַשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשַּׁחֲתָ אֹתָם וּמָלַאתָ אֹתֵיהֶם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וַיִּשְׁמְשׁוּן קִדְמִי:</p>
<p>And thou shalt make them linen breeches to cover the flesh of their nakedness; from the loins even unto the thighs they shall reach.</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמֵּתְנֵי וְעַד־יִרְכָּם יִהְיוּ:</p>	<p>וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמֵּתְנֵי וְעַד־יִרְכָּם יִהְיוּ:</p>
<p>And they shall be upon Aaron, and upon his sons, when they go in unto the tent of meeting, or when they come near unto the altar to minister in the holy place; that they bear not iniquity, and die; it shall be a statute for ever unto him and unto his seed after him.</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־חֲמֻזְבַּח לְשֶׁרֶת בְּקִדָּשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>	<p>וְהָיוּ עַל־אֶהֱרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל־חֲמֻזְבַּח לְשֶׁרֶת בְּקִדָּשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹון וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו: (ס)</p>
<p>And this is the thing that thou shalt do unto them to hallow them, to minister unto Me in the priest's office: take one young bullock and two rams without blemish,</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדָּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לִקַּח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>	<p>וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדָּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לִקַּח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילָם שְׁנַיִם תְּמִימִם:</p>
<p>and unleavened bread, and cakes unleavened mingled with oil, and wafers unleavened spread with oil; of fine wheaten flour shalt thou make them.</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצָּת בָּלִילֹת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>	<p>וּלְחֶם מִצּוֹת וְחֻלֹּת מִצָּת בָּלִילֹת בִּשְׁמֵן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֶלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:</p>

למטה צפרשה:

(41) והלבשת אותם את אהרן. אותם האמורין צאהרן, חשן, ואפוד, ומעיל, וכמונת תשצן, מזנפת, ואזננו, וזין, ומכנסים, הכמוצים למטה צולס: ואת בניו אתו. אותם הכמוצים צהס: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו צשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידיס לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק צו מאותו יום והלאה, ובלשון לע"ז, כשממנין אדם על פקודת דבר, נותן השליט צידו צית יד של עור שקורין גוואג"טו, ועל ידו הוא מחזיקו צדבר, וקורין לאותו מסירה וויר"סטי, והוא מלוי ידיס:

(42) ועשה להם. לאהרן ולצניו: מכנסי בד. הרי ח' צגדיס לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט:

(43) והיו על אהרן. כל הצגדיס האלה, על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורין צהס: בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחוסר צגדיס, צמיטה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזירה מיד ולדורות לעכצו:

(1) לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיחה ואחת של לקיחה, ולהן פתרון אחד: פה אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פה:

(2) ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין, רצוכה, וחלות, ורקיקין. לחם מצות היא הקרויה למטה צענין חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן צרצוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין צאים עשר עשר חלות (מנחות עו.): בשמן. כשהן קמח, יזקן צהן שמן וצוללן (שם עה.): משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית שהיא עשויה כנו"ן

3	And thou shalt put them into one basket, and bring them in the basket, with the bullock and the two rams.	וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל-סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בְּסֵל וְאֶת-הַפָּר וְאֶת שְׁנֵי הָאֵילִם:	3
4	And Aaron and his sons thou shalt bring unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחִצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:	4
5	And thou shalt take the garments, and put upon Aaron the tunic, and the robe of the ephod, and the breastplate, and gird him with the skilfully woven band of the ephod.	וְלָקַחְתָּ אֶת-הַבְּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת-הַכֹּהֲנֶת וְאֶת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת-הָאֵפֹד וְאֶת-הַחֹשֶׁן וְאֶפְדָּתָה לוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֵפֹד:	5
6	And thou shalt set the mitre upon his head, and put the holy crown upon the mitre.	וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל-רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת-נֹזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל-הַמִּצְנֶפֶת:	6
7	Then shalt thou take the anointing oil, and pour it upon his head, and anoint him.	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל-רֹאשׁוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ:	7
8	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם כֹּהֲנֹת:	8
9	And thou shalt gird them with girdles, Aaron and his sons, and bind head-tires on them; and they shall have the priesthood by a perpetual statute; and thou shalt consecrate Aaron and his sons.	וְחִגַּרְתָּ אוֹתָם אֲבָנֹט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיָּתָה לָהֶם כֹּהֲנָה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֹּאֶת יַד-אַהֲרֹן וְיַד-בָּנָיו:	9
10	And thou shalt bring the bullock before the tent of meeting; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the bullock.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת-הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמָךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת- יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הַפָּר:	10

שלנו (שס):

(3) והקרבת אותם. אל חצר המשכן ציוס הקמתו:

(4) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(5) ואפדת. קשט ומקן החגורה והסיני סביבותיו:

(6) נזר הקדש. זה הניץ: על המצנפת. כמו שפירשתי למעלה, על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שבראשו הקשורין

שלשמן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

(7) ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כ"ף יונית, נותן שמן על ראשו, וצין ריסי עיניו, ומחצרן בצלצעו:

(9) והיתה להם. מלוי ידים זה לכהונת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. צמלוי ופקודת

הכהונה:

11	And thou shalt kill the bullock before the LORD, at the door of the tent of meeting.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְתָפֹס יָת תּוֹרָא קֶדֶם יְיָ בַּתֶּרֶע מִשְׁכַּן זִמְנָא:	11	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה וְתָפֹס יָת תּוֹרָא קֶדֶם יְיָ בַּתֶּרֶע פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
12	And thou shalt take of the blood of the bullock, and put it upon the horns of the altar with thy finger; and thou shalt pour out all the remaining blood at the base of the altar.	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבְּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ:	12	וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבְּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ:
13	And thou shalt take all the fat that covereth the inwards, and the lobe above the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and make them smoke upon the altar.	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב וְהַמְכֶסֶה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַקְּלָיִת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:	13	וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב וְהַמְכֶסֶה אֶת־הַקֶּבֶד וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַקְּלָיִת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
14	But the flesh of the bullock, and its skin, and its dung, shalt thou burn with fire without the camp; it is a sin-offering.	וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פֶּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:	14	וְאֶת־בָּשָׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרוֹ וְאֶת־פֶּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חֲטָאת הוּא:
15	Thou shalt also take the one ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.	וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:	15	וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
16	And thou shalt slay the ram, and thou shalt take its blood, and dash it round about against the altar.	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:	16	וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
17	And thou shalt cut the ram into its pieces, and wash its inwards, and its legs, and put them with its pieces, and with its head.	וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרִחְצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:	17	וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח לְנִתְחָיו וְרִחְצֵתָ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

- (11) פתח אהל מועד. צחור המשכן שלפני הפתח:
 (12) על קרנות. למעלה, בקרנות ממש (זבחים נג). ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ (מדות פ"ג מ"א):
 (13) החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א: ואת היתרת. הוא טרפסא קבדא שקורין איצר"ש (ראטהפלייש): על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה (ת"כ, ד):
 (14) תשרף באש. לא מצינו חטאת חינוה נשרפת אלא זו:
 (16) וזרקת. בכלי, אומו צמורק וזורק כנגד הקרן, כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרצן טעון מתנה צאצב אלא חטאת בלבד, אצל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצב, שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש, אלא עומד צאצב וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נג), שאין סביב אלא צ' מתנות שהן ארבע, האחת בקרן זוית ז, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך, נמצא הדם נתון צד' רוחות סביב, לכך קרוי סביב:
 (17) על נתחיו. עם נתחיו, וסף על שאר הנחמים:

<p>18 And thou shalt make the whole ram smoke upon the altar; it is a burnt-offering unto the LORD; it is a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵילִי וְתָסִיךְ יָת כָּל דִּכְרָא לְמִדְבָּחָא עֲלֵתָא הוּא קָדָם יי לְאַתְקַבְּלָא בְּרִיעוּת קוֹרְבָנָא קָדָם יי הוּא:</p>	<p>18 וְהִקְטַרְתָּ אֶת-כָּל-הָאֵילִי וְתָסִיךְ יָת כָּל דִּכְרָא לְמִדְבָּחָא עֲלֵתָא הוּא קָדָם יי לְאַתְקַבְּלָא בְּרִיעוּת קוֹרְבָנָא קָדָם יי הוּא:</p>
<p>19 And thou shalt take the other ram; and Aaron and his sons shall lay their hands upon the head of the ram.</p>	<p>וְתִסַּב יָת דִּכְרָא תַנְיָנָא וְיִסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבְנָוָהּ יָת יְדֵיהֶן עַל רִישׁ דִּכְרָא:</p>	<p>וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל- רֹאשׁ הָאֵיל:</p>
<p>20 Then shalt thou kill the ram, and take of its blood, and put it upon the tip of the right ear of Aaron, and upon the tip of the right ear of his sons, and upon the thumb of their right hand, and upon the great toe of their right foot, and dash the blood against the altar round about.</p>	<p>וְתִסַּב יָת דִּכְרָא וְתִסַּב מִדְמִיָּה וְתַתִּין עַל רוּם אוֹדְנָא דְּאַהֲרֹן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנָוָהּ דִּימִינָא וְעַל אֲלִיָּין יְדֵיהֶן דִּימִינָא וְעַל אֲלִיָּין רַגְלָהֶן דִּימִינָא וְתִזְרוֹק יָת דָּמָא עַל מִדְבָּחָא סָחוּר סָחוּר:</p>	<p>20 וְשַׁחֲטָה אֶת-הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדְמֹו וְנָתַתָּה עַל-תִּנּוּךְ אָזְן אַהֲרֹן וְעַל-תִּנּוּךְ אָזְן בְּנָיו הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל-בֶּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:</p>
<p>21 And thou shalt take of the blood that is upon the altar, and of the anointing oil, and sprinkle it upon Aaron, and upon his garments, and upon his sons, and upon the garments of his sons with him; and he and his garments shall be hallowed, and his sons and his sons' garments with him.</p>	<p>וְתִסַּב מִן דָּמָא דְעַל מִדְבָּחָא וּמִמִּשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְתִדִּי עַל אַהֲרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹתָי וְעַל בְּנָוָהּ וְעַל לְבוּשֵׁי בְנָוָהּ עִמִּיהּ וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹתָי וּבְנָוָהּ וּלְבוּשֵׁי בְנָוָהּ עִמִּיהּ:</p>	<p>21 וְלָקַחְתָּ מִן-הַדָּם אֲשֶׁר עַל- הַמִּזְבֵּחַ וּמִמִּשְׁחַן הַמִּשְׁחָה וְהִזִּיתָ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בְּגָדָיו וְעַל-בְּנָיו וְעַל-בְּגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנָיו וּבְגָדֵי בְנָיו אֹתוֹ:</p>
<p>22 Also thou shalt take of the ram the fat, and the fat tail, and the fat that covereth the inwards, and the lobe of the liver, and the two kidneys, and the fat that is upon them, and the right thigh; for it is a ram of consecration;</p>	<p>וְתִסַּב מִן דִּכְרָא תִרְבָּא וְאַלְיָתָא וְיָת תִּרְבָּא דְחָפִי יָת גֹּזָא וְיָת חֲצֵר פִּכְבָּדָא וְיָת תִּרְתִּין כּוֹלִין וְיָת תִּרְבָּא דְּעֻלְיָהֶן וְיָת שְׂקָא דִימִינָא אַרִי דְכַר קוֹרְבָנָא הוּא:</p>	<p>22 וְלָקַחְתָּ מִן-הָאֵיל הַחֹלֵב וְהָאֲלִיָּה וְאֶת-הַחֲלֵב הַמְכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַפֶּכֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיִת וְאֶת-הַחֲלֵב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמָיִן כִּי אֵיל מִלְאִים הוּא:</p>

(18) ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:
(20) תנוך. הוא הסחוס (ת"כ מילואים כ"א), גדר האמצעי שצמוח האוזן, שקורין טנדרוס: בהן ידם. הגודל, וצפרק האמצעי:

(22) החלב. זה חלב הדקים או הקיצה (כולין מט:). והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בזיקרא (ג, ט) שנאמר
לַעֲמֵת הָעֵצָה יִסְרְקָהּ, מקום שהכליות יועות, וצאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריצה אלא צבצב וכבשה ואיל, אבל
שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצאנו הקטרה בשוק הימין עס האמורים, אלא זו בלבד: כי איל מלואים
הוא. שלמים לשון שלמות, שהשולש בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעוזד העבודה, ולבעלים
לכך אני מזכירי החזה, להיות לו לעוזד העבודה למנה, וזה משה ששימש צמלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו, שהם בעלים,
כמפורש בענין:

23	and one loaf of bread, and one cake of oiled bread, and one wafer, out of the basket of unleavened bread that is before the LORD.	וּכְפָר לֶחֶם אֶחָת וְחֻלֶּת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּלְּ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וּפָתָא דְלֶחִים חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְלֶחִים מִשַּׁח חֲדָא וְאַסְפּוּג חֲדָ מִסְלָא דְפִטְרִינָא דְקִדְּם יי:	23 וּכְפָר לֶחֶם אֶחָת וְחֻלֶּת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִקִּיק אֶחָד מִסַּלְּ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:
24	And thou shalt put the whole upon the hands of Aaron, and upon the hands of his sons; and shalt wave them for a wave-offering before the LORD.	וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וְתָשׁוּי כּוֹלָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן וְעַל יְדֵי בְנוֹהֵי וְתָרִים יִתְּהוּן אֲרָמָא קִדְּם יי:	24 וְשַׁמֶּת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
25	And thou shalt take them from their hands, and make them smoke on the altar upon the burnt-offering, for a sweet savour before the LORD; it is an offering made by fire unto the LORD.	וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֻחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה: וְתִסַּב יִתְּהוּן מִיָּדָהוּן וְתִסִּיק לְמִדְבַּחָא עַל לְאִתְקַבְּלָא פִרְעוּא קִדְּם יי קוֹרְבָנָא הוּא קִדְּם יי:	25 וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֻחַ לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁה הוּא לִיהוָה:
26	And thou shalt take the breast of Aaron's ram of consecration, and wave it for a wave-offering before the LORD; and it shall be thy portion.	וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה: וְתִסַּב יִתְּ חֲדָיָא מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָא דְלֹאֲהֲרֹן וְתָרִים יִתִּיָּה אֲרָמָא קִדְּם יי וְיִהִי לָךְ לְחֶלֶק:	26 וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לָךְ לְמִנְחָה:
27	And thou shalt sanctify the breast of the wave-offering, and the thigh of the heave-offering, which is waved, and which is heaved up, of the ram of consecration, even of that which is Aaron's, and of that which is his sons'.	וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וְתִקְדִּישׁ יִתְּ חֲדָיָא דְאַרְמוּתָא וְיִתְּ שֶׁקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דְאַתְרָם וְדִאֲתַפְרֶשׁ מִדְּכַר קוֹרְבָנִיָא מִדְּלֹאֲהֲרֹן וּמִדְּלִבְנוֹהֵי:	27 וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:
28	And it shall be for Aaron and his sons as a due for ever from the children of Israel; for it is a heave-offering; and it shall be a heave-offering from the children of Israel of their sacrifices of peace-offerings, even their heave-offering unto the LORD.	וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תִרְוּמָה הוּא וְתִרְוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תִּרְוּמָתָם לִיהוָה: וְיִהִי לְאַהֲרֹן וּלְבְנוֹהֵי לְקִים עֹלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי אֲפָרָשׁוּתָא הוּא וְאֲפָרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנְכַּסֶּת קוֹדְשִׁיהוּן אֲפָרָשׁוּתָהוּן קִדְּם יי:	28 וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תִרְוּמָה הוּא וְתִרְוּמָה יְהִיָּה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם תִּרְוּמָתָם לִיהוָה:

(23) וכבר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרצוכה: ורקי. מן הרקיקין אחד, מעשר שזכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת, אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה בלבד:

(24) על כפי אהרן וגר והנפת. שניהם עסוקין בתנופה, הבעלים והכהן, הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעבדת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו, ומעבדת טללים רעים (מנחות סג):

(25) על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה. לשמו של מקום:

(27) וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגר. קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והבאה, וינטל"ר בלע"ז: הורם. לשון מעלה ומוריד:

29	And the holy garments of Aaron shall be for his sons after him, to be anointed in them, and to be consecrated in them.	וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמַלְאֵתָם אֶת־יָדָם:	וּלְבֹשֵׁי קֹדֶשׁ אֲלֹהֶיךָ יִהְיוּ לְבָנֶיךָ בְּתַרְוָתָם לְרִבְעָה בָּהֶן וּלְקַרְבָּא בָּהֶן יֵת קֹדֶשׁ בָּנֵהוּ:
30	Seven days shall the son that is priest in his stead put them on, even he who cometh into the tent of meeting to minister in the holy place.	שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׂם הַכֹּהֵן תַּחֲתֵיו מִבְּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:	שִׁבְעָא יוֹמִין יִלְבָּשְׁנוּן כֹּהֵנָא תַּחֲתוֹתָי מִבְּנֹתֵי דִי־עוֹל לְמִשְׁכָּן זְמָנָא לְשִׁמְשָׁא בַּקֹּדֶשׁ:
31	And thou shalt take the ram of consecration, and seethe its flesh in a holy place.	וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשְׁלֵת אֶת־בָּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ:	וְיֵת דְּכַר קֹדֶשׁ בְּנִיָּא תִּסַּב וּתְבַשִּׁיל יֵת בְּשָׂרֶיהָ בְּאַתֵּר קֹדֶשׁ:
32	And Aaron and his sons shall eat the flesh of the ram, and the bread that is in the basket, at the door of the tent of meeting.	וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בָּשָׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:	וְיִיכֹל אַהֲרֹן וּבְנֹתָי יֵת בָּשָׂר דְּכַרָּא וְיֵת לַחֲמָא דְּבִסְלָא בְּתַרְע מִשְׁכָּן זְמָנָא:
33	And they shall eat those things wherewith atonement was made, to consecrate and to sanctify them; but a stranger shall not eat thereof, because they are holy.	וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:	וְיִיכְלוּן יִתְהוּן דְּאַתְכַּפֵּר בָּהֶן לְקַרְבָּא יֵת קֹדֶשׁ בָּנֵהוּן לְקַדְּשָׁא יִתְהוּן וְחִילוּנֵי לֹא יִיכֹל אַרִי קֹדֶשׁ אֲנֹן:
34	And if aught of the flesh of the consecration, or of the bread, remain unto the morning, then thou shalt burn the remainder with fire; it shall not be eaten, because it is holy.	וְאִם־יֹתֵר מִבָּשָׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרֶפֶת אֶת־הַנּוֹתֵר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא:	וְאִם יִשְׁתַּאר מִבָּשָׂר קֹדֶשׁ בְּנִיָּא וּמִן לַחֲמָא עַד צִפְרָא וְתוֹקִיד יֵת דְּאַשְׁתַּאר בְּנוֹרָא לֹא יִתְאַכִּיל אַרִי קֹדֶשׁ הוּא:
35	And thus shalt thou do unto Aaron, and to his sons, according to all that I have commanded thee; seven days shalt thou consecrate them.	וַעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כֹּכָה כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:	וְתַעֲבִיד לְאַהֲרֹן וּלְבְנֹתָי כְּדִין כָּל דְּפִקְדֵיךָ יִתְךָ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרִיב קֹדֶשׁ בָּנֵהוּן:

- (28) לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לצעלים, ואת המזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. המזה ושוק הזה:
- (29) לבניו אחרייו. למי שצא בגדולה אחרייו: למשחה. להתגדל צה, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו לך נסתים למשקה (צמדצר יח, ט), אל תגעו במשיחי (מהלים קה, טו): ולמלא בהם את ידם. על ידי הצגדים הוא מתלבש צהונה גדולה:
- (30) שבעת ימים. לרופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מצניו תחתיו לכהונה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן להכנס לפני ולפנים ציוס הכפורים, וזה כהן גדול, שאין עבודת ציוס הכפורים כשרה אלא צו (יומא עג.). תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול צן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו (ת"כ, טו): הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראינו, כל לשון כהן, לשון פועל עוצד ממש, לפיכך ניגון קציר נמשך לפניו:
- (31) במקום קדש. צחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:
- (32) פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
- (33) ואכלו אותם. אהרן וצניו, לפי שהם צעליהם: אשר כפר בהם. להם כל זרות ותיעוב: למלא את ידם. צאיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזורה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

36	And every day shalt thou offer the bullock of sin-offering, beside the other offerings of atonement; and thou shalt do the purification upon the altar when thou makest atonement for it; and thou shalt anoint it, to sanctify it.	וּפָר חֲטָאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפָרִים וְחֲטָאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בַּכֶּפֶרֶךְ עָלָיו וּמִשַּׁחֲתָ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: וְתוֹרָא דְחֲטָאתָ תַעֲבִיד לַיּוֹמָא עַל כַּפּוּרְיָא וְתִדְבִי עַל מִדְבָּחָא בַכֶּפֶרוּתְךָ עַל־וְהִי וְתִרְבִּי יִתִּיהָ לְקַדְּשׁוּתֶיהָ:	36
37	Seven days thou shalt make atonement for the altar, and sanctify it; thus shall the altar be most holy; whatsoever toucheth the altar shall be holy.	שִׁבְעַת יָמִים תַּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: (ס) שִׁבְעָא יוֹמִין תַּכְפֹּר עַל מִדְבָּחָא וְתִקְדִּישׁ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁין כָּל דִּיקְרַב בְּמִדְבָּחָא יִתְקַדֵּשׁ:	37
38	Now this is that which thou shalt offer upon the altar: two lambs of the first year day by day continually.	וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כַּבָּשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: וְדִין דְּתַעֲבִיד עַל מִדְבָּחָא אֲמַרִין בְּנֵי שָׁנָא תָרִין לַיּוֹמָא תִדְיָרָא:	ששי
39	The one lamb thou shalt offer in the morning; and the other lamb thou shalt offer at dusk.	אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת־הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם: יֵת אֲמַרָא חַד תַּעֲבִיד בַּצֶּפְרָא וְיֵת אֲמַרָא תִנְנָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא:	39
40	And with the one lamb a tenth part of an ephah of fine flour mingled with the fourth part of a hin of beaten oil; and the fourth part of a hin of wine for a drink-offering.	וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רֶבַע הָהִין וְנֶסֶךְ רִבְעִית הָהִין יַיִן לִכְבֹּשׂ הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹנָא סוּלָתָא דְפִיל בְּמִשַּׁח כֶּתִישָׁא רִבְעוּת הִינָא וְנֶסֶכָּא רִבְעוּת הִינָא חֲמָרָא לְאֲמַרָא חַד:	40

(35) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכמוצ וכפל לעכב, שאם חסר דצר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים, ועבודתם פסולה: אחכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגר. בענין הזה וצקצנות הללו בכל יום:

(36) על הכפורים. בשביל הכפורים, לכפר על המוצח מכל זרות ומיעוץ, ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דצר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המוצח, כגון פר שהוא לחטוי המוצח, לא שמענו, לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים (מילואים ט"ו) אומר, כפרת המוצח הוצרך, שמה התנדב איש דצר גזול צמלאכת המשכן והמוצח: וחטאת. וקדשי, לשון מחנת דמים הנחונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף יונית:

(37) ודיה המזבח קדש. ומה היא קדושתו, כל הנוגע במוצח יקדש, אפילו קרצן פסול שעלה עליו, קדשו המוצח להכשירו שלא ירד, מתוך שנאמר כל הנוגע וגו' יקדש, שומע אני צין ראוי צין שאינו ראוי, כגון דצר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרצע, ומוקצה, ונעבד, והטריפה, וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראוי אף כל ראוי (ת"כ ו. ב. זכאים פג:), שנראה לו כצר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוצ למקומו, וכיוצא בהן:

(40) ועשרון סולת. עשירית האיפה, מ"ג ציטס וחומש ציטה: בשמן כתית. לא לחוצה נאמר כתית, אלא להכשיר, לפי שנאמר כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטמון צרחיים כשר בהן (מנחות פו:). רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששינו צמסכת סוכה (מח.), שני ספלים של כסף היו צראש המוצח, ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים, נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם, ונופל על גג המוצח, ומשם יורד לשיתין במוצח בית עולמים, ובמוצח הנחשת יורד מן המוצח לאחר:

41	<p>And the other lamb thou shalt offer at dusk, and shalt do thereto according to the meal-offering of the morning, and according to the drink-offering thereof, for a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.</p>	<p>וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבַּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנֹסְכָה תַעֲשֶׂה-לָּהּ לִרְיִחַח אֲשֶׁה לַיהוָה:</p> <p>וְיָת אִמְרָא תַנִּינָא תַעֲבִיד בֵּין שְׁמַשְׁיָא כְּמִנְחַת צִפְרָא וּכְנֹסְכָה תַעֲבִיד לָהּ לְאַחַקְבֵּלָא בְרַעְנָא קוֹרְבָנָא קָדָם יְיָ:</p>	41
42	<p>It shall be a continual burnt-offering throughout your generations at the door of the tent of meeting before the LORD, where I will meet with you, to speak there unto thee.</p>	<p>עֲלֹת תָמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:</p> <p>עֲלֹת תְּדִירָא לְדִרְכִּיכֹן בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמַנָּא קָדָם יְיָ דְאַזְמִין מִימְרֵי לָכֹן תַּמָּן לְמַלְלָא עִמָּךְ תַּמָּן:</p>	42
43	<p>And there I will meet with the children of Israel; and [the Tent] shall be sanctified by My glory.</p>	<p>וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בְּכְבוֹדִי:</p> <p>וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדָּשׁ בִּיקְרִי:</p>	43
44	<p>And I will sanctify the tent of meeting, and the altar; Aaron also and his sons will I sanctify, to minister to Me in the priest's office.</p>	<p>וְקִדַּשְׁתִּי אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי:</p> <p>וְקִדַּשְׁתִּי יֵת מִשְׁכַּן זְמַנָּא וְיֵת מִדְּבָחָא וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי אֲקַדִּישׁ לְשִׁמְשָׁא קָדְמִי:</p>	44
45	<p>And I will dwell among the children of Israel, and will be their God.</p>	<p>וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p> <p>וְשָׁכַנְתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה לָהֶן לְאַלְהֵי:</p>	45
46	<p>And they shall know that I am the LORD their God, that brought them forth out of the land of Egypt, that I may dwell among them. I am the LORD their God.</p>	<p>וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)</p> <p>וַיֵּדְעוּ אַרְי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דְּאַפִּיקִית יְתָהוֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתִּי בִּינְיָהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן:</p>	46
XXX	<p>And thou shalt make an altar to burn incense upon; of acacia-wood shalt thou make it.</p>	<p>וְתַעֲבִיד מִדְּבָחָא לְאַקְטָרָא עֲלֻהֵי קִטְרֵת בּוֹסְמִין דְּאֵשִׁי שִׁטִּין תַעֲבִיד יְתִיה:</p> <p>וְעִשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֵת עֲצֵי שִׁטִּים תַעֲשֶׂה אֹתוֹ:</p>	<p>שְׂצִיעֵי כג</p>

(41) לְרִיחַ נִיחּוּחַ. עַל הַמִּנְחָה נֹאמַר, שְׁמִנְחַת נִסְכִּים כּוֹלֵה לָלִיל, וְסֹדֶר הַקִּרְבָּנִים, הַאֲבִירִים צִמְחָלָה וְאַחֵר כִּךְ הַמִּנְחָה, שְׁנֹאמַר עֲלֶה וּמִנְחָה (וַיִּקְרָא כג, לז):

(42) תָּמִיד. מִיּוֹם אֶל יוֹם, וְלֹא יִפְסִיק יוֹם צִנְתִּים: אֲשֶׁר אֲנִי לָכֶם. כֹּשֶׁר אֲקַבֵּעַ מוֹעֵד לְדַצֵּר אֵלֶיךָ, שֶׁסֶּה אֲקַבֵּעֵנוּ לְצֹא. וַיֵּשׁ מִרְצוֹתֵינוּ לְמִדֵּים מִכָּאן, שֶׁמַּעַל מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת הִיָּה הַקִּצֵּה מִדְּצֵר עִם מִשָּׁה מִשְׁהוּקֶם הַמִּשְׁכָּן, וַיֵּשׁ אֲוֹמְרִים מַעַל הַכַּפּוֹרֶת כְּמוֹ שְׁנֹאמַר וְדִצְרִיתִי אֶפֶךְ מַעַל הַכַּפּוֹרֶת (שְׁמוֹת כה, כז). וְאֲשֶׁר אֲנִי לָכֶם הָאֲמֹר כֹּאן אֵינוֹ אֲמֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֹא עַל אֹהֶל מוֹעֵד הַנּוֹכַח בְּמִקְרָא:

(43) וְנוֹעַדְתִּי שְׁמָה. אֲחֻעֵד עִמָּס צִדְצוֹר, כְּמִלְךְ הַקּוֹבֵעַ מִקּוֹם מוֹעֵד לְדַצֵּר עִם עֲצִדִּיו שֶׁסֶּה: וְנִקְדָּשׁ. הַמִּשְׁכָּן: בְּכַבּוֹדִי. שְׁתַּעֲרָה שְׁכִינְתִּי צו. וּמִדְּרַשׁ אֲגִדָּה, אֵל תִּקְרִי צִבְצוֹדִי אֲלֹא צִבְכּוֹדִי, צִבְכּוֹדִים שְׁלִי, כֹּאן רָמַז לֹא מִיתַת צִנִּי אֲהֲרֹן צִיּוֹם הַקִּמְחָה, וְזֶה שְׁאֲמַר מִשָּׁה הוּא אֲשֶׁר דִּצְרֵה ה' לְאֲמַר צִקְרִצִי אֶקְדָּשׁ (וַיִּקְרָא י, ג), וְהִכֵּן דִּצְרֵה, וְנִקְדָּשׁ צִבְצוֹדִי:

(46) לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם. עַל מִנְחָה לְשָׁכְנִי אֲנִי צִמְחָלָה:

(1) מִקְטָר קִטְרֵת. לְהַעֲלוֹת עֲלֵיוֹ קִטּוֹר עֵשֶׂן סְמִים:

<p>2 A cubit shall be the length thereof, and a cubit the breadth thereof; foursquare shall it be; and two cubits shall be the height thereof; the horns thereof shall be of one piece with it.</p>	<p>אֹמֶת אֶרְבּוּ וְאֹמֶת רָחֵב רָבּוּעַ יִהְיֶה וְאַמְתֵּי קַמָּתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:</p> <p>אֹמֶת אֶרְבּוּעַ וְאֹמֶת רָחֵב רָבּוּעַ יִהְיֶה וְאַמְתֵּי קַמָּתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:</p>	<p>2 אֹמֶת אֶרְבּוּ וְאֹמֶת רָחֵב רָבּוּעַ יִהְיֶה וְאַמְתֵּי קַמָּתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:</p>
<p>3 And thou shalt overlay it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns thereof; and thou shalt make unto it a crown of gold round about.</p>	<p>וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּזּוֹ וְאֶת-קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת-קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p> <p>וְתַחְפִּי יִתִּיהָ דָּהָב דְּכִי ית אֲגָרִיהָ וְיִת כּוֹתְלוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיִת קַרְנֹהִי וְתַעֲבִיד לִיהָ זֶרֶז דָּהָב סָחוֹר סָחוֹר:</p>	<p>3 וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּזּוֹ וְאֶת-קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת-קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:</p>
<p>4 And two golden rings shalt thou make for it under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it shalt thou make them; and they shall be for places for staves wherewith to bear it.</p>	<p>וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לָּהּ מִתַּחַת לִזְרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צַדָּיו וְהִנֵּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אוֹתוֹ בְּהֶמָּה:</p> <p>וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן דָּהָב תַּעֲבִיד לִיהָ מְלָרַע לְזִירִיהָ עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתֶיהָ תַּעֲבִיד עַל תַּרְתִּין סְטֵרוֹהִי וְיִהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יִתִּיהָ בְּהוֹן:</p>	<p>4 וְשָׁתִי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה-לָּהּ מִתַּחַת לִזְרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צַדָּיו וְהִנֵּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אוֹתוֹ בְּהֶמָּה:</p>
<p>5 And thou shalt make the staves of acacia-wood, and overlay them with gold.</p>	<p>וְעָשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב:</p> <p>וְתַעֲבִיד ית אֲרִיִּחָא דְּאֵעִי שִׁטִּין וְתַחְפִּי יִתְהוֹן דְּהָבָא:</p>	<p>5 וְעָשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אוֹתָם זָהָב:</p>
<p>6 And thou shalt put it before the veil that is by the ark of the testimony, before the ark-cover that is over the testimony, where I will meet with thee.</p>	<p>וְנִתְּתָה אוֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָהּ שָׁמָּה:</p> <p>וְתַתִּין יִתִּיהָ קָדָם פְּרוֹכֶתא דְּעַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא קָדָם כַּפּוֹרֶתא דְּעַל סִהְדוּתָא דְּאֶזְמִין מִימְרֵי לָךְ תִּמְן:</p>	<p>6 וְנִתְּתָה אוֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדֻת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָהּ שָׁמָּה:</p>
<p>7 And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresseth the lamps, he shall burn it.</p>	<p>וְיִקְטֹר עָלוֹהִי אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֶפֶר בְּצֶפֶר בְּאַתְקִנּוּתֶיהָ ית בּוֹצִינָא יִקְטֹרֶנָּה:</p> <p>וְיִקְטֹר עָלוֹהִי אֶהָרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בְּצֶפֶר בְּצֶפֶר בְּאַתְקִנּוּתֶיהָ ית בּוֹצִינָא יִקְטֹרֶנָּה:</p>	<p>7 וְיִקְטֹר עָלוֹהִי אֶהָרֹן קִטְרֶת סִמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת-הַנֶּרֶת יִקְטִירֶנָּה:</p>
<p>8 And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the LORD throughout your generations.</p>	<p>וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת-הַנֶּרֶת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p> <p>וּבְאֲדָלְקוֹת אֶהָרֹן ית בּוֹצִינָא בֵּין שְׁמֵשֵׁא יִקְטֹרֶנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִין תְּדִירָא קָדָם יי לְדִרְיִכוֹן:</p>	<p>8 וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת-הַנֶּרֶת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:</p>

מפטיר

- (3) את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חנייתם: זר זהב. סימן הוא לכתר כהונה:
- (4) צלעותיו. כאן הוא לשון זווית כתר גומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שני זוויותיו ששני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לצד:
- (6) לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכוון כנגד הארון מצחוץ:
- (7) בהיטיבו. לשון נקוי הצויכין של המנורה מדשן הפחילות שנשרפו כלילה, והיה מטיצין בכל צקר וצקר: הנרות. לז"ש צלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העללה, שהוא לשון הדלקה:
- (8) ובהעלות. כשיליקם להעלות להצתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שמרית, ופרס מקטיר צין הערצים:

- 9 Ye shall offer no strange incense thereon, nor burnt-offering, nor meal-offering; and ye shall pour no drink-offering thereon. לא־תִעָלוּ עָלָיו קֹטֶרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו: לֹא תִסְקֹן עֲלוֹהֵי קֹטֶרֶת בּוֹסֶמֶן נֹכְרָאִין וְעֹלֹתָא וּמִנְחָתָא וְנֶסֶכָא לֹא תִנְסֹכוּן עֲלוֹהֵי:
- 10 And Aaron shall make atonement upon the horns of it once in the year; with the blood of the sin-offering of atonement once in the year shall he make atonement for it throughout your generations; it is most holy unto the LORD. וַיִּכַּפֵּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפָרִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה: (פ) וַיִּכַּפֵּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתֶיהָ חֶדָּא בְּשַׁתָּא מִדָּם חַטָּאת כְּפֹרִיָא חֶדָּא בְּשַׁתָּא יִכַּפֵּר עֲלוֹהֵי לְדָרִיכוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדֶם יי:

The Haftara is Ezekiel 43:10 - 43:27 on page 222. On Shabbat Zachor, Maftir and Haftara are on page 239.

- 11 And the LORD spoke unto Moses, saying: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימֹר:
- 12 'When thou takest the sum of the children of Israel, according to their number, then shall they give every man a ransom for his soul unto the LORD, when thou numberest them; that there be no plague among them, when thou numberest them. כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא־יְהִי בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיָהֶון וְיִתְּנוּן גְּבֵר פִּדְיוֹן נַפְשֵׁיהֶן קָדֶם יי כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן וְלֹא יִהְיֶה בְהוֹן מוֹתָא כֹּד תִּמְנִי יִתְּהוֹן:
- 13 This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the LORD. זֶהוּ יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: זֶהוּ יִתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: מִנְיָא פְּלִגוֹת סְלֻעָא בְּסֻלְעֵי קוֹדֶשׁא עֶשְׂרִין מַעֲיִן סְלֻעָא פְּלִגוֹת סְלֻעָא אֲפָרְשׁוּתָא קָדֶם יי:

(9) לא תעלו עליו קטרת זרה. שום קטורת של נדצה, כולן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של צהמה ועוף, ומנחה היא של לחם:

(10) וכפר אהרן. מתן דמיס: אחת בשנה. ציום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות וינא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו (ויקרא טז, יח): חטאת הכפרים. הם פר ושעיר של יום הכפורים, המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים הללו בלבד, ולא לעבודה אחרת:

(12) כי תשא. לשון קבלה כתרומתו, כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנע לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו שמצינו צימי דוד:

(13) זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן כל אשר יעצר פסח השקל (ויקרא כז, לב), וכן שפצוקה הלאו על ידי מונה (ירמיה לג, יג): מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (א ב, לו) יצוא להשפלות לו

14	Every one that passeth among them that are numbered, from twenty years old and upward, shall give the offering of the LORD.	כָּל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כָּל דֹּעֵבֵר עַל מִנְיָנָא מִבֶּן עֶשְׂרִין שָׁנִין וּלְעֵילָא יִתֵּן אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי:	לוי
15	The rich shall not give more, and the poor shall not give less, than the half shekel, when they give the offering of the LORD, to make atonement for your souls.	הָעָשִׁיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחְצִית הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: דַּעְתִּיר לֹא יִסְגִּי וְדַמְסָבִין לֹא יִזְעַר מִפְּלִגּוּת סְלֵעָא לְמִתֵּן יֵת אֶפְרָשׁוּתָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל-נַפְשָׁתְכוֹן:	15
16	And thou shalt take the atonement money from the children of Israel, and shalt appoint it for the service of the tent of meeting, that it may be a memorial for the children of Israel before the LORD, to make atonement for your souls.	וְלָקַחְתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכַּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְתָסַב יֵת כֶּסֶף כַּפּוּרִיָּא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתִּין יִתְיָה עַל הַיּוֹלָחַן מִשְׁכָּן וּמִנָּא וְיִהִי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹנָא קָדָם יי לְכַפֵּרָא עַל-נַפְשָׁתְכוֹן:	16
17	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:	ישראל

לְאִגְרוֹת קָסָף וְכָפֶר לָקָם: עֲשִׂירִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל. שֶׁהֶשֶׁקל הַשֶּׁלֶם ד' וָזוּזִים, וְהַזֹּוּז מִתְחַלְתּוֹ חֲמֵשׁ מַעוֹת, אֲלֵא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עֲלָיו שְׁמוֹת, וְהַעֲלוּהוּ לִשְׁשׁ מַעֵה כֶּסֶף, וּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הַזֶּה שֶׁאִמְרָתִי לָךְ, יִתְּנוּ תְּרוּמָה לָהּ:

(14) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה. לְמַדְךָ כֵּן, שֶׁאֵין פְּחוּת מִבֶּן עֶשְׂרִים יוֹאֵל לִזְבֹּא, וְנִמְנָה בְּכָלל אֲנָשִׁים:

(15) לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם. שֶׁלֹּא תִּגְפּוּ עַל יְדֵי מִנִּין. דָּבָר אַחֵר לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, לְפִי שְׂרָמּוֹ לְהֵם כֹּאֵן ג' תְּרוּמוֹת, שֶׁנִּכְתַּב כֹּאֵן תְּרוּמַת ה' ג' פַּעֲמִים, אַחַת תְּרוּמַת אֲדָנִים, שֶׁמִּנְאָן כִּשְׁהִתְחִילוּ בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, וְנִתְּנוּ כָל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְעַלֶּה לְמֵאֵת הַכֹּכֵר, שֶׁנִּאֲמַר וְקָסָף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת פֶּכֶר (שְׁמוֹת לז, כה), וּמֵהֶם נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים שֶׁנִּאֲמַר וְיִהִי מֵאֵת פֶּכֶר הַפֶּסֶף וְגו' (שֵׁם סס, כז). וְהַשְׁנִית אֵף הִיא עַל יְדֵי מִנִּין, שֶׁמִּנְאָן מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן, הוּא הַמִּנִּין הָאֲמֹר תִּתְחַלֵּת חוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים, בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה בְּשָׁנָה הַשְּׁנִיָּה (בְּמַדְבָּר א, ח), וְנִתְּנוּ כָל אֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְהָן לִקְנוֹת מֵהֶן קְרִבּוֹת זָכוֹר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהַשּׁוּז בָּהֶם עֲנִיִּים וְעֹשִׂירִים, וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נִאֲמַר לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם, שֶׁהַקְרִבּוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים. וְהַשְׁלִישִׁית הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, כִּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר קֹל מְרִים תְּרוּמַת קָסָף וְנִחֲשֶׁת (שְׁמוֹת לה, כד), וְלֹא הִיתָה יָד כָּלֵם שׁוֹה בָּהּ, אֲלֵא אִישׁ אִישׁ מֵה שֶׁנִּדְּבָה לָבוֹ:

(16) וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. לְמַדָּה, שֶׁנִּקְטְוּ לְמִנוּחַם בְּתַחֲלַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנַס בָּהֶם מִגִּפֶּה, כִּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם (שְׁמוֹת לב, לה), מִשְׁל לִלְאֹן הַחֲבִיצָה עַל צַעֲלִיָּה שֶׁנִּפְלָה בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסָק, אֲמַר לוֹ לִרְעוּהָ בְּצִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִנֵּה אֵת לֹאֲנִי וְדַע כִּמָּה נִוְתָרוּ בָּהֶם, לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא חֲבִיצָה עֲלָיו. וְאִי אִפְשָׁר לִוְמֵר שֶׁהַמִּנִּין הַזֶּה הוּא הָאֲמֹר בְּחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים, שֶׁהִרְיָ נִאֲמַר בּוֹ בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה (בְּמַדְבָּר א, ח), וְהַמִּשְׁכָּן הוּקַם בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ הָרָאשׁוֹן, שֶׁנִּאֲמַר בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרָאשׁוֹן בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ פְּקִים וְגו' (שְׁמוֹת מ, ז), וְהַמִּנִּין הַזֶּה נַעֲשׂוּ הָאֲדָנִים מִשְׁקָלִים שְׁלֹו, שֶׁנִּאֲמַר וַיְהִי מֵאֵת פֶּכֶר הַפֶּסֶף לְזִקְתָּ וְגו' (שֵׁם לז, כז), הֵא לְמַדָּה, שֶׁשְׁתֵּים הִיוּ, אַחַת בְּתַחֲלַת נִדְבַת אַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה, וְאַחַת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה בְּאִיר מִשְׁהוּקֵם הַמִּשְׁכָּן. וְאֵם תִּאֲמַר, וְכִי אִפְשָׁר שֶׁצִּנְיָהֶם הִיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹים, ו' מֵאֵת אֶלֶף וְג' אֶלֶפִּים וְה' מֵאֵת וְג', שֶׁהִרְיָ בְּכַסֵּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה נִאֲמַר כֵּן, וּבְחֹמֶשׁ הַפְּקוּדִים אֵף בּוֹ נִאֲמַר כֵּן, וַיְהִי כֹל הַפְּקָדִים שֶׁשֶׁ מֵאֵת אֶלֶף וְשִׁלְשֶׁת אֶלֶפִּים וְחֲמֵשׁ מֵאֵת וְחֲמֵשִׁים (בְּמַדְבָּר א, מו), וְהֵלֵא בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה הִיוּ, וְאִי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא הִיוּ בְּשַׁעַת מִנִּין הָרָאשׁוֹן בְּנִי י"ט שָׁנָה שֶׁלֹּא נִמְנוּ, וּבְשָׁנָה נַעֲשׂוּ בְּנִי כ'. תִּשְׁוֶה לְדָבָר, אֲזַל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים בְּשָׁנָה אַחַת נִמְנוּ, אֲזַל לְמִנִּין יִצְיָאֵת מִזֵּרִים הִיוּ שְׁחִי שְׁנִים, לְפִי שֶׁלִּיזְיָאֵת מִזֵּרִים מוֹנִין מִנִּיָּסָן, כִּמוֹ שֶׁשְׁנִיָּה בְּמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ב), וְנִצְנָה הַמִּשְׁכָּן בְּרִאשׁוֹנָה וְהוּקַם בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה, שֶׁנִּתְחַדְּשָׁה שָׁנָה בְּאֶחָד בְּנִיָּסָן, אֲזַל שְׁנוֹת הָאֲנָשִׁים מוֹנִין לְמִנִּין שְׁנוֹת עוֹלָם הַמִּתְחַלְלִין מִתְּשֵׁרִי, נִמְנָאוּ שְׁנֵי הַמִּנִּיָּים בְּשָׁנָה אַחַת, הַמִּנִּין הָרָאשׁוֹן הִיָּה בְּתִשְׁרִי לְאַחֵר יוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁנִּתְרָה הַמְקוֹם לְיִשְׂרָאֵל לְסַלּוֹת לְהֵם וְנִקְטְוּ עַל הַמִּשְׁכָּן, וְהַשְׁנִי בְּאֶחָד בְּאִיר: עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. הֵן אֲדָנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ:

18	‘Thou shalt also make a laver of brass, and the base thereof of brass, whereat to wash; and thou shalt put it between the tent of meeting and the altar, and thou shalt put water therein.	וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וּכְנוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מַיִם:	וְתַעֲבִיד כִּיּוֹרָא דְנִחָשָׁא וּבְסִיסָיָהּ דְנִחָשָׁא לְקַדּוּשׁ וְתַתִּין יְתִיהָ בֵּין מַשְׁכַּן זְמָנָא וּבֵין מִדְבַּחָא וְתַתִּין תַּמָּן מַיָּא:
19	And Aaron and his sons shall wash their hands and their feet thereat;	וְרַחֲצוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	וְיִקְדְּשׁוּן אֶהָרֹן וּבָנָוְהֵי מִנִּיהָ יְתִיָּהוֹן וְיִתִּיָּהוֹן רַגְלֵיהֹן:
20	when they go into the tent of meeting, they shall wash with water, that they die not; or when they come near to the altar to minister, to cause an offering made by fire to smoke unto the LORD;	בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְרַחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמָתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׂרֵת לְהַקְטִיר אֲשֶׁה לַיהוָה:	בְּמִיעֲלֵהוֹן לְמַשְׁכַּן זְמָנָא יִקְדְּשׁוּן מַיָּא וְלֹא יָמוּתוּן אוֹ בְּמִקְרְבָהוֹן לְמִדְבַּחָא לְשַׁמְשָׁא לְאַסְקָא קוֹרְבָנָא קָדָם יי:
21	so they shall wash their hands and their feet, that they die not; and it shall be a statute for ever to them, even to him and to his seed throughout their generations.’	וְרַחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמָתוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹו וְלִזְרָעוֹ לְדֹרֹתָם: (פ)	וְיִקְדְּשׁוּן יְדֵיהֹן וְרַגְלֵיהֹן וְלֹא יָמוּתוּן וְתִהִי לָהֹן קִיָּם עָלֵם לִיהָ וּלְבָנָוְהֵי לְדֹרֵיהֹן:
22	Moreover the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	וּמִלִּיל יי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:
23	‘Take thou also unto thee the chief spices, of flowing myrrh five hundred shekels, and of sweet cinnamon half so much, even two hundred and fifty, and of sweet calamus two hundred and fifty,	וְאֵת סֵב לָךְ בּוֹסְמִין רִישָׁא מִירָא דְכִיָּא מִתְקַל חֲמִישׁ מֵאָה וּקְנָמֵן בֶּשֶׂם פְּלִגְוִיתָיָה מִתְקַל מֵאֵתָן וְחִמְשִׁין וּקְנִי בּוֹסְמָא מִתְקַל מֵאֵתָן וְחִמְשִׁין:	וְאֵתָה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים רִאשׁ מִר־דְּרוֹר חֲמִשׁ מֵאוֹת וּקְנָמֵן בֶּשֶׂם מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתָיִם וּקְנֵה־בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתָיִם:

(18) כיור. כמין דוד גדולה, ולה דדיס המריקיס צפיהס מים: וכנו. כתרגומו צְקִיסָיָה, מושב מתוקן לכיור: לְרַחֲצָה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב צו שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור מִשְׁוֹךְ קַמְעָא, ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל צנתיס, משום שנאמר וְאֵת מִצַּח דְּעֵלָה עָס פִּתַּח מַשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד (שמות מ, כט), כלומר מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוֹךְ קַמְעָא כלפי הדרוס, כך שנויה צוצחים (נט): (19) את ידיהם ואת רגליהם. צנת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו צוצחים (יט), כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גזי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גזי רגלו השמאלית, ומקדשן: (20) בבואם אל אהל מועד. להקטיר שחרית וצין הערבים קטרת, או להזות מדס פר כהן המשיח ושעירי עזודת אלילים: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שצמורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיטין, שאין כאן ציאת אהל מועד אלא צחצר: (21) ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש צמוצח ואינו רחוך ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל: (23) בשמים ראש. חסוציס: וקנמן בשם. לפי שהקנמן קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש צו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הוצרך לומר קנמן צסס, מן הטוב: מחציתו חמושים ומאתים. מחצית הצחצח מהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן למה נאמר צו חצאין, גורת הכתוב היא להציאו לחצאין, להרבות צו צ' הכרעות, שאין שוקלין עין צעין, וכך שנויה צכריתות (ה): וקנה בושם. קנה של צסס, לפי שיש קנים שאינן של צסס, הוצרך לומר צסס: חמשים ומאתים. סך משקל כולו:

24	and of cassia five hundred, after the shekel of the sanctuary, and of olive oil a hin.	וְקִדְּהָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הֵינָּה:	וְקִצִּיעֲתָא מִתְּקַל חֲמִישׁ מֵאָה בְּסִלְעֵי קוֹדֶשָׁא וּמִנֶּשֶׁח זַיִתָּא מִלִּי הֵינָא:
25	And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.	וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶח מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶקֶח שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:	וְתַעֲבִיד יִתִּיה מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא בּוֹסֶם מְבוֹסֶם עוֹבֵד בּוֹסְמֵנו מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יִהְיֶה:
26	And thou shalt anoint therewith the tent of meeting, and the ark of the testimony,	וּמִשְׁחַתָּ בּוֹ אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת:	וְתִרְבִּי בֵּיה יֵת מִשְׁכָּן זְמָנָא וְיֵת אֲרוֹנָא דְּסִתְּרוּתָא:
27	and the table and all the vessels thereof, and the candlestick and the vessels thereof, and the altar of incense,	וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּלִּיהָ וְאֶת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת:	וְיֵת כְּתוּרָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת מִנְרֵתָא וְיֵת מְנוּחֵי וְיֵת מִדְּבָחָא דְּקִטְרֵת בּוֹסְמֵי:
28	and the altar of burnt-offering with all the vessels thereof, and the laver and the base thereof.	וְאֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:	וְיֵת מִדְּבָחָא דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּחֵי וְיֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסִיהָ:
29	And thou shalt sanctify them, that they may be most holy; whatsoever toucheth them shall be holy.	וְקִדְּשַׁתְּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים כָּל־הַנִּגָּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ:	וְתִקְדִּישׁ יִתְּהוֹן וְיִהוֹן קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין כָּל דְּיִקְרַב בָּהוֹן יִתְקַדֵּשׁ:
30	And thou shalt anoint Aaron and his sons, and sanctify them, that they may minister unto Me in the priest's office.	וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדְּשַׁתְּ אֹתָם לְכַהֵן לִי:	וְיֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִרְבִּי וְתִקְדִּישׁ יִתְּהוֹן לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:
31	And thou shalt speak unto the children of Israel, saying: This shall be a holy anointing oil unto Me throughout your generations.	וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִּי לְדֹרֹתֵיכֶם:	וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלִּיל לְמִימְרֵי מִשַׁח רַבּוֹת קוֹדֶשָׁא יִהְיֵי דִין קְדָמִי לְדֹרֵיכוֹן:

(24) וקדשה. שם שורש עש, ובלשון חכמים קציעה: הין. י"ב לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל, ר' מאיר אומר, בו שלקו את העקרין, אמר לו ר' יהודה, והלא לסוך את העקרין אינו סיפק, אלא שראוס במים שלא יצלעו את השמן, ואחר כך הציק עליהם השמן, עד שקלט הריח וקפחו לשמן שעל העקרין:

(25) רוקח מרקהת. רוקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקע, רגע, ואינו כמו לגע הים (ישעיה נא, טו), וכמו לוקע הארץ (שם מז, ה), שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחצירו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם, קרוי מרקחת: רקח מרקהת. רקח העשוי על ידי אומנות ומעורבות: מעשה רוקח. שם האומן דבצר:

(26) ומשחת בו. כל המשיחת כמין כ"ף יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

(29) וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם, כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת, משכנס למוכו קדוש קדושת הגוף, להפסל בזיוף, ולינה, וטבול יוס, ואינו נפדה לזאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלימה אצל מוצה, מתוך שנאמר כל הנגע במצח יקדש (שמות כט, לו), שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, חלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראויים. כל משיחת משכן ובהנים ומלכים מתורגס לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתם אלא לגדולה, כי כן יסד המלך שזה חנוך גדולתו, ושאר משיחות, כמו ריקקין משוחין וראשית שמים ימָשחו (עמוס ו, ו), לשון ארמית בהן כלשון עברית:

<p>32 Upon the flesh of man shall it not be poured, neither shall ye make any like it, according to the composition thereof; it is holy, and it shall be holy unto you.</p>	<p>32 על־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ׃ עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִתְסַךְ׃ וּבְמַתְכֵנָתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ וּבְדַמֹּתֶיהָ לֹא תַעֲבֹדוּן כְּנִתְיָהּ׃ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהִי לָכֹון׃</p>
<p>33 Whosoever compoundeth any like it, or whosoever putteth any of it upon a stranger, he shall be cut off from his people.'</p>	<p>33 אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זָר וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ׃ (ס)</p>
<p>34 And the LORD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.</p>	<p>34 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָמִים נָטָף׃ וּשְׁחָלֶת וְחַלְבֹנָה סָמִים וְלִבְנָה זָכָה בָּד בָּד יִהְיֶה׃</p>
<p>35 And thou shalt make of it incense, a perfume after the art of the perfumer, seasoned with salt, pure and holy.</p>	<p>35 וַעֲשֵׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מַעֲשֶׂה רֶקַח מִמָּלַח טָהוֹר קֹדֶשׁ׃ דְּכִי לְקוֹדֶשׁ׃</p>
<p>36 And thou shalt beat some of it very small, and put of it before the testimony in the tent of meeting, where I will meet with thee; it shall be unto you most holy. .</p>	<p>36 וְשִׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הֶדְק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֲוַעֵד לָךְ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם׃</p>

(31) לדרתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד לבא (הוריות יא): זה. בגימטריא תריסר לוגין הוו:
(32) לא ייסך. בשני יודין, לשון לא יפעל, כמו למען ייטצ לך (דברים ו, יח): על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עשמו: ובמתכנתו לא תעשו כמדהו. בסכוס סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממניו הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת הין שמן, מותר, ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב, אלא הרוקחו (כריתות ה): ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו מתכנת הלכנים, וכן במתכונתה, של קטורת:
(33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זה. שאינו צורך בהנהגה ומלכות:
(34) נטף. הוא זרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף, ובלע"ז גומ"א (גוממיה), והזרי קורין לו טרי"אקה (טהעריאקה): ושחלת. שורש בשם, חלק ומזהיר כפפורן, ובלשון המשנה קרוי כפורן, וזהו שתרסס אונקלוס וטופקרא: וחלבנה. בשם שריחורע, וקורין לו גלז"גא (גאלזאן) ומנאה הכחוצ צין סממני הקטורת, ללמדנו שלא יקל בעינינו לזרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלותנו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבונה זכה. מכאן למדו רבותינו (כריתות ו): י"א סממניו נאמרו לו למשה בסיני, מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה ג', הרי ה', סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשר, ולבונה, הרי י"א. ואלו הן, הזרי, והכפורן, והחלבנה, והלבונה, מור, וקציעה, שכולת נרד, וכרכוס, הרי ח', שהשכולת ונרד אחד שהנרד דומה לשכולת, הקושט, והקילופה, והקנמון, הרי י"א. צורית כרשינה אינו נקטר, אלא צו שפין את הכפורן ללונה שמהא נאה: בד בבד ידחה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו, הזרי והכפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון בד, נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד יהיה, זה כמו זה:
(35) ממלח. כהרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה, ואומר אני שדומה לו ויזכאו המלחים (יונה א, ה), מלסין וזללן (יחזקאל כז, כז), על שם שמהפכין את המים במשטות כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך צקף ציגים טרופות לערב עם המים, וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בצון: ממולח טהור קדש. ממולח יהיה, וטהור יהיה, וקדש יהיה:
(36) ונתתה ממנה וגו'. היא קטרת שכלל יוס ויוס שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל

37	And the incense which thou shalt make, according to the composition thereof ye shall not make for yourselves; it shall be unto thee holy for the LORD.	וְהַקְטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְקִטְרֶת בּוֹסֶמֶן דִּתַּעֲבִיד בְּמִתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לַךְ לַיהוָה:	37
38	Whosoever shall make like unto that, to smell thereof, he shall be cut off from his people.'	אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹתָהּ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וּנְכֹרֶת מֵעַמּוּי: (ס)	38
XXXI	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:	כד
2	'See, I have called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah;	רָאָה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטַּה יְהוּדָה:	2
3	and I have filled him with the spirit of God, in wisdom, and in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship,	וְאִמַּלְאֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	3
4	to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁת:	4
5	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אֶבֶן לְמִלָּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה:	5
6	And I, behold, I have appointed with him Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan; and in the hearts of all that are wise-hearted I have put wisdom, that they may make all that I have commanded thee:	וְאֲנִי הִנֵּה נִתַּתִּי אֵת אֹהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִטָּה־דָן וּבְלֵב כָּל־חָכְמֵי־לֵב נִתַּתִּי חָכְמָה וַעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ:	6

מועדי דצור שאקצע לך, אני קוצעם לאותו מקום:
(37) במתכנתה. צמנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשה אלא לשמי:
(38) להריח בה. אכל עושה אחת צמחנתה משלך כדי למכרה לצור:
(2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את צלאל:
(3) בחכמה. מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמד: ובתבונה. מצין דצר מלצו מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:
(4) לחשוב מחשבות. אריגת מעשה חשב:
(5) ובחרשת. לשון אומנות, כמו קרש קרס (ישעיה מ, כ). ואונקלוס פירש, ושנה בפירושן, שאומן אצנים קרוי אומן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להושיצה צמחנות שלה צמלואה, לעשות המשצנת למדת מושב האבן ועוציה:
(6) ובלב כל חכם לב וגו'. ועוד שאר חכמי לצ שצנס, וכל אשר נתתי צו חכמה, ועשו את כל אשר צויתך:

7	the tent of meeting, and the ark of the testimony, and the ark-cover that is thereupon, and all the furniture of the Tent;	אתו אהל מועד ואת־הארון לעדת ואת־הכפרת אשר עליו ואת כל־כלי האהל:	7
8	and the table and its vessels, and the pure candlestick with all its vessels, and the altar of incense;	ואת־השלחן ואת־כליו ואת־המנורה הטהרה ואת־כל־כליה ואת מזבח הקטרת:	8
9	and the altar of burnt-offering with all its vessels, and the laver and its base;	ואת־מזבח העלה ואת־כל־כליו ואת־הכיור ואת־כנו:	9
10	and the plaited garments, and the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office;	ואת בגדי השרד ואת־בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת־בגדי בגיו לכהן:	10
11	and the anointing oil, and the incense of sweet spices for the holy place; according to all that I have commanded thee shall they do.'	ואת שמן המשחה ואת־קטרת הסמים לקדש ככל אשר צויתך יעשו: (פ)	11
12	And the LORD spoke unto Moses, saying:	ויאמר יהוה אל־משה לאמר:	12
13	'Speak thou also unto the children of Israel, saying: Verily ye shall keep My sabbaths, for it is a sign between Me and you throughout your generations, that ye may know that I am the LORD who sanctify you.	ואתה דבר אל־בני ישראל לאמר אך את־שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרכתיכם לדעת כי אני יהוה מקדשכם:	13

(7) ואת הארון לעדות. לזרז לזכות העדות:

(8) הטהרה. על שם זהב טהור:

(10) ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא, שאי אפשר לומר שבגדי כהונה מדבר, לפי שנאמר אלס ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד הם, בגדי התכלת והארגמן וחולעת שני האמורים בפרשת מסעות, ונקטנו עליו צד תכלת (במדבר ד, יז), ונקטנו עליו צד ארגמן (שם יג), ונקטנו עליו צד חולעת שני (שם ח), ונראין דברי, שנאמר ומן הסכלת והארגמן וחולעת השני עשו בגדי שרד לשרת צדקש (שמות לט, א), ולא הוזכר שש עמהם, ואם בגדי כהונה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או חולעת שני צלל שש: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושירות, כתרומתו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא, ואני אומר שהוא לשון ארמי, כתרומתו של קלעים ותרומתו של מכזר, שהיו ארומים במחט, עשויים נקבים נקבים, לזי"דין צלע"ז (שלינגווערק):

(11) ואת קטורת הסמים לקדש. לזרז הקטרת ההיכל שהוא קדש:

(13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לזכותם על מלאכת המשכן, אלי יקל צעייך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתותי תשמרו. אף על פי שמהיו רדופין וזריזין בזריות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות היא ביני וביניכם. אות גדולה היא ציינו שבחרתי בכם, בהחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האומות זה, כי אני ה' מקדשכם:

14	Ye shall keep the sabbath therefore, for it is holy unto you; every one that profaneth it shall surely be put to death; for whosoever doeth any work therein, that soul shall be cut off from among his people.	וְשָׁמְרֶתֶם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחֻלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָל־הַעֲשֵׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ:	14
15	Six days shall work be done; but on the seventh day is a sabbath of solemn rest, holy to the LORD; whosoever doeth any work in the sabbath day, he shall surely be put to death.	שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל־הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:	15
16	Wherefore the children of Israel shall keep the sabbath, to observe the sabbath throughout their generations, for a perpetual covenant.	וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:	16
17	It is a sign between Me and the children of Israel for ever; for in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and rested.'	בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֹשׁ: (ס)	17
18	And He gave unto Moses, when He had made an end of speaking with him upon mount Sinai, the two tables of the testimony, tables of stone, written with the finger of God.	וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּהַר סִנַּי שְׁנֵי לַחֹת הָעֵדוּת לַחֹת אֶבֶן כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:	שני

(14) מות יומת. אם יש עדים והמראה: ונכרתה. כלל המראה: מחלליה. הנוהג זה חול בקדושתה:
 (15) שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לכן כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן הוא לָכֶם (ויקרא כג, לז), אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם צִיּוֹם הָרָאשׁוֹן שַׁבְּתוֹן וצִיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבְּתוֹן (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומוותרים במלאכת אוכל נפש:) קדש לה. שמירת קדושתה לשמי וצמאות:
 (17) וינפש. כמרגמו ונח, וכל לשון נופש הוא לשון נפש, שמשביז נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה, ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע (ישעיה מ, כח), וכל פעלו במאמר הכתיב מנוחה לעצמו, לשַׁבֵּר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע:
 (18) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי צִיּוֹם בתמוז נשתצרו הלוחות, וציום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו כדצת המשכן והוקם באחד בניסן. (ז"ע טוֹבָא, דילמא הכל כסדר, וצווי הקב"ה למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקודם רדתו מההר עשו העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרוצים להקב"ה, וכן הוא צהדיא צוהר ויקהל, אשר על כן צווי הקב"ה כתיב מאת כל איש, דהיינו גם ערב רב, כמו שדרשו רבותינו ז"ל, איש איש, מלמד וכו', ומשה צציווי אמר לישראל, קחו מאתכם דייקא, ולא מערב רב, לפי שהם גרמו צנזקין וק"ל): ככלתו. ככלתו, כתיב חסר, שנמסרה לו תורה צמתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר, מה כלה מתקשטת בט"כ קשטין, הן

XXXII

And when the people saw that Moses delayed to come down from the mount, the people gathered themselves together unto Aaron, and said unto him: 'Up, make us a god who shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.'

וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהָל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּמָה עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־יָנַח מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדָעֵנוּ מַה־הָיָה לוֹ:

XXXII

2

And Aaron said unto them: 'Break off the golden rings, which are in the ears of your wives, of your sons, and of your daughters, and bring them unto me.'

וַיֹּאמֶר אֶל־הֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:

2

3

And all the people broke off the golden rings which were in their ears, and brought them unto Aaron.

וַיִּתְּפְּרְקוּ כָל־הָעָם אֶת־נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל־אַהֲרֹן:

3

4

And he received it at their hand, and fashioned it with a graving tool, and made it a molten calf; and they said: 'This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'

וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

4

האמורים בספר ישעיה (ג, חכד), אף תלמיד חכם נרין להיות צקי כ"ד ספרים: לדבר אהו. החקים והמשפטים שזואלה המשפטים: לדבר אהו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחורין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתינה שוות:

(1) כי בשש משה. כתרנומו לשון איחור, וכן צ"ש רכצו (שופטים ה, כח), ויחילו עד צוש (שם ג, כה), כי כשעלה משה להר אמר להם, לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסצורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום ויליו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי צו' צסיון עלה, נמלא יום ארבעים בשצעה עשר בתמוז, ציו' בא השמן וערב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערצוצא, לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוצא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו', כדאיאת במסכת שבת (פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ציום המעונן, צין קודם חלות צין לאחר חלות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר ויִפְּיֵמוּ מִמֶּסְכַּת וַיַּעֲלוּ עֲלֹת: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרצה איוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השמן, שנושאים אותו צאור רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה, עמה צריכין אנו לאלהות אשר ילכו לפנינו:

(2) באזני נשיכם. אמר אהרן צלצו, הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן, שמא יתעבז הדצר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו צרכו מגזרת צרך: (3) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלוס מאזניהם נמלאו הם מפורקים מנומיהם, דיסקריי"ר צלע"ז (ענטלאזטעט): את נזמי. כמו מנומי, כמו פֶּלְאֵתִי אֵת הָעִיר (שמות ט, כט), מן העיר:

(4) ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו צשני פנים, האחד ויצר לשון קשירה, צחרט לשון סודר, כמו והמטפחות והקטריטים (ישעיה ג, כצ), ויצר פֶּרְזִים קָסָף בְּעֵינֵי תְּרִיטִים (מלכים ב, כג). והצ' ויצר לשון צורה, צחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורטין צו צורות צוזה, כעט סופר החורט אותיות צלוחות ופנקסין, כמו וקחצ עֲלָיו בְּחָרָט פֶּלֶשׁ (ישעיה ח, א), וזהו שתרנס אונקלוס וצר יִסִּיה צִיפֶּא, לשון ציוף הוא, כלי אומנות שחורצין צו צוזה אותיות ושקדים שקורין צלע"ז ניי"ל (גראצשטיכל), ומזיפין על ידו חותמות: עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור צפור, צאו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממזרים ועשאוהו

<p>5 And when Aaron saw this, he built an altar before it; and Aaron made proclamation, and said: 'To-morrow shall be a feast to the LORD.'</p>	<p>וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ וַיִּבְנֵה אֶת־הָאֹתֶלֶת וַיִּקְרָא אֶת־הָאֹתֶלֶת וַיֹּאמֶר חָגָא קָדָם יְיָ מָחָר:</p>	<p>5 וַיִּבְנֶה אַהֲרֹן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֶת־הָאֹתֶלֶת וַיֹּאמֶר חָג לַיהוָה מָחָר:</p>
<p>6 And they rose up early on the morrow, and offered burnt-offerings, and brought peace-offerings; and the people sat down to eat and to drink, and rose up to make merry.</p>	<p>וַיָּקֻמוּ בַּיּוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲסִיקוּ עֲלֵיהֶן וַקְרִיבוּ נֶכְסֵן וַאֲסִיחוּ עִמָּא לְמִיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וַקְמוּ לְחִיּוּבָא:</p>	<p>6 וַיִּשְׁכְּבוּ מִמָּוֶחֶרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׁתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: (פ)</p>
<p>7 And the LORD spoke unto Moses: 'Go, get thee down; for thy people, that thou broughtest up out of the land of Egypt, have dealt corruptly;</p>	<p>וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֵיזִיל חוֹת אֲרִי חֲבִיל עֲמֹךְ דְּאַסִּיקְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>7 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּךְ־רָד כִּי שַׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הָעֵלִית מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>8 they have turned aside quickly out of the way which I commanded them; they have made them a molten calf, and have worshipped it, and have sacrificed unto it, and said: This is thy god, O Israel, which brought thee up out of the land of Egypt.'</p>	<p>סֵטוּ בְּפִרְיעַ מִן אוֹרְחָא דְּפִקִּידָתָנֻן עֲבָדוּ לַהֲוֹן עִיגֵל מִתְּקָא וַסְגִּידוּ לִיה וַדְּבָחוּ לִיה וַאֲמָרוּ אֵלֵינוּ דְּחִלְתָּא יִשְׂרָאֵל דְּאַסְקִיד מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>8 סֵרוּ מִהֵר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֹגֶל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לוֹ וַיִּזְבְּחוּ־לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלִינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>9 And the LORD said unto Moses: 'I have seen this people, and, behold, it is a stiffnecked people.</p>	<p>וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קָדָמִי עִמָּא הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה עֲרֹף־הוּא:</p>

בכשפים, ויש אומרים מיכה היה שם, שיאל מתוך דמוסי בנין שנחממך צו צמנרים (סנהדרין קא:), והיה צידו שם וטם, שכח צו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הפור, ויאל העגל: מסכה. לשון מחכת. דבר אחר, קכ"ה קנטרין זהב היו צו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממנרים הם שנקבלו על אהרן והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(5) וירא אהרן. שהיה צו רוח חיים, שנאמר צַטְצִית שׁוֹר אֶלְל עֶשֶׂב (תהלים קו, כ), וראה שהנלית מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחות לגמרי: ויבן מזבח. לדחות: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יצא משה קודם שיעבדוהו, זה פשוטו. ומדרשו צוֹקֵרָא רַבָּה (י, ג), דצרים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן (לשון בינה)מזבח לפניו, ויבן מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא צהם, ועוד ראה ואמר, אם הם צונים את המזבח, זה מציא רור זה מציא אבן ונמנאת מלאכתן עשויה צבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעלל במלאכתו, בין כך ובין כך משה צא: חג לה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיצא משה ויעבדו את המקום:

(6) וישכימו. השטן ורזם כדי שיחטאו: לצחק. יש צמשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר לְצַחֵק צִי (צראשית לט, יז), ושפיות דמים, כמו שנאמר יְקוֹמוּ גֵא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁתַּקּוּ לְפָנָיו (שמואל-ב, יד), אף כאן נהרג חור:

(7) וידבר. לשון קושי הוא, כמו וַיִּדְבֹר אֶסֶס קָשׁוֹת (צראשית מז, ז): לך רד. רד מגדולתך, לא נחתי לך גדולה אלא בשבילם (צרכות לב). באותה שעה נחנדה משה מפי בית דין של מעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר, אלא עמך, ערב רב שקבלת מעמך וגיירתם, ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע:

<p>10 Now therefore let Me alone, that My wrath may wax hot against them, and that I may consume them; and I will make of thee a great nation.'</p>	<p>וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיִּתֵּר־אִפִּי בָּהֶם וְאֶכְלֵם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>	<p>10 וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וַיִּתֵּר־אִפִּי בָּהֶם וְאֶכְלֵם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>11 And Moses besought the LORD his God, and said: 'LORD, why doth Thy wrath wax hot against Thy people, that Thou hast brought forth out of the land of Egypt with great power and with a mighty hand?</p>	<p>וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו אֶל־הוֹי וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֵ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>	<p>11 וַיִּתַּל מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו אֶל־הוֹי וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יַחַרְהֵ אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:</p>
<p>12 Wherefore should the Egyptians speak, saying: For evil did He bring them forth, to slay them in the mountains, and to consume them from the face of the earth? Turn from Thy fierce wrath, and repent of this evil against Thy people.</p>	<p>לָמָּה יִמְדוּן מִצְרָאִי לְמִימָר בְּבִישָׁא אִפִּיקְנוּן לְשִׁטְלָא יְתֵהוּן בֵּינֵי טוּרֵיָא וּלְשִׁיזְיוֹתֵהוּן מֵעַל אִפִּי אֶרְעָא תּוֹב מִתְקוּף רוּגְזָךְ וְאַתִּיב מִן בְּשִׂתָּא דְמַלִּילְתָּא לְמַעַבְד לְעַמְּךָ:</p>	<p>12 לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאֵם לְהַרְגֵם אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פָּנָי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ:</p>
<p>13 Remember Abraham, Isaac, and Israel, Thy servants, to whom Thou didst swear by Thine own self, and saidst unto them: I will multiply your seed as the stars of heaven, and all this land that I have spoken of will I give unto your seed, and they shall inherit it for ever.'</p>	<p>אֲדַכֵּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדְךָ דְּסִימָתָא לְהוֹן בְּמִימְרֶךְ וּמַלִּילְתָּא עִמָּהוֹן אֲסִי יֵת בְּנִיכּוֹן כְּכּוּכְבֵי שָׁמַיָא וְכָל אֶרְעָא הָדָא דְאַמְרִית אֲתִין לְבְנִיכּוֹן וַיַּחֲסֶנוּן לְעָלָם:</p>	<p>13 זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אֲרֻבָּה אֶת־זַרְעָכֶם כְּכּוּכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזַרְעָכֶם וְנָחֳלוּ לָעָלָם:</p>
<p>14 And the LORD repented of the evil which He said He would do unto His people.</p>	<p>וַתֵּב יְיָ מִן בְּשִׂתָּא דְמַלִּיל לְמַעַבְד לְעַמּוּיָה:</p>	<p>14 וַיִּנָּחֵם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: (פ)</p>

- (10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי זו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם (שמו"ר מז, י):
- (11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם צחכם, גבור צגבור:
- (12) והנחם. התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:
- (13) זכור לאברהם. אס עברו על עשרת הדברות, אזרהם אזיהם נתנסה צעור נסיונות ועדיין לא קבל שכר, תנה לו ויאלו עשר צעור: לאברהם ליצחק ולישראל. אס לשרפה הם, וזכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך צאור כשדים, אס להריגה, זכור ליצחק שפסע צאורו לעקידה, אס לגלות, וזכור ליעקב שגלה לחרן (שמו"ר מד, ה), ואס אינן נולדין בזכותן, מה אחה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול, ואס כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך צשעת כעסך, קל וחומר לכסא של רגל אחד (צרכות לז). אשר נשבעת להם כך. לא נשבעת להם צדצר שהוא כלה, לא צשמים ולא צארך, לא צהרים ולא צגצעות, אלא כך, שאתה קיים וצנבעתך קיימת לעולם, שנאמר צי נצצעי נאס ה' (צראשית כז, טז), וליצחק נאמר, ויהימיותי אס השצצה אשך נצצעי לנצרהס אציק (שס כו, ג), וליעקב נאמר הני אל שדי פרה ורצה (שס לה, יא), נשבע לו צאל שדי:

15	And Moses turned, and went down from the mount, with the two tables of the testimony in his hand; tables that were written on both their sides; on the one side and on the other were they written.	וַיִּפֶן מֹשֶׁה מִן־הַהָר ויֵשְׁנִי לַחֹת הָעֵדֻת בִּידּוֹ לַחֹת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבְרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים:	כֹּה
16	And the tables were the work of God, and the writing was the writing of God, graven upon the tables.	וְהַלְחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָמָּה וְהַמְּכָתָב מְכָתָב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל־הַלְחֹת:	16
17	And when Joshua heard the noise of the people as they shouted, he said unto Moses: 'There is a noise of war in the camp.'	וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה:	17
18	And he said: 'It is not the voice of them that shout for mastery, neither is it the voice of them that cry for being overcome, but the noise of them that sing do I hear.'	וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וַאֲיֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע:	18
19	And it came to pass, as soon as he came nigh unto the camp, that he saw the calf and the dancing; and Moses' anger waxed hot, and he cast the tables out of his hands, and broke them beneath the mount.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֶ־אָף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלְחֹת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם תַּחַת הָהָר:	19
20	And he took the calf which they had made, and burnt it with fire, and ground it to powder, and strewed it upon the water, and made the children of Israel drink of it.	וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזְרֹל עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	20

- (15) משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה (שבת קד.).
- (16) מעשה אלהים המה. כמשמעו, הוא צנצנדו עשן. דבר אחר, כאדם האומר לחצרו כל עסקיו של פלוני צמלאכה פלונית, כך כל שעשועיו של הקצ"ה צמורה: חרות. לשון חרט וחרט אחד הוא, שניהם לשון חיקוק, אנטליי"ר בלע"ז (איינשטיידען):
- (17) ברעהו, זהרעו, שהיו מריעים ושמהים וזמקים:
- (18) אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הזועקים נחון, ולא קול חלשים שזועקים וי, או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין, המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:
- (19) וישלך מידו וגר. אמר, מה פסח שהוא אחד מן המצות, אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל זו, התורה כולה כאן, וכל ישראל מומרים ואתננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:
- (20) ויזר. לשון נפוז, וכן יזורה על ניהו גפרית (איזניס, טו), וכן פיתס מזרה הקשת (משלי א, יז), שזרין זה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נחמין לצדקם כסוטים, שלש מיתות נדון שם, אם יש עדים והתראה, בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין, עדים בלא התראה, צמגפה, שנאמר ויגף ה' את הקסם, לא עדים ולא התראה, צהדרקון (יומא סו:), שצדקום המים ולבו צטניהם:

21 And Moses said unto Aaron: 'What did this people unto thee, that thou hast brought a great sin upon them?'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:	21 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו חַטָּאת גְּדוֹלָה:
22 And Aaron said: 'Let not the anger of my lord wax hot; thou knowest the people, that they are set on evil.'	וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף רוּחִי וְדַבּוּנִי אֶת־יְדֹעֶת יְת עִמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא:	22 וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל־יְיָ אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֹא יִתְקַף רוּחִי וְדַבּוּנִי אֶת־יְדֹעֶת יְת עִמָּא אֲרִי בְּבִישׁ הוּא:
23 So they said unto me: Make us a god, which shall go before us; for as for this Moses, the man that brought us up out of the land of Egypt, we know not what is become of him.	וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:	23 וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָהוּ מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ:
24 And I said unto them: Whosoever hath any gold, let them break it off; so they gave it me; and I cast it into the fire, and there came out this calf.'	וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:	24 וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפַּקְדוּ וַיִּתְּנוּ־לִי וְאֲשַׁלְכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה:
25 And when Moses saw that the people were broken loose—for Aaron had let them loose for a derision among their enemies—	וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:	25 וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם:
26 then Moses stood in the gate of the camp, and said: 'Whoso is on the LORD's side, let him come unto me.' And all the sons of Levi gathered themselves together unto him.	וַיֵּעַמֵּד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאֲסֹפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:	26 וַיֵּעַמֵּד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי וַיֵּאֲסֹפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי:
27 And he said unto them: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Put ye every man his sword upon his thigh, and go to and fro from gate to gate throughout the camp, and slay every man his brother, and every man his companion, and every man his neighbour.'	וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרֶפוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ־אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ־אֶת־קָרְבוֹ:	27 וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־חֶרֶפוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהָרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ־אֶת־רֵעֵהוּ וְאִישׁ־אֶת־קָרְבוֹ:

- (21) מה עשה לך העם. כמה יסורים סבלת שיסרוך עד שלא תצא עליהם חטא זה:
 (22) כי ברע הוא. נדרכך רע הס הולכין תמיד, וננסיונות לפני המקום:
 (24) ואמור להם. דבר אחד, למי זה נלצד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה, וינא:
 (25) פרוע. מגולה, נחגלה שמנו וקלנו, כמו ופרע את ראש האשה (נמדצר ה, יח): לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות צפי כל הקמים עליהם:
 (26) מי לה' אלי. יצא אל: בני לוי. מכאן שכל השצט כשר (יומא שס):

28 And the sons of Levi did according to the word of Moses; and there fell of the people that day about three thousand men.	וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:	28 וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן־הָעָם בְּיוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ:
29 And Moses said: 'Consecrate yourselves to-day to the LORD, for every man hath been against his son and against his brother; that He may also bestow upon you a blessing this day.'	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ יָדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַתָּה עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:	29 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְּאֹי יְדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַתָּה עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה:
30 And it came to pass on the morrow, that Moses said unto the people: 'Ye have sinned a great sin; and now I will go up unto the LORD, peradventure I shall make atonement for your sin.'	וַהֲיָה בְּיוֹמָא דְּבִתְרוּהִי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוֹן חִבְתוֹן חֹבָא רַבָּא וְכַעַן אָסַק לְקָדָם יְיָ מָאָם אֲכַפְרָה עַל חֻבִּיכוֹן:	30 וַהֲיָה מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם חֲטֵאתָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעֵד חֲטֵאתְכֶם:
31 And Moses returned unto the LORD, and said: 'Oh, this people have sinned a great sin, and have made them a god of gold.'	וְתָב מֹשֶׁה לְקָדָם יְיָ וַאֲמַר בְּכַעַן חָב עַמָּא הַדִּין חֹבָא רַבָּא וְעַבְדוּ לַהוֹן דְּחָלָן דְּדָהָב:	31 וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֵאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב:
32 Yet now, if Thou wilt forgive their sin—; and if not, blot me, I pray Thee, out of Thy book which Thou hast written.'	וְכַעַן אִם שְׁבַקְתָּ לְחֻבֵּיהוֹן וְאִם לֹא מַחֲנִי כְּעַן מִסְפָּרְךָ דְּכַתְּבָתָא:	32 וְעַתָּה אִם־תִּשְׁאַחַח חֲטֵאתָם וְאִם־אֵין מַחֲנִי נָא מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ:
33 And the LORD said unto Moses: 'Whosoever hath sinned against Me, him will I blot out of My book.'	וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מִן דְּחָב קָדָמִי אֲמַחֲנִינִיה מִסְפָּרִי:	33 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסְפָּרִי:
34 And now go, lead the people unto the place of which I have spoken unto thee; behold, Mine angel shall go before thee; nevertheless in the day when I visit, I will visit their sin upon them.'	וְכַעַן אֵיזִיל דְּבַר יְתָ עַמָּא לְאַתְרָא דְּמַלְּלִית לְךָ הָא מַלְאָכִי יִהְיֶה קֳדָמְךָ וּבַיּוֹם אֲסַעְרוּתִי וְאֲסַעַר עֲלֵיהוֹן חֻבֵּיהוֹן:	34 וְעַתָּה לֵךְ וְנָתַתָּ אֶת־הָעָם אֶל־אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ הִנֵּה מַלְאָכִי יֹלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבַיּוֹם פִּקְדִי וּפִקְדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטֵאתָם:

(27) כה אמר וגו'. והיכן אמר, וַיֵּצֵא לְאֶלֶּהִים יִצְחָק (שמות כז, יט), כך שנויה צמכילתא (פסחא פ"צ): אדיו. מאמו, והוא ישראל:

(29) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, בדבר זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו בצנו וצאחיו: (30) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להצדיל צניכס וצין החטא: (31) אלחי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (יומא פו: ברכות לב:). משל למלך, שהיה מאכיל ומשקה את צנו ומקשטו, ותולה לו כיס צוארו ומעמידו צפתח בית זונות, מה יעשה הצן שלא יחטא (ברכות שס:):

(32) ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני: ואם אין מחני. וזה מקרא קצר, וכן הרצה: מספרך. מכל המורה כולה, שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לצקש עליהם רחמים:

(34) אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אלל דבור צמקום אליך, וכן לדבר לו על אדוניהו (מלכים א' ז, יט): הנה מלאכי. ולא אני: וביים פקדי וגו'. עתה שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם

35	And the LORD smote the people, because they made the calf, which Aaron made.	וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל־אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹהֲרֹן׃	35
XXXIII	And the LORD spoke unto Moses: 'Depart, go up hence, thou and the people that thou hast brought up out of the land of Egypt, unto the land of which I swore unto Abraham, to Isaac, and to Jacob, saying: Unto thy seed will I give it—	וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר עֲלֵה מִזֶּה אֶתְּהָ וְהָעָם אֲשֶׁר הָעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב לֵאמֹר לְוָרְעֶךָ אֶתְנַנָּה׃	XXXIII
2	and I will send an angel before thee; and I will drive out the Canaanite, the Amorite, and the Hittite, and the Perizzite, the Hivite, and the Jebusite—	וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרְשָׁתִי אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי׃	2
3	unto a land flowing with milk and honey; for I will not go up in the midst of thee; for thou art a stiffnecked people; lest I consume thee in the way.'	אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֵלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֲרָף אַתָּה פֶּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ׃	3
4	And when the people heard these evil tidings, they mourned; and no man did put on him his ornaments.	וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר הַרָּע הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׂתוּ אִישׁ עֲדָיו עָלָיו׃	4
5	And the LORD said unto Moses: 'Say unto the children of Israel: Ye are a stiffnecked people; if I go up into the midst of thee for one moment, I shall consume thee; therefore now put off thy ornaments from thee, that I may know what to do unto thee.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֹמֵר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם־קִשָּׁה־עֲרָף רָגַע אֶחָד אֵעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ וּבְלִיתֶיךָ וְעַתָּה הִזְרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אֲעֹשֶׂה־לָּךְ׃	5

מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות צאה על ישראל שאין זה קצת מפרעון עון העגל:

(35) ויגוף ה' את העם. מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה:

(1) לך עלה מזה. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות, לכן נאמר עלה. דבר אחר, כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא אמר ועמך:

(2) וגרשתי את הכנעני וגר. ששה אומות הן, והגר גשי עמד ופנה מפניהם מאליו:

(3) אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכן אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך:

כי עם קשה עורף אתה. וכשכניתי בקרבכם ואחס ממרים בי, מרבה אני עליכם זעם: אכלך. לשון כליון:

(4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כתרים שניתנו להם בחורז כשאמרו נעשה ונשמע (שבת פח.):

(5) רגע אחד אחד אעלה בקרבך ובליתך. אם אעלה בקרבך ואחס ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעוס עליכם רגע אחד,

6	And the children of Israel stripped themselves of their ornaments from mount Horeb onward.	וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדִים מֵהָר חֹרֵב:	וְאָעֲדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תִּקְוִן זִינְהוֹן מִטּוֹרָא דְּחֹרֵב:
7	Now Moses used to take the tent and to pitch it without the camp, afar off from the camp; and he called it The tent of meeting. And it came to pass, that every one that sought the LORD went out unto the tent of meeting, which was without the camp.	וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וַנִּטָּה לֹו מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וַקְרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲיָה כָּל־מִבְקֵשׁ יְהוָה יֵצֵא אֵל־אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:	וּמֹשֶׁה נָסִיב יָת מִשְׁכְּנָא וּפְרָסִיהּ לִיָּה מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא אַרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא וַקְרִי לִיָּה מִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא וַהּוּי כָּל דְּתַבַּע אוֹלְפָן מִן קֳדָם יי נָפִיק לְמִשְׁכַּן בֵּית אוֹלְפָנָא דְּמִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:
8	And it came to pass, when Moses went out unto the Tent, that all the people rose up, and stood, every man at his tent door, and looked after Moses, until he was gone into the Tent.	וַהֲיָה כַּצֵּאת מֹשֶׁה אֶל־הָאֹהֶל יִקּוּמוּ כָּל־הָעָם וַנִּצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלֹו וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶל:	וַהּוּי כַּד נָפִיק מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא קִימִין כָּל עַמָּא וּמִתַּעֲתִידִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנִיהּ וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל לְמִשְׁכְּנָא:
9	And it came to pass, when Moses entered into the Tent, the pillar of cloud descended, and stood at the door of the Tent; and [the LORD] spoke with Moses.	וַהֲיָה כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֶל יֵרֵד עַמּוּד הָעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַדַּבֵּר עִם־מֹשֶׁה:	וַהּוּי כַּד עָלִיל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא נְחִית עַמּוּדָא דְּעָנָנָא וַקָּאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וּמִתְּמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:
10	And when all the people saw the pillar of cloud stand at the door of the Tent, all the people rose up and worshipped, every man at his tent door.	וַרְאָה כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוּד הָעָנָן עָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וַקָּם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתַּחוּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלֹו:	וַחֲזוּ כָּל עַמָּא יָת עַמּוּדָא דְּעָנָנָא קָאִים בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא וַקִּימִין כָּל עַמָּא וַסְגִּידִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכְּנִיהּ:

שהוא שיעור זעמי, שנאמר חֲדָי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲצֹר זַעַם (ישעיה כו, כ), ואכלה אֲחַכְס, לפיכך טוֹב לָכֵס שֶׁאֵשְׁלַח מִלֵּאךְ: ועתה. פורענות זו תלקו מיד, שמורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. צפוקדת שֶׁאֵר הַעוֹן, אֲנִי יוֹדַע מֵה שְׁלָצִי לַעֲשׂוֹת לָךְ:

(6) את עדים מהר חורב. את הַעֲדִי שֶׁהִיהָ צִידֵם מֵהָר חֹרֵב:

(7) ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הוֹוֵה הוּא, לוקח אֶהְלוּ וְנוֹטֵהוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, אִמֵּר, מְנוּדָה לְרַצַּת מְנוּדָה לַתְּלִמִּיד: הַרְחֵק. אֲלֵפִים אִמֵּה, כַּעֲנִין שֶׁנֶּאֱמָר אֶךְ לְחֹק יִהְיֶה צִיגִיכֶם וַיִּצְנוּ כָּל־פִּסִּים אִמֵּה בְּמַדָּה (יהושע ג, ד): וקרא לוֹ. והיה קורא לוֹ אֶהְל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לַמִּצְוָה מוֹרֵה: כֹּל מִבְּקֵשׁ ד'. מִכֹּאֵן לַמִּצְוָה פִּנִּי זָקֵן, כִּמְקַבֵּל פִּנִּי שְׂכִינָה: יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. דָּבָר אֲחֵר וְהִיהָ כֹּל מִצְוָה שֶׁ, אֲפִילוּ מִלֵּאכִי הִשְׁרַת כְּשֶׁהִיוּ שׂוֹאֲלִים מִקּוֹם שְׂכִינָה, חֲצִרֵיהֶם אֲוִמֵּרִים לָהֶם הִרִי הוּא צִאֲהֵלוּ שֶׁל מֹשֶׁה:

(8) והיה. לשון הוֹוֵה: כַּצֵּאת מֹשֶׁה מִן הַמַּחֲנֶה. לָלֶכֶת אֶל הָאֹהֶל: יִקּוּמוּ כָּל הָעָם. עוֹמְדִים מִפְּנֵיו, וְאִין יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְקַדְּשׁ מֵהֶם: וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה. לִשְׁכַּח, אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשֶּׁה שֶׁכָּךְ מוֹצֵטֵם שֶׁהִשְׁכִּינָה חֲכָנָם אַחֲרֵיוּ לַפֶּתַח אֶהְלוּ:

(9) ודבר עם משה. כִּמוּ וּמִדְּבָר עִם מֹשֶׁה. תַּרְגוּמוֹ וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה, שֶׁהוּא כְּבוֹד הַשְׂכִּינָה, כִּמוּ וַיִּשְׁמַע קֹל מִדְּבָר אֱלֹו (במדבר ז, פט), וְאִינוּ קוֹרֵא מִדְּבָר אֱלֹו, כִּשֶׁהוּא קוֹרֵא מִדְּבָר פִּתְרוֹנוֹ הַקּוֹל מִדְּבָר צִינוּ לְצִין עֲלָמוֹ, וְהַדִּיּוֹט שׁוֹמַע מֵאֱלֹו, וְכִשֶׁהוּא קוֹרֵא מִדְּבָר, מִשְׁמַע שֶׁהַמֶּלֶךְ מִדְּבָר עִם הַדִּיּוֹט:

(10) והשתחוּוּ. לַשְׂכִּינָה:

<p>11 And the LORD spoke unto Moses face to face, as a man speaketh unto his friend. And he would return into the camp; but his minister Joshua, the son of Nun, a young man, departed not out of the Tent.</p>	<p>וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁתָּנוּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p> <p>וּמִמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה מִמְלַל עִם מִמְלַל כְּמֹא דִּמְלִיל גּוֹבְרָא עִם חֲבֵרִיהּ וְתֵאִיב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשְׁוִמְשֻׁנִּיהּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי מִגּוֹ מִשְׁכָּנָא:</p>	<p>11 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁתָּנוּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: (פ)</p>
<p>12 And Moses said unto the LORD: 'See, Thou sayest unto me: Bring up this people; and Thou hast not let me know whom Thou wilt send with me. Yet Thou hast said: I know thee by name, and thou hast also found grace in My sight.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְדָם יְיָ חֲזִי דְאַתָּה אָמַר לִי אֲסִיךְ יֵת עִמָּא הָדִין וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי יֵת דְתַשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ רַבִּיתָךְ בְּשׁוֹם וְאַף אֲשַׁכְחָא רַחֲמִין קְדָמִי:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה רְאֵה אֵתָּה אָמַר אֵלַי הֶעֱלֵ אֶת־הָעַם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי:</p>
<p>13 Now therefore, I pray Thee, if I have found grace in Thy sight, show me now Thy ways, that I may know Thee, to the end that I may find grace in Thy sight; and consider that this nation is Thy people.'</p>	<p>וְכַעַן אִם כְּעַן אֲשַׁכְחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ הוֹדַעְנִי כְּעַן יֵת אוֹרְחָא טוֹבָךְ וְאָדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל דְאֲשַׁכַּח רַחֲמִין קְדָמָךְ וּגְלִי קְדָמָךְ אֲרִי עִמָּךְ עִמָּא הָדִין:</p>	<p>13 וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דְּרָכְךָ וְאָדַעְךָ לְמַעַן אֲמַצָּא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וְרְאֵה כִּי עַמָּךְ הֵגוֹי הַזֶּה:</p>
<p>14 And He said: 'My presence shall go with thee, and I will give thee rest.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר שְׂכִינָתִי תִהְיֶה וְנִגִּיתִי לָךְ:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר פָּנִי יֵלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ:</p>
<p>15 And he said unto Him: 'If Thy presence go not with me, carry us not up hence.</p>	<p>וַיֹּאמֶר קְדָמוּהִי אִם לִית שְׂכִינָתְךָ מִהֲלָכָא בֵּינָנָא לֹא תִסְקַנָּא מִכָּא:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:</p>

(11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומקמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה שז משה אל המחנה, ומלמד לזקנים מה שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתכרו הלוחות (תענית כח); וזי"ח שרף את העגל וזן את החוטאים, וזי"ט עלה, שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל הקס וגו' (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום וצקש רחמים, שנאמר ואתנפל לפני ה' וגו' (דברים ט, יח), ובראש חדש אלול נאמר לו ועלית בצקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם מ' יום, שנאמר צהם ולנכי עמך דבי צהר פנימים הרשונים וגו' (שם י, ו), מה הרשונים צרנו אף האחרונים צרנו, אמור מעתה, אמנעיים היו צבעם. צי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלקטי פדקריך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל ללוותן על מלאכת המשכן, ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד, אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו וסב למשקריקא, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל הענין, וראה כל העם וחזן, ונצנו וקיימין. והציטו, ומסתכלין. והשתחוו, וסגדין. ומדרשו, ודבר ה' אל משה שישב אל המחנה, אמר לו אני צבעם ואתה צבעם, אם כן מי יקרבם:

(12) ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דברך, אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו', ואשר אמרת לי הגה לנכי שלח מלאך (שמות כג, כ), אין זו הודעה, שאין אני חפץ צה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הגה לנכי צא אליך צעצ העין וגו' וגם צד יאמינו לעולם (שם יט, ט):

(13) ועתה. אם אמרת שמלאכי תן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך, מה שבר אתה נותן למוצאי תן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך, מה היא מציאת תן שמלאכי בעיניך, ופותרן למען אמלא תן, למען אכיר כמה שזכר מציאת התן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעווצ, ראה כי עמך הם מקדם, ואם צהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו, ואת תשלום השכר שלי צעם הזה תודיעני. ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (י), ואני ליישב המקראות על אופניהם ועל סדרם באתי:

(14) ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני צעמי אלך, כמו ופניך הלכים בקרב (שמואל ב יז, יא):

16	For wherein now shall it be known that I have found grace in Thy sight, I and Thy people? is it not in that Thou goest with us, so that we are distinguished, I and Thy people, from all the people that are upon the face of the earth?	וּבְמַה יִדְעוּ אֲפֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הַלּוֹא בְּלִבְתֶּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל־הָעַם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: (פ)	16
17	And the LORD said unto Moses: 'I will do this thing also that thou hast spoken, for thou hast found grace in My sight, and I know thee by name.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעָשֶׂה כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינִי וְאֵדָעָה בְּשֵׁם:	רביעי
18	And he said: 'Show me, I pray Thee, Thy glory.'	וַיֹּאמֶר ה'רַאנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:	18
19	And He said: 'I will make all My goodness pass before thee, and will proclaim the name of the LORD before thee; and I will be gracious to whom I will be gracious, and will show mercy on whom I will show mercy.'	וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחִנֵּיתִי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמִתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:	19
20	And He said: 'Thou canst not see My face, for man shall not see Me and live.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי:	20
21	And the LORD said: 'Behold, there is a place by Me, and thou shalt stand upon the rock.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֵתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר:	21

(15) ויאמר אליו. צו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:
(16) ובמה יודע אפוא. יודע מציאת הסן, הלא בלכתך עמנו, ועוד דבר אחר אני שואל ממך, שלא תשרה שכינתך עוד על אומות עוזדי אלילים: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מוזדלים בדבר הזה מכל העם, כמו וְהִפְלֵה ה' צֵין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל וגו' (שמות ט, 7):
(17) גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתך עוד על עוזדי אלילים אעשה, ואין דבריו של בלעם הרשע על ידי שריית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון וְאֵלֵי דָּבָר יִגָּז (איוב ד, 7), שומעין על ידי שליח:
(18) ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:
(19) ויאמר אני אעביר וגו'. הגיעה שעה שמראה כבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר חפלה, שכשנזכרת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואחיה לפון צמעה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים, אף אם תכלה זכות אבות. וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקורא י"ג מדות (ראש השנה יז), הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון, יהיו נענין, כי רחמי לא קלים: ודחנתי את אשר אהוון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפון לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עמים אענה ועמים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו הִנֵּה קִנְיִי כָרַת צְרִית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקס (שם):
(20) ויאמר לא תוכל וגו'. אף כשאעביר כל טובי על פניך, איני נותן לך רשות לראות את פני:
(21) הנה מקום אתי. זהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שמראה, זו פשוטו. ומדרשו, על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר המקום אתי ואינו אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

22	And it shall come to pass, while My glory passeth by, that I will put thee in a cleft of the rock, and will cover thee with My hand until I have passed by.	וְהָיָה בְּעָבֹר כְּבוֹדִי וְשַׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכַּתִּי עָלֶיךָ עַד-עָבְרִי:	22
23	And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen.'	וְהִסַּרְתִּי אֶת-כַּפִּי וְרָאִיתָ אֹתִי אַחֲרַי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: (פ) (ספג פרשה סתומה בכתר ארם צובה)	23
XXXIV	And the LORD said unto Moses: 'Hew thee two tables of stone like unto the first; and I will write upon the tables the words that were on the first tables, which thou didst break.	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה פֶּסֶל-לֶךְ שְׁנֵי-לַחֹת אֲבָנִים כְּרַאשֵׁינִים וְכַתְּבָתִּי עַל-הַלָּחֹת אֹת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל-הַלָּחֹת הָרִאשִׁינִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ:	תמישי כה*
2	And be ready by the morning, and come up in the morning unto mount Sinai, and present thyself there to Me on the top of the mount.	וְהָיָה נָכוֹן לִבְקֹר וְעָלִיתָ בִּבְקֹר אֶל-הָר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל-רֹאשׁ הָהָר:	2
3	And no man shall come up with thee, neither let any man be seen throughout all the mount; neither let the flocks nor herds feed before that mount.'	וְאִישׁ לֹא-יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם-אִישׁ אֶל-יִרְאָה בְּכָל-הָהָר גַּם-הַצֹּאן וְהַבָּקָר אֶל-יִרְעֹוּ אֶל-מִוֵּל הָהָר הַהוּא:	3

(22) בעבור כבודי. כשאעצור לפניך: בנקרת הצור. כמו העיני האנשים רָהֵם שָׁנָקָר (צמד צר טז, יד), יקרוך עקצי נחל (משלי ל, יז), חָנִי קָרָתִי וְשִׁמְתִּי מֵיָם (ישעיה לז, כה), גזרה אחת להם: נקרת הצור. כריית הצור: ושכותי כפי. מכאן שנחנה רשות למחזלים לחבל (ת"כ פ' ויקרא), ותרגומו וְאֶגִּין צְמִימָרִי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו צק ממש:

(23) והסרתיו את כפי. ואעצי ית דצרת יקרי, כשחמלק הנהגת כבודי מכנגד פניך, ללכת משם ולהלך: וראית את אחורי. הראהו קשר של תפילין:

(1) פסל לך. הראהו מחצט סנפיריון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נחשער משה הרצה: פסל לך. אחת שצרת הראשונות, אחת פסל לך אחרות, משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתובתה, אמר, אם יאמר המלך להורגה, אומר לו עדיין אינה אשתך, צדק המלך ומאז שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה, אמר לו שושבינה, כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה, אמר לו המלך, אחת קרעת אותה, אחת קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה כתובת יד, כן המלך זה הקצ"ה, השפחות אלו ערצ רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקצ"ה אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(2) נכון. מזומן:

(3) ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו צתשאות וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה, אין לך יפה מן הנגיעות:

<p>4 And he hewed two tables of stone like unto the first; and Moses rose up early in the morning, and went up unto mount Sinai, as the LORD had commanded him, and took in his hand two tables of stone.</p>	<p>וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֹׁנִים וַיִּשָּׁבֵם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלֶה אֶל-הָהָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>	<p>4 וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשֹׁנִים וַיִּשָּׁבֵם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעֲלֶה אֶל-הָהָר סִינַי כַּאֲשֶׁר צֻוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:</p>
<p>5 And the LORD descended in the cloud, and stood with him there, and proclaimed the name of the LORD.</p>	<p>וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>	<p>5 וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעָנָן וַיִּתְנַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>
<p>6 And the LORD passed by before him, and proclaimed: "The LORD, the LORD, God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth;</p>	<p>וַיַּעֲבֹר יְהוָה וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַגִּז וּמְסֻבִּי לְמַעַבְד טַבְּוֹן וּקְשׁוּט:</p>	<p>6 וַיַּעֲבֹר יְהוָה וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים רַחֲמָנָא וְחַנּוּנָא מְרַחֵם רַגִּז וּמְסֻבִּי לְמַעַבְד טַבְּוֹן וּקְשׁוּט:</p>
<p>7 keeping mercy unto the thousandth generation, forgiving iniquity and transgression and sin; and that will by no means clear the guilty; visiting the iniquity of the fathers upon the children, and upon the children's children, unto the third and unto the fourth generation.'</p>	<p>נָצַר (בספרי תימן נצר בנרן רגילה) חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשָּׂא עֵז וְנִשְׁפָּע וְחַטָּאָה וְנִקָּה לֹא וְנִקָּה פִּקְדוֹ עֵז אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלָשִׁים וְעַל-רַבְעִים:</p>	<p>7 נָצַר (בספרי תימן נצר בנרן רגילה) חֶסֶד לְאֱלֹפִים נִשָּׂא עֵז וְנִשְׁפָּע וְחַטָּאָה וְנִקָּה לֹא וְנִקָּה פִּקְדוֹ עֵז אָבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלָשִׁים וְעַל-רַבְעִים:</p>
<p>8 And Moses made haste, and bowed his head toward the earth, and worshipped.</p>	<p>וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>	<p>8 וַיַּמְהֵר מֹשֶׁה וַיִּקְד אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה:</p>
<p>9 And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O Lord, let the Lord, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiffnecked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱמֹנָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-הֹדָנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עִם-קִשְׁתָּה-עֲרַף הוּא וְסִלַּחְתָּ לְעֹנְנוֹ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אֱמֹנָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יְיָ-הֹדָנָא אֲדֹנָי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עִם-קִשְׁתָּה-עֲרַף הוּא וְסִלַּחְתָּ לְעֹנְנוֹ וּלְחַטָּאתָנוּ וְנִחַלְתָּנוּ:</p>

(5) ויקרא בשם ה'. מתרגמין וקרא בְּשֵׁם דה'.

(6) יי' יי'. מדת רחמים היא, אחת קודם שיחטא, ואחת לאחר שיחטא וישוב (ראש השנה יז): אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר, אֱלֹהֵי אֲלֵי לְמֵה עֲצָבָנִי (תהלים כג, ז), ואין לומר למדת הדין למה עזבתי, כך מלאכי במכילתא (שירה פ"ג): ארך אפים. מאריך אפו, ואינו ממחר ליפרע, שמה יעשה תשובה: ורב חסד. לזריכים חסד, שאין להם זכויות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(7) נוצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות, אלו הזדונות. פשעים, אלו המרדסים שאדם עושה להכעיס: ונקד לא ינקד. לפי פשוטו משמע, שאינו מוותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו (יומא פו.), מנקד הוא לשנים ולא ינקד לשאין שנים: פוקד עון אבות על בנים. כשאחוזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פירש במקרא אחר לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(8) וימהר משה. כשראה משה שכינה עוזרת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

10	<p>And He said: 'Behold, I make a covenant; before all thy people I will do marvels, such as have not been wrought in all the earth, nor in any nation; and all the people among which thou art shall see the work of the LORD that I am about to do with thee, that it is tremendous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי עֹשֶׂה אֲתָּךְ וְכָל־הָעָם יֵרְאוּ אֶת־עֲשֵׂתִי אֲשֶׁר־אֶעֱשֶׂה בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־הָעָם וְיָדְעוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲנִי עֹשֶׂה אֲתָּךְ וְכָל־הָעָם יֵרְאוּ אֶת־עֲשֵׂתִי אֲשֶׁר־אֶעֱשֶׂה בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־הָעָם וְיָדְעוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ:</p>
11	<p>Observe thou that which I am commanding thee this day; behold, I am driving out before thee the Amorite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.</p>	<p>שָׁמַר לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר־אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה וְהִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>	<p>שָׁמַר לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר־אֲנִי מְצַוְנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה וְהִנְנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:</p>
12	<p>Take heed to thyself, lest thou make a covenant with the inhabitants of the land whither thou goest, lest they be for a snare in the midst of thee.</p>	<p>הִשָּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה עֹלֶה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:</p>	<p>הִשָּׁמַר לְךָ פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה עֹלֶה בָּא עֲלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ:</p>
13	<p>But ye shall break down their altars, and dash in pieces their pillars, and ye shall cut down their Asherim.</p>	<p>כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְרֹסוּ וְאֶת־מַצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּ וְאֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוּ:</p>	<p>כִּי אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם תִּהְרֹסוּ וְאֶת־מַצְבְּתֵיהֶם תִּשְׁבְּרוּ וְאֶת־אֲשֵׁרֵיהֶם תִּכְרֹתוּ:</p>
14	<p>For thou shalt bow down to no other god; for the LORD, whose name is Jealous, is a jealous God;</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא:</p>	<p>כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא:</p>
15	<p>lest thou make a covenant with the inhabitants of the land, and they go astray after their gods, and do sacrifice unto their gods, and they call thee, and thou eat of their sacrifice;</p>	<p>פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנְוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזְבְּחֵהוּ:</p>	<p>פֶּן־תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנְוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזְבְּחֵהוּ:</p>

(9) ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהצטחנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה עורף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך בדרך, אתה תסלח לעווננו וגו'. יש כי במקום אס: ונחלתנו. ומתנו לך לנחלה (ס"א שמתן לנו נחלה) מיוחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האומות עובדי אלילים:

(10) כורת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שמתיו מוצדלים בזו מכל האומות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(11) את האמורי וגו'. ו' אומות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(13) אשריו. הוא אילן שעוצדים אותו:

(14) קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מוותר. וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנפשו ופורה מעוזביו:

(15) ואכלת מזבח. כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתו, שמתוך כך אתה בא ולוקח מזבחותיו לבניך (עבודה זרה ט:).

16	and thou take of their daughters unto thy sons, and their daughters go astray after their gods, and make thy sons go astray after their gods.	וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנָיָהּ וְזָנּוּ בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיהָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן׃	וְתִסַּב מִבְּנֹתֵהוּ לְבָנָהּ וַיִּזְנֶינָה בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיִּשְׁעִינָה יֵת בָּנָהּ בְּתֵר טַעֲוֹתֵהוּ׃
17	Thou shalt make thee no molten gods.	אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ׃	דַּחֲלֹן דְּמִתְכָּא לֹא תַעֲבִיד לָךְ׃
18	The feast of unleavened bread shalt thou keep. Seven days thou shalt eat unleavened bread, as I commanded thee, at the time appointed in the month Abib, for in the month Abib thou camest out from Egypt.	אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר׃ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בַחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצְאתָ מִמִּצְרָיִם׃	יֵת חֲגָא דְּפִטִּירָא תִּפְטֹר שִׁבְעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטִּירָא דְּפִטִּירָא לְזִמָּן יִרְחָא דְּאָבִיבָא אֲרִי בִּירְחָא דְּאָבִיבָא נִפְקֵתָא מִמִּצְרַיִם׃
19	All that openeth the womb is Mine; and of all thy cattle thou shalt sanctify the males, the firstlings of ox and sheep.	כָּל־פֶּטֶר רַחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֵׂה׃	כָּל פֶּתַח וּלְדָא דִּילִי הוּא וְכָל בְּעִירָךְ תִּקְדִּישׁ דְּכִרִין בְּכוֹר תּוֹר וְאֹמֶר׃
20	And the firstling of an ass thou shalt redeem with a lamb; and if thou wilt not redeem it, then thou shalt break its neck. All the first-born of thy sons thou shalt redeem. And none shall appear before Me empty.	וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רִיקִים׃	וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק בְּאִמְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִקְפִּיה כָּל בּוֹכְרָא דְּבָנָה תִּפְרוֹק וְלֹא יִתְחַזֵּין קִדְמֵי רִיקִינִין׃
21	Six days thou shalt work, but on the seventh day thou shalt rest; in plowing time and in harvest thou shalt rest.	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחֹרֶישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת׃	שֵׁשַׁת יוֹמִין תִּפְלַח וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָא תִּנּוּחַ בְּזִרְעָא וּבִחְצִיר תִּנּוּחַ׃
22	And thou shalt observe the feast of weeks, even of the first-fruits of wheat harvest, and the feast of ingathering at the turn of the year.	וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בִּכּוּרֵי קִצִּיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפֹת הַשָּׁנָה׃	וְחֲגָא דְּשִׁבּוּעֵי תַעֲבִיד לָךְ בִּכּוּרֵי חֲצִד חִטִּין וְחֲגָא דְּכִנְשָׁא בְּמִפְקָה דְּשֵׁתָא׃

(18) חודש האביב. חדש הצפור, שהמצואה מתזכרת צבישולה:
 (19) כל פטר רחם לִי. צאדס: וכל מקנך תזכר וגו'. וכל מקנך אשר תזכר צפטר שור ושה, אשר יפטור וזכר את רחמה.
 פטר. לשון פתיחה, וכן פוטר מִיס ראשית מלון (משלי יז, יד). תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:
 (20) ופטר חמור. ולא שאר בהמה עמאה: תפדה בשנה. נותן שה לכהן, והוא חולין ציד כהן, ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו נקופץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יופסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קלוב, שנאמר ופדיון מִזֶּן חֶדֶשׁ תִּפְדֶּה (צמדצר יח, טז): ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא, דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הכור, שאין צמנות בכור ראיית פנים, אלא אזהרה אחרת היא, וכשתעלו לרגל לראות, לא יראו פני ריקם, מזה עליכם להציא עולת ראיית פנים. ולפי מדרש צרייחא, מקרא יתר הוא, ומופנה לגזרה שיה, ללמד על הענקתו של עזר עברי שהוא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, צמסכת קדושין (יז):
 (21) בחריש ובקציר תשבבות. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים (ראש השנה ט), על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש, וכך משמעו, ששט ימים תעבד וציוס השביעית תשבות, ועבודתו הימים שהתרחי לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שָׁדֶךְ לֹא תִזְרַע וגו' (ויקרא כה, ד). ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהוזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יא קציר העומר שהוא מנחה, ודוחה את השבת:

23	Three times in the year shall all thy males appear before the Lord God, the God of Israel.	שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זָכוֹרְךָ אֶת־פָּנֶי הָאֵלֹהִים וְיִזְכָּרְךָ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:	23
24	For I will cast out nations before thee, and enlarge thy borders; neither shall any man covet thy land, when thou goest up to appear before the LORD thy God three times in the year.	כִּי־אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בְּעֹלְתְךָ לָרְאוֹת אֶת־פָּנֶי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:	24
25	Thou shalt not offer the blood of My sacrifice with leavened bread; neither shall the sacrifice of the feast of the passover be left unto the morning.	לֹא־תִשְׁחַט עַל־חֶמֶץ דָּם־זִבְחִי וְלֹא־יָלִין לִפְקֹד זֶבַח חַג הַפֶּסַח:	25
26	The choicest first-fruits of thy land thou shalt bring unto the house of the LORD thy God. Thou shalt not see a kid in its mother's milk.'	רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְחֶלֶב אִמּוֹ: (פ)	26
27	And the LORD said unto Moses: 'Write thou these words, for after the tenor of these words I have made a covenant with thee and with Israel.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב לָךְ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עָלֶיךָ יַעֲבֹד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל:	שביעי כו

(22) בכורי קציר חטים. שאתה מביא זו שמי הלחם מן החטים. בכורם שהיא מנחה ראשונה הנאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העומר הנאה בפסח, מן השעורים היא: וחג האסיף. זמן שאתה אוסף תצואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית, כמו וַאֲסַפְתוּ אֶל חוּף צִיָּתָךְ (דברים כז, ז): תקופת השנה. שהיא צחורת השנה, צחללת השנה הנאה: תקופת. לשון מסיבה והקפה:

(23) כל זכורך. כל הזכרים שך. הרצה מזאת צחורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שזה, ועל מנין עשה שזה:

(24) אוריש. כתרומתו וְאֶתְּךָ, וכן וְהָלַךְ (דברים ז, לא), וכן וַיִּזְכֹּשׁ אֶת הָאֲמִירִי (צמד צר כא, לב), לשון גירושין: והרחבתי את גבולך. ואתה רחוק מבית הצחירה, ואיך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו:

(25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, אזהרה לשחט, או לזרוק, או לאחד מצני צחורה (פסחים סג.). ולא ילין. כתרומתו, אין לינה מועלת צראש המזבח, ואין לינה אלא צעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזכרים:

(26) ראשית בכורי אדמתך. משצעת המינין האמורים בשנה ארבע, ארבע חטא ושלשה וְאֶתְּךָ וגו' (דברים ח, ח), וְדָבַשׁ, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר וחלב, ושלשה פעמים כתוב צחורה, אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאיסור ציטול (חולין קטו): גדי. כל ולד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהוצרך לפרש צכמה מקומות גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים צמשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצחורה אלא מדברי סופרים:

(27) את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה:

28	<p>And he was there with the LORD forty days and forty nights; he did neither eat bread, nor drink water. And he wrote upon the tables the words of the covenant, the ten words.</p>	<p>וַיְהִי־שָׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֹחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־הַלָּחֹת אֵת דְּבַר־יְהוָה הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים:</p>	28
29	<p>And it came to pass, when Moses came down from mount Sinai with the two tables of the testimony in Moses' hand, when he came down from the mount, that Moses knew not that the skin of his face sent forth beams while He talked with him.</p>	<p>וַיְהִי כִּד נָחַת מֹשֶׁה מִטּוֹרָא דְּסִינַי וַתְּרִין לִוְחֵי דְּסִדְּוֹתָא בִּידָא דְּמֹשֶׁה בְּמִיחֻתִּיה מִן טוֹרָא וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע אֲרִי סְגִי זִיו יִקְרָא דְּאַפּוּהִי בְּמַלְלוּתִיה עֲמִיה:</p>	29
30	<p>And when Aaron and all the children of Israel saw Moses, behold, the skin of his face sent forth beams; and they were afraid to come nigh him.</p>	<p>וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וַיְהִי קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹוֹ:</p>	30
31	<p>And Moses called unto them; and Aaron and all the rulers of the congregation returned unto him; and Moses spoke to them.</p>	<p>וַיִּקְרָא אֱלֹהֶם מֹשֶׁה וַיָּשָׁבוּ אֱלֹוֹ אֶהְרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים בְּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם:</p>	31
32	<p>And afterward all the children of Israel came nigh, and he gave them in commandment all that the LORD had spoken with him in mount Sinai.</p>	<p>וַאֲחֲרֵי־כֵן נִגְשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֵם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר סִינַי:</p>	32
33	<p>And when Moses had done speaking with them, he put a veil on his face.</p>	<p>וַיִּקַּל מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־פָּנָיו מִסְוָה:</p>	מפטיר

(29) ויהי ברדת משה. כשהציא לוחות אחרונות ציוס הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מצהיק וצולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקב"ה ידו על פניו, שנאמר ושלפתי כפי (שמות לג, כב):
(30) וייראו מגשת אליו. זא וראה כמה גדולה כחה של עצירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעצירה מהו אומר, ומראה פְּצוּד ה' פֶּאֶשׁ אֶקְלָת דְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי צְנִי יִשְׂרָאֵל (שמות כד, יז), ולא יראים ולא מודעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומודעזעים:

(31) הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הווה הוא כל הענין הזה:
(32) ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן, כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיחמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לנדרין, נכנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמלא זיד כל העם א', זיד הזקנים ז', זיד בני אהרן שלשה, זיד אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בעירובין (נד:):

(33) ויתן על פניו מסוה. כתרנומו בית אפי, לשון ארמי הוא בגמרא פני לָפָא (כתובות סז:), ועוד בכתובות (ס, ב), הוא קא מסוה לאפה, לשון הצטה, היה מסתכל זה, אף כאן מסוה, בגד הניתן כנגד הפרטוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא

34 But when Moses went in before the LORD that He might speak with him, he took the veil off, until he came out; and he came out; and spoke unto the children of Israel that which he was commanded.

35 And the children of Israel saw the face of Moses, that the skin of Moses' face sent forth beams; and Moses put the veil back upon his face, until he went in to speak with Him.

וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמָּסָה עַד־צֵאתוֹ וַיֵּצֵא וּדְבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצִוָה׃

וּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת־הַמָּסָה עַל־פְּנָיו עַד־בֹּא לְדַבֵּר אִתּוֹ׃ (ס)

34

קל"ט

The Haftara is I Kings 18:1 – 18:39 on page 224. Sepharadim read I Kings 18:20 – 18:39. On Shabbat Parah, Maftir and Haftara are on page 243.

XXXV And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: "These are the words which the LORD hath commanded, that ye should do them.

2 Six days shall work be done, but on the seventh day there shall be to you a holy day, a sabbath of solemn rest to the LORD; whosoever doeth any work therein shall be put to death.

3 Ye shall kindle no fire throughout your habitations upon the sabbath day."

4 And Moses spoke unto all the congregation of the children of Israel, saying: "This is the thing which the LORD commanded, saying:

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂת אֹתָם׃

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שְׁבֹתוֹן לַיהוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה יוּמָת׃

לֹא־תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת׃ (פ)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃

ויקהל

2

3

לוי

יוזנו הכל מהם, היה נותן המסוה כנגדן, ונוטלו צעפה שהיה מדבר עם ישראל, וצעפה שהמקום נדבר עמו עד לאתו, וצלאתו יצא צלא מסוה:

(34) ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד צפניו, וכשהוא מסתלק מהם:

(35) והשיב משה את המסוה על פניו עד בואו לדבר אתו. וכשצא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

(1) ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים צידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרומתו וְאֶקְדָּשׁ:

(2) ששת ימים. הקדים להם אזכרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר, שאינו דוחה את השבת:

(3) לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים, הצערה ללא יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת (סנהדרין לה: יצמות ו:):

(4) זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

5	Take ye from among you an offering unto the LORD, whosoever is of a willing heart, let him bring it, the LORD's offering: gold, and silver, and brass;	סבו מִנְכוֹן אֶפְרָשִׁיתָא קֹדֶם יי כל דִּיתְרֵי לְבִיה יִיתִי ית אֶפְרָשִׁיתָא קֹדֶם יי דִּהֲבָא וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:	קָחוּ מֵאֲתַכֶּם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל נָדִיב לִבּוֹ וְיָבִיֵּאֵה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנָחֶשֶׁת:	5
6	and blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair;	וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעָה זָהָרִי וְבוּץ וְעִזִּים:	וְתַכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:	6
7	and rams' skins dyed red, and sealskins, and acacia-wood;	וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרִי מִסְמָקִי וּמִשְׁכֵּי סִגְוִנָא וְאַעִי שִׁטִּין:	וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים:	7
8	and oil for the light, and spices for the anointing oil, and for the sweet incense;	וּמִשְׁחָא לְאַנְהֲרוּתָא וּבוֹסְמִיָּא לְמִשַׁח רַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:	וְשֶׁמֶן לְמָאֹר וּבִשְׁמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:	8
9	and onyx stones, and stones to be set, for the ephod, and for the breastplate.	וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אֶשְׁלָמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוּדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:	וְאַבְנֵי־שֹהֶם וְאַבְנֵי מְלֵאִים לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן:	9
10	And let every wise-hearted man among you come, and make all that the LORD hath commanded:	וְכָל חֲפִימֵי לֵבָא דְבָכוֹן יִיתּוּן וְיַעֲבֹדוּן ית כָּל דְּפָקִיד יי:	וְכָל־חֲכָם־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:	10
11	the tabernacle, its tent, and its covering, its clasps, and its boards, its bars, its pillars, and its sockets;	יִת מִשְׁכְּנָא יִת פְּרָסִיה וְיִת חוּפְאִיה פּוּרְפוּהִי דְּפוּהִי עֲבֹרוּהִי עֲמוּדוּהִי וְסִמְכוּהִי:	אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסָּהוּ אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחָיו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו:	ישראל 11
12	the ark, and the staves thereof, the ark-cover, and the veil of the screen;	יִת אֲרוֹנָא וְיִת אֲרִיחֹהִי יִת כְּפֹרֶתָא וְיִת פְּרוּכְתָּא דְּפָרְסָא:	אֶת־הָאָרֹן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־הַכַּפֹּרֶת וְאֶת־פֹּרְכַת הַמִּסְכָּה:	12
13	the table, and its staves, and all its vessels, and the showbread;	יִת פְּתוּרָא וְיִת אֲרִיחֹהִי וְיִת כָּל מְנוּחֵי וְיִת לַחִים אֲפִיָּא:	אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־לֶחֶם הַפָּנִים:	13
14	the candlestick also for the light, and its vessels, and its lamps, and the oil for the light;	וְיִת מְנֵרֶתָא דְּאַנְהֲרוּי וְיִת מְנֵהָ וְיִת בּוֹצִינְהָ וְיִת מִשְׁחָא דְּאַנְהֲרוּתָא:	וְאֶת־מְנֵרֶת הַמָּאֹר וְאֶת־כֵּלָיָה וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־שֶׁמֶן הַמָּאֹר:	14

- (5) נדיב לבו. על שם שלצו נדצו קרוי נדיב לב. כזר פירשתי נדצת המשכן ומלאכתו במקום לוואתם:
 (11) את המשכן. יריעות התחתונות הנראות צמחו קרוים משכן: את אהלו. היא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות אילים והמחשים:
 (12) ואת פרוכת המסך. פרוכת המחיצה. כל דצר המגין צין למעלה צין מכנגד קרוי מסך וסכך, וכן שקף צעלו (איוב א,
 ו), הניי שך את דרךך (הושע ב, ח):
 (13) לחם הפנים. כזר פירשתי, על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהיה עשוי כמין תיבה פרושה:

15	and the altar of incense, and its staves, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door, at the door of the tabernacle;	וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן: וְיֵת מִדְּבַחַת דְּקִטְרֹת בּוֹסְמִיא וְיֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא וְיֵת פָּרְסָא דְתַרְעָא לְתַרְעָ מִשְׁכְּנָא:
16	the altar of burnt-offering, with its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;	אֶתֹּ מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבָּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לּוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־ כַּנּוֹ: יֵת מִדְּבַחַת דְּעֹלָתָא וְיֵת סְרָדָא דְּנְחָשָׁא דִּילִיָּה יֵת אֲרִיחֹהִי וְיֵת כָּל מְנוּהֵי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה:
17	the hangings of the court, the pillars thereof, and their sockets, and the screen for the gate of the court;	אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמּוּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־מָסַךְ שַׁעַר הַחֹצֵר: יֵת סְרָדֵי דִרְתָּא יֵת עַמּוּדֹהִי וְיֵת סְמִכְתָּא וְיֵת פָּרְסָא דְתַרְעָ דִּרְתָּא:
18	the pins of the tabernacle, and the pins of the court, and their cords;	אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם: יֵת סָפִי מִשְׁכְּנָא וְיֵת סָפִי דִרְתָּא וְיֵת אֲשׁוּנֵיהוֹן:
19	the plaited garments, for ministering in the holy place, the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.'	אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשׁ יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא לְאַהֲרֹן כַּהֵנָא וְיֵת לְבוּשֵׁי בְנֵיהִי לְשִׁמְשָׁא:
20	And all the congregation of the children of Israel departed from the presence of Moses.	וַיֵּצְאוּ כָל־עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: וַיִּנְפְּקוּ כָל כְּנַשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:
21	And they came, every one whose heart stirred him up, and every one whom his spirit made willing, and brought the LORD's offering, for the work of the tent of meeting, and for all the service thereof, and for the holy garments. .	וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׁאָו לִבּוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אָתוּ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמַלְאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל־ עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: וְאָתוּ כָל גִּבֹּר דְּאִתְרַעֵי לִבִּיהָ וְכָל דְּאִשְׁלִימַת רוּחֶיהָ עָמִיהָ אִתִּיאוּ יֵת אֲפֻרְשׁוּתָא קֳדָם יי לְעֲבִידַת מִשְׁכָּן זְמָנָא וְלִכְל פּוֹלְחָנִיהָ וְלִלְבוּשֵׁי קוֹדֶשׁא:

- (14) ואת כליה. מלקחים ומחמות: נרותיה. לוֹזִינִי שֶׁזֶלַע"ז, צויכים שהשמן והפתילות נחונין צהן: ואת שמן המאור. אף הוא כִּרְיִי חֲכָמִי לֵב, שהוא משונה משאר שמנים, כמו שמפורש בזמנחות (פז.), מגרגרו צראש הזית, והוא כתיב וזך:
(15) מסך הפתח. וילון שלפני המזרח, שלא היו שם קרשים ולא יריעות:
(17) את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לֵבֵד המזרח עשרים אמה אמצעיות, של רוחב החצר שהיה חמשים רחב, וסחומין הימנו לֵבֵד כֶּפֶן ט"ו אמה, וכן לדרום, שנאמר וְחָמֵשׁ עָשָׂרָה אַמָּה קְלָעִים לְכַתֵּף (שמות כז, יד):
(18) יתדות. לתקוע ולקשור צהם סופי היריעות בצרף, שלא ינעו צרות: מיתריהם. חבלים לקשור:
(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות:

<p>22 And they came, both men and women, as many as were willing-hearted, and brought nose-rings, and ear-rings, and signet-rings, and girdles, all jewels of gold; even every man that brought an offering of gold unto the LORD.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הָבִיאוּ חָח וְנָזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:</p>	<p>22 וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב הָבִיאוּ חָח וְנָזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:</p>
<p>23 And every man, with whom was found blue, and purple, and scarlet, and fine linen, and goats' hair, and rams' skins dyed red, and sealskins, brought them.</p>	<p>וְכָל-גֹּבֵר דָּאֲשֶׁתָּכַח עֲמִיהָ תַּכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָרִי וּבֹיץ וּמַעֲזֵי וּמַשְׁכֵּי דְדִדְכָרִי מִסְמָקִי וּמַשְׁכֵּי סִסְגֻנָּא אִיתִיאוּ:</p>	<p>23 וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אֹתוֹ תַּכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תַּחָּשִׁים הֵבִיאוּ:</p>
<p>24 Every one that did set apart an offering of silver and brass brought the LORD's offering; and every man, with whom was found acacia-wood for any work of the service, brought it.</p>	<p>כָּל-דְּאָרִים אֲרָמוֹת כֶּסֶף וְנָחֹשׁ אִיתִיאוּ יְת אֲפִרְשֻׁתָּא קָדָם יי וְכָל דָּאֲשֶׁתָּכַח עֲמִיהָ אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֲבִידַת פּוֹלְחָנָא אִיתִיאוּ:</p>	<p>24 כָּל-יָמִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנָחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ:</p>
<p>25 And all the women that were wise-hearted did spin with their hands, and brought that which they had spun, the blue, and the purple, the scarlet, and the fine linen.</p>	<p>וְכָל אִתְתָּא חֲכִימַת לְבָא בִידָהָא עֲזָלָא וּמִיתֵן כֶּד עֲזִיל יְת תַּכְלָא וְיְת אֲרָגְמָנָא יְת צִבְעֵי זָהָרִי וְיְת בּוּצָא:</p>	<p>25 וְכָל-אִשָּׁה חֲכִמַת-לֵב בִּידָיָהּ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת-הַתַּכְלָת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן אֶת-תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ:</p>
<p>26 And all the women whose heart stirred them up in wisdom spun the goats' hair.</p>	<p>וְכָל נְשִׂא דָאֲתָרְעִי לְבָהוֹן עֲמָהוֹן בְּחֻכְמָא עֲזָלָן יְת מַעֲזִיא:</p>	<p>26 וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחֻכְמָהּ טָווּ אֶת-הָעִזִּים:</p>
<p>27 And the rulers brought the onyx stones, and the stones to be set, for the ephod, and for the breastplate;</p>	<p>וּרְבִרְבֵּינָא אִיתִיאוּ יְת אַבְנֵי בּוֹרְלָא וְיְת אַבְנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאַיְפוֹדָא וּבְחוֹשֶׁנָּא:</p>	<p>27 וְהַנִּשְׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלָאִים לְאַפֹּד וּלְחֹשֶׁן:</p>

(22) על הנשים. עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח על כפשוטו, משום דלא מתרגם ויצאו האנשים וְאִתִּיאוּ גִבְרִיָּא, כמו שמתרגם לעיל מיניה, רק מתרגם ומִיתֵן, ורצה לומר שהביאו חז וזם בעודן על הנשים, כמו שכתב רש"י על טו את העזים): חח. הוא תכשיט של זהב עגול, נתון על הזרוע, והוא הזמיד: וכומז. כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה, ורבותינו פירשו שם כומו, כאן מקום זמה:

(23) וכל איש אשר נמצא אֹתוֹ. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים, כולם הביאו: (26) טוו את העזים. היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים היו טווין אותם (שבת כט.). (27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשיאים להתנדב צחוכת המוצח צחלה, וצמלכת המשכן לא התנדדו צחלה, אלא כך אמרו נשיאים, יתנדדו צבור מה שמתנדדים, ומה שמחסרין לנו משלימין אותם, כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר וְהַמְלָאכָה הִקְפָּה דָּקִים (שמות לו, ז), אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השם וגו', לכך התנדדו צחוכת המוצח צחלה, ולפי שנתעללו מתחלה, נחסרה אות משמם, והנשאים כתיב:

28	and the spice, and the oil, for the light, and for the anointing oil, and for the sweet incense.	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסִּמִּים:	וְאֶת־הַבֶּשֶׂם וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסִּמִּים:
29	The children of Israel brought a freewill-offering unto the LORD; every man and woman, whose heart made them willing to bring for all the work, which the LORD had commanded by the hand of Moses to be made.	כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדָב לָבָם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל־הַמְלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: (פ)	כָּל־גִּבּוֹר וְאִתָּא דְּאִתְרַעִי לְבָהוֹן עִמְהוֹן לְאִיתָאָה לְכָל עֲבִידָא דְּפֻקִּיד יִי לְמַעַבְד בִּידָא דְּמֹשֶׁה אִיתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָתָא קָדָם יִי:
30	And Moses said unto the children of Israel: 'See, the LORD hath called by name Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah.	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור לְמִטֵּה יְהוּדָה:	וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוּ דְרַבִּי יִי בְּשׁוּם בְּצַלְאֵל בֶּר אוּרִי בֶר חֹור לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
31	And He hath filled him with the spirit of God, in wisdom, in understanding, and in knowledge, and in all manner of workmanship.	וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה בְּתַבִּינָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה:	וַיִּמְלֵא אֱלֹהִים רוּחַ עֲמִיָּה רוּחַ מִן קָדָם בְּחֻכְמָה בְּסוּכְלָתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עֲבִידָא:
32	And to devise skilful works, to work in gold, and in silver, and in brass,	וּלְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשֶׁת:	וּלְאֵלְפָא אֲמִנֹן לְמַעַבְד בְּדָהָבָא וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחָשָׁא:
33	and in cutting of stones for setting, and in carving of wood, to work in all manner of skilful workmanship.	וּבַחֲרָשֶׁת אֲבָן לְמִלֵּאת וּבַחֲרָשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכַת מַחֲשָׁבֹת:	וּבְאוּמָנוּת אֲבָן טָבָא לְאַשְׁלֵמָא וּבְנִגְרוּת אֲעָא לְמַעַבְד בְּכָל עֲבִידַת אוּמָנֹן:
34	And He hath put in his heart that he may teach, both he, and Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan.	וַיִּהְיוּתָּ נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאוֹהֵלִיאָב בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן:	וּלְאֵלְפָא יְהֵב בְּלִבִּיהּ הוּא וְאוֹהֵלִיאָב בֶּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן:
35	Them hath He filled with wisdom of heart, to work all manner of workmanship, of the craftsman, and of the skilful workman, and of the weaver in colours, in blue, and in purple, in scarlet, and in fine linen, and of the weaver, even of them that do any workmanship, and of those that devise skilful works.	מִלֵּא אֹתָם חֻכְמַת־לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל־מְלָאכַת חֲרָשׁ וְחַשֵּׁב וְרָקִם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְבָשָׁשׁ וְאַרְגֵּי עֹשִׂי כָל־מְלָאכָה וְחַשְׁבֵּי מַחֲשָׁבֹת:	אַשְׁלִים עִמְהוֹן חֲפִימוּת לָבָא לְמַעַבְד כָּל עֲבִידַת נִגְר וְאוּמָן וְצִיִּיר בַּתְּכֵלָא וּבְאַרְגָּמָא בְּצַבֵּעַ וְהוֹרִי וּבְבוּצָא וּמְחִי עֲבִדִי כָל עֲבִידָא וּמְלָפִי אוּמָנֹן:

(30) חור. צנה של מרים היה:

(34) ואהליאב. משצט דן, מן הירודין שצצנטים, מצני השפחות, והשוהו המקום לצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השצנטים, לקיים מה שנאמר ולא נפר שע לפני קל (איוב לד, יט):

XXXVI

And Bezalel and Oholiab shall work, and every wise-hearted man, in whom the LORD hath put wisdom and understanding to know how to work all the work for the service of the sanctuary, according to all that the LORD hath commanded.'

וַעֲשֶׂה בְּצִלָּל וְאֶהְיָאב וְכָל אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה וּתְבוּנָה בְּהִמָּה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה:

XXXVI

And Moses called Bezalel and Oholiab, and every wise-hearted man, in whose heart the LORD had put wisdom, even every one whose heart stirred him up to come unto the work to do it.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּל וְאֶהְיָאב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׁאָו לָבוֹ לַקְרָבָה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

And they received of Moses all the offering, which the children of Israel had brought for the work of the service of the sanctuary, wherewith to make it. And they brought yet unto him freewill-offerings every morning.

וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נִדְבָה בִּבְקָר בִּבְקָר:

And all the wise men, that wrought all the work of the sanctuary, came every man from his work which they wrought.

וַיָּבֹאוּ כָל-הַחֲכָמִים הַעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הִמָּה עֹשִׂים:

And they spoke unto Moses, saying: 'The people bring much more than enough for the service of the work, which the LORD commanded to make.'

וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לְמְלָאכֶת אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:

And Moses gave commandment, and they caused it to be proclaimed throughout the camp, saying: 'Let neither man nor woman make any more work for the offering of the sanctuary.' So the people were restrained from bringing.

וַיִּצַּו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל-יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהֵבִיא:

For the stuff they had was sufficient for all the work to make it, and too much.

וְהַמְּלָאכָה הַיְתֵּה דִּים לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: (ס)

(5) מדי העבודה. יומר מכדי לורך העבודה:
(6) ויכלא. לשון מניעה:

8	<p>And every wise-hearted man among them that wrought the work made the tabernacle with ten curtains: of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, with cherubim the work of the skilful workman made he them.</p>	<p>וַיַּעֲבֹדוּ כָל חֲכָמֵי לֵבָא בְּעַבְדֵי עֲבִידְתָּא יֵת מִשְׁכְּנָא עֲשֶׂר יִרְעֵן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָרִי צוֹרֵת פְּרוּבִין עוֹבֵד אוּמָן עֲבָד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֲכָם-לֵב בְּעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂר יִרְעֵת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:</p>	רביעי
9	<p>The length of each curtain was eight and twenty cubits, and the breadth of each curtain four cubits; all the curtains had one measure.</p>	<p>אֹרְכָא דִירְעֵתָא חֲדָא עֲשָׂרִין וְחֲמִנֵי אַמִּין וּפְּוִתֵּיא אַרְבַּע אַמִּין דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְכָל יִרְעֵתָא:</p>	<p>אֹרְךְ הִירְעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירְעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל-הִירְעֵת:</p>	9
10	<p>And he coupled five curtains one to another; and the other five curtains he coupled one to another.</p>	<p>וַיִּחְבֹּר יֵת חֲמִישׁ יִרְעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִישׁ יִרְעֵן לְפִיף חֲדָא עִם חֲדָא:</p>	<p>וַיַּחְבֹּר אֶת-חֲמִשׁ הִירְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת וְחֲמִשׁ יִרְעֵת חֲבֵר אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>	10
11	<p>And he made loops of blue upon the edge of the one curtain that was outmost in the first set; likewise he made in the edge of the curtain that was outmost in the second set.</p>	<p>וַעֲבָד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סִפְתָּא דִירְעֵתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עֲבָד בְּסִפְתָּא דִירְעֵתָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי תַנִּינָא:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לִלְאֵת תַּכְלֵת עַל שִׁפְתֵי הִירְעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בְּמַחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בְּשִׁפְתֵי הִירְעָה הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית:</p>	11
12	<p>Fifty loops made he in the one curtain, and fifty loops made he in the edge of the curtain that was in the second set; the loops were opposite one to another.</p>	<p>חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבָד בִּירְעֵתָא חֲדָא וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבָד בְּסִטְרָא דִירְעֵתָא דְּבֵית לֹפִי תַנִּינָא מַכְוֵן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבִּיל חֲדָא:</p>	<p>חֲמִשִּׁים לִלְאֵת עָשָׂה בִּירְעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לִלְאֵת עָשָׂה בְּקֶצֶה הִירְעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילַת הַלִּלְאֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת:</p>	12
13	<p>And he made fifty clasps of gold, and coupled the curtains one to another with the clasps; so the tabernacle was one.</p>	<p>וַעֲבָד חֲמִשִּׁין פּוֹרְפִין דְּדָהָב וְלִפְיָי יֵת יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוֹרְפֵּיא וְהָיָה מִשְׁכְּנָא חֵד:</p>	<p>וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֹּר אֶת-הִירְעֵת אֶחָת אֶל-אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: (פ)</p>	13
14	<p>And he made curtains of goats' hair for a tent over the tabernacle; eleven curtains he made them.</p>	<p>וַעֲבָד יִרְעֵן דְּמַעְזֵי לַפָּרָסָא עַל מִשְׁכְּנָא חֲדָא עֲשָׂרִי יִרְעֵן עֲבָד יִתְהוֹן:</p>	<p>וַיַּעַשׂ יִרְעֵת עֲזִים לְאַהֲלֵי-עַל-הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִי-עֲשָׂרָה יִרְעֵת עָשָׂה אֹתָם:</p>	14

(7) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההנאה היתה דים של עושי המשכן, לכל המלאכה של משכן לעשות אותה, ולסוּת: והותר. כמו והקצֹדֹת אֶת לְצוֹ (שמות ט, יא), והכֹּתֹת אֶת מוֹאֶז (מלכים-ב ג, כד):

15	The length of each curtain was thirty cubits, and four cubits the breadth of each curtain; the eleven curtains had one measure.	אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְעֶשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: אֹרֶכָּא דִירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וְאַרְבַּע אַמִּין פְּוִתִּיא דִירִיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא חֲדָא לְחֲדָא עֶשְׂרֵי יְרִיעֹן:	15
16	And he coupled five curtains by themselves, and six curtains by themselves.	וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לִבָּד: וְלִפְיָהּ יֵת חֲמִישׁ יְרִיעֹן לַחֹד וְיֵת שֵׁת יְרִיעֹן לַחֹד:	16
17	And he made fifty loops on the edge of the curtain that was outmost in the first set, and fifty loops made he upon the edge of the curtain which was outmost in the second set.	וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַקְּרִיצָנָה בַּמַּחְבֶּרֶת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עָשָׂה עַל־שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית: וַיַּעַבְדַּ עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא בְּסִסְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סַפְתָּא דִירִיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תַנְיָנָא:	17
18	And he made fifty clasps of brass to couple the tent together, that it might be one.	וַיַּעַבְדַּ פִּירְפִּין דְּנָחֹשׁ חֲמִשִּׁין לְלַפְּפָא יֵת מִשְׁכְּנָא לְמַהוּי חֹד: וַיַּעַבְדַּ קְרָסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:	18
19	And he made a covering for the tent of rams' skins dyed red, and a covering of sealskins above.	וַיַּעַבְדַּ מִכְסֵּה לְאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה עֹרֹת תַּחְשִׁים מִלְּמַעְלָה: (ס) וַיַּעַבְדַּ חוּפָאָה לְמִשְׁכְּנָא דְּמִשְׁכֵּי דְּכָרִי מִסְּמָקִי וְחוּפָאָה דְּמִשְׁכֵּי סִסְוִנָא מִלְּעִילָא:	19
20	And he made the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up.	וַיַּעַבְדַּ יֵת דְּפִיא לְמִשְׁכְּנָא דְּאָעִי שְׁטִין קִימִין: וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:	חמישי
21	Ten cubits was the length of a board, and a cubit and a half the breadth of each board.	עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקְּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֶצִי הָאַמָּה רָחֵב הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד: עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶכָּא דְּדָפָא אִמָּתָא וּפְלָגוֹת אַמָּתָא פְּוִתִּיא דְּדָפָא חֹד:	21
22	Each board had two tenons, joined one to another. Thus did he make for all the boards of the tabernacle.	שְׁתֵּי יָדָת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת כֵּן עָשָׂה לְכָל קְרֶשֶׁי הַמִּשְׁכָּן: תְּרִין צִירִין לְדָפָא חֹד מְשֻׁלָּבִין חֹד לְקַבִּיל חֹד כֵּן עֲבַד לְכָל דְּפִי מִשְׁכְּנָא:	22
23	And he made the boards for the tabernacle; twenty boards for the south side southward.	וַיַּעַבְדַּ יֵת דְּפִיא לְמִשְׁכְּנָא עֶשְׂרִין דְּפִין לְרוּחַ עֵיבַר דְּרוּמָא: וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קְרָשִׁים לַפָּאָת נֹגֵב תִּימָנָה:	23
24	And he made forty sockets of silver under the twenty boards: two sockets under one board for its two tenons, and two sockets under another board for its two tenons.	וְאַרְבַּעִים אֲדָנִי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקְּרָשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־ הַקְּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָתָיו: וְאַרְבַּעִין סְמְכִין דְּכֶסֶף עֲבַד תַּחוֹת עֶשְׂרִין דְּפִין תְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דָּפָא חֹד לְתְּרִין צִירוֹהֵי וְתְּרִין סְמְכִין תַּחוֹת דָּפָא חֹד לְתְּרִין צִירוֹהֵי:	24

25	And for the second side of the tabernacle, on the north side, he made twenty boards,	וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת לַפָּאָת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים קָרָשִׁים: וּלְסֹטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא לְרוּחַ צָפוֹנָא עֶבֶד עֲשָׂרִין דְּפִין:	25
26	and their forty sockets of silver: two sockets under one board, and two sockets under another board.	וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיָּהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבָּעִין סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד: וְתַרְיִן סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד:	26
27	And for the hinder part of the tabernacle westward he made six boards.	וּלְיִרְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שֵׁשָׁה קָרָשִׁים: וּלְסִיפֵי מִשְׁכָּנָא מְעַרְבָּא עֶבֶד שֵׁשָׁא דְּפִין:	27
28	And two boards made he for the corners of the tabernacle in the hinder part;	וּשְׁנֵי קָרָשִׁים עָשָׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּיִּרְכַּתָּיִם: וְתַרְיִן דְּפִין עֶבֶד לְזוּיָת מִשְׁכָּנָא בְּסוּפְהוֹן:	28
29	that they might be double beneath, and in like manner they should be complete unto the top thereof unto the first ring. Thus he did to both of them in the two corners.	וְהָיוּ מְכֻנָּיִן מִלְרַע וּבְחֻדָּא הָיוּ מְכֻנָּיִן בְּרִישֵׁיהוֹן בְּעֻזְקָתָא חֻדָּא כֵּן עֶבֶד לְתַרְוֵיהוֹן לְתַרְתֵּין זְוִין: וְהָיוּ תוֹאמִם מְלֻמָּטָה וְיַחְדָּו יְהִיוּ תַמִּים אֶל-רֹאשׁוֹ אֶל- הַטֹּבַעַת הָאֶחָת כֵּן עָשָׂה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמַּקְצַעַת:	29
30	And there were eight boards, and their sockets of silver, sixteen sockets: under every board two sockets.	וְהָיוּ תַמְנֵיָא דְּפִין וּסְמִכֵּיהוֹן דְּכֶסֶף שִׁתַּת עֶשֶׂר סִמְכִין תַּרְיִן סִמְכִין תַּרְיִן סִמְכִין תַּחַת דְּפָא חָד: וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשָׁה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:	30
31	And he made bars of acacia-wood: five for the boards of the one side of the tabernacle,	וַיַּעַשׂ בָּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי צִלַּע-הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וְעֶבֶד עֲבָרֵי דְּאֵעֵי שִׁטִּין חֲמִשָּׁא לְדִפֵּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא חָד:	31
32	and five bars for the boards of the other side of the tabernacle, and five bars for the boards of the tabernacle for the hinder part westward.	וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי צִלַּע- הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיָּת וְחֲמִשָּׁה בָּרִיחֵם לְקָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לִיִּרְכַּתָּיִם יָמָּה: וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדִפֵּי סֹטֵר מִשְׁכָּנָא תַּנְיָנָא וְחֲמִשָּׁא עֲבָרִין לְדִפֵּי מִשְׁכָּנָא לְסוּפְהוֹן מְעַרְבָּא:	32
33	And he made the middle bar to pass through in the midst of the boards from the one end to the other.	וַיַּעַשׂ אֶת-הַבָּרִיחַ הַתִּיכֹן לְבִלְחָל בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִן-הַקְּצָה אֶל- הַקְּצָה: וְעֶבֶד יָת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֻעְבָּרָא כְּגוֹ דְּפִיָּא מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:	33
34	And he overlaid the boards with gold, and made their rings of gold for holders for the bars, and overlaid the bars with gold.	וְאֶת-הַקָּרָשִׁים צָפָה זָהָב וְאֶת-טִבְעֵתָם עָשָׂה זָהָב בְּתִים לְבָרִיחֵם וַיִּצָּף אֶת-הַבָּרִיחִים זָהָב: וַיִּתְּ דְּפִיָּא חֲפָא דְּהָבָא וַיִּתְּ עֻזְקָתָהוֹן עֶבֶד דְּהָבָא אֶתְרָא לְעֲבָרֵיָא וְחֲפָא יָת עֲבָרֵיָא דְּהָבָא:	34

XXXVII

(1) ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלחמה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

6	And he made an ark-cover of pure gold: two cubits and a half was the length thereof, and a cubit and a half the breadth thereof.	וַעֲבַד כְּפֹרֶתָא דְּהַב דְּכִי תַרְתִּין אַמִּין וּפְלָגָא אִירְכָּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פּוּתִיָּה:	וַיַּעַשׂ כְּפֹרֶת זָהָב טְהוֹר אַמְתִּים וַחֲצִי אַרְכָּה וְאַמָּה וְחֲצִי רְחֵבָה:	6
7	And he made two cherubim of gold: of beaten work made he them, at the two ends of the ark-cover:	וַעֲבַד תַּרְיִן כְּרוּבִין דְּהַב נִגִּיד עֲבַד יְתִהוֹן מִתַּרְיִן סְטָרִי כְּפֹרֶתָא:	וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכְּפֹרֶת:	7
8	one cherub at the one end, and one cherub at the other end; of one piece with the ark-cover made he the cherubim at the two ends thereof.	כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כְּפֹרֶתָא עֲבַד יְת כְּרוּבִיא מִתַּרְיִן סְטָרוּהִי:	כְּרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכְּפֹרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִים מִשְׁנֵי (כ' קצוותו) [ק' קצוותיו]:	8
9	And the cherubim spread out their wings on high, screening the ark-cover with their wings, with their faces one to another; toward the ark-cover were the faces of the cherubim.	וְהָיוּ כְּרוּבִיא פְּרִיסִין גְּדַפְיָהוֹן לְעִילָא מְטָלִין בְּגַדְפִּיהוֹן עַל כְּפֹרֶתָא וְאַפִּיהוֹן חַד לְקַבִּיל חַד לְקַבִּיל כְּפֹרֶתָא הָיוּ אַפֵּי כְּרוּבִיא:	וַיְהִיו הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפֵים לְמַעַלָּה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכְּפֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכְּפֹרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: (פ)	9
10	And he made the table of acacia-wood: two cubits was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, and a cubit and a half the height thereof.	וַעֲבַד יְת פְּתוּרָא דְּאַעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין אִירְכָּה וְאַמָּתָא פּוּתִיָּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא רּוּמִיָּה:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמְתִּים אַרְכּוֹ וְאַמָּה רְחֵבּוֹ וְאַמָּה וְחֲצִי קַמָּתּוֹ:	10
11	And he overlaid it with pure gold, and made thereto a crown of gold round about.	וַחֲפֹא יְתִיָּה דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לִיָּה זִיר דְּהַב סְחוֹר סְחוֹר:	וַיִּצַּף אֹתּוֹ זָהָב טְהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶרֶז זָהָב סָבִיב:	11
12	And he made unto it a border of a hand-breadth round about, and made a golden crown to the border thereof round about.	וַעֲבַד לִיָּה גְּדַנְפָא רּוּמִיָּה פּוּשְׁפָא סְחוֹר סְחוֹר וַעֲבַד זִיר דְּהַב לְגְּדַנְפִּיָּה סְחוֹר סְחוֹר:	וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶרֶז זָהָב לְמִסְגֶּרֶתּוֹ סָבִיב:	12
13	And he cast for it four rings of gold, and put the rings in the four corners that were on the four feet thereof.	וַאֲתִיד לִיָּה אַרְבַּע עֲזָקִין דְּהַב וַיַּהֲב יְת עֲזָקָתָא עַל אַרְבַּע זַוּיָּתָא דְּלֶאֱרַבַּע רְגְלוּהִי:	וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲת עַל אַרְבַּע הַפְּאֹת אֲשֶׁר לְאֶרְבַּע רְגְלָיו:	13
14	Close by the border were the rings, the holders for the staves to bear the table.	לְקַבִּיל גְּדַנְפָא הַוָּאָה עֲזָקָתָא אֲתִירָא לְאַרְיָחִיא לְמַטָּל יְת פְּתוּרָא:	לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבַּעֲת בְּתוּמִם לְבָדִים לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	14
15	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold, to bear the table.	וַעֲבַד יְת אַרְיָחִיא דְּאַעִי שְׁטִין וַחֲפֹא יְתִהוֹן דְּהַבָּא לְמַטָּל יְת פְּתוּרָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב לְשֹׂאת אֶת־הַשֻּׁלְחָן:	15

16 And he made the vessels which were upon the table, the dishes thereof, and the pans thereof, and the bowls thereof, and the jars thereof, wherewith to pour out, of pure gold.

וַיַּעַשׂ אֶת־הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל־
הַשֻּׁלְחָן אֶת־קַעְרָתָיו וְאֶת־
כַּפְתָּיו וְאֶת מִנְקִיתָיו וְאֶת־
הַקְּשֹׁת אֲשֶׁר יִסֹּךְ בָּהֶן זָהָב
טְהוֹר: (פ)

17 And he made the candlestick of pure gold: of beaten work made he the candlestick, even its base, and its shaft; its cups, its knops, and its flowers, were of one piece with it.

וַיַּעַשׂ אֶת־הַמְּנֹרֶה זָהָב טְהוֹר
מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרֶה יִרְכָּה
וְקִנֹּה גְבִיעֶיהָ כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ
מִמְּנֶה הָיוּ: ששי (שלישי)

18 And there were six branches going out of the sides thereof: three branches of the candlestick out of the one side thereof, and three branches of the candlestick out of the other side thereof;

וּשְׁשֶׁה קָנִים יֵצְאִים מִצְדֶּיהָ
שְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרֶה מִצְדֶּה
הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קָנֵי מְנֹרֶה
מִצְדֶּה הַשֵּׁנִי: 18

19 three cups made like almond-blossoms in one branch, a knop and a flower; and three cups made like almond-blossoms in the other branch, a knop and a flower. So for the six branches going out of the candlestick.

שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקֶּנֶה
הָאֶחָד כַּפְתָּר וּפְרָח וּשְׁלֹשָׁה
גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקֶּנֶה אֶחָד
כַּפְתָּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים
הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנֹרֶה: 19

20 And in the candlestick were four cups made like almond-blossoms, the knops thereof, and the flowers thereof;

וּבַמְּנֹרֶה אַרְבָּעָה גְבִעִים
מְשֻׁקָּדִים כַּפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ:
וּבַמְּנֹרֶה אַרְבָּעָה כְּלִידִין
מְצִירִין חֲזִירָהָּ וְשֹׁשְׁנֶיהָ: 20

21 and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, and a knop under two branches of one piece with it, for the six branches going out of it.

וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנֵי דְמִנֶּה
וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנֵי דְמִנֶּה
וְחֲזִיר תַּחַת תְּרִין קָנֵי דְמִנֶּה
לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמְּנֶה:
וְחֲזִיר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה
וְחֲזִיר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה
וְחֲזִיר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמְּנֶה
לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִמְּנֶה: 21

22 Their knops and their branches were of one piece with it; the whole of it was one beaten work of pure gold.

כַּפְתָּרֶיהָ וְקִנֹּתָם מִמְּנֶה הָיוּ
כְּלָה מִקְשָׁה אֶחָת זָהָב טְהוֹר:
חֲזִירָהוֹן וְקִנֵּיהוֹן מִמְּנֶה הָיוּ
כְּלָה נְגִידָא חֲדָא דְדָהָב דְכִי: 22

23 And he made the lamps thereof, seven, and the tongs thereof, and the snuffdishes thereof, of pure gold.

וַיַּעַשׂ אֶת־נִרְתֵּיהָ שִׁבְעָה
וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתֵּיתָהּ זָהָב
טְהוֹר: 23

24 Of a talent of pure gold made he it, and all the vessels thereof.

כֶּכֶר זָהָב טְהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֶת
כָּל־כְּלֵיהָ: (פ) 24

25	And he made the altar of incense of acacia-wood: a cubit was the length thereof, and a cubit the breadth thereof, four-square; and two cubits was the height thereof; the horns thereof were of one piece with it.	וַיַּעַבְדֵּה יֵת מִדְּבָחָא דְקִטְרֹת בּוֹסְמִיָא דְאָעִי שְׁטִין אִמְתָּא אֹרְכִיָּה וְאַמְתָּא פּוֹתִיָּה מִרְבַּע וְתַרְתִּין אִמְיָן רֹמִיָּה מְנִיָּה הִנָּחָה קַרְנוֹהִי:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הַקִּטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים אֹמֶה אֶרְכּוֹ וְאַמֶּה רָחְבּוֹ רְבֹוע וְאַמְתִּים קָמְתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו:	25
26	And he overlaid it with pure gold, the top thereof, and the sides thereof round about, and the horns of it; and he made unto it a crown of gold round about.	וַחֲפָא יִתְיָה דְהַב דְּכִי יֵת אֲגָרִיָּה וְיֵת פּוֹתִלוֹהִי סָחוֹר סָחוֹר וְיֵת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לִיה זִיר דְּדִהַב סָחוֹר סָחוֹר:	וַיִּצָּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גֻּזּוֹ וְאֶת־קִירְתָּיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנָתָיו וַיַּעַשׂ לָו זֶר זָהָב סָבִיב:	26
27	And he made for it two golden rings under the crown thereof, upon the two ribs thereof, upon the two sides of it, for holders for staves wherewith to bear it.	וְתַרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהַב עֲבַד לִיה מְלָרַע לְזִירִיָּה עַל תַּרְתִּין זְוִיָּתִיָּה עַל תַּרְיָן סְטְרוֹהִי לְאַתְרָא לְאַדְרִיחִיָּא לְמַטְל יִתְיָה בְּהוֹן:	וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה־לָּו מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם:	27
28	And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with gold.	וַעֲבַד יֵת אֲרִיחִיָּא דְאָעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן דְּהָבָא:	וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצָּף אֹתָם זָהָב:	28
29	And he made the holy anointing oil, and the pure incense of sweet spices, after the art of the perfumer.	וַעֲבַד יֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא קוֹדֶשָׁא וְיֵת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא דְכִי עוֹבַד בּוֹסְמָנוּ:	וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קִטְרֹת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶח: (ס)	29
XXXVIII	And he made the altar of burnt-offering of acacia-wood: five cubits was the length thereof, and five cubits the breadth thereof, four-square, and three cubits the height thereof.	וַעֲבַד יֵת מִדְּבָחָא דְעֻלָּתָא דְאָעִי שְׁטִין חֲמִישׁ אִמְיָן אֹרְכִיָּה וְחֲמִישׁ אִמְיָן פּוֹתִיָּה מִרְבַּע וְתֻלָּת אִמְיָן רֹמִיָּה:	וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֻלָּה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֶרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רְבֹוע וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתּוֹ:	טזיעי (רביעי)
2	And he made the horns thereof upon the four corners of it; the horns thereof were of one piece with it; and he overlaid it with brass.	וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוִיָּתִיָּה מְנִיָּה הִנָּחָה קַרְנוֹהִי וַחֲפָא יִתְיָה נְחָשָׁא:	וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנָתָיו וַיִּצָּף אֹתוֹ נְחָשֶׁת:	2
3	And he made all the vessels of the altar, the pots, and the shovels, and the basins, the flesh-hooks, and the fire-pans; all the vessels thereof made he of brass.	וַעֲבַד יֵת כָּל מְנֵי מִדְּבָחָא יֵת פְּסִכֵּי־רֹתָא וְיֵת מְגִרּוֹפִיתָא וְיֵת מִזְרָקִיָּא יֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מַחְתֵּיתָא כָּל מְנוּהִי עֲבַד נְחָשָׁא:	וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּידֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְזֻרְקֹת אֶת־הַמְזֻלְגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עָשָׂה נְחָשֶׁת:	3
4	And he made for the altar a grating of network of brass, under the ledge round it beneath, reaching halfway up.	וַעֲבַד לְמִדְּבָחָא סְרָדָא עוֹבַד מִצְדָּתָא דְנְחָשָׁא תַּחַת סוֹבִיבִיָּה מְלָרַע עַד פְּלָגִיָּה:	וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחָשֶׁת תַּחַת כַּרְכָּבּוֹ מִלְמַטָּה עַד־חֲצָיו:	4

5 And he cast four rings for the four ends of the grating of brass, to be holders for the staves.	וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע זְוִיֹּתָא לְסִרְדָּא דִּנְחָשָׁא אֲתָרָא לְאַרְיֵחָא:	5 וַיִּצֶק אַרְבַּע טַבַּעֲתַי בְּאַרְבַּע הַקְּצֹת לְמַכְבֵּר הַנְּחֹשֶׁת בְּתֵימִים לַבְּדִים:
6 And he made the staves of acacia-wood, and overlaid them with brass.	וַיַּעֲבֹד יֵת אַרְיֵחָא דְאֵעִי שְׁטִין וַחֲפָא יִתְהוֹן נְחָשָׁא:	6 וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצֹק אֹתָם נְחֹשֶׁת:
7 And he put the staves into the rings on the sides of the altar, wherewith to bear it; he made it hollow with planks.	וַאֲעִיל יֵת אַרְיֵחָא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי מַדְבְּחָא לְמַטְל יִתִּיה בְּהוֹן חֲלִיל לְיוֹחִין עֲבֹד יִתִּיה:	7 וַיָּבֵא אֶת־הַבְּדִים בְּטַבַּעֲתַי עַל צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נָבוֹב לַחֹת עֲשֶׂה אֹתוֹ: (ס)
8 And he made the laver of brass, and the base thereof of brass, of the mirrors of the serving women that did service at the door of the tent of meeting.	וַעֲבֹד יֵת כִּיּוֹרָא דִּנְחָשָׁא וִית בְּסִיסִיה דִּנְחָשָׁא בְּמַחֲזִיזַת נְשִׂיאָא דְאֲתָן לְצִלָּהָ בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:	8 וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֵת כְּנוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצָּבֹאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ס)
9 And he made the court; for the south side southward the hangings of the court were of fine twined linen, a hundred cubits.	וַעֲבֹד יֵת דֶּרְתָּא לְרוּחַ עֵיבֵר דְּרוּמָא סִרְדֵי דֶּרְתָּא דְּבוּץ שְׂזִיר מָאָה אַמִּין:	9 וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לִפְאֲתוֹ נֶגֶב תִּימָנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מָאָה בָּאֲמָה:
10 Their pillars were twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets were of silver.	עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דִּנְחָשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	10 עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֲשִׁייהֶם כֶּסֶף:
11 And for the north side a hundred cubits, their pillars twenty, and their sockets twenty, of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְרוּחַ צְפוֹנָא מָאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין דִּנְחָשָׁא וְוִי עַמּוּדֵיָא וְכַבּוּשִׂיהוֹן כֶּסֶף:	11 וּלְפֶאֱת צְפוֹן מָאָה בָּאֲמָה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֲשִׁייהֶם כֶּסֶף:

(7) נבוב לוחות. נבוב הוא חלול, וכן ועציו ארבע ארבעות נבוב (ירמיה נב, כא): נבוב לוחות. הלוחות של עצי שטים לכל רוח, והחלל באמצע:

(8) במראות הצובאות. צנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשוים ליצר הרע, אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביצין עלי מן הכלל, שעל ידיהם העמידו הנשים לבאות רבות צמרים, כשהיו בעליהם יגיעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה צמרה, ומשדלתו צדצרים, לומר אני נאה ממך, ומחוך כך מביאות לבעליהם לידי תאוה, ונוקקות להם, ומתעצרות ויולדות שם, שנאמר פסח הפסח עורקתיך (שיר השירים ח, ה), וזה שנאמר צמרות הצובאות, ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שצמחו למי שקנא לה בעלה ונסתרה, ותדע לך שהן מראות ממש, שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' ויעש זה וגו', וכיור וכו' לא הוזכרו שם, למדת, שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא (פקודי ט), וכן תרגם אונקלוס דמקראת גשף, והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז (שפיעגל), וכן מצינו בישיעה (ג, כג), והגלגלים, מתרגמין וּמְחִיטָא: אשר צבאו. להביא נדבתן:

12	And for the west side were hangings of fifty cubits, their pillars ten, and their sockets ten; the hooks of the pillars and their fillets of silver.	וּלְפֶאתָיִם קַלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְנִי הָעֲמֻדִים וְחִשּׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף:	12
13	And for the east side eastward fifty cubits.	וּלְפֶאתַת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה:	13
14	The hangings for the one side [of the gate] were fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	קַלְעִים חֲמִשֶּׁ-עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל-הַכֶּתֶף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	14
15	And so for the other side; on this hand and that hand by the gate of the court were hangings of fifteen cubits; their pillars three, and their sockets three.	וּלְכַתֵּף הַשְּׂנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קַלְעִים חֲמִשֶּׁ עֲשָׂרֵה אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:	15
16	All the hangings of the court round about were of fine twined linen.	כָּל-קַלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב שֶׁשׁ מִשְׁזָר:	16
17	And the sockets for the pillars were of brass; the hooks of the pillars and their fillets of silver; and the overlaying of their capitals of silver; and all the pillars of the court were filleted with silver.	וְהָאֲדָנִים לָעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת וְנִי הָעֲמֻדִים וְחִשּׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מִחֻשְׁקִים כֶּסֶף כָּל עֲמֻדֵי הַחֲצֵר:	17
18	And the screen for the gate of the court was the work of the weaver in colours, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen; and twenty cubits was the length, and the height in the breadth was five cubits, answerable to the hangings of the court.	וּמִסְדָּ שַׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רָקִים תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אָרְדָּ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשׁ אַמּוֹת לְעֹמֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר:	מפטייר
19	And their pillars were four, and their sockets four of brass; their hooks of silver, and the overlaying of their capitals and their fillets of silver.	וְעֲמוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת וְנִייהֶם כֶּסֶף וְצִפּוֹי רִאשֵׁיהֶם וְחִשּׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף:	19
20	And all the pins of the tabernacle, and of the court round about, were of brass.	וְכָל-הַיִּתְדוֹת לַמִּשְׁכָּן וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: (ס)	קכ"ז

(18) לעמת קלעי החצר. כמדמת קלעי הסגר:

The Haftara is I Kings 7:40 - 7:50 on page 228. Sepharadim read I Kings 7:13 - 7:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 - 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 - 20 on page 46, and the Haftara is on page 247.

<p>These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.</p>	<p>אליו מניני משכן משכן דסדויתא דאמניאו על מימרא דמשה פולחן ליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:</p>	<p>אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בר אהרן הכהן:</p>	<p>פקודי כח</p>
<p>And Bezalel the son of Uri, the son of Hur, of the tribe of Judah, made all that the LORD commanded Moses.</p>	<p>ובצלאל בר אורי בר חור לשכטא דיהודה עבד ית כל דפקיד יי ית משה:</p>	<p>ובצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה את כל- אשר צוה יהוה את-משה:</p>	<p>22</p>
<p>And with him was Oholiab, the son of Ahisamach, of the tribe of Dan, a craftsman, and a skilful workman, and a weaver in colours, in blue, and in purple, and in scarlet, and in fine linen.—</p>	<p>ועמיה אהליאב בר אחיסמך לשכטא דדן נגר ואומן וצייר בתכלא ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא:</p>	<p>ואתו אהליאב בן-אחיסמך למטה-דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובבש: (ס)</p>	<p>23</p>
<p>All the gold that was used for the work in all the work of the sanctuary, even the gold of the offering, was twenty and nine talents, and seven hundred and thirty shekels, after the shekel of the sanctuary.</p>	<p>כל דהבא דאתעבד לעבדתא בכל עבדת קודשא ונהנה דהב ארמוותא עשרין ותשע פכרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:</p>	<p>כל-הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהיו זהב התנופה תשע ועשרים פכר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש:</p>	<p>לוי</p>

(21) אלה פקודי. צפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנחמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבודת הלויים. פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר, לשאת ולהוריד ולהקים, איש איש למשאו המופקד עליו, כמו שאמור צפרשת נשא (במדבר ד): ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שליו:

(22) ובצלאל בן אורי וגו' עשה אל כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להיפך צוה הקב"ה צפרשת תרומה, מתחלה הכלים שלחן מנורה יריעות, ואחר כך ציווי הקרשים, וציווי משה רבינו ע"ה ריש ויקהל, תחלה המשכן ואהלו ואחר כך הכלים, הא מיירי לענין ציווי לפועל איך יפעול כסדר, ותמלא צפרשת כי תשא ראה קראתי בשם צלאל וגו', הוזכר מתחלה את אהל מועד, ואחר כך הכלים, אצל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועיין בתוספות פרק הרוואה (ברכות נה). ואם תאמר מנלן שמה רבינו ע"ה צוה לצלאל הפך הענין, ויש לומר, כיון דכתיב צפרשת ויקהל ויקרא משה אל צלאל ואל אהליאב וגו', וקצר מה שדיבר עמהם, והאי קרא מדכתיב כל אשר צוה ה' את משה, חזינן דהיה מזה להם בהיפוך. ודוק היטב). אמר לו צלאל מנהג העולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו, אמר לו כך שמעתי מפי הקב"ה, אמר משה, צלל אל היית, כי וודאי כך צוה לי הקב"ה, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים:

<p>25 And the silver of them that were numbered of the congregation was a hundred talents, and a thousand seven hundred and three-score and fifteen shekels, after the shekel of the sanctuary:</p>	<p>וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִין וַחֲמִישׁ סָלְעִין בְּסֻלֵּי קוּדְשָׁא:</p>	<p>25 וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִין וַחֲמִישָׁה שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:</p>
<p>26 a beka a head, that is, half a shekel, after the shekel of the sanctuary, for every one that passed over to them that are numbered, from twenty years old and upward, for six hundred thousand and three thousand and five hundred and fifty men.</p>	<p>וְתִקְלָא לְגוּלְגוּלְתָּא פְּלִגּוּת סָלְעָא בְּסֻלֵּי קוּדְשָׁא לְכָל דְּעָבַר עַל מִנְיָנָא מִבֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְלַעֲיָלָא לְשִׁית מֵאָה וְתִלְתָּא אֲלָפִין וַחֲמִישׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים:</p>	<p>26 בְּקַע לְגִלְגָּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה לְשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:</p>
<p>27 And the hundred talents of silver were for casting the sockets of the sanctuary, and the sockets of the veil: a hundred sockets for the hundred talents, a talent for a socket.</p>	<p>וְהָוָא מֵאָה כֶּכֶרִי כֶסֶפָא לְאַחַכָּא יֵת סְמָכִי קוּדְשָׁא וְיֵת סְמָכִי פְּרוּכָתָא מֵאָה סְמָכִין לְמֵאָה כֶּכֶרִין כֶּכֶרָא לְסְמָכָא:</p>	<p>27 וַיְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצֻקֹת אֵת אֲדָנֶי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפֶּרֶכֶת מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן:</p>
<p>28 And of the thousand seven hundred seventy and five shekels he made hooks for the pillars, and overlaid their capitals, and made fillets for them.</p>	<p>וְיֵת אֲלָף וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִישׁ עָבַד וַיַּזְכֵּר וַיַּחֲפִי רִישֵׁיהוֹן וַיַּכְבִּישׁ יִתְהוֹן:</p>	<p>ישראל 28 וְאֶת־הָאֲלָף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיַּזְכֵּר וַיַּחֲפִי רִישֵׁיהֶם וַיַּצִּיחֵם וַיַּשְׁקֵם אֹתָם:</p>
<p>29 And the brass of the offering was seventy talents and two thousand and four hundred shekels.</p>	<p>וַיִּנְחַשׁ אֲרָמוּתָא שְׁבַעִין כֶּכֶרִין וַיִּתְּרִין אֲלָפִין וָאַרְבַּע מֵאָה סָלְעִין:</p>	<p>29 וַיִּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כֶּכֶר וְאַלְפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת שֶׁקֶל:</p>
<p>30 And therewith he made the sockets to the door of the tent of meeting, and the brazen altar, and the brazen grating for it, and all the vessels of the altar,</p>	<p>וַעֲבַד בָּהּ יֵת סְמָכִי תִרְעָה מִשְׁכָּן זִמְנָא וְיֵת מִדְּבָחָא דִּנְחָשָׁא וְיֵת סְרָדָא דִּנְחָשָׁא דִּילִיָּהּ וְיֵת כָּל מִיָּי מִדְּבָחָא:</p>	<p>30 וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֶי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֵת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ:</p>

(24) ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר ק"כ מנה, והמנה כ"ה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה צִפְרָטְרוּט כל השקלים שפחותין בזמנינו מג' אלפים, שאין מגיעין לככר:

(26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו'. כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר, ואף עתה בנדבצת המשכן כך היו, ומנין חלאי השקלים של שש מאות אלף, עולה מאת ככר כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חלצין הרי הן ג' מאות, אלף שלימים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חלצין, עולין אלף ושצב מאות וחמשה ושצעים שקלים:

(27) לצקת. כתרגומו לִאֲסָקָא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם מ"ח קרשים, ולהן ז' אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(28) וצפה ראשיהם. של עמודים מהן, שצכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף:

31	and the sockets of the court round about, and the sockets of the gate of the court, and all the pins of the tabernacle, and all the pins of the court round about.	וְאֶת־אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֵת הַחֲצֵר סָבִיב:	וְיָת סָמְכֵי דִרְתָּא סְחֹר וְיָת סָמְכֵי תִרְעָה דִרְתָּא וְיָת כָּל סְפֵי מִשְׁכָּנָא וְיָת כָּל סְפֵי דִרְתָּא סְחֹר סְחֹר:
XXXIX	And of the blue, and purple, and scarlet, they made plaited garments, for ministering in the holy place, and made the holy garments for Aaron, as the LORD commanded Moses.	וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְגָדֵי־שָׂרָד לְשָׁרֵת בִּקְדָשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (פ)	וּמִן תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה זְהוּרֵי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוֹדֶשָׁא וְעֲבָדוּ יָת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא דְלֹאֲהֲרֹן כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
2	And he made the ephod of gold, blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב וְתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:	וְעֲבַד יָת אֵיפֹדָא דְהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה זְהוּרֵי וּבִזְיָ שִׁזִּיר:
3	And they did beat the gold into thin plates, and cut it into threads, to work it in the blue, and in the purple, and in the scarlet, and in the fine linen, the work of the skilful workman.	וַיִּרְקְעוּ אֶת־פָּתִי הַזָּהָב וַיִּקְצֹץ פָּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חָשָׁב:	וַרְדִּידוּ יָת טָסִי דְדְהָבָא וַיִּקְצִצוּ חוּטִין לְמַעֲבַד בְּגוֹ תְּכֵלָא וּבְגוֹ אֲרָגָמָא וּבְגוֹ צִבְעֵה זְהוּרֵי וּבְגוֹ בּוּצָא עוֹבֵד אוּמָן:
4	They made shoulder-pieces for it, joined together; at the two ends was it joined together.	כִּתְפֹת עָשׂוּ־לָו חֲבֵרֹת עַל־שָׁנִי (כ' קצוותו) וְק' קצותיו חֲבֵר:	כִּתְפִין עֲבָדוּ לִיה מְלֻפָּפִין עַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי מְלֻפָּף:
5	And the skilfully woven band, that was upon it, wherewith to gird it on, was of the same piece and like the work thereof: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen, as the LORD commanded Moses.	וַיַּחֲשֹׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב וְתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וְהַמָּנִן תְּקוּנִיהָ דְעֲלוֹתֶיהָ מִנִּיהָ הוּא כְּעוֹבְדוֹתֶיהָ דְהָבָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא וְצִבְעֵה זְהוּרֵי וּבִזְיָ שִׁזִּיר כְּמָא דְפִקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
6	And they wrought the onyx stones, inclosed in settings of gold, graven with the engravings of a signet, according to the names of the children of Israel.	וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסֶּבֶת מִשְׁבָּצֹת זָהָב מִפְתַּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	וְעֲבָדוּ יָת אֲבָנֵי בּוֹרְלָא מִשְׁקַעֲן מְרֻמָּצִין בְּדֶהָב גְּלִיפִין כְּתָב מִפְּרֵשׁ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(1) ומן התכלת והארגמן וגו'. שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין צגדי שרד הללו צגדי כהונה, שצצגדי כהונה היה שש, אלא הם צגדים שמכסים זהם כלי הקדש בשעת סליק מסעות, שלא היה זהם שש: (2) וירקעו. כמו לרקע הארץ (תהלים קלו, ו), כתרומתו ורדידו טסין, היו מרדדין מן הזהב, אשטני"דרא צלע"ו (אויזדעהנען), טסין דקות. כאן הוא מלמדך היאך היו טווין את הזהב עם החוטין, מרדדים טסין דקין, וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותם פתילים מעורבים עם כל מין ומין בחשן ואפוד, שנאמר צהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין, שכל המינין חוטין כפול ששה, והזהב חוט שציעי עם כל אחד ואחד:

7	And he put them on the shoulder-pieces of the ephod, to be stones of memorial for the children of Israel, as the LORD commanded Moses.	וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבְנֵי זִכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צֻוְּהָ יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (פ)
8	And he made the breastplate, the work of the skilful workman, like the work of the ephod: of gold, of blue, and purple, and scarlet, and fine twined linen.	וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חָשָׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר:
9	It was four-square; they made the breastplate double; a span was the length thereof, and a span the breadth thereof, being double.	רְבוע הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־ הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֶרְכּוֹ וְזֶרֶת רְחִבּוֹ כְּפֹל:
10	And they set in it four rows of stones: a row of carnelian, topaz, and smaragd was the first row.	וַיִּמְלְאוּ־בּוֹ אַרְבַּעַת טֹרֵי אֲבָן טֹר אָדָם פִּטְדָה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאַחַד:
11	And the second row, a carbuncle, a sapphire, and an emerald.	וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סַפִּיר וְיַהֲלֹם: וְסַבְחָלוֹם:
12	And the third row, a jacinth, an agate, and an amethyst.	וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה:
13	And the fourth row, a beryl, an onyx, and a jasper; they were inclosed in fittings of gold in their settings.	וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ שֶׁהֶם וַיִּשְׁפָּה מוֹסַבֵּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב בְּמִלְאָתָם:
14	And the stones were according to the names of the children of Israel, twelve, according to their names, like the engravings of a signet, every one according to his name, for the twelve tribes.	וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עָשָׂרָה עַל־שְׁמוֹתָם פְּתוּחֵי חֹתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עָשָׂר שִׁבְטֹ:
15	And they made upon the breastplate plaited chains, of wreathen work of pure gold.	וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשְׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר:
16	And they made two settings of gold, and two gold rings; and put the two rings on the two ends of the breastplate.	וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבַּצַּת זָהָב וּשְׁתֵּי טְבַעֲת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטְּבַעֲת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

17	And they put the two wreathen chains of gold on the two rings at the ends of the breastplate.	וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־ עַל תְּרֵתִין עֲזָקָתָא עַל סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא:	17
18	And the other two ends of the two wreathen chains they put on the two settings, and put them on the shoulder-pieces of the ephod, in the forepart thereof.	וַיִּתְּ תְּרֵתִין גְּדִילָן דְּעַל תְּרִין סְטְרוֹהֵי יִהְיוּ עַל תְּרֵתִין מְרַמְצָתָא וַיַּחְבִּינוּ עַל כְּתָפֵי אִפֻּדָא לְקַבִּיל אַפֻּהֵי:	18
19	And they made two rings of gold, and put them upon the two ends of the breastplate, upon the edge thereof, which was toward the side of the ephod inward.	וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֲזָקָן דְּדָהָב וַשְׁמִיאוּ עַל תְּרִין סְטְרֵי חֹשֶׁנָּא עַל סַפְתֵּיהּ דְּלַעֲבָרָא דְּאִפֻּדָא לְגִיּוֹ:	19
20	And they made two rings of gold, and put them on the two shoulder-pieces of the ephod underneath, in the forepart thereof, close by the coupling thereof, above the skilfully woven band of the ephod.	וַעֲבָדוּ תְּרֵתִין עֲזָקָן דְּדָהָב וַיַּחְבִּינוּ עַל תְּרִין כְּתָפֵי אִפֻּדָא מִלְרַע מְלַקְבִּיל אַפֻּהֵי לְקַבִּיל בֵּית לֹאֲפִי מַעֲלֵי לְהַמְנִן אִפֻּדָא:	20
21	And they did bind the breastplate by the rings thereof unto the rings of the ephod with a thread of blue, that it might be upon the skilfully woven band of the ephod, and that the breastplate might not be loosed from the ephod; as the LORD commanded Moses.	וַאֲחָדֹו יֵת חֹשֶׁנָּא מַעֲזָקֵתִיהּ לְעֲזָקָת אִפֻּדָא בְּחֹשֶׁא דְּתַכִּילָתָא לְמַהֲנֵי עַל הַמְנִן אִפֻּדָא וְלֹא יִתְפָּרַק חֹשֶׁנָּא מַעֲלֵי אִפֻּדָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:	21
22	And he made the robe of the ephod of woven work, all of blue;	וַעֲבָד יֵת מַעֲיֵל אִפֻּדָא עֹבֶד מַחֵי גְמִיר תְּכֵלֵא:	שלישי (שש)
23	and the hole of the robe in the midst thereof, as the hole of a coat of mail, with a binding round about the hole of it, that it should not be rent.	וּפּוּמִיָּה דְּמַעֲיֵלָא כְּפִיל לְגֻוִּיהּ כְּפֹם שְׂרִין תּוֹרָא מִקְרָא לְפּוּמִיָּה סְחֹר סְחֹר לֹא יִתְבָּזַע:	23
24	And they made upon the skirts of the robe pomegranates of blue, and purple, and scarlet, and twined linen.	וַעֲבָדוּ עַל שְׂפּוּלֵי מַעֲיֵלָא רְמוֹנֵי תְּכֵלֵא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעָה וְהֹרֵי שִׁזְרֵי:	24

<p>25 And they made bells of pure gold, and put the bells between the pomegranates upon the skirts of the robe round about, between the pomegranates:</p>	<p>וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנִי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים:</p>	<p>25 וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנִי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים:</p>
<p>26 a bell and a pomegranate, a bell and a pomegranate, upon the skirts of the robe round about, to minister in; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>זָנָא וְרִמּוֹנָא זָנָא וְרִמּוֹנָא עַל שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב לְשֵׁמֶשׁא כְּמַא דְּפִשִּׁיד יִי יְיָ מִשָּׁה:</p>	<p>26 פַּעֲמָן וְרִמֹן פַּעֲמָן וְרִמֹן עַל־שׁוּלֵי הַמָּעִיל סָבִיב לְשֵׁרֶת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>27 And they made the tunics of fine linen of woven work for Aaron, and for his sons,</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְיָ כְּתוּנֵי דְבוּצָא עוֹבֵד מַחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>	<p>27 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנִת שֵׁשׁ מַעֲשֶׂה אַרְגָּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:</p>
<p>28 and the mitre of fine linen, and the goodly head-tires of fine linen, and the linen breeches of fine twined linen,</p>	<p>וְיֵת מִצְנֶפֶתָא דְבוּצָא וְיֵת שִׁבְחָ קוֹבְעֵיָא דְבוּצָא וְיֵת מְכַנְסֵי בּוּצָא דְבוּץ שְׁזִיר:</p>	<p>28 וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פְּאֲרֵי הַמִּגְבַּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת־מְכַנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר:</p>
<p>29 and the girdle of fine twined linen, and blue, and purple, and scarlet, the work of the weaver in colours; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וְיֵת הַמִּנְיָא דְבוּץ שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רִקְם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>	<p>29 וְאֶת־הָאֲבֵזֶט שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וְתַכְלָא וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רִקְם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>
<p>30 And they made the plate of the holy crown of pure gold, and wrote upon it a writing, like the engravings of a signet: HOLY TO THE LORD.</p>	<p>וַעֲבָדוּ יְיָ צִיצָא כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְדָהָב דְּכִי וְכַתְּבוּ עָלָיו כְּתָב מִפְּרֶשׁ קֹדֶשׁ לֵי:</p>	<p>30 וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצֵי גִזְר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:</p>
<p>31 And they tied unto it a thread of blue, to fasten it upon the mitre above; as the LORD commanded Moses.</p>	<p>וַיַּחֲבוּ עָלָיו חוּטָא דְתַכְלִיתָא לְמַתָּן עַל מִצְנֶפֶתָא מְלֵעִילָא כְּמַא דְּפִשִּׁיד יִי יְיָ מִשָּׁה:</p>	<p>31 וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תַּכְלִית לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מְלֻמָּעָלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)</p>

(28) ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפארות:
 (31) לתת על המצנפת מלמעלה. ועלי ידי הפתילים היה מושיבין על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הניץ על המצנפת, שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט.), שערו היה נראה בין ניץ למצנפת ששם מניח תפילין, והניץ היה נתון על המצנפת, והניץ למעלה והניץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה. ועוד הקשיתי זה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הוואה הוא אומר ושמם אתו על פתיל תכלת (שמות כח, לז). ואומר אני, פתיל תכלת זה חוטין הן, לקשרו בהן במצנפת, לפי שהניץ אינו אלא מאוין לאוין ובמה יקשרנו במצחו, והיו קצועין בו חוטין תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה, אחת ממעל ואחת מתחת לזד מצחו, וכן באמצעו, שכך הוא נוח לקשרו, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקושר ראשיהם השנים כולם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תחמה שלא נאמר פתיל תכלת, הואיל ומרוצין הן, שהרי מנינו בחשן ואפוד ויִקְדָּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן וְגו', ועל כרחן פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו צ' טבעות החשן, וצ"כ כתפות האפוד היו צ' טבעות האפוד שנגדן, ולפי דרך קשירה ד' חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

<p>32 Thus was finished all the work of the tabernacle of the tent of meeting; and the children of Israel did according to all that the LORD commanded Moses, so did they.</p>	<p>וַתֵּכֶל כָּל-עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: (פ)</p>	<p>32</p>
<p>33 And they brought the tabernacle unto Moses, the Tent, and all its furniture, its clasps, its boards, its bars, and its pillars, and its sockets;</p>	<p>וַיָּבִיאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן אֶל-מֹשֶׁה אֶת-הָאֹהֶל וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו קַרְסָיו קַרְשָׁיו בָּרִיחָו וְעַמֻּדָיו וְעַמֻּדֹהֵי וּסְמוֹכֹהֵי:</p>	<p>רביעי כט</p>
<p>34 and the covering of rams' skins dyed red, and the covering of sealskins, and the veil of the screen;</p>	<p>וְאֶת-מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְאֻדָּמִים וְאֶת-מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פָּרְכַת הַמָּסָךְ:</p>	<p>34</p>
<p>35 the ark of the testimony, and the staves thereof, and the ark-cover;</p>	<p>אֶת-אֲרוֹן הָעֵדוּת וְאֶת-בְּדָיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:</p>	<p>35</p>
<p>36 the table, all the vessels thereof, and the showbread;</p>	<p>אֶת-הַשְּׁלֶחֶן אֶת-כָּל-כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:</p>	<p>36</p>
<p>37 the pure candlestick, the lamps thereof, even the lamps to be set in order, and all the vessels thereof, and the oil for the light;</p>	<p>אֶת-הַמְּנֹרֶה הַטָּהוֹרָה אֶת נִרְתִּיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת-כָּל-כֵּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:</p>	<p>37</p>
<p>38 and the golden altar, and the anointing oil, and the sweet incense, and the screen for the door of the Tent;</p>	<p>וְאֶת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:</p>	<p>38</p>
<p>39 the brazen altar, and its grating of brass, its staves, and all its vessels, the laver and its base;</p>	<p>אֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת-מַכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר-לֹו אֶת-בְּדָיו וְאֶת-כָּל-כֵּלָיו אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-בָּסִיסָהּ:</p>	<p>39</p>

(32) ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו':
 (33) ויביאו את המשכן וגו'. שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה צמשכן, הניח לו הקצ"ה הקמחו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקצ"ה, איך אפשר הקמחו על ידי אדם, אמר לו עסוק אחת בידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ, יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא (פקודי י"א):

40	the hangings of the court, its pillars, and its sockets, and the screen for the gate of the court, the cords thereof, and the pins thereof, and all the instruments of the service of the tabernacle of the tent of meeting;	את קלעי החצר את-עמודיה ואת-אדניה ואת-המסד לשער החצר את-מיתריו ויתדותיה ואת כל-כלי עבדת המשכן לאהל מועד:	40
41	the plaited garments for ministering in the holy place; the holy garments for Aaron the priest, and the garments of his sons, to minister in the priest's office.	את-בגדי השרד לשכת בקדש את-בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת-בגדי בניו לכהן:	41
42	According to all that the LORD commanded Moses, so the children of Israel did all the work.	ככל אשר-צוה יהוה את-משה כן עשו בני ישראל את כל-העבדה:	42
43	And Moses saw all the work, and, behold, they had done it; as the LORD had commanded, even so had they done it. And Moses blessed them.	וירא משה את-כל-המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה: (פ)	43
XL	And the LORD spoke unto Moses, saying:	וידבר יהוה אל-משה לאמר:	חמישי (שניעי)
2	'On the first day of the first month shalt thou rear up the tabernacle of the tent of meeting.	ביום-החדש הראשון באחד לחדש תקים את-משכן אהל מועד:	2
3	And thou shalt put therein the ark of the testimony, and thou shalt screen the ark with the veil.	ושמת שם את ארון העדות וספת על-הארון את-הפרכת:	3
4	And thou shalt bring in the table, and set in order the bread that is upon it; and thou shalt bring in the candlestick, and light the lamps thereof.	והבאת את-השלחן וערכת את-ערכו והבאת את-המנורה והעלית את-נרותיה:	4
5	And thou shalt set the golden altar for incense before the ark of the testimony, and put the screen of the door to the tabernacle.	ונתתה את-מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדות ושמת את-מסד הפתח למשכן:	5

- (43) ויברך אותם משה. אמר להם יהי רצון שחשורה שכינה צמעה ידיכם, ויהי נעם ה' אליהם עלינו וגו' (תהלים 5, יז), והוא אחד מי"א מזמורים שנחפלה למשה:
(3) וסכות על הארון. לשון הגנה, שהרי מחילה היטה:
(4) וערכת את ערכו. שמי מערכות של לחם הפנים:

6	And thou shalt set the altar of burnt-offering before the door of the tabernacle of the tent of meeting.	וְנִתְּנָה אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל-מוֹעֵד: וְתָתִין יֵת מִדְּבַחַּא דְּעֹלָתָא קֳדָם תַּרְע מִשְׁכְּנָא מִשְׁכַּן זִמְנָא:	6
7	And thou shalt set the laver between the tent of meeting and the altar, and shalt put water therein.	וְנִתְּנָה אֶת-הַכִּיֹּר בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שֵׁם מֵי־מִים: וְתָתִין יֵת כִּיּוֹרָא בֵּין מִשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מִדְּבַחַּא וְתָתִין תַּמָּן מֵי־אֵ:	7
8	And thou shalt set up the court round about, and hang up the screen of the gate of the court.	וְשִׁמַּתָּ אֶת-הַחֲצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת-מָסַךְ שַׁעַר הַחֲצֵר: וְתַשְׁנִי יֵת דִּרְתָּא סָחוּר סָחוּר וְתָתִין יֵת פָּרֶסָא דִּתְרַע דִּרְתָּא:	8
9	And thou shalt take the anointing oil, and anoint the tabernacle, and all that is therein, and shalt hallow it, and all the furniture thereof; and it shall be holy.	וְלָקַחְתָּ אֶת-שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל- אֲשֶׁר-בּוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת-כָּל- כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתִרְבִּי יֵת מִשְׁכְּנָא וְיֵת כָּל דְּבִיָּה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְיִהְיִי קוֹדֶשָׁא:	9
10	And thou shalt anoint the altar of burnt-offering, and all its vessels, and sanctify the altar; and the altar shall be most holy.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת- כָּל-כֵּלָיו וּקְדַשְׁתָּ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים: וְתִרְבִּי יֵת מִדְּבַחַּא דְּעֹלָתָא וְיֵת כָּל מְנוּהֵי וְתַקְדִּישׁ יֵת מִדְּבַחַּא וְיִהְיִי מִדְּבַחַּא קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין:	10
11	And thou shalt anoint the laver and its base, and sanctify it.	וּמִשַּׁחְתָּ אֶת-הַכִּיֹּר וְאֶת-כְּנֹו וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ: וְתִרְבִּי יֵת כִּיּוֹרָא וְיֵת בְּסִיסָיָה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה:	11
12	And thou shalt bring Aaron and his sons unto the door of the tent of meeting, and shalt wash them with water.	וְהִקְרַבְתָּ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-בָּנָיו אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחֹצַתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: וְתִקְרִיב יֵת אַהֲרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי לְתַרְע מִשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחִי יִתְּהוֹן בְּמֵי־אֵ:	12
13	And thou shalt put upon Aaron the holy garments; and thou shalt anoint him, and sanctify him, that he may minister unto Me in the priest's office.	וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת-אַהֲרֹן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ וּקְדַשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: וְתַלְבִּישׁ יֵת אַהֲרֹן יֵת לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא וְתִרְבִּי יִתְּיָה וְתַקְדִּישׁ יִתְּיָה וְיִשְׁמִישׁ קֳדָמִי:	13
14	And thou shalt bring his sons, and put tunics upon them.	וְאֶת-בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כִּתְנֹת: וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרִיב וְתַלְבִּישׁ יִתְּהוֹן כִּתְנֵי־אֵ:	14
15	And thou shalt anoint them, as thou didst anoint their father, that they may minister unto Me in the priest's office; and their anointing shall be to them for an everlasting priesthood throughout their generations.	וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת-אַבְיָהֶם וְכִהְנֹו לִי וְהָיְתָה לְהֵיֹת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וְתִרְבִּי יִתְּהוֹן כַּמָּא דְּרִבִּיתָא יֵת אַבְיָהוֹן וְיִשְׁמִשׁוּן קֳדָמִי וְתִהְיִי לְמַהְנֵי לְהוֹן רַבּוּתְהוֹן לְכֹהֲנֵת עוֹלָם לְדֹרֵיהוֹן:	15

16	Thus did Moses; according to all that the LORD commanded him, so did he.	וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כִּן עָשָׂה: (ס)	וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דְּפָקִיד יְיָ יִתִּיב כִּן עָבַד:
17	And it came to pass in the first month in the second year, on the first day of the month, that the tabernacle was reared up.	וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת בַּאֲחֶד לַחֹדֶשׁ הוּקָם הַמִּשְׁכָּן:	וַהֲנִיחָא קִדְמָאָה בִּשְׂתָא תַנְיִיתָא בְּחֶד לִירְחָא אַתְקָם מִשְׁכְּנָא:
18	And Moses reared up the tabernacle, and laid its sockets, and set up the boards thereof, and put in the bars thereof, and reared up its pillars.	וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בָּרִיחָיו וַיִּקָּם אֶת־עַמֻּדָיו:	וַאֲקִים מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכְּנָא וַיִּהֲב יֵת סְמֻכּוֹהִי וַשּׁוּי יֵת דְּפּוֹהִי וַיִּהֲב יֵת עֲבֻדּוֹהִי וַאֲקִים יֵת עַמֻּדּוֹהִי:
19	And he spread the tent over the tabernacle, and put the covering of the tent above upon it; as the LORD commanded Moses.	וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וַפְרָס יֵת פָּרְסָא עַל מִשְׁכְּנָא וַשּׁוּי יֵת חוּפָאָה דְּמִשְׁכְּנָא עֲלוּהִי מִלְעִילָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:
20	And he took and put the testimony into the ark, and set the staves on the ark, and put the ark-cover above upon the ark.	וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶן וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶן וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה:	וַנְּסִיב וַיִּהֲב יֵת סִהְדוּתָא בְּאֶרְוֹנָא וַשּׁוּי יֵת אֲרִיחָא עַל אֶרְוֹנָא וַיִּהֲב יֵת כְּפֹרֶתָא עַל אֶרְוֹנָא מִלְעִילָא:
21	And he brought the ark into the tabernacle, and set up the veil of the screen, and screened the ark of the testimony; as the LORD commanded Moses.	וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת תַּמְסֻךְ וַיִּסֹּךְ עַל אֶרְוֹן הָעֵדֻת כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וַאֲעִיל יֵת אֶרְוֹנָא לְמִשְׁכְּנָא וַשּׁוּי יֵת פְּרוּכָתָא דְּפָרְסָא וַאֲטִיל עַל אֶרְוֹנָא דְּסִהְדוּתָא כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:
22	And he put the table in the tent of meeting, upon the side of the tabernacle northward, without the veil.	וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֹחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת:	וַיִּהֲב יֵת פְּתוּרָא בְּמִשְׁכָּן זִמְנָא עַל שְׂדָא דְּמִשְׁכְּנָא צְפוֹנָא מִבְּרָא לְפָרוּכָתָא:
23	And he set a row of bread in order upon it before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	וַסְדֵּר עֲלוּהִי סִדְרִין דְּלֶחִים קֳדָם יְיָ כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

(19) ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(20) את העדות. הלומות:

(22) על ירך המשכן צפונה. צחצי הצפוני של רוחצ הצית (יומא לג:): ירך. כמרגומו לָדָא, כיך הזה שהוא צנזרו של אדם:

24	And he put the candlestick in the tent of meeting, over against the table, on the side of the tabernacle southward.	וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּנְרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יֶרֶד הַמִּשְׁכָּן נִגְבָּה:	24
25	And he lighted the lamps before the LORD; as the LORD commanded Moses.	וַיַּעַל הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	25
26	And he put the golden altar in the tent of meeting before the veil;	וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת:	26
27	and he burnt thereon incense of sweet spices; as the LORD commanded Moses.	וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־ מֹשֶׁה: (ס)	27
28	And he put the screen of the door to the tabernacle.	וַיִּשֶׂם אֶת־מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:	שביעי
29	And the altar of burnt-offering he set at the door of the tabernacle of the tent of meeting, and offered upon it the burnt-offering and the meal-offering; as the LORD commanded Moses.	וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח הַמִּשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	29
30	And he set the laver between the tent of meeting and the altar, and put water therein, wherewith to wash;	וַיִּשֶׂם אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרִחְצָה:	30
31	that Moses and Aaron and his sons might wash their hands and their feet thereat;	וּרְחֲצוּ מַמְנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:	31
32	when they went into the tent of meeting, and when they came near unto the altar, they should wash; as the LORD commanded Moses.	בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרִבָתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ס)	32

(27) ויקטר עליו קטורת. שחרית וערבית, כמו שנאמר צִקְר צִקְר צִקְר צִקְר (שמות ל, ז):
(29) ויעל עליו וגו'. אף ציוס השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריז קרבנות נזור, חוץ מאותן
שננטוה אהרן צו ציוס, שנאמר קרב קל המנצח וגו' (ויקרא ט, ז): את העולה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת
נסכים של תמיד, כמו שנאמר ועלן סלת זלול צמנ וגו' (שמות כט, מ):
(31) ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים הושוו כולם לכהונה, ותרגמו ויקדשון מגיה, צו ציוס קדש
משה עמהם:
(32) ובקרבתם. כמו וקרבם, כשיקרבו:

33 And he reared up the court round about the tabernacle and the altar, and set up the screen of the gate of the court. So Moses finished the work.	וַיָּקָם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וַיִּקְרָא יֵת דֶּרֶתָא סָחוּר סָחוּר לַמִּשְׁכָּן וּלְמִדְבָּחָא וַיֵּהָב יֵת פֶּרֶסָא דֶּרֶרֶע דֶּרֶתָא וְשִׁינֵי מֹשֶׁה יֵת עֲבִידֶתָא:	33 וַיָּקָם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וַיִּקְרָא יֵת דֶּרֶתָא סָחוּר סָחוּר לַמִּשְׁכָּן וּלְמִדְבָּחָא וַיֵּהָב יֵת פֶּרֶסָא דֶּרֶרֶע דֶּרֶתָא וְשִׁינֵי מֹשֶׁה יֵת עֲבִידֶתָא: (פ)
34 Then the cloud covered the tent of meeting, and the glory of the LORD filled the tabernacle.	וַחֲפֹא עָנָא יֵת מִשְׁכָּן זְמָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:	מפטיר 34 וַיִּכַּס הָעֶנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
35 And Moses was not able to enter into the tent of meeting, because the cloud abode thereon, and the glory of the LORD filled the tabernacle.—	וְלֹא יָכִיל מֹשֶׁה לָּמִיעַל לַמִּשְׁכָּן זְמָנָא אַרִי שָׂרָא עֲלוּהִי עָנָא וַיִּקְרָא דִּי אֲתַמְלִי יֵת מִשְׁכָּנָא:	35 וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן וַיִּכְבוֹד יְהוָה מְלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן:
36 And whenever the cloud was taken up from over the tabernacle, the children of Israel went onward, throughout all their journeys.	וּבְאִסְתַּלְקוּת עָנָא מֵעֲלֵי מִשְׁכָּנָא נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:	36 וּבְהֶעֱלֹת הָעֶנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:
37 But if the cloud was not taken up, then they journeyed not till the day that it was taken up.	וְאִם לֹא מִסְתַּלַּק עָנָא וְלֹא נָטְלִין עַד יוֹם אִסְתַּלְקוּתִיהּ:	37 וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֶנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הֶעֱלָתוֹ:
38 For the cloud of the LORD was upon the tabernacle by day, and there was fire therein by night, in the sight of all the house of Israel, throughout all their journeys.—	אַרִי עָנָא וַיִּקְרָא דִּי עַל מִשְׁכָּנָא בֵּימָמָא וַחֲזִיזוּ אִישְׁתָּא הָוִי בְּלִילְיָא בֵּיהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלֵיהוֹן:	38 כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לָּיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

The Haftara is I Kings 7:51 – 8:21 on page 229. Sepharadim read I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftara is the special Haftara on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftara on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftara is on page 247.

(35) ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד. וכחוצ אחד אומר, וצבא משה אל אהל מועד (במדבר ז, פט), צבא הכחוצ השלישי והכרעי ציניהם, כי שכן עליו הענן, אמר מעתה, כל זמן שהיה עליו הענן, לא היה יכול לצבא, נסתלק הענן, נכנס ומדבר עמו (פתיחה לת"כ ח):

(38) לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. צלל מסע שהיו נוסעים, היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן וילך למסעיו (צראשית יג, ג), וכן אלה מסעיו (במדבר לג, א), לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות:

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:

ויקרא

And the LORD called unto Moses, and spoke unto him out of the tent of meeting, saying:

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָנְכֶם:

2

Speak unto the children of Israel, and say unto them: When any man of you bringeth an offering unto the LORD, ye shall bring your offering of the cattle, even of the herd or of the flock.

אם־עֲלָה קָרְבָנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ אֶל־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצְנוֹ לִפְנֵי יְהוָה:

3

If his offering be a burnt-offering of the herd, he shall offer it a male without blemish; he shall bring it to the door of the tent of meeting, that he may be accepted before the LORD.

וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֲלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו:

4

And he shall lay his hand upon the head of the burnt-offering; and it shall be accepted for him to make atonement for him.

וְשָחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהַקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:

ו

And he shall kill the bullock before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall present the blood, and dash the blood round about against the altar that is at the door of the tent of meeting.

וְהַפְשִׁיט אֶת־הָעֲלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

6

And he shall flay the burnt-offering, and cut it into its pieces.

וְנִתְּנוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֲצִים עַל־הָאֵשׁ:

7

And the sons of Aaron the priest shall put fire upon the altar, and lay wood in order upon the fire.

וְעָרְכוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

8

And Aaron's sons, the priests, shall lay the pieces, and the head, and the suet, in order upon the wood that is on the fire which is upon the altar;

וְקָרְבוּ וּכְרָעוּ יָרֵתָן בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ עֲלָה אִשָּׁה רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: (ס)

9

but its inwards and its legs shall he wash with water; and the priest shall make the whole smoke on the altar, for a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ:

ו

And if his offering be of the flock, whether of the sheep, or of the goats, for a burnt-offering, he shall offer it a male without blemish.

וְשָחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

11

And he shall kill it on the side of the altar northward before the LORD; and Aaron's sons, the priests, shall dash its blood against the altar round about.

וַנִּתֵּחַ אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פָּדְרוֹ
וְעֶרְבֵי הַכֶּהֱן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

וְהִקְרִיב וְהִכְרִיעַ יָדָיו בְּמַיִם וְהִקְרִיב
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עָלָה
הוּא אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: (פ)

12 And he shall cut it into its pieces; and the priest shall lay them, with its head and its suet, in order on the wood that is on the fire which is upon the altar.

13 But the inwards and the legs shall he wash with water; and the priest shall offer the whole, and make it smoke upon the altar; it is a burnt-offering, an offering made by fire, of a sweet savour unto the LORD.

שירת הים ועשרת הדברות

שירת הים

אֶזְכֹּר יְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה נִיאֲמָרוּ	לֵאמֹר
וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:	וְיִשְׁוּעָה
אֲבִי נֶאֱרַמְּנָהוּ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף:	אָבֹן:
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	קִמְיָה
אֶפְיָה נֶעֱרַמוּ מַיִם	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	נַפְשִׁי
בְּרוּחֲךָ כִּסְמוּ יָם	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ	פֶּלֶא:
בַּחֲסִדֶּךָ עַם־נֹו גִאֲלָתָה	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלֶּשֶׁת:	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	נִפְחָד
אֶזְכֹּר יְשִׁיר־מִנְשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה נִיאֲמָרוּ	לֵאמֹר
וּרְכָבוֹ רָמָה בַּיָּם:	וְיִשְׁוּעָה
אֲבִי נֶאֱרַמְּנָהוּ:	שָׁמוֹ:
שְׁלֹשִׁי טַבָּעוּ בַּיָּם־סוּף:	אָבֹן:
יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:	קִמְיָה
אֶפְיָה נֶעֱרַמוּ מַיִם	נִזְלִים
אוֹיֵב אֶרְדָּף אֲשִׁיג	נַפְשִׁי
בְּרוּחֲךָ כִּסְמוּ יָם	אֲדִירִים:
כְּמִכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ	פֶּלֶא:
בַּחֲסִדֶּךָ עַם־נֹו גִאֲלָתָה	קִדְשֶׁךָ:
אֲחִזִּי יִשְׁבִּי פִלֶּשֶׁת:	אֲדֹם
כָּל יִשְׁבֵּי כְנָעַן:	נִפְחָד

יַעֲבֹד עִמָּךָ יְהוָה
 קִנִּיתִי:
 תִּבְאֲמוּ וְתִטְעֲמוּ בְּהָר נֹחַלְתְּךָ
 לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלֹת יְהוָה
 עַד-יַעֲבֹד עִמָּךָ
 מָכֹן
 מִקֶּדֶשׁ אֲדֹנָי כוֹנֵנוּ
 יְדִידִי:
 יְהוָה וְיִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
 כֹּאֵס פֶּרֶעַה בְּרֻכָּבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם
 וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת-מִי הָיִם
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בַּיַּפְשָׁה בְּתוֹךְ
 הַיָּם:

עשרת הדברות בטעם עליון

אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: לֹא יִהְיֶה-לְּךָ אֱלֹהִים
 אֲחֵרִים עַל-פָּנָי לֹא תַעֲשֶׂה-לְּךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת
 וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ לֹא-תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל
 קָנָא פֶקֶד עֹן אֲבֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רִבְעִים לְשֹׁנָאִי וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי
 וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: (ס) לֹא תִשָּׂא אֶת-שֵׁם-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אֲשֶׁר-יִשָּׂא
 אֶת-שְׁמוֹ לְשׁוּא: (פ)

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכְתְּךָ יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹ
 לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר
 בְּשַׁעְרֶיךָ כִּי שִׁשַּׁת-יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֶת-הַיָּם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-בָּם וַיָּנַח
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל-כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: (ס) כִּבְדֹּר אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְּךָ
 לְמַעַן יָאָרְכֶנּוּ יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: (ס) לֹא תִרְצַח: (ס) לֹא תִנָּאֵף:
 (ס) לֹא תִגְנוֹב: (ס) לֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עַד שִׁקֵּר: (ס) לֹא תַחֲמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא-תַחֲמֹד
 אִשְׁתִּי רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: (פ)

הפטרות

הפטר שמו

The Haftarah is Isaiah 27:6 – 28:13 ו' 29:22 – 29:23.

הבאים יִשְׂרָאֵל יִצְיָן וּפְרַח וְיִשְׂרָאֵל
וּמְלָאוּ פְּנֵי-תֵבֶל תְּנוּבָה: (פ)

XXVII:6

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage.

הַכֹּמֶכֶת מִכֹּהוּ הַכֹּהוּ אִם-כִּהְרֹג הִרְגִּיו
הִרְגָּה:

7

Hath He smitten him as He smote those that smote him? Or is he slain according to the slaughter of them that were slain by Him?

בְּסֹאסָאָה בְּשִׁלְחָהּ תִּרְיֶבְנָהּ הִגָּה בְּרוּחוֹ
הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:

8

In full measure, when Thou sendest her away, Thou dost contend with her; He hath removed her with His rough blast in the day of the east wind.

לָכֵן בִּזְאוֹת יִכָּפֵר עֲוֹן-יַעֲקֹב וְזֶה כָּל-
פְּרִי הַסֵּר חֲטָאתוֹ בְּשׁוּמוֹ כָּל-אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ
כְּאֲבִי-גֵר מִנִּפְצוֹת לֹא-יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים
וְחַמְנִים:

9

Therefore by this shall the iniquity of Jacob be expiated, And this is all the fruit of taking away his sin: When he maketh all the stones of the altar as chalkstones that are beaten in pieces, So that the Asherim and the sun-images shall rise no more.

כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נִזְהָ מְשֻׁלָּח וְנִעֲזָב
כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבֵּץ וְכָלָה
סַעֲפִיהָ:

10

For the fortified city is solitary, A habitation abandoned and forsaken, like the wilderness; There shall the calf feed, and there shall he lie down, And consume the branches thereof.

בִּיבֹשׁ קִצִּירָהּ תִּשְׁבְּרֶנָּה נָשִׁים בָּאוֹת
מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם-בִּינּוֹת הוּא
עַל-כֵּן לֹא-יִרְחֲמֶנּוּ עֲשֵׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא
יִחַנְּנוּ: (פ)

11

When the boughs thereof are withered, They shall be broken off; The women shall come, and set them on fire; For it is a people of no understanding; Therefore He that made them will not have compassion upon them, And He that formed them will not be gracious unto them.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחַבֵּט יְהוָה מִשְׁבָּלֶת
הַנָּהָר עַד-נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלָּקְטוּ
לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (פ)

12

And it shall come to pass in that day, That the LORD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל
וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדְחִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַר
הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם: (פ)

13

And it shall come to pass in that day, That a great horn shall be blown; And they shall come that were lost in the land of Assyria, And they that were dispersed in the land of Egypt; And they shall worship the LORD in the holy mountain at Jerusalem.

הוּי עֲטָרַת גֵּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נָבֶל
צָבִי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ גֵּי-אֶשְׁמִי
הַלּוּמִי יֵין:

XXVIII:1

Woe to the crown of pride of the drunkards of Ephraim, And to the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley of them that are smitten down with wine!

הִנֵּה חֲזַק וְאַמִּץ לְאַדְנִי כִּזְרֵם בָּרָד שֶׁעַר
קָטַב כִּזְרֵם מַיִם כְּבִירִים שֹׁטְפִים הֵנִיחַ
לְאָרֶץ בִּיד:

2 Behold, the Lord hath a mighty and strong one, As a storm of hail, a tempest of destruction, As a storm of mighty waters overflowing, That casteth down to the earth with violence.

בְּרִגְלֵיהֶם תִּרְמַסְנָה עֵטֶרֶת גִּאוֹת שְׂכֹרֵי
אֶפְרַיִם:

3 The crown of pride of the drunkards of Ephraim Shall be trodden under foot;

וְהַיִּתָּה צִיצִית נֹבֵל צִבִּי תִפְאֶרְתּוֹ אֲשֶׁר
עַל־רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרֵה בְּטָרֶם קִיץ
אֲשֶׁר יֵרָאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ
יִבְלַעְנָה: (ס)

4 And the fading flower of his glorious beauty, Which is on the head of the fat valley, Shall be as the first-ripe fig before the summer, Which when one looketh upon it, While it is yet in his hand he eateth it up.

בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לְעֵטֶרֶת
צִבִּי וְלַצִּפִּירֶת תִּפְאֶרְתָּה לְשָׂאֵר עַמּוֹ:

5 In that day shall the LORD of hosts be For a crown of glory, and for a diadem of beauty, Unto the residue of His people;

וְלִרְיוֹחַ מִשְׁפָּט לְיוֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט
וְלַגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ס)

6 And for a spirit of judgment to him that sitteth in judgment, And for strength to them that turn back the battle at the gate.

וְגַם־אֵלֶּה בִּיַּיִן שָׁגוּ וּבִשְׁכָּר תָּעוּ כְּתָן
וְנָבִיא שָׁגוּ בִשְׁכָּר נִבְלְעוּ מִן־חַיִּין תָּעוּ מִן־
הַשְּׁכָר שָׁגוּ בָרָאָה פָּקוּ פְּלִילִיָּה:

7 But these also reel through wine, And stagger through strong drink; The priest and the prophet reel through strong drink, They are confused because of wine, They stagger because of strong drink; They reel in vision, they totter in judgment.

כִּי כָל־שֻׁלְחָנוֹת מְלֵאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי
מְקוֹם: (פ)

8 For all tables are full of filthy vomit, and no place is clean.

אֶת־מִי יוֹרֶה דַּעַה וְאֶת־מִי יִבִּין שְׂמוּעָה
גְּמוּלָה מִחֶלֶב עֵתִיקֵי מִשְׁדִּים:

9 Whom shall one teach knowledge? And whom shall one make to understand the message? Them that are weaned from the milk, Them that are drawn from the breasts?

כִּי צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר
שֵׁם זַעִיר שֵׁם:

10 For it is precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little.

כִּי בִלְעָגִי שִׁפָּה וּבִלְשׁוֹן אַחֲרֶת יִדְבֹּר אֶל־
הָעָם הַזֶּה:

11 For with stammering lips and with a strange tongue Shall it be spoken to this people;

אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְּנוּחָה הֵנִיחוּ
לְעֹיֵף וְזֹאת הַמְרֻגָּעָה וְלֹא אָבוּא שְׂמוּעָה:

12 To whom it was said: 'This is the rest, Give ye rest to the weary; And this is the refreshing'; Yet they would not hear.

וְהָיָה לָהֶם דְּבַר־יְהוָה צוֹ לְצוֹ צוֹ לְצוֹ
קוֹ לְקוֹ קוֹ לְקוֹ זַעִיר שֵׁם זַעִיר שֵׁם
לְמַעַן יֵלְכוּ וְכִשְׁלוּ אַחֲוֹר וְנִשְׁבְּרוּ וְנִקְשְׁוּ
וְנִלְקְדוּ: (פ)

13 And so the word of the LORD is unto them Precept by precept, precept by precept, Line by line, line by line; Here a little, there a little; That they may go, and fall backward, and be broken, And snared, and taken.

לִכֵּן כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר
פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עָתָה יִבּוֹשׁ יַעֲקֹב
וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְוֹרוּ:

XXIX:22

Therefore thus saith the LORD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale;

כִּי בִּרְאֹתוֹ יִלְדּוּ מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ
וְקִדְּשׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת־קִדְּשׁ יַעֲקֹב
וְאֶת־אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִעֲרִיצוּ:

23

When he seeth his children, the work of My hands, in the midst of him, That they sanctify My name; yea, they shall sanctify the Holy One of Jacob, And shall stand in awe of the God of Israel.

הפטרת וארא

The Haftarah is Ezekiel 28:25 – 29:21. On 'Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 232.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקִבְצִי אֶת־
בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצְּוּ בָם
וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־
אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב:

XXVIII:25

Thus saith the Lord GOD: When I shall have gathered the house of Israel from the peoples among whom they are scattered, and shall be sanctified in them in the sight of the nations, then shall they dwell in their own land which I gave to My servant Jacob.

וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לְבִטָּח וּבָנוּ בָתִּים וְנִטְעוּ
כַּרְמִים וְיָשְׁבוּ לְבִטָּח בַּעֲשׂוֹתֵי שְׁפָטִים
בְּכָל הַשָּׂאטִים אֲתָם מִסְבִּיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (פ)

26

And they shall dwell safely therein, and shall build houses, and plant vineyards; yea, they shall dwell safely; when I have executed judgments upon all those that have them in disdain round about them; and they shall know that I am the LORD their God.'

בַּשָּׁנָה הָעֲשָׂרִית בַּעֲשָׂרֵי בִּשְׁנַיִם עָשָׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXIX:1

In the tenth year, in the tenth month, in the twelfth day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם שֵׁם פָּנֶיךָ עָלֶיךָ עַל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כָּלָה:

2

'Son of man, set thy face against Pharaoh king of Egypt, and prophesy against him, and against all Egypt;

דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי
עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדוֹל
הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יָאֲרֵיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יָאֲרִי
וְאֲנִי עָשִׂיתִנִּי:

3

speak, and say: Thus saith the Lord GOD: Behold, I am against thee, Pharaoh King of Egypt, The great dragon that lieth In the midst of his rivers, That hath said: My river is mine own, And I have made it for myself.

וְנָתַתִּי (כ' חַחִיִּים) [ק' חַחִיִּים] בְּלַחְיֶיךָ
וְהִדְבַקְתִּי דַגְת־יָאֲרֵיךָ בְּקִשְׁשֶׁקְשֶׁתְּךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יָאֲרֵיךָ וְאֵת כָּל־דַּגְת־
יָאֲרֵיךָ בְּקִשְׁשֶׁקְשֶׁתְּךָ תִּדְבֹּק:

4

And I will put hooks in thy jaws, and I will cause the fish of thy rivers to stick unto thy scales; and I will bring thee up out of the midst of thy rivers, and all the fish of thy rivers shall stick unto thy scales.

וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֶת כָּל־דַּגַּת
יְאֵרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תִאָּסֵף
וְלֹא תִקְבֹּץ לַחֲיַת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם
נִתְּנָה לְאָכְלָהּ:

5 And I will cast thee into the wilderness, Thee and all
the fish of thy rivers; Thou shalt fall upon the open
field; Thou shalt not be brought together, nor
gathered; To the beasts of the earth and to the fowls
of the heaven Have I given thee for food.

וַיֵּדְעוּ כָּל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יֵעָן
הָיוּתָם מְשַׁעֲנֵת קִנָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל:

6 And all the inhabitants of Egypt shall know That I
am the LORD, Because they have been a staff of reed
To the house of Israel.

בְּתִפְשָׁם בָּךְ (כ' בַּכַּפֶּךָ) [ק' בַּכַּף] תִּרְוֹץ
וּבִקְשָׁתָהּ לָהֶם כָּל־כַּתֵּף וּבִהֲשָׁעָנָם עָלֶיךָ
תִּשָּׁבֵר וְהָעַמִּדָתָ לָהֶם כָּל־מַתָּנִים: (ס)

7 When they take hold of thee with the hand, thou
dost break, And rend all their shoulders; And when
they lean upon thee, thou breakest, And makest all
their loins to be at a stand.

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי מְבִיא
עָלֶיךָ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֶּנִּי אָדָם וּבְהֵמָה:

8 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will
bring a sword upon thee, and will cut off from thee
man and beast.

וְהָיְתָה אֶרֶץ־מִצְרַיִם לְשָׂמָמָה וְחִרְבָּה
וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה יֵעָן אָמַר יְאֵר לִי וְאֲנִי
עָשִׂיתִי:

9 And the land of Egypt shall be desolate and waste,
and they shall know that I am the LORD; because he
hath said: The river is mine, and I have made it.

לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל־יְאֵרֶיךָ וְנִתְּתִי
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחִרְבוֹת חֶרֶב שְׂמָמָה
מִמִּגְדֹּל סוּנָה וְעַד־גְּבוּל כּוּשׁ:

10 Therefore, behold, I am against thee, and against thy
rivers, and I will make the land of Egypt utterly waste
and desolate, from Migdol to Syene even unto the
border of Ethiopia.

לֹא תַעֲבֹר־בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא
תַעֲבֹר־בָּהּ וְלֹא תִשָּׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה:

11 No foot of man shall pass through it, nor foot of beast
shall pass through it, neither shall it be inhabited
forty years.

וְנִתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׂמָמָה בְּתוֹךְ
אֶרְצוֹת נִשְׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים
מִחֲרֻבוֹת תַּחְיִינוּ שְׂמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה
וְהַפַּצְתִּי אֶת־מִצְרַיִם בְּגוֹלִים וְזִרְיָתִים
בְּאֶרְצוֹת: (ס)

12 And I will make the land of Egypt desolate in the
midst of the countries that are desolate, and her cities
among the cities that are laid waste shall be desolate
forty years; and I will scatter the Egyptians among the
nations, and will disperse them through the countries.

כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מֵעַתָּה אַרְבָּעִים
שָׁנָה אֶקְבֹּץ אֶת־מִצְרַיִם מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר־
נִפְצְצוּ שְׂמָמָה:

13 For thus saith the Lord GOD: At the end of forty years
will I gather the Egyptians from the peoples whither
they were scattered;

וְשִׁבְתִּי אֶת־שְׁבוֹת מִצְרַיִם וְהִשְׁכַּתִּי אֹתָם
אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל־אֶרֶץ מְכוּרָתָם וְהָיוּ שָׁם
מַמְלָכָה שְׁפִלָּה:

14 and I will turn the captivity of Egypt, and will cause
them to return into the land of Pathros, into the land
of their origin; and they shall be there a lowly
kingdom.

מִן־הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפִלָּה וְלֹא־תִתְנַשֵּׂא
עוֹד עַל־הַגּוֹיִם וְהִמְעַשְׂתִּים לְבִלְתִּי רָדוֹת
בְּגוֹיִם:

15 It shall be the lowliest of the kingdoms, neither shall it any more lift itself up above the nations; and I will diminish them, that they shall no more rule over the nations.

וְלֹא יִהְיֶה־עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח
מִזְכִּיר עוֹן בְּפִנוּתָם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
אֲדֹנֵי יְהוָה: (פ)

16 And it shall be no more the confidence of the house of Israel, bringing iniquity to remembrance, when they turn after them; and they shall know that I am the Lord GOD.'

וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

17 And it came to pass in the seven and twentieth year, in the first month, in the first day of the month, the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
הֶעֱבִיד אֶת־חֵילוֹ עֲבָדָה גְּדוּלָה אֶל־צֹר
כָּל־רֹאשׁ מִקְרָח וְכָל־כַּתֵּף מְרוּטָה וְשָׁכַר
לֹא־הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל־הָעֲבָדָה
אֲשֶׁר־עָבַד עָלֶיהָ: (ס)

18 'Son of man, Nebuchadrezzar king of Babylon caused his army to serve a great service against Tyre; every head was made bald, and every shoulder was peeled; yet had he no wages, nor his army, from Tyre, for the service that he had served against it;

לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הִנְנִי
נֹתֵן לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וְנִשְׂא הַמִּנָּה וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזָז
בָּזָה וְהִיתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ:

19 Therefore thus saith the Lord GOD: Behold, I will give the land of Egypt unto Nebuchadrezzar king of Babylon; and he shall carry off her abundance, and take her spoil, and take her prey; and it shall be the wages for his army.

כָּעֲלָתוֹ אֲשֶׁר־עָבַד כֹּה נָתַתִּי לוֹ אֶת־אֶרֶץ
מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשָׂו לִי נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה:

20 I have given him the land of Egypt as his hire for which he served, because they wrought for Me, saith the Lord GOD.

בַּיּוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל
וְלֹךְ אֶתָּן פֶּתַח־חַיִּים בְּתוֹכָם וַיֵּדְעוּ כִּי־אֲנִי
יְהוָה: (פ)

21 In that day will I cause a horn to shoot up unto the house of Israel, and I will give thee the opening of the mouth in the midst of them; and they shall know that I am the LORD.'

הפטרות בא

The Haftarah is Jeremiah 46:13 – 46:28.

הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
הַנָּבִיא לָבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל
לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

XLVI:13 The word that the LORD spoke to Jeremiah the prophet, how that Nebuchadrezzar king of Babylon should come and smite the land of Egypt.

הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהִשְׁמִיעוּ בְּמִגְדוֹל
וְהִשְׁמִיעוּ בְּנֹף וּבְתַחֲפָנְחָס אִמְרוּ הַתְּנַצֵּב
וְהִכָּן לֹךְ כִּי־אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבָיָהּ:

14 Declare ye in Egypt, and announce in Migdol, And announce in Noph and in Tahpanhes; Say ye: 'Stand forth, and prepare thee, For the sword hath devoured round about thee.'

מדוע נסתר אביריך לא עמד כי יהוה
הדפו:

15 Why is thy strong one overthrown? He stood not, because the LORD did thrust him down.

הרבה פושל גם-נפל איש אל-רעהו
ויאמר קומה ונשבה אל-עמנו ואל-ארץ
מולדתנו מפני חרב היונה:

16 He made many to stumble; Yea, they fell one upon another, And said: 'Arise, and let us return to our own people, And to the land of our birth, From the oppressing sword.'

קראו שם פרעה מלך-מצרים שאון
העביר המועד:

17 They cried there: 'Pharaoh king of Egypt is but a noise; He hath let the appointed time pass by.'

חי-אני נאם-המלך יהוה צבאות שמו כי
כתבור בהרים וככרמל בים יבוא:

18 As I live, saith the King, Whose name is the LORD of hosts, Surely like Tabor among the mountains, And like Carmel by the sea, so shall he come.

כלי גולה עשי לך יושבת בת-
מצרים כי-נל לשמה תהיה ונצתה מאין
יושב: (ס)

19 O thou daughter that dwellest in Egypt, Furnish thyself to go into captivity; For Noph shall become a desolation, And shall be laid waste, without inhabitant.

עגלה יפה-פיה מצרים קרץ מצפון בא
בא:

20 Egypt is a very fair heifer; But the gadfly out of the north is come, it is come.

גם-שכריה בקרבה בעגלי מרפק כי-
גם-המה הפנו נסו יחדיו לא עמדו כי יום
אידם בא עליהם עת פקדתם:

21 Also her mercenaries in the midst of her Are like calves of the stall, For they also are turned back, they are fled away together, They did not stand; For the day of their calamity is come upon them, The time of their visitation.

קולה כנחש ילך כי-בתול ילכו
ובקרדמות באו לה כחטבי עצים:

22 The sound thereof shall go like the serpent's; For they march with an army, And come against her with axes, As hewers of wood.

פרתו יערה נאם-יהוה כי לא יחקר כי
רבו מארבה ואין להם מספר:

23 They cut down her forest, saith the LORD, Though it cannot be searched; Because they are more than the locusts, And are innumerable.

הבישה בת-מצרים נתנה ביד עם-צפון:

24 The daughter of Egypt is put to shame; She is delivered into the hand of the people of the north.

אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני
פוקד אל-אמון מנא ועל-פרעה ועל-
מצרים ועל-אלהיה ועל-מלכיה ועל-
פרעה ועל הבטחים בו:

25 The LORD of hosts, the God of Israel, saith: Behold, I will punish Amon of No, and Pharaoh, and Egypt, with her gods, and her kings; even Pharaoh, and them that trust in him;

ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד
נבוכדראצר מלך-בבל וביד-עבדיו
ואחרי-כן תשכן כימי-קדם נאם-
יהוה: (פ)

26 and I will deliver them into the hand of those that seek their lives, and into the hand of Nebuchadrezzar king of Babylon, and into the hand of his servants; and afterwards it shall be inhabited, as in the days of old, saith the LORD.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל-תַּחַת
יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעֶךָ מִרְחוֹק וְאֶת-
זַרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבוֹיִם וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁמָּה
וְאֵין מִחְרִיד:

27 But fear not thou, O Jacob My servant, Neither be dismayed, O Israel; For, lo, I will save thee from afar, And thy seed from the land of their captivity; And Jacob shall again be quiet and at ease, And none shall make him afraid.

וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם-יְהוָה
כִּי אִתִּי אָנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל-
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחֵתִיךָ שָׁמָּה וְאֶתֶּךָ לֹא-
אֶעֱשֶׂה כָּלָה וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְהָ לֹא
אֲנַקֶּךָ: (פ)

28 Fear not thou, O Jacob My servant, saith the LORD, For I am with thee; For I will make a full end of all the nations whither I have driven thee, But I will not make a full end of thee; And I will correct thee in measure, But will not utterly destroy thee.

הפטרת בשלח

The Haftarah is Judges 4: 4 – 5:31.

וְדִבּוּרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשְׁתּוֹ לַפִּיִּדּוֹת הָיָה
שֹׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא:

IV:4 Now Deborah, a prophetess, the wife of Lappidoth, she judged Israel at that time.

וְהָיָה יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תְּמָר דִּבּוּרָה בֵּין
הָרָמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּתַר אֶפְרַיִם וַיָּעֲלוּ
אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט:

5 And she sat under the palm-tree of Deborah between Ramah and Beth-el in the hill-country of Ephraim; and the children of Israel came up to her for judgment.

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינוֹם
מִקֶּדֶשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה
יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמַשְׁכֵּל בְּתַר
תַּבּוֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אִישׁ
מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן:

6 And she sent and called Barak the son of Abinoam out of Kedesh-naphtali, and said unto him: 'Hath not the LORD, the God of Israel, commanded, saying: Go and draw toward mount Tabor, and take with thee ten thousand men of the children of Naphtali and of the children of Zebulun?

וּמַשְׁכֵּתִי אֵלֶיךָ אֶל-נָחַל קִישׁוֹן אֶת-
סִיסְרָא שֶׁר-צָבָא יָבִין וְאֶת-רֶכְבּוֹ וְאֶת-
הַמּוֹנֶה וְנִתַּתִּיחֹ בְּיָדְךָ:

7 And I will draw unto thee to the brook Kishon Sisera, the captain of Jabin's army, with his chariots and his multitude; and I will deliver him into thy hand.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם-תֵּלְכִי עִמִּי
וְהִלַּכְתִּי וְאִם-לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֶךְ:

8 And Barak said unto her: 'If thou wilt go with me, then I will go; but if thou wilt not go with me, I will not go.'

וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אִתְּךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא
תִהְיֶה תַפְאֲרֶתְךָ עַל-הַדֹּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה
הוֹלֵךְ כִּי בְיַד-אִשָּׁה יִמָּכֶר יְהוָה אֶת-
סִיסְרָא וַתֵּקֶם דִּבּוּרָה וַתִּלְךְ עִם-בָּרַק
קָדְשָׁה:

9 And she said: 'I will surely go with thee; notwithstanding the journey that thou takest shall not be for thy honour; for the LORD will give Sisera over into the hand of a woman.' And Deborah arose, and went with Barak to Kedesh.

וַיִּזְעַק בָּרָק אֶת־זְבוּלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קִדְשָׁה
וַיַּעַל בְּרִגְלָיו עֶשְׂרֵת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ
דִּבּוֹרָה׃

10 And Barak called Zebulun and Naphtali together to Kedes; and there went up ten thousand men at his feet; and Deborah went up with him.

וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקֵּין מִבְּנֵי חֶבֶב
חָתָן מִשָּׁה וַיֵּט אֹהֶלוֹ עַד־אֵילֹן (כ')
בְּצִעַנִים] אֲשֶׁר אֶת־קֶדֶשׁ׃

11 Now Heber the Kenite had severed himself from the Kenites, even from the children of Hobab the father-in-law of Moses, and had pitched his tent as far as Elon-bezaananim, which is by Kedes.

וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק בֶּן־אֲבִינוֹם
הַר־תָּבוֹר׃

12 And they told Sisera that Barak the son of Abinoam was gone up to mount Tabor.

וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רֶכֶבּוֹ תִשָּׁע מֵאוֹת
רֶכֶב בְּרִזָּל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן׃

13 And Sisera gathered together all his chariots, even nine hundred chariots of iron, and all the people that were with him, from Harosheth-goiim, unto the brook Kishon.

וַתֹּאמֶר דִּבְרָה אֶל־בָּרָק כּוּם כִּי זֶה הַיּוֹם
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא
יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרָק מִתֵּר תָּבוֹר
וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו׃

14 And Deborah said unto Barak: 'Up; for this is the day in which the LORD hath delivered Sisera into thy hand; is not the LORD gone out before thee?' So Barak went down from mount Tabor, and ten thousand men after him.

וַיִּהְיֶה יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב
וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרָק
וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְפֶּכֶה וַיֵּנָס
בְּרִגְלָיו׃

15 And the LORD discomfited Sisera, and all his chariots, and all his host, with the edge of the sword before Barak; and Sisera alighted from his chariot, and fled away on his feet.

וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה
עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד׃

16 But Barak pursued after the chariots, and after the host, unto Harosheth-goiim; and all the host of Sisera fell by the edge of the sword; there was not a man left.

וְסִיסְרָא נָס בְּרִגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲלָ אִשְׁתּוֹ
חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יַבִּין מֶלֶךְ־חֲצוֹר
וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי׃

17 Howbeit Sisera fled away on his feet to the tent of Jael the wife of Heber the Kenite; for there was peace between Jabin the king of Hazor and the house of Heber the Kenite.

וַתֵּצֵא יַעֲלָ לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו
סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיָּסֹר
אֵלָיָהּ הָאֹהֶל וַתִּכְסֶּהוּ בַשֹּׁמִיכָה׃

18 And Jael went out to meet Sisera, and said unto him: 'Turn in, my lord, turn in to me; fear not.' And he turned in unto her into the tent, and she covered him with a rug.

וַיֹּאמֶר אֵלָיָהּ הִשְׁקִינִי־נָא מֵעֵט־מַיִם כִּי
צָמָאֲתִי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֶלֶב וַתִּשְׁקֶהוּ
וַתִּכְסֶּהוּ׃

19 And he said unto her: 'Give me, I pray thee, a little water to drink; for I am thirsty.' And she opened a bottle of milk, and gave him drink, and covered him.

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמִד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה
אִם-אִישׁ יָבֹא וּשְׁאַלְךָ וְאָמַר הֲיֵשׁ-פֹּה אִישׁ
וְאָמַרְתָּ אֵין:

20 And he said unto her: 'Stand in the door of the tent, and it shall be, when any man doth come and inquire of thee, and say: Is there any man here? that thou shalt say: No.'

וַתִּקַּח יָעֵל אֶשְׁת־חֶבֶר אֶת-יִתְד הָאֹהֶל
וַתִּשֶׂם אֶת-הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתִּבּוֹא אֵלָיו
בְּלֹאט וַתַּתְקַע אֶת-הַיִּתְד בְּרִקְתּוֹ וַתִּצָּנַח
בָּאָרֶץ וְהוּא-נֹרֵד וַיָּעַף וַיָּמָת:

21 Then Jael Heber's wife took a tent-pin, and took a hammer in her hand, and went softly unto him, and smote the pin into his temples, and it pierced through into the ground; for he was in a deep sleep; so he swooned and died.

וַהֲנִיחַ בָּרַק רֶדֶף אֶת-סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל
לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָ אֶת-
הָאִישׁ אֲשֶׁר-אַתָּה מִבְּקֵשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהָנִיחַ
סִיסְרָא נָפֶל מֵת וְהַיִּתְד בְּרִקְתּוֹ:

22 And, behold, as Barak pursued Sisera, Jael came out to meet him, and said unto him: 'Come, and I will show thee the man whom thou seekest.' And he came unto her; and, behold, Sisera lay dead, and the tent-pin was in his temples.

וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בְּיָוִם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ-
כְּנָעַן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

23 So God subdued on that day Jabin the king of Canaan before the children of Israel.

וַתִּלְכֶּם יַד בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַלְוֹךְ וְקֹשֶׁה עַל
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת
יָבִין מֶלֶךְ-כְּנָעַן: (פ)

24 And the hand of the children of Israel prevailed more and more against Jabin the king of Canaan, until they had destroyed Jabin king of Canaan.

וַתִּשָּׂר דְּבוּרָה וּבָרַק בֶּן-אַבִּינֹעַם (ס)
בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (ס)

V:1 Then sang Deborah and Barak the son of Abinoam on that day, saying:

בִּפְרָע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל (ס) בְּהִתְנַדֵּב
עַם בָּרַכוּ יְהוָה: (ס)

2 When men let grow their hair in Israel, When the people offer themselves willingly, Bless ye the LORD.

שִׁמְעוּ מְלָכִים הֶאֱזִינוּ רוֹנִים (ס) אֲנֹכִי
לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה (ס) אֲזַמֵּר לַיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

3 Hear, O ye kings; give ear, O ye princes; I, unto the LORD will I sing; I will sing praise to the LORD, the God of Israel.

יְהוָה בְּצֹאתָהּ מִשְׁעִיר (ס) בְּצַעֲדָהּ
מִשְׁבָּתָהּ אֲדֹם (ס) אָרֶץ רָעָשָׁה גַם-שָׁמַיִם
נָטְפוּ (ס) גַּם-עָבִים נָטְפוּ מַיִם: (ס)

4 LORD, when Thou didst go forth out of Seir, When Thou didst march out of the field of Edom, The earth trembled, the heavens also dropped, Yea, the clouds dropped water.

הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה (ס) זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)

5 The mountains quaked at the presence of the LORD, Even yon Sinai at the presence of the LORD, the God of Israel.

בִּימֵי שִׁמְגָר בֶּן-אַנָּת (ס) בִּימֵי יָעֵל
חָדְלוּ אֶרְחוֹת (ס) וְהִלְכִי נְתִיבוֹת יִלְכוּ
אֶרְחוֹת עַקְלָלוֹת: (ס)

6 In the days of Shamgar the son of Anath, In the days of Jael, the highways ceased, And the travellers walked through byways.

חָדְלוּ פָּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדְלוּ (ס)
עַד שֶׁמָּתִי דְּבוּרָה שֶׁמָּתִי אִם
בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

7 The rulers ceased in Israel, they ceased, Until that thou didst arise, Deborah, That thou didst arise a mother in Israel. .

יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֲזַ לָתָם
שְׁעָרִים (ס) מִגֵּן אִם-יִרְאֶה וְרִמָּח (ס)
בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ס)

8 They chose new gods; Then was war in the gates; Was there a shield or spear seen Among forty thousand in Israel?

לִבִּי לַחֲזֻקֵּי יִשְׂרָאֵל (ס) הִמְתַּנְּדָּבִים
בָּעָם בָּרְכוּ יְהוָה: (ס)

9 My heart is toward the governors of Israel, That offered themselves willingly among the people. Bless ye the LORD.

רֹכְבֵי אֲתֻנֹת צִחְרוֹת (ס) יֹשְׁבֵי עַל-
מִדְּיָן וְהֹלְכֵי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: (ס)

10 Ye that ride on white asses, Ye that sit on rich cloths, And ye that walk by the way, tell of it;

מִקּוֹל מַחְצָצִים בֵּין מִשְׁאָבִים (ס) שֹׁם
יִתְנֹו צִדְקוֹת יְהוָה (ס) צִדְקַת פָּרִזוֹנוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל (ס) אֲזַ יֵרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם-
יְהוָה: (ס)

11 Louder than the voice of archers, by the watering-troughs! There shall they rehearse the righteous acts of the LORD, Even the righteous acts of His rulers in Israel. Then the people of the LORD went down to the gates.

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוּרָה (ס) עוֹרֵי עוֹרֵי
דְּבָרֵי-שִׁיר (ס) קוֹם בָּרַק וּשְׁבֵה שְׁבִיָּה
בֶּן-אֲבִינוֹם: (ס)

12 Awake, awake, Deborah; Awake, awake, utter a song; Arise, Barak, and lead thy captivity captive, thou son of Abinoam.

אֲזַ יַכְד שְׁלִיד לְאֲדִירִים עָם (ס) יְהוָה
יֵרַד-לִי בְּגִבּוֹרִים: (ס)

13 Then made He a remnant to have dominion over the nobles and the people; The LORD made me have dominion over the mighty.

מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרָשׁ בְּעַמְלֶק (ס) אַחֲרֵיךְ
בְּנִימִין בְּעַמְמִיָּה (ס) מִנִּי מַכִּיר יֵרְדוּ
מִחֻקָּיִם (ס) וּמִזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט
סֹפֵר: (ס)

14 Out of Ephraim came they whose root is in Amalek; After thee, Benjamin, among thy peoples; Out of Machir came down governors, And out of Zebulun they that handle the marshal's staff.

וְשָׂרֵי בִישָׁשְׁכָר עִם-דְּבֹרָה (ס) וַיִּשָּׁשְׁכָר
כֵּן בָּרַק בְּעַמְּק שְׁלַח בְּרִגְלָיו (ס)
בְּפִלְגֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חֲקִי-לֵב: (ס)

15 And the princes of Issachar were with Deborah; As was Issachar, so was Barak; Into the valley they rushed forth at his feet. Among the divisions of Reuben There were great resolves of heart.

לָמָּה יֹשֶׁבֶת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים (ס) לִשְׁמַע
שְׂרָקוֹת עֲדָרִים (ס) לְפִלְגֹת רְאוּבֵן
גְּדֹלִים חֲקִרֵי-לֵב: (ס)

16 Why satest thou among the sheep-folds, To hear the pipings for the flocks? At the divisions of Reuben There were great searchings of heart.

גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן (ס) וְדָן
לָמָּה יִגּוֹר אֲשֵׁר לְשֶׁבֶת לַחוֹף
יָמִים (ס) וְעַל מִפְּרָצָיו יִשְׁכֹּן: (ס)

17 Gilead abode beyond the Jordan; And Dan, why doth he sojourn by the ships? Asher dwelt at the shore of the sea, And abideth by its bays.

זְבֻלֹן עַם חָרַף נַפְשׁוֹ (ס) לָמוֹת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (ס)	18	Zebulun is a people that jeopardized their lives unto the death, And Naphtali, upon the high places of the field.
בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ (ס) אִזּוּ נִלְחָמוּ מְלָכֵי כְנָעַן (ס) בְּתַעֲנַךְ עַל־מֵי מִגְדּוֹ (ס) בָּצְעוּ כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: (ס)	19	The kings came, they fought; Then fought the kings of Canaan, In Taanach by the waters of Megiddo; They took no gain of money.
מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ (ס) הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: (ס)	20	They fought from heaven, The stars in their courses fought against Sisera.
נָחַל קִישׁוֹן גָּרַפָם (ס) נָחַל קְדוּיִם נָחַל קִישׁוֹן (ס) תִּדְרֹכֶי נַפְשִׁי עֹז: (ס)	21	The brook Kishon swept them away, That ancient brook, the brook Kishon. O my soul, tread them down with strength.
אִזּוּ הִלְכוּ עֶקְבֵי־סוּס (ס) מִדְּהָרוֹת דִּתְרוֹת אֲבִירָיו: (ס)	22	Then did the horsehoofs stamp By reason of the prancings, the prancings of their mighty ones.
אֲזָרוּ מְרוֹז אָמַר מֶלֶאֲכָד יְהוָה אֲרוּר אֲרוּר יִשְׁבִּיָהּ (ס) כִּי לֹא־בָאוּ לְעֹזֶרֶת יְהוָה (ס) לְעֹזֶרֶת יְהוָה בְּגִבּוֹרִים: (ס)	23	'Curse ye Meroz', said the angel of the LORD, 'Curse ye bitterly the inhabitants thereof, Because they came not to the help of the LORD, To the help of the LORD against the mighty.'
תְּבָרֵךְ מְנַשִּׁים יֵלֵךְ אִשֶּׁת חֶבֶר הַקֵּינִי (ס) מְנַשִּׁים בְּאֶהֱלֵ תְבָרֵךְ: (ס)	24	Blessed above women shall Jael be, The wife of Heber the Kenite, Above women in the tent shall she be blessed.
מֵיִם שָׁאַל חֶלֶב נָתַנָּה (ס) בְּסִסְכָּל אֲדִירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה: (ס)	25	Water he asked, milk she gave him; In a lordly bowl she brought him curd.
יָדָהּ לִיָּתֵד תִּשְׁלַחָנָה (ס) וַיִּמְיֶנָה לְהִלָּמוֹת עַמָּלִים (ס) וְהִלָּמָה סִיסְרָא מִחֶקֶה רֹאשׁוֹ (ס) וּמִחֻצָּה וּחִלְפָה רָקִתּוֹ: (ס)	26	Her hand she put to the tent-pin, And her right hand to the workmen's hammer; And with the hammer she smote Sisera, she smote through his head, Yea, she pierced and struck through his temples.
בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפֹל שָׁכַב (ס) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפֹל (ס) בֶּאֱשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפֹל שָׁדוּד: (ס)	27	At her feet he sunk, he fell, he lay; At her feet he sunk, he fell; Where he sunk, there he fell down dead.
בְּעַד חַלְלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּיבֹב אִם סִיסְרָא בְּעַד הָאֲשָׁנָב (ס) מִדּוּעַ בָּשָׂשׁ רָכַב לָבוֹא (ס) מִדּוּעַ אָחָרוֹ פָּעַמִּי מִרְכָּבוֹתָיו: (ס)	28	Through the window she looked forth, and peered, The mother of Sisera, through the lattice: 'Why is his chariot so long in coming? Why tarry the wheels of his chariots?
חֲכָמוֹת שְׂרוּתֶיהָ תַעֲנִינָה (ס) אַף־הִיא תִּשָּׁב אֲמַרְיָהּ לָהּ: (ס)	29	The wisest of her princesses answer her, Yea, she returneth answer to herself:

הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחְלְקוּ שָׁלָל (ס) רַחֵם
רַחֲמָתִים לְרֹאשׁ גִּבּוֹר (ס) שָׁלָל צְבָעִים
לְסִיסָרָא (ס) שָׁלָל צְבָעִים רַקְמָה (ס)
צֶבַע רַחֲמָתִים לְצוּאֵרֵי שָׁלָל: (ס)

30 'Are they not finding, are they not dividing the spoil?
A damsel, two damsels to every man; To Sisera a spoil
of dyed garments, A spoil of dyed garments of
embroidery, Two dyed garments of broidery for the
neck of every spoiler?

כֵּן יֵאבְדּוּ כָל-אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֶהְיֶה
כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ (ס) וַתִּשְׁקֹט
הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: (פ)

31 So perish all Thine enemies, O LORD; But they that
love Him be as the sun when he goeth forth in his
might. And the land had rest forty years.

הפטרת יתרו

The Haftarah is Isaiah 6:1 – 7:6 ו' 9:5 – 9:6.

בְּשָׁנַת-מוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאַרְצָהּ אֶת-
אֲדֹנָי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלְיוֹ
מַלְאִים אֶת-הַחֵיכָל:

VI:1 In the year that king Uzziah died I saw the Lord
sitting upon a throne high and lifted up, and His
train filled the temple.

שְׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לֹו שֵׁשׁ כְּנָפִים
שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׁתַיִם | יְכֶסֶה פָּנָיו
וּבְשָׁתַיִם יְכֶסֶה רַגְלָיו וּבְשָׁתַיִם יַעֲוֹפֶף:

2 Above Him stood the seraphim; each one had six
wings: with twain he covered his face and with twain
he covered his feet, and with twain he did fly.

וְקָרָא זֶה אֶל-זֶה וַאֲמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ
קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כָל-הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:

3 And one called unto another, and said: Holy, holy,
holy, is the LORD of hosts; The whole earth is full of
His glory.

וַיִּנָּעוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וַהֲבִית
יְמֵלָא עָשָׁן:

4 And the posts of the door were moved at the voice of
them that called, and the house was filled with smoke.

וַאֲמַר אוֹי-לִי כִי-נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא-
שְׁפָתַיִם אֲנִכִּי וּבִתְוֹךְ עַם-טָמֵא שְׁפָתַיִם
אֲנִכִּי יוֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
רָאִיו עֵינַי:

5 Then said I: Woe is me! for I am undone; Because I am
a man of unclean lips, And I dwell in the midst of a
people of unclean lips; For mine eyes have seen the
King, The LORD of hosts.

וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן-הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ
רִצְפָה בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

6 Then flew unto me one of the seraphim, with a
glowing stone in his hand, which he had taken with
the tongs from off the altar;

וַיַּגַּע עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִגַּע זֶה עַל-
שְׁפָתֶיךָ וְסֹר עֲוֹנֶךָ וַחֲטֹאתֶיךָ תִּכָּפֵּר:

7 and he touched my mouth with it, and said: Lo, this
hath touched thy lips; And thine iniquity is taken
away, And thy sin expiated.

וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-מִי אֶשְׁלַח
וּמִי יֵלֶךְ-לָנוּ וַאֲמַר הִנְנִי שְׁלַחְנִי:

8 And I heard the voice of the Lord, saying: Whom
shall I send, And who will go for us? Then I said:
'Here am I; send me.'

וַיֹּאמֶר לְךָ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוֹעַ
וְאַל-תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל-תִּדְּעוּ:

9 And He said: 'Go, and tell this people: Hear ye indeed, but understand not; and see ye indeed, but perceive not.

הַשְׁמֵן לִב־הָעָם הַזֶּה וְאָזְנוֹ הַכִּבְדּוּ וְעֵינָיו
הַשְׁעוּ פֶּן-יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע
וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ:

10 Make the heart of this people fat, and make their ears heavy, and shut their eyes; lest they, seeing with their eyes, and hearing with their ears, and understanding with their heart, return, and be healed.'

וְאָמַר עַד-מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם-
שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם
וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאָה שְׁמָמָה:

11 Then said I: 'Lord, how long?' And He answered: 'Until cities be waste without inhabitant, and houses without man, And the land become utterly waste,

וְרָחַק יִהְיֶה אֶת-הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה
בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

12 And the LORD have removed men far away, and the forsaken places be many in the midst of the land.

וְעוֹד בָּהּ עֵשְׂרִיָּה וְשִׁבָּה וְהִיתָה לְבַעַר
כְּאֵלֶּה וְכְאֵלֹון אֲשֶׁר בְּשִׁלְכֹת מִצְבֹּתָם
זֶרַע קֹדֶשׁ מִצְבֹּתָהּ: (פ)

13 And if there be yet a tenth in it, it shall again be eaten up; as a terebinth, and as an oak, whose stock remaineth, when they cast their leaves, so the holy seed shall be the stock thereof.'

וַיְהִי בִימֵי אָחִז בֶּן-יוֹתָם בֶּן-עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ
יְהוּדָה עָלָה רִצְיִן מֶלֶךְ-אַרָם וּפְקַח בֶּן-
רִמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ-יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשָׁלֻם לְמִלְחָמָה
עָלֶיהָ וְלֹא יָכֹל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:

VII:1 And it came to pass in the days of Ahaz the son of Jotham, the son of Uzziah, king of Judah, that Rezin the king of Aram, and Pekah the son of Remaliah, king of Israel, went up to Jerusalem to war against it; but could not prevail against it.

וַיִּגְדַּל לְבַיִת דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל-
אֶפְרַיִם וַיָּנֻעַ לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ עֲצִי-
יַעַר מִפְּנֵי-רוּחַ: (ס)

2 And it was told the house of David, saying: 'Aram is confederate with Ephraim.' And his heart was moved, and the heart of his people, as the trees of the forest are moved with the wind.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׁעִיָּהוּ צֶא-נָא לִקְרֹאת
אָחִז אֹתָהּ וּשְׂאֵר יִשׁוּב בְּנֵי אֶל-קִצֵּה
תַּעֲלֵת הַבֵּרֶכָה הָעֹלִינָה אֶל-מִסְלַת שְׂדֵה
כֹּהֲנִים:

3 Then said the LORD unto Isaiah: 'Go forth now to meet Ahaz, thou, and Shear-jashub thy son, at the end of the conduit of the upper pool, in the highway of the fullers' field;

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשְׁמֵר וְהִשְׁקֵט אַל-תִּירָא
וּלְבָבְךָ אַל-יִרָד מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּרִים
הָעֹשִׂים הָאֵלֶּה בְּחִרְיָאָה רִצְיִן וְאַרָם
וּבֶן-רִמְלִיָּהוּ:

4 and say unto him: Keep calm, and be quiet; fear not, neither let thy heart be faint, because of these two tails of smoking firebrands, for the fierce anger of Rezin and Aram, and of the son of Remaliah.

זֶעַן כִּי-יַעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן-
רִמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

5 Because Aram hath counselled evil against thee, Ephraim also, and the son of Remaliah, saying:

נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְצָנָה וְנִבְקַעְנָה אֵלֵינוּ
וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן-טַבְּעָל: (פ)

6 Let us go up against Judah, and vex it, and let us make a breach therein for us, and set up a king in the midst of it, even the son of Tabeel;

כִּי־יֵלֵד יֶלֶד־לָנוּ בֶן נָתַן־לָנוּ וְנָתַן
הַמֶּשֶׁלָּה עַל־שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ
אֵל גִּבּוֹר אָבִי־עַד שֶׁר־שָׁלוֹם:

IX:5

For a child is born unto us, a son is given unto us; and the government is upon his shoulder; and his name is called Pele-joez-el-gibbor Abi-ad-sar-shalom;

(כ' לם רבה) [ק' לַמַּרְבֵּה] הַמֶּשֶׁלָּה
וְלִשְׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־
מַמְלַכְתּוֹ לְהַכִּין אֹתָהּ וְלִסְעָדָהּ בְּמִשְׁפָּט
וּבְצִדָּקָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם קִנְיָתָהּ יִהְיֶה
צָבָאוֹת תַּעֲשֶׂה־זֹאת: (פ)

6

That the government may be increased, and of peace there be no end, upon the throne of David, and upon his kingdom, to establish it, and to uphold it through justice and through righteousness From henceforth even for ever. The zeal of the LORD of hosts doth perform this.

הפטרת משפטים

The Haftarah is Jeremiah 34:8 – 34:22 ו 33:25 – 33:26. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. When Shabbat Shekalim is 'Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliyot from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat 'Rosh Hodesh on page 232. On 'Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 232. On Erev 'Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, read the Haftarah on page 235

הַדְּבָר אֲשֶׁר־הָיָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
אַחֲרֵי כִרְתֹת הַמִּלָּךְ צִדְקִיָּהוּ בְרִית אֶת־
כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם
דָּרוֹר:

XXXIV:8

The word that came unto Jeremiah from the LORD, after that the king Zedekiah had made a covenant with all the people that were at Jerusalem, to proclaim liberty unto them;

לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ
הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד־
בָּם בִּיהוּדֵי אֶחָיו אִישׁ:

9

that every man should let his manservant, and every man his maidservant, being a Hebrew man or a Hebrew woman, go free; that none should make bondmen of them, even of a Jew his brother;

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־הַשָּׂרִים וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְּבְרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־
שִׁפְחָתוֹ חֲפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד־בָּם עוֹד
וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלְחוּ:

10

and all the princes and all the people hearkened, that had entered into the covenant to let every one his man-servant, and every one his maid-servant, go free, and not to make bondmen of them any more; they hearkened, and let them go;

וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁבּוּ אֶת־הָעֲבָדִים
וְאֶת־הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שְׁלְחוּ חֲפְשִׁים
(כ' וַיִּכְבִּישׁוּם) [ק' וַיִּכְבְּשׁוּם] לַעֲבָדִים
וְלִשְׁפָחוֹת: (פ)

11

but afterwards they turned, and caused the servants and the handmaids, whom they had let go free, to return, and brought them into subjection for servants and for handmaids;

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה
לֵאמֹר:

12

therefore the word of the LORD came to Jeremiah from the LORD, saying:

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי כָרַתִּי
בְרִית אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצֵאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר:

מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תִּשְׁלַחֻ אוֹישׁ אֶת־
אָחִיו הָעֶבְרִי אֲשֶׁר־יִמְכַר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ
שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ וְלֹא־שָׁמְעוּ
אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת־אָזְנוֹם:

וּתְשָׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וּתַעֲשׂוּ אֶת־הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי לִקְרֹא דָרוֹר אוֹישׁ לְרַעְהוּ וּתְכַרְתּוּ
בְרִית לִפְנֵי בֵּית אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו:

וּתְשָׁבוּ וּתְחַלְלוּ אֶת־שְׁמִי וּתְשָׁבוּ אוֹישׁ אֶת־
עַבְדּוֹ וְאוֹישׁ אֶת־שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר־שִׁלַּחְתֶּם
חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וּתְכַבְּשׁוּ אֹתָם לַהֲנוּת
לָכֶם לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת: (ס)

לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא־שָׁמַעְתֶּם
אֵלַי לִקְרֹא דָרוֹר אוֹישׁ לְאָחִיו וְאוֹישׁ
לְרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דָּרוֹר נָא־
יְהוָה אֶל־הַחֶרֶב אֶל־הַדָּבָר וְאֶל־הָרָעָב
וְנָתַתִּי אֹתְכֶם (כ' לזוּעָה) [ק' לזוּעָה] לְכָל
מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ:

וְנָתַתִּי אֶת־הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת־בְּרִיתִי
אֲשֶׁר לֹא־הִקְיִמוּ אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר
כָּרַתוּ לִפְנֵי הָעֵגֹל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים
וַיַּעֲבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו:

שְׂרָי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסֹּרְסִים
וְהַכֹּהֲנִים וְכָל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין
בְּתָרֵי הָעֵגֹל:

וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי
נַפְשָׁם וְהָיְתָה נֶבֶלָתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֵמַת הָאָרֶץ:

Thus saith the LORD, the God of Israel: I made a
covenant with your fathers in the day that I brought
them forth out of the land of Egypt, out of the house
of bondage, saying:

'At the end of seven years ye shall let go every man his
brother that is a Hebrew, that hath been sold unto
thee, and hath served thee six years, thou shalt let
him go free from thee'; but your fathers hearkened
not unto Me, neither inclined their ear.

And ye were now turned, and had done that which is
right in Mine eyes, in proclaiming liberty every man
to his neighbour; and ye had made a covenant before
Me in the house whereon My name is called;

but ye turned and profaned My name, and caused
every man his servant, and every man his handmaid,
whom ye had let go free at their pleasure, to return;
and ye brought them into subjection, to be unto you
for servants and for handmaids.

Therefore thus saith the LORD: Ye have not
hearkened unto Me, to proclaim liberty, every man to
his brother, and every man to his neighbour; behold,
I proclaim for you a liberty, saith the LORD, unto the
sword, unto the pestilence, and unto the famine; and
I will make you a horror unto all the kingdoms of the
earth.

And I will give the men that have transgressed My
covenant, that have not performed the words of the
covenant which they made before Me, when they cut
the calf in twain and passed between the parts thereof;

the princes of Judah, and the princes of Jerusalem, the
officers, and the priests, and all the people of the land,
that passed between the parts of the calf; .

I will even give them into the hand of their enemies,
and into the hand of them that seek their life; and
their dead bodies shall be for food unto the fowls of
the heaven, and to the beasts of the earth.

וְאֶת־צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה וְאֶת־שָׂרָיו
אֶתֶּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם
וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם:

21

And Zedekiah king of Judah and his princes will I give into the hand of their enemies, and into the hand of them that seek their life, and into the hand of the king of Babylon's army, that are gone up from you.

הִנְנִי מִצְוֶה נְאֻם־יְהוָה וְהִשְׁבַּתִּים אֶל־
הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכַדּוּהָ
וּשְׂרָפָהּ בָּאֵשׁ וְאֶת־עָרֵי יְהוּדָה אֶתֶּן שְׁמָמָה
מֵאִין יֵשֵׁב: (פ)

22

Behold, I will command, saith the LORD, and cause them to return to this city; and they shall fight against it, and take it, and burn it with fire; and I will make the cities of Judah a desolation, without inhabitant.

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
וְלֵאמֹר חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׁמַתִּי:

XXXIII:25

Thus saith the LORD: If My covenant be not with day and night, if I have not appointed the ordinances of heaven and earth;

גַּם־זָרַע יַעֲקֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֲמַאֵס מִקַּחַת
מִזֶּרְעוֹ מִשְׁלֵיִם אֶל־זָרַע אַבְרָהָם יִשְׁחַק
וְיַעֲקֹב כִּי־[כִי אֲשִׁיב] אֶת־
שְׁבוּתָם וְרַחֲמֵתִים: (פ)

26

then will I also cast away the seed of Jacob, and of David My servant, so that I will not take of his seed to be rulers over the seed of Abraham, Isaac, and Jacob; for I will cause their captivity to return, and will have compassion on them.'

הפסרת תרומה

The Haftarah is I Kings 5:26 – 6:13. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. When Shabbat Shekalim is Rosh Hodesh, read as before but combine the 6th and 7th aliya from the parsha, and read the 7th aliya for Shabbat Rosh Hodesh on page 232. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 239. On Rosh Hodesh that is not Shabbat Shekalim, the Maftir and Haftarah are on page 232.

וַיְהִי־נָתַן חֵכְמָה לְשֹׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־
לּוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שֹׁלֹמֹה
וַיַּכְרִתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם:

V:26

And the LORD gave Solomon wisdom, as He promised him; and there was peace between Hiram and Solomon; and they two made a league together.

וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מִסּוּ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הַמָּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

27

And king Solomon raised a levy out of all Israel; and the levy was thirty thousand men.

וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹן עֲשָׂרַת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ
חֲלִיפֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנָיִם חֳדָשִׁים
בְּבֵיתוֹ וְאַדְנִירָם עַל־הַמָּס: (ס)

28

And he sent them to Lebanon, ten thousand a month by courses: a month they were in Lebanon, and two months at home; and Adoniram was over the levy.

וַיְהִי לְשֹׁלֹמֹה שְׁבַע־עָשָׂר אֶלֶף נִשְׂא סִבָּל
וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֲצֹב בָּהָר:

29

And Solomon had threescore and ten thousand that bore burdens, and fourscore thousand that were hewers in the mountains;

לְבַד מְשָׁרֵי הַנִּצָּבִים לְשֹׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל־
הַמְּלָאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (ס)

30

besides Solomon's chief officers that were over the work, three thousand and three hundred, who bore rule over the people that wrought in the work.

וַיִּצְוֵה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים
יָקָרוֹת לִיסֹד הַבַּיִת אֲבָנֵי גִזִּית:

31

And the king commanded, and they quarried great stones, costly stones, to lay the foundation of the house with hewn stone.

וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירֹם
וְהַגְּבָלִים וַיַּכְיֵנוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לְבִנוֹת
הַבַּיִת: (פ)

32

And Solomon's builders and Hiram's builders and the Gebalites did fashion them, and prepared the timber and the stones to build the house.

וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בִּשְׁנָה
הָרְבִיעִית בַּחֹדֶשׁ זֹו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת
לַיהוָה:

VI:1

And it came to pass in the four hundred and eightieth year after the children of Israel were come out of the land of Egypt, in the fourth year of Solomon's reign over Israel, in the month Ziv, which is the second month, that he began to build the house of the LORD.

וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבוֹ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:

2

And the house which king Solomon built for the LORD, the length thereof was threescore cubits, and the breadth thereof twenty cubits, and the height thereof thirty cubits.

וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיֵּכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים
אַמָּה אָרְכוֹ עַל־פְּנֵי רָחֵב הַבַּיִת עֶשֶׂר
בְּאַמָּה רָחְבוֹ עַל־פְּנֵי הַבַּיִת:

3

And the porch before the atemple of the house, twenty cubits was the length thereof, according to the breadth of the house; and ten cubits was the breadth thereof before the house.

וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוֹנֵי שָׁקָפִים אֲטוּמִים:

4

And for the house he made windows broad within, and narrow without.

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (כ' יָצוּעַ) [ק' יָצִיעַ]
סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל
וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

5

And against the wall of the house he built a side-structure round about, against the walls of the house round about, both of the temple and of bthe sanctuary; and he made side-chambers round about;

(כ' הַיָּצוּעַ) [ק' הַיָּצִיעַ] הַתַּחְתָּנָה חֲמִשָּׁה
בְּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכְנָה שֵׁשׁ בְּאַמָּה
רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בְּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי
מִגֵּרְעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי
אֲחוּז בְּקִירוֹת־הַבַּיִת:

6

the nethermost story of the side-structure was five cubits broad, and the middle was six cubits broad, and the third was seven cubits broad; for on the outside he made rebatements in the wall of the house round about, that the beams should not have hold in the walls of the house.—

וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן־שְׁלֹמֹה מִסַּע נִבְנָה
וּמִקְבּוֹת וְהַגִּרְזֵן כָּל־כְּלִי בַרְזֶל לֹא־נִשְׁמַע
בַּבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ:

7

For the house, when it was in building, was built of stone made ready at the quarry; and there was neither hammer nor axe nor any tool of iron heard in the house, while it was in building.—

פָּתַח הַצִּלְעַ הַתִּיכְנָה אֶל־כְּתֵף הַבַּיִת
הַיְּמָנִית וּבִלְוִלִים יָעָלוּ עַל־הַתִּיכְנָה וּמִן־
הַתִּיכְנָה אֶל־הַשְּׁלֹשִׁים:

8

The door for the clowest row of chambers was in the right side of the house and they went up by winding stairs into the middle row, and out of the middle into the third.

וַיִּבֶן אֶת־הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת־הַבַּיִת
גָּבִים וּשְׂדֵרֹת בָּאֲרָזִים:

9

So he built the house, and finished it; and he covered
in the house with planks of cedar over beams.

וַיִּבֶן אֶת־(כ' הַיְצוּעַ) [ק' הַיְצוּעַ] עַל־כָּל־
הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֵּאָחֶז אֶת־הַבַּיִת
בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (פ)

10

And he built the stories of the side-structure against
all the house, each five cubits high; and they rested on
the house with timber of cedar.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׁלֹמֹה לֵאמֹר:

11

And the word of the LORD came to Solomon, saying:

הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר־אַתָּה בֹּנֶה אִם־תֵּלֶךְ
בְּחֻקָּי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת־
כָּל־מִצְוֹתַי לֵלְכֹת בָּהֶם וְהִקְמַתִּי אֶת־
דְּבָרִי אֲתָךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־דָּוִד אָבִיךָ:

12

'As for this house which thou art building, if thou
wilt walk in My statutes, and execute Mine
ordinances, and keep all My commandments to walk
in them; then will I establish My word with thee,
which I spoke unto David thy father;

וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (פ)

13

in that I will dwell therein among the children of
Israel, and will not forsake My people Israel.'

הפסרת תצוה

The Haftarah is Ezekiel 43:10 – 43:27. For Shabbat Zachor the maftir and haftarah are on page 239.

אַתָּה בֶּן־אָדָם הִגֵּד אֶת־בַּיִת־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַבַּיִת וַיִּכְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּדוּ אֶת־
תִּכְנוֹתָיִם:

XLIII:10

Thou, son of man, show the house to the house of
Israel, that they may be ashamed of their iniquities;
and let them measure accurately.

וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת
וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמִזְבְּחָיו וְכָל־צוּרָתוֹ
וְאֶת כָּל־חֻקָּתוֹ וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ
הַזֶּה אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־
כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקָּתוֹ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:

11

And if they be ashamed of all that they have done,
make known unto them the form of the house, and
the fashion thereof, and the goings out thereof, and
the comings in thereof, and all the forms thereof,
and all the ordinances thereof, and all the forms
thereof, and all the laws thereof, and write it in their
sight; that they may keep the whole form thereof,
and all the ordinances thereof, and do them.

זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־
גְּבֻלּוֹ סָבִיב | סָבִיב קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִנֵּה־
זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת:

12

This is the law of the house: upon the top of the
mountain the whole limit thereof round about shall
be most holy. Behold, this is the law of the house.

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אַמָּה
וּטַפַּח וְחִיק הָאֵמָה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ
אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גֹב
הַמִּזְבֵּחַ:

13

And these are the measures of the altar by cubits—the
cubit is a cubit and a handbreadth: the bottom shall
be a cubit, and the breadth a cubit, and the border
thereof by the edge thereof round about a span; and
this shall be the base of the altar.

וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה
שְׁתֵּי אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמִהָעֲזָרָה
הַקְטָנָה עַד־הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת
וְרֹחַב הָאֻמָּה:

14 And from the bottom upon the ground to the lower settle shall be two cubits, and the breadth one cubit; and from the lesser settle to the greater settle shall be four cubits, and the breadth a cubit.

וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (כִּי וּמֵהָאֲרָאֵל) [ק']
וּמִהָאֲרִיאֵל] וּלְמַעַלָּה הַקְרָנוֹת אַרְבַּע:

15 And the hearth shall be four cubits; and from the hearth and upward there shall be four horns.

(כִּי וּמֵהָאֲרָאֵל) [ק'] וְהָאֲרִיאֵל] שְׁתֵּי
עֶשְׂרֵה אַרְבַּע בַּשְּׁתֵּי עֶשְׂרֵה לְחֵב רְבֹוע
אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי:

16 And the hearth shall be twelve cubits long by twelve broad, square in the four sides thereof.

וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַרְבַּע בַּאֲרַבַּע
עֶשְׂרֵה לְחֵב אֵל אַרְבַּעַת רַבְעִי וְהַגְּבוּל
סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאֻמָּה וְהַחִיק־לָהּ אַמָּה
סָבִיב וּמַעַלְתָּהּ פְּנֹת קָדִים:

17 And the settle shall be fourteen cubits long by fourteen broad in the four sides thereof; and the border about it shall be half a cubit; and the bottom thereof shall be a cubit about; and the steps thereof shall look toward the east.

וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ
לַהֲעֵלֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם:

18 And He said unto me: 'Son of man, thus saith the Lord GOD: These are the ordinances of the altar in the day when they shall make it, to offer burnt-offerings thereon, and to dash blood against it.

וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם
מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְרִיבִים אֵלַי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה
לְשִׁרְתָּנִי פֶּר בֶּן־בָּקָר לְחֻטָּאת:

19 Thou shalt give to the priests the Levites that are of the seed of Zadok, who are near unto Me, to minister unto Me, saith the Lord GOD, a young bullock for a sin-offering.

וְלִקַּחְתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו
וְאֶל־אַרְבַּע פְּנֹת הָעֲזָרָה וְאֶל־הַגְּבוּל
סָבִיב וְחֻטָּאת אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ:

20 And thou shalt take of the blood thereof, and put it on the four horns of it, and on the four corners of the settle, and upon the border round about; thus shalt thou purify it and make atonement for it.

וְלִקַּחְתָּ אֶת הַפֶּר הַחֻטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִקְדָּשׁ
הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ:

21 Thou shalt also take the bullock of the sin-offering, and it shall be burnt in the appointed place of the house, without the sanctuary.

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים
לְחֻטָּאת וְחֻטָּאוֹ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חֻטָּאוֹ
בַּפֶּר:

22 And on the second day thou shalt offer a he-goat without blemish for a sin-offering; and they shall purify the altar, as they did purify it with the bullock.

בְּכֹלֹתָהּ מִחֻטָּאת תִּקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר
תָּמִים וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִים:

23 When thou hast made an end of purifying it, thou shalt offer a young bullock without blemish, and a ram out of the flock without blemish.

וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוִה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים
עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעָּלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה:

24 And thou shalt present them before the LORD, and the priests shall cast salt upon them, and they shall offer them up for a burnt-offering unto the LORD.

שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם
וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים
יַעֲשׂוּ:

25 Seven days shalt thou prepare every day a goat for a sin-offering; they shall also prepare a young bullock, and a ram out of the flock, without blemish.

שִׁבְעַת יָמִים יַכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמִלְאוּ יָדָיו:

26 Seven days shall they make atonement for the altar and cleanse it; so shall they consecrate it.

וַיִּכְלוּ אֶת־הַיָּמִים (ס) וַהֲיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי וַהֲלָאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־
הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וּרְצָאתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: (ס)

27 And when they have accomplished the days, it shall be that upon the eighth day, and forward, the priests shall make your burnt-offerings upon the altar, and your peace-offerings; and I will accept you, saith the Lord God.

הפטרות כי תשא

The Haftarah is I Kings 18:1 – 18:39. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243.

וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר־יְהוָה הָיָה אֵלֶי
אֱלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לְךָ הָרָאָה
אֶל־אֲחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה:

XVIII:1 And it came to pass after many days, that the word of the LORD came to Elijah, in the third year, saying: 'Go, show thyself unto Ahab, and I will send rain upon the land.'

וַיֵּלֶךְ אֱלִיָּהוּ לְהִרְאוֹת אֶל־אֲחָאָב וַהֲרָעַב
חֶזֶק בְּשָׁמְרוֹן:

2 And Elijah went to show himself unto Ahab. And the famine was sore in Samaria.

וַיִּקְרָא אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל־
הַבַּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יֵרָא אֶת־יְהוָה מְאֹד:

3 And Ahab called Obadiah, who was over the household.—Now Obadiah feared the LORD greatly;

וַיְהִי בְּהַכְרִית אֵיזֶבֶל אֶת גְּבִיאֵי יְהוָה
וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאֵה גְבִיאִים וַיַּחֲבִיאֵם
חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה וּכְלָכְלָם לֶחֶם
וּמַיִם:

4 for it was so, when Jezebel cut off the prophets of the LORD, that Obadiah took a hundred prophets, and hid them fifty in a cave, and fed them with bread and water.—

וַיֹּאמֶר אֲחָאָב אֶל־עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאֲרָץ
אֶל־כָּל־מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל־הַנַּחֲלִים
אוֹלִי וְנִמְצָא חֲצִיר וּנְחִיָּה סוּס וּפָרָד וְלֹא
נִכְרִית מִהַבְהֶמָה:

5 And Ahab said unto Obadiah: 'Go through the land, unto all the springs of water, and unto all the brooks; peradventure we may find grass and save the horses and mules alive, that we lose not all the beasts.'

וַיַּחֲלִקוּ לָהֶם אֶת־הָאֲרָץ לַעֲבֹר־בָּהּ
אֲחָאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אַחַד לְבָדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ
הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אַחַד לְבָדּוֹ:

6 So they divided the land between them to pass throughout it: Ahab went one way by himself, and Obadiah went another way by himself.

<p>וַיְהִי עַבְדֵּי־יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַהֲגָה אֵלֵיהֶם לְקִרְאָתוֹ וַיִּכְרְהוּ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאֵתָה זֶה אֲדֹנָי אֱלֹהֵי:</p>	<p>7 And as Obadiah was in the way, behold, Elijah met him; and he knew him, and fell on his face, and said: 'Is it thou, my lord Elijah?'</p>
<p>וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי הֵנָּה אָמַר לְאֲדֹנָי הֲנֵה אֵלֵיהֶם:</p>	<p>8 And he answered him: 'It is I; go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.'</p>
<p>וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי-אַתָּה נָתַן אֹת- עַבְדְּךָ בְּיַד-אַחָאָב לְהַמִּיתָנִי:</p>	<p>9 And he said: 'Wherein have I sinned, that thou wouldest deliver thy servant into the hand of Ahab, to slay me?'</p>
<p>חַי וְיִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִם-יִשְׁגֹּוי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא-שָׁלַח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֵּשְׁךָ וַאֲמָרוּ אֵין וְהַשְׁבִּיעַ אֶת-הַמִּמְלָכָה וְאֶת-הַגֹּוי כִּי לֹא יִמָּצְאָכָה:</p>	<p>10 As the LORD thy God liveth, there is no nation or kingdom, whither my lord hath not sent to seek thee; and when they said: He is not here, he took an oath of the kingdom and nation, that they found thee not.</p>
<p>וַעֲתָה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֲדֹנָי הֲנֵה אֵלֵיהֶם:</p>	<p>11 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here.</p>
<p>וְהִיָּה אֲנִי אֵלֶיךָ מֵאַתָּה וְרוּחַ יְהוָה יִשְׁאַף עַל אֲשֶׁר לֹא-אֲדַע וּבֹאֲתִי לְהַגִּיד לְאַחָאָב וְלֹא יִמָּצְאָךָ וְהִרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת-יְהוָה מִנְּעָרֵי:</p>	<p>12 And it will come to pass, as soon as I am gone from thee, that the spirit of the LORD will carry thee whither I know not; and so when I come and tell Ahab, and he cannot find thee, he will slay me; but I thy servant fear the LORD from my youth.</p>
<p>הֲלֹא-הֲגַדְתִּי לְאֲדֹנָי אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּהַרְגִי אֵיזָכָל אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָבָא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאָכְלִים לֶחֶם וּמַיִם:</p>	<p>13 Was it not told my lord what I did when Jezebel slew the prophets of the LORD, how I hid a hundred men of the LORD'S prophets by fifty in a cave, and fed them with bread and water?</p>
<p>וַעֲתָה אַתָּה אָמַר לְךָ אָמַר לְאֲדֹנָי הֲנֵה אֵלֵיהֶם וְהִרְגָנִי: (ס)</p>	<p>14 And now thou sayest: Go, tell thy lord: Behold, Elijah is here; and he will slay me.'</p>
<p>וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עֹמְדִתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:</p>	<p>15 And Elijah said: 'As the LORD of hosts liveth, before whom I stand, I will surely show myself unto him to-day.'</p>
<p>וַיֵּלֶךְ עַבְדֵּי־יְהוָה לְקִרְאָת אַחָאָב וַיַּגִּד-לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחָאָב לְקִרְאָת אֵלֵיהֶם:</p>	<p>16 So Obadiah went to meet Ahab, and told him; and Ahab went to meet Elijah.</p>
<p>וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחָאָב אֶת-אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר אַחָאָב אֵלָיו הֲאֵתָה זֶה עֹבֵר יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>17 And it came to pass, when Ahab saw Elijah, that Ahab said unto him: 'Is it thou, thou troubler of Israel?'</p>

וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־
אֹתָהּ וּבֵית אָבִיךָ בְּעֶזְבְּכֶם אֶת־מִצְוֹת יְהוָה
וּתְלַךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים:

18 And be answered: 'I have not troubled Israel; but thou, and thy father's house, in that ye have forsaken the commandments of the LORD, and thou hast followed the Baalim.

וְעַתָּה שְׁלַח קִבְץ אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
אֶל־הָר הַכַּרְמֶל וְאֶת־נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע
מֵאוֹת אֲכָלֵי שֶׁלֶחַן אִיזֶבֶל:

19 Now therefore send, and gather to me all Israel unto mount Carmel, and the prophets of Baal four hundred and fifty, and the prophets of the Asherah four hundred, that eat at Jezebel's table.'

וַיִּשְׁלַח אַחָאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ
אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָר הַכַּרְמֶל:

20 And Ahab sent unto all the children of Israel, and gathered the prophets together unto mount Carmel.

וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶם אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־
מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־
יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹו אַחֲרָיו וְאִם־הַבַּעַל
לָכֹו אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר:

21 And Elijah came near unto all the people, and said: 'How long halt ye between two opinions? if the LORD be God, follow Him; but if Baal, follow him.' And the people answered him not a word.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם אֶל־הָעָם אֲנִי נֹתֵרְתִי נְבִיא
לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע־מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים אִישׁ:

22 Then said Elijah unto the people: 'I, even I only, am left a prophet of the LORD; but Baal's prophets are four hundred and fifty men.

וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וַיִּבְחְרוּ לָהֶם הַפָּר
הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׂמוּ עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ
לֹא יִשְׂמוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה וְאֶת־הַפָּר הָאֶחָד
וַיִּנְתְּתִי עַל־הַעֲצִים וְאֵשׁ לֹא אֶשִׂים:

23 Let them therefore give us two bullocks; and let them choose one bullock for themselves, and cut it in pieces, and lay it on the wood, and put no fire under; and I will dress the other bullock, and lay it on the wood, and put no fire under.

וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶה
בְּאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ
טוֹב הַדָּבָר:

24 And call ye on the name of your god, and I will call on the name of the LORD; and the God that answereth by fire, let him be God.' And all the people answered and said: 'It is well spoken.'

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם
הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הַרְבֵּי
וּקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׂמוּ:

25 And Elijah said unto the prophets of Baal: 'Choose you one bullock for yourselves, and dress it first; for ye are many; and call on the name of your god, but put no fire under.'

וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַבַּעַל מִבֹּקֶר וְעַד־
הַצֹּהָרִים לֹא־מָר הַבַּעַל עָנּוּ וְאֵין קוֹל
וְאֵין עָנָה וַיִּפְסְחוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה:

26 And they took the bullock which was given them, and they dressed it, and called on the name of Baal from morning even until noon, saying: 'O Baal, answer us.' But there was no voice, nor any that answered. And they danced in halting wise about the altar which was made.

וַיְהִי בַצֹּהֲרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֵיהֶו וַיֹּאמֶר
קְרָאוּ בְּקוֹל-גָּדוֹל כִּי-אֱלֹהִים הוּא כִּי
שֵׁיחַ וְכִי-שָׁיג לוֹ וְכִי-תִרְדָּה לוֹ אוֹלִי יִשָּׁן
הוּא וַיִּקְרָא:

27 And it came to pass at noon, that Elijah mocked them, and said: 'Cry aloud; for he is a god; either he is musing, or he is gone aside, or he is in a journey, or peradventure he sleepeth, and must be awaked.'

וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּט
בַּחֲרֻבוֹת וּבְרִמָּתַיִם עַד-שִׁפְף־דָּמָם
עֲלֵיהֶם:

28 And they cried aloud, and cut themselves after their manner with swords and lances, till the blood gushed out upon them.

וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצֹּהֲרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת
הַמִּנְחָה וְאִין-קוֹל וְאִין-עֲנָה וְאִין קָשָׁב:

29 And it was so, when midday was past, that they prophesied until the time of the offering of the evening offering; but their was neither voice, nor any to answer, nor any that regarded.

וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶו לְכָל-הָעָם גִּשּׁוּ אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ
כָל-הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת-מִזְבֵּחַ יְהוָה
הַהָרוּס:

30 And Elijah said unto all the people: 'Come near unto me'; and all the people came near unto him. And he repaired the altar of the LORD that was thrown down.

וַיִּקַּח אֵלֵיהֶו שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים כַּמִּסְפָּר
שִׁבְטֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמִי:

31 And Elijah took twelve stones, according to the number of the tribes of the sons of Jacob, unto whom the word of the LORD came, saying: 'Israel shall be thy name.'

וַיִּבְנֶה אֶת-הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בִּשְׁם יְהוָה
וַיַּעַשׂ תְּעֵלָה כְּבִית סְאִתַּיִם זָרַע סָבִיב
לַמִּזְבֵּחַ:

32 And with the stones he built an altar in the name of the LORD; and he made a trench about the altar, as great as would contain two measures of seed.

וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת-הַפָּר וַיִּשֶׂם
עַל-הָעֵצִים:

33 And he put the wood in order, and cut the bullock in pieces, and laid it on the wood.

וַיֹּאמֶר מִלֵּאוּ אַרְבָּעָה כַּדִּים מַיִם וַיִּצְקוּ
עַל-הָעֵלָה וְעַל-הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנֹו וַיִּשְׁנֹו
וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ:

34 And he said: 'Fill four jars with water, and pour it on the burnt-offering, and on the wood.' And he said: 'Do it the second time'; and they did it the second time. And he said: 'Do it the third time'; and they did it the third time.

וַיִּלְכּוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת-
הַתְּעֵלָה מִלֵּא-מַיִם:

35 And the water ran round about the altar; and he filled the trench also with water.

וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיָּגֶשׁ אֵלֵיהֶו
הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵהֶם יִצְחָק
וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי-אַתָּה אֱלֹהִים
בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עַבְדְּךָ (כ' וּבְדַבְרֶיךָ) 'ק'
וּבְדַבְרֶיךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל-הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה:

36 And it came to pass at the time of the offering of the evening offering, that Elijah the prophet came near, and said: 'O LORD, the God of Abraham, of Isaac, and of Israel, let it be known this day that Thou art God in Israel, and that I am Thy servant, and that I have done all these things at Thy word.'

עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־
אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת־
לִבָּם אַחֲרָנִית:

37

Hear me, O LORD, hear me, that this people may know that Thou, LORD, art God, for Thou didst turn their heart backward.'

וַתִּפֹּל אֵשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־
הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֹקֶה:

38

Then the fire of the LORD fell, and consumed the burnt-offering, and the wood, and the stones, and the dust, and licked up the water that was in the trench.

וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ
יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

39

And when all the people saw it, they fell on their faces; and they said: 'The LORD, He is God; the LORD, He is God.'

הפטרת ויקהל

The Haftarah is I Kings 7:40 – 7:50. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 247.

וַיַּעַשׂ חִירֹם אֶת־הַכִּיּוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמִּזְרְקוֹת וַיְכַל חִירֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the basins. So Hiram made an end of doing all the work that he wrought for king Solomon in the house of the LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וּגְלִילֹת הַפִּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכּוֹת שְׁתֵּי
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַפִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars; and the two networks to cover the two bowls of the capitals that were on the top of the pillars;

וְאֶת־הָרִמּוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכּוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רִמּוֹנִים לְשְׂבָכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גְלִילֹת הַפִּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two networks, two rows of pomegranates for each network, to cover the two bowls of the capitals that were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכָנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיּוֹת עָשָׂה
עַל־הַמְּכָנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקוֹת
וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים (כ' הַאֵחָד) (ק' הָאֵלֶּה)
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמֹרָט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all these vessels, which Hiram made for king Solomon, in the house of the LORD, were of burnished brass.

בַּכְּפֹר הַיַּרְדֵּן יִצְקֵם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבֶּה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין זָרְעָתָן:	46	In the plain of the Jordan did the king cast them, in the clay ground between Succoth and Zarethan.
וַיַּנֵּחַ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:	47	And Solomon left all the vessels unweighed, because they were exceeding many; the weight of the brass could not be found out.
וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת־מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֶחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:	48	And Solomon made all the vessels that were in the house of the LORD: the golden altar, and the table whereupon the showbread was, of gold;
וְאֶת־הַמְנֹרֹת חֲמֵשׁ מִיְּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאוֹל לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵץ וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:	49	and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;
וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכַּפֹּת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוֹר וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים לְדִלְתֵי הַבַּיִת לַהֲיָכָל זָהָב: (פ)	50	and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.

הפטרת פקודי

The Haftarah is I Kings 7:51 – 8:21. On Shabbat Shekalim, Maftir is Exodus 30:11 – 16 on page 150, and the Haftarah is the special Haftarah on page 237. On Shabbat Parah, read Maftir and Haftarah on page 243. On Shabbat HaHodesh, Maftir is Exodus 12:1 – 20 on page 46, and the Haftarah is on page 247.

וַתֵּשֶׁלֶם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשָׁיו דָּוָד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־ הַכֵּלִים נָתַן בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה: (פ)	VII:51	Thus all the work that king Solomon wrought in the house of the LORD was finished. And Solomon brought in the things which David his father had dedicated, the silver, and the gold, and the vessels, and put them in the treasuries of the house of the LORD.
אָז יָקָהָל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאָבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן:	VIII:1	Then Solomon assembled the elders of Israel, and all the heads of the tribes, the princes' houses of the children of Israel, unto king Solomon in Jerusalem, to bring up the ark of the covenant of the LORD out of the city of David, which is Zion.
וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירוּחַ הָאֲתָנִים בְּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:	2	And all the men of Israel assembled themselves unto king Solomon at the feast, in the month Ethanim, which is the seventh month.

וַיָּבֹאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׂאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־הָאָרוֹן:

3 And all the elders of Israel came, and the priests took up the ark.

וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ
אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם:

4 And they brought up the ark of the LORD, and the tent of meeting, and all the holy vessels that were in the Tent; even these did the priests and the Levites bring up.

וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל
הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָתּוּ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזִּבְחִים
צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ
מֵרֹב:

5 And king Solomon and all the congregation of Israel, that were assembled unto him, were with him before the ark, sacrificing sheep and oxen, that could not be told nor numbered for multitude.

וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה
אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים:

6 And the priests brought in the ark of the covenant of the LORD unto its place, into the Sanctuary of the house, to the most holy place, even under the wings of the cherubim.

כִּי הַכְּרוּבִים פָּרְשִׁים כְּנָפִים אֶל־מְקוֹם
הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
בִּדְיוֹ מִלְּמַעְלָה:

7 For the cherubim spread forth their wings over the place of the ark, and the cherubim covered the ark and the staves thereof above.

וַיֵּאָרְכוּ הַבִּדִּים וַיֵּרְאוּ רֵאשֵׁי הַבִּדִּים מִן־
הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ חֲחוּצָה
וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

8 And the staves were so long that the ends of the staves were seen from the holy place, even before the Sanctuary; but they could not be seen without; and there they are unto this day.

אֵין בָּאָרוֹן לֹכַּ שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבֹנִים אֲשֶׁר
הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

9 There was nothing in the ark save the two tables of stone which Moses put there at Horeb, when the LORD made a covenant with the children of Israel when they came out of the land of Egypt.

וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעָנָן
מָלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה:

10 And it came to pass, when the priests were come out of the holy place, that the cloud filled the house of the LORD,

וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת
מִפְּנֵי הָעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית
יְהוָה: (פ)

11 so that the priests could not stand to minister by reason of the cloud; for the glory of the LORD filled the house of the LORD.

אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשָׁכֵן
בְּעֹרְפָל:

12 Then spoke Solomon: The LORD hath said that He would dwell in the thick darkness.

בָּנֵה בְנִיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
עוֹלָמִים:

13 I have surely built Thee a house of habitation, A place for Thee to dwell in for ever.

וַיִּסָּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּאָיו וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל־
קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל עָמַד:

14 And the king turned his face about, and blessed all the congregation of Israel; and all the congregation of Israel stood.

וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
דָּבַר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מָלָא
לֵאמֹר:

15 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of Israel, who spoke with His mouth unto David my father, and hath with His hand fulfilled it, saying:

מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל־
שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׁמִי שָׁם
וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַיהוָה עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

16 Since the day that I brought forth My people Israel out of Egypt, I chose no city out of all the tribes of Israel to build a house, that My name might be there; but I chose David to be over My people Israel.

וַיְהִי עַם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

17 Now it was in the heart of David my father to build a house for the name of the LORD, the God of Israel.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה
עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁמִי הִטִּיבְתָּ כִּי
הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:

18 But the LORD said unto David my father: Whereas it was in thy heart to build a house for My name, thou didst well that it was in thy heart;

כִּי אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֹדֶךָ
הַיָּצֵא מִחֻלְצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁמִי:

19 nevertheless thou shalt not build the house; but thy son that shall come forth out of thy loins, he shall build the house for My name.

וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דָּבַר וְאָקָם
תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשָׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה וְאֶבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁם
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

20 And the LORD hath established His word that He spoke; for I am risen up in the room of David my father, and sit on the throne of Israel, as the LORD promised, and have built the house for the name of the LORD, the God of Israel.

וְאֲשֶׁם שֵׁם מְקוֹם לְאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית
יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבוֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאָו
אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ס)

21 And there have I set a place for the ark, wherein is the covenant of the LORD, which He made with our fathers, when He brought them out of the land of Egypt.'

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השֹׁפֶת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שִׁבְת בְּשִׁבְתּוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי תֵּהִין לַפָּר וּשְׁלִישֵׁת
תֵּהִין לְאַיִל וּרְבִיעֵת תֵּהִין לְכֶבֶשׂ יֵינ נֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ
תְּהִי רִגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי
וְאֵיזָה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עָשִׂתָּה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר יְהוָה וְאֵלֶּזָּה אֶפְיֹשׁ אֶל־עֵנִי
וְנִכְתָּ־רוּחַ וְחָרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף־
כָּלֶב מֵעֵלָה מִנְחַח דָּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנִי גַם-הֵמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֲל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לֹא־יָבִי:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא תִבֵּל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פְּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אֶמֶר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֶהֱבִיהָ
שִׂישׂוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְצוּ וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהָ אֹמֶר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶּיהָ כְּנָהָר
שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם
עַל-צֵד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ בֶּן אֲנָכִי
אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that
sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that
offereth a meal-offering, as if he offered swine's
blood; he that maketh a memorial-offering of
frankincense, as if he blessed an idol; according as
they have chosen their own ways, and their soul
delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring
their fears upon them; Because when I called, none
did answer; When I spoke, they did not hear, But they
did that which was evil in Mine eyes, And chose that
in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His
word: Your brethren that hate you, that cast you out
for My name's sake, have said: 'Let the LORD be
glorified, That we may gaze upon your joy', But they
shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from
the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to
His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her
pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such
things? Is a land born in one day? Is a nation brought
forth at once? For as soon as Zion travailed, She
brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring
forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring
forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all
ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that
mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of
her consolations; That ye may drink deeply with
delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace
to her like a river. And the wealth of the nations like
an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye
shall be borne upon the side, and shall be dandled
upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I
comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבוֹתָיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אַפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֶהֱבִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבוֹ חֲלָלִי יִהְיֶה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגִּנּוֹת אַחֵר
(כ' אַחַד) [ק' אַחַת] בְּתוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבְרִי וְחִדּוֹ יִסְפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחְשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וַרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵתָם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד מְשַׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבֵּל וַיּוֹן הָאֵלִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָבִים וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַכְּרֹת עַל הַר קֹדֶשׁ
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וּגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחַדָּשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי
כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֵשָׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחַדָּשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹוא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמַר יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Mahār Hodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מִתֵּר חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ בִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבִיךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשָׁלַשְׁתָּ תִּהְיֶה מָאֹד וּבָאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶּל הָאֵבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשֶּׁת הַחֲצִים צִדָּה אֹרֶה
לְשַׁלַּח-לִי לְמִטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנֶּעֱר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַר אֲמַר לְנֶעֱר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִיו וּבָאָה בִּי-שָׁלוֹם
לְךָ וְאִין דָּבָר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעָלִים הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לְךָ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי חֹדֶשׁ וַיָּשָׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' עַל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבֹו כַּעֲשֶׂה בְּפַעַם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיָּשָׁב אֲבִנֵּר
מִצֵּד שָׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרָה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
יִמְעָדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶמְלֹטָה נָא וְאַרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נִעְוֹת הַמֶּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֲרֹנְתְּ
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמָת מֵה עֲשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיָּטֵל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ
וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַר־יָאָר
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלָמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ לֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִיִּים
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנֶּעַר לֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנֶּעַר עַד־מָקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה חֲוֶשֶׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כִּי
הַחֲצִי) [ק' תַּחֲצִיִּים] וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנֶּעַר לֹא־יָדָע מְאֻמָּה אֶד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הֲבִיא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹר וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻם אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ
צִבְיָה מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יְמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עובר איש כסף נפשות ערכו כל־כסף
אשר יעלה על לב־איש להביא בית
יהוה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בדק הבית לכל אשר־ימצא
שם בדק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בדק
הבית:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדע
הכהן ולכהנים ויאמר אליהם מדוע
אינכם מחזקים את־בדק הבית ועתה
אל־תקחו־כסף מאת מקריכם כי־לבדק
הבית תתנו:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כסף מאת
העם ולבלתי חזק את־בדק הבית:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדע הכהן ארון אחד ויקב
חר בדלתו ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) ק' מימין] בבוא־איש בית
יהוה ונתנו־שמה הכהנים שמרי הסף
את־כל־הכסף המובא בית־יהוה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רב הכסף בארון ויעל
ספר המלך והכתן הגדול ויצרו וימנו
את־הכסף הנמצא בית־יהוה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הכסף המתכן על־ (כ' יד) ק'
ידין] עשי המלאכה (כ' הפקדים) ק'
המפקדים] בית יהוה ויוציאו להרשי
העץ ולבנים העשים בית יהוה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֶבֶן וּלְקִנּוֹת עֲצִים
וְאֶבְנֵי מַחְצֵב לְחֻזֵּק אֶת־בֵּרֶדֶק בֵּית־יְהוָה
וּלְכָל אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סִפּוֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מִזְרָקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֵהוּ וַחֲזָקוֹ־בּוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשְׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְּאִמָּנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לְכֹהֲנִים יְהוּי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

פרשת זכור

The Maftir for Shabbat Zakhor is Deuteronomy 25:17 – 19.

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עַמְלֶק בְּדֶרֶךְ
בְּצֹאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

XXV:17 Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came forth out of Egypt;

אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּנָּגַב בְּךָ
כָּל־הַנַּחֲשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עִיֵּף
וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים:

18 how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not God.

וְהָיָה בַּהֲנִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלָךְ
מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחָה אֶת־זִכְרֵ עַמְלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא
תִשְׁכַּח: (פ)

19 Therefore it shall be, when the LORD thy God hath given thee rest from all thine enemies round about, in the land which the LORD thy God giveth thee for an inheritance to possess it, that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from under heaven; thou shalt not forget.

הפסרת פרשת זכור

The Haftarah for Shabbat Zakhor is I Samuel 15:2 – 34.

כֹּה אָמַר יְהוָה זָכַרְתִּי אֶת
אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ
בְּדַרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמִּצְרַיִם:

XV:2

Thus saith the LORD of hosts: I remember that which Amalek did to Israel, how he set himself against him in the way, when he came up out of Egypt.

עַתָּה לֵךְ וְהַכִּיתָה אֶת-עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל עָלָיו
וְהַמַּתָּה מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְל וְעַד-יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד-שֶׁה מִגִּמְלָה וְעַד-חֲמוֹר: (ס)

3

Now go and smite Amalek, and utterly destroy all that they have, and spare them not; but slay both man and woman, infant and suckling, ox and sheep, camel and ass.' .

וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטַלַּיִם
מֵאֲתָיִים אֶלֶף רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים
אֶת-אִישׁ יְהוּדָה:

4

And Saul summoned the people, and numbered them in Telaim, two hundred thousand footmen, and ten thousand men of Judah.

וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד-עִיר עִמָּלֶךְ וַיָּרֶב בְּנָחַל:

5

And Saul came to the city of Amalek, and lay in wait in the valley.

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-קִינִי לְכוּ סְרוּ
רְדּוּ מִתּוֹךְ עִמָּלְכִי פֶן-אֶסְפְּדָה עִמּוֹ
וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעֹלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר קִינִי מִתּוֹךְ
עִמָּלֶךְ:

6

And Saul said unto the Kenites: 'Go, depart, get you down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for ye showed kindness to all the children of Israel, when they came up out of Egypt.' So the Kenites departed from among the Amalekites.

וַיִּךְ שָׁאוּל אֶת-עִמָּלֶךְ מִחוּלָה בּוֹאֵנָה שׁוֹר
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם:

7

And Saul smote the Amalekites, from Havilah as thou goest to Shur, that is in front of Egypt.

וַיִּתְּפֹשׂ אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ-עִמָּלֶךְ חָי
וְאֶת-כָּל-הָעָם הַחֲרִים לְפִי-חֶרֶב:

8

And he took Agag the king of the Amalekites alive, and utterly destroyed all the people with the edge of the sword.

וַיַּחֲמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל-אַגַּג וְעַל-מִיטֵב
הַצֹּאֵן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל-הַכְּרִים
וְעַל-כָּל-הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל-הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנִמְסָה אֹתָהּ
הַחֲרִימוּ: (פ)

9

But Saul and the people spared Agag, and the best of the sheep, and of the oxen, even the young of the second birth, and the lambs, and all that was good, and would not utterly destroy them; but every thing that was of no account and feeble, that they destroyed utterly.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-שָׁמוּאֵל לֵאמֹר:

10

Then came the word of the LORD unto Samuel, saying:

נִחַמְתִּי כִּי-הִמְלַכְתִּי אֶת-שָׁאוּל לְמֶלֶךְ
כִּי-שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת-דְּבָרִי לֹא הָקִים וַיַּחֲרֹ
לְשָׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל-יְהוָה כָּל-הַלַּיְלָה:

11

'It repenteth Me that I have set up Saul to be king; for he is turned back from following Me, and hath not performed My commandments.' And it grieved Samuel; and he cried unto the LORD all night.

וַיִּשְׁכֶּם שְׁמוּאֵל לִקְרֹאת שָׁאוּל בִּבְקָר
וַיִּגְדּוּ לְשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא-שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
הַגִּלְגָּל:

12 And Samuel rose early to meet Saul in the morning;
and it was told Samuel, saying: 'Saul came to Carmel,
and, behold, he is setting him up a monument, and is
gone about, and passed on, and gone down to Gilgal.'

וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל
בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הִקִּימֹתִי אֶת-דְּבַר
יְהוָה:

13 And Samuel came to Saul; and Saul said unto him:
'Blessed be thou of the LORD; I have performed the
commandment of the LORD.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל-הַצֹּאן הַזֶּה
בְּאָזְנִי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ:

14 And Samuel said: 'What meaneth then this bleating
of the sheep in mine ears, and the lowing of the oxen
which I hear?'

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמְלֵקִי הֵבִיאוּם אֲשֶׁר
חָמַל הָעָם עַל-מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן
זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת-הַיּוֹתֵר הִחָרַם־נֹנִי:
(פ)

15 And Saul said: 'They have brought them from the
Amalekites; for the people spared the best of the sheep
and of the oxen, to sacrifice unto the LORD thy God;
and the rest we have utterly destroyed.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׁאוּל הֲרָף וְאִגִּידָה
לְךָ אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלַּיְלָה (כ)
וַיֹּאמְרוּ [ק' וַיֹּאמֶר] לוֹ דַּבֵּר: (ס)

16 Then Samuel said unto Saul: 'Stay, and I will tell thee
what the LORD hath said to me this night.' And he
said unto him: 'Say on.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם-קִטְּנִי אַתָּה
בְּעֵינַיִךְ רֹאשׁ שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחֲךָ
יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:

17 And Samuel said: 'Though thou be little in thine own
sight, art thou not head of the tribes of Israel? And
the LORD anointed thee king over Israel;

וַיִּשְׁלַחֲךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ
וְהִחָרַמְתָּם אֶת-הַחֹטְאִים אֶת-עַמְלֵק
וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם:

18 and the LORD sent thee on a journey, and said: Go
and utterly destroy the sinners the Amalekites, and
fight against them until they be consumed.

וְלָמָּה לֹא-שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
אֶל-הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

19 Wherefore then didst thou not hearken to the voice
of the LORD, but didst fly upon the spoil, and didst
that which was evil in the sight of the LORD?

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי
בְּקוֹל יְהוָה וְאֵלַי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתָּנִי
יְהוָה וְאֶבְיֵא אֶת-אַגַּג מֶלֶךְ עַמְלֵק
וְאֶת-עַמְלֵק הִחָרַמְתִּי:

20 And Saul said unto Samuel: 'Yea, I have hearkened to
the voice of the LORD, and have gone the way which
the LORD sent me, and have brought Agag the king
of Amalek, and have utterly destroyed the
Amalekites.

וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשִׁית
הַחֲרָם לְזָבַח לַיהוָה אֱלֹהֵיהֶם בְּגִלְגָּל: (ס)

21 But the people took of the spoil, sheep and oxen, the
chief of the devoted things, to sacrifice unto the
LORD thy God in Gilgal.'

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפִץ לַיהוָה בְּעֵלּוֹת
וּזְבָחִים כְּשֶׁמֶע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמִעַ
מִזְבַּח טוֹב לְהִקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים:

כִּי חַטָּאת־קָסָם לְמָרִי וְאֹנָן וְתִרְפִּים
הַפָּצֵר יַעַן מָאֲסַתְּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶךָ
מִמֶּלֶךְ: (ס)

וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חַטָּאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
יִרְאֵתִי אֶת־הָעָם וְאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם:

וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי
וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ
כִּי מָאֲסַתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסֶךָ יְהוָה
מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (ס)

וַיִּסָּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיִּחַזַק בְּכַנֵּף־מְעִילוֹ
וַיִּקְרַע: (ס)

וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרְעַ יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם וּנְתַנָּה
לְרַעֲךָ הַטּוֹב מִמָּךְ: (ס)

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנְחָם כִּי
לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

וַיֹּאמֶר חַטָּאתִי עָתָה כִּפַּדְנִי נָא נָגִיד
זְקֵנֵי־עָמִי וְנָגִיד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שָׁאוּל
לַיהוָה: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ
עַמְלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַגַּג מֵעַד־נֶת וַיֹּאמֶר אַגַּג
אֲכֵן סָר מִרְ־הַמּוֹת: (ס)

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שָׂכְלָה נָשִׁים
חֶרֶבְךָ בֶּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפֹּר
שְׁמוּאֵל אֶת־אַגַּג לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל: (ס)

22 And Samuel said: 'Hath the LORD as great delight in burnt-offerings and sacrifices, As in hearkening to the voice of the LORD? Behold, to obey is better than sacrifice, And to hearken than the fat of rams.

23 For rebellion is as the sin of witchcraft, And stubbornness is as idolatry and teraphim. Because thou hast rejected the word of the LORD, He hath also rejected thee from being king.'

24 And Saul said unto Samuel: 'I have sinned; for I have transgressed the commandment of the LORD, and thy words; because I feared the people, and hearkened to their voice.

25 Now therefore, I pray thee, pardon my sin, and return with me, that I may worship the LORD.'

26 And Samuel said unto Saul: 'I will not return with thee; for thou hast rejected the word of the LORD, and the LORD hath rejected thee from being king over Israel.'

27 And as Samuel turned about to go away, he laid hold upon the skirt of his robe, and it rent.

28 And Samuel said unto him: 'The LORD hath rent the kingdom of Israel from thee this day, and hath given it to a neighbour of thine, that is better than thou.

29 And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent.'

30 Then he said: 'I have sinned; yet honour me now, I pray thee, before the elders of my people, and before Israel, and return with me, that I may worship the LORD thy God.'

31 So Samuel returned after Saul; and Saul worshipped the LORD.

32 Then said Samuel: 'Bring ye hither to me Agag the king of the Amalekites.' And Agag came unto him in chains. And Agag said: 'Surely the bitterness of death is at hand.'

33 And Samuel said: As thy sword hath made women childless, So shall thy mother be childless among women. And Samuel hewed Agag in pieces before the LORD in Gilgal.

וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרֹמָה וְשָׁאוּל עָלָה
אֶל-בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

34

Then Samuel went to Ramah; and Saul went up to his house to Gibeath-shaul.

פרשת פרה

The Maftir for Shabbat Parah is Numbers 19:1 – 22.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן
לֵאמֹר:

XIX:1

And the LORD spoke unto Moses and unto Aaron, saying:

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֵיהֶם פָּרָה
אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר
לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

2

This is the statute of the law which the LORD hath commanded, saying: Speak unto the children of Israel, that they bring thee a red heifer, faultless, wherein is no blemish, and upon which never came yoke.

וַנִּתֶּנָּה אֹתָהּ אֶל-אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיָּא
אֹתָהּ אֶל-מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לִפְנָיו:

3

And ye shall give her unto Eleazar the priest, and she shall be brought forth without the camp, and she shall be slain before his face.

וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ
וְהִזָּה אֶל-זִכַּח פָּנָיו אֶהֱל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שִׁבְעַת פְּעָמִים:

4

And Eleazar the priest shall take of her blood with his finger, and sprinkle of her blood toward the front of the tent of meeting seven times.

וְשָׂרַף אֶת-הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת-עוֹרָהּ
וְאֶת-בָּשָׂרָהּ וְאֶת-דָּמָהּ עַל-פְּרִשָּׁה וְשָׂרַף:

5

And the heifer shall be burnt in his sight; her skin, and her flesh, and her blood, with her dung, shall be burnt.

וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאַזְבִּיב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת
וְהִשְׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרִפַּת הַפָּרָה:

6

And the priest shall take cedar-wood, and hyssop, and scarlet, and cast it into the midst of the burning of the heifer.

וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם
וְאַחֲרָיָהּ יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן
עַד-הָעֶרֶב:

7

Then the priest shall wash his clothes, and he shall bathe his flesh in water, and afterward he may come into the camp, and the priest shall be unclean until the even.

וְהַשְׂרָף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

8

And he that burneth her shall wash his clothes in water, and bathe his flesh in water, and shall be unclean until the even.

וְאִסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֲפֵר הַפָּרָה
וְהָנִיחַ מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִיטָהּ
לְעֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לַמַּיִם נָדָה
חֲטָאת הוּא:

9

And a man that is clean shall gather up the ashes of the heifer, and lay them up without the camp in a clean place, and it shall be kept for the congregation of the children of Israel for a water of sprinkling; it is a purification from sin.

וְכַבֵּס הָאִסָּךְ אֶת־אֶפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וּלְגֵר הַגֵּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם:

10 And he that gathereth the ashes of the heifer shall wash his clothes, and be unclean until the even; and it shall be unto the children of Israel, and unto the stranger that sojourneth among them, for a statute for ever.

הַנִּגַּע בַּמָּוֶת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

11 He that toucheth the dead, even any man's dead body, shall be unclean seven days;

הוּא יִתְחַטֵּא־בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהַר:

12 the same shall purify himself therewith on the third day and on the seventh day, and he shall be clean; but if he purify not himself the third day and the seventh day, he shall not be clean.

כָּל־הַנִּגַּע בַּמָּוֶת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת
וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁכָּנוֹ יִהְיֶה טָמֵא
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדָּה
לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טָמֵאֲתוּ בּוֹ:

13 Whosoever toucheth the dead, even the body of any man that is dead, and purifieth not himself—he hath defiled the tabernacle of the LORD—that soul shall be cut off from Israel; because the water of sprinkling was not dashed against him, he shall be unclean; his uncleanness is yet upon him.

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל
כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱלָ וְכָל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱלָ
יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

14 This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

וְכָל־כֵּל פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צִמִּיד פְּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא:

15 And every open vessel, which hath no covering close-bound upon it, is unclean.

וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פָּנָי הַשָּׂדֶה
בְּחִל־חֶרֶב אוֹ בַּמָּוֶת אוֹ־בַעֲצָם אָדָם אוֹ
בְּקֶבֶר וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

16 And whosoever in the open field toucheth one that is slain with a sword, or one that dieth of himself, or a bone of a man, or a grave, shall be unclean seven days.

וְלָקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
עָלָיו מֵי־חַיִּים אֶל־כָּלִי:

17 And for the unclean they shall take of the ashes of the burning of the purification from sin, and running water shall be put thereto in a vessel.

וְלָקַח אִזּוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר
וְהִזָּה עַל־הָאֶהֱלָ וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים
וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנִּגַּע
בַּעֲצָם אוֹ בְּחִלָּל אוֹ בַּמָּוֶת אוֹ בְּקֶבֶר:

18 And a clean person shall take hyssop, and dip it in the water, and sprinkle it upon the tent, and upon all the vessels, and upon the persons that were there, and upon him that touched the bone, or the slain, or the dead, or the grave.

וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְיִטְהַר בָּעֶרֶב:

19 And the clean person shall sprinkle upon the unclean on the third day, and on the seventh day; and on the seventh day he shall purify him; and he shall wash his clothes, and bathe himself in water, and shall be clean at even.

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹד הַקֹּהֵל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ
יְהוָה טִמָּא מִי נִדָּה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא
הוא:

20

But the man that shall be unclean, and shall not purify himself, that soul shall be cut off from the midst of the assembly, because he hath defiled the sanctuary of the LORD; the water of sprinkling hath not been dashed against him: he is unclean.

וְהִיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה
יִכַּבֵּס בַּגָּדָיו וְהִנֵּגַע בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב:

21

And it shall be a perpetual statute unto them; and he that sprinkleth the water of sprinkling shall wash his clothes; and he that toucheth the water of sprinkling shall be unclean until even.

וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנִּגַּעַת הַטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: (פ)

22

And whatsoever the unclean person toucheth shall be unclean; and the soul that toucheth him shall be unclean until even.

הפטרת פרשת פרה

The Haftarah for Shabbat Parah is Ezekiel 36:16 – 38.

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVI:16

Moreover the word of the LORD came unto me, saying:

בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם
וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם
כְּטִמְאַת הַנִּדָּה הִיְתָה דְרָכָם לִפְנֵי:

17

'Son of man, when the house of Israel dwelt in their own land, they defiled it by their way and by their doings; their way before Me was as the uncleanness of a woman in her impurity.

וְאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם
טִמְאוּהָ:

18

Wherefore I poured out My fury upon them for the blood which they had shed upon the land, and because they had defiled it with their idols;

וְאֶפֶיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזְרוּ בָאֲרָצוֹת
כְּדַרְכָּם וּכַעֲלִילוֹתָם שְׁפָטִיתִים:

19

and I scattered them among the nations, and they were dispersed through the countries; according to their way and according to their doings I judged them.

וַיָּבֹאוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְלוּ
אֶת־שֵׁם קֹדֶשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה
וַיִּמָּאֲרְצוּ יָצְאוּ:

20

And when they came unto the nations, whither they came, they profaned My holy name; in that men said of them: These are the people of the LORD, and are gone forth out of His land.

וְאֶחְמַל עַל־שֵׁם קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: (פ)

21

But I had pity for My holy name, which the house of Israel had profaned among the nations, whither they came.

לֵכֵן אֶמַּר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
יְהוָה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בַּגּוֹיִם
אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:

22

Therefore say unto the house of Israel: Thus saith the Lord GOD: I do not this for your sake, O house of Israel, but for My holy name, which ye have profaned among the nations, whither ye came.

וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלָּל בְּגוֹיִם
אֲשֶׁר חָלַלְתֶּם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי
יְהוָה נָא אֲדַנִּי יְהוָה בְּחֻקְדָּשִׁי בְּכֶם
לְעֵינֵיהֶם:

23 And I will sanctify My great name, which hath been profaned among the nations, which ye have profaned in the midst of them; and the nations shall know that I am the LORD, saith the Lord GOD, when I shall be sanctified in you before their eyes.

וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי
אֶתְכֶם מִכָּל־הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם
אֶל־אֲדַמְתְּכֶם:

24 For I will take you from among the nations, and gather you out of all the countries, and will bring you into your own land.

וְזִרְקֹתִי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וְטָהַרְתֶּם
מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם:

25 And I will sprinkle clean water upon you, and ye shall be clean; from all your uncleannesses, and from all your idols, will I cleanse you.

וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְחִסְרֹתִי אֶת־לֵב הָאֵבֶן
מִבְּשָׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:

26 A new heart also will I give you, and a new spirit will I put within you; and I will take away the stony heart out of your flesh, and I will give you a heart of flesh.

וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת
אֲשֶׁר־בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ
וְעָשִׂיתֶם:

27 And I will put My spirit within you, and cause you to walk in My statutes, and ye shall keep Mine ordinances, and do them.

וַיִּשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתִּיכֶם
וְהָיִיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִכִּי אֶהְיֶה לָכֶם
לְאֱלֹהִים:

28 And ye shall dwell in the land that I gave to your fathers; and ye shall be My people, and I will be your God.

וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם
וְקָרָאתִי אֶל־חֲדָנְךָ וְהִרְבֵּיתִי אוֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן
עֲלֵיכֶם רָעָב:

29 And I will save you from all your uncleannesses; and I will call for the corn, and will increase it, and lay no famine upon you.

וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וְתַנּוּבַת הַשָּׂדֶה
לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב
בְּגוֹיִם:

30 And I will multiply the fruit of the tree, and the increase of the field, that ye may receive no more the reproach of famine among the nations.

וַיִּזְכְּרֹתֶם אֶת־דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים
וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקָטַתֶּם
בְּפָנֵיכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם:

31 Then shall ye remember your evil ways, and your doings that were not good; and ye shall loathe yourselves in your own sight for your iniquities and for your abominations.

לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָא אֲדַנִּי יְהוָה
וַיִּדַּע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדְּרֹכֵיכֶם בֵּית
יִשְׂרָאֵל: (ס)

32 Not for your sake do I this, saith the Lord GOD, be it known unto you; be ashamed and confounded for your ways, O house of Israel.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּיוֹם טָהַרְתִּי אֶתְכֶם
מִכָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת-הָעָרִים
וְנִבְנוּ הַחֲרָבוֹת:

33

Thus saith the Lord GOD: In the day that I cleanse you from all your iniquities, I will cause the cities to be inhabited, and the waste places shall be built.

וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תִּעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה
שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָל-עוֹבֵר:

34

And the land that was desolate shall be tilled, whereas it was a desolation in the sight of all that passed by.

וְאָמְרוּ הָאָרֶץ תִּלְוֹל הַנִּשְׁמָה הָיְתָה
כְּגַן-עֵדֶן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמֹת
וְהַנִּהְרָסוֹת בְּצוּרוֹת יִשָּׁבוּ:

35

And they shall say: This land that was desolate is become like the garden of Eden; and the waste and desolate and ruined cities are fortified and inhabited.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאַרֹּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי
אֲנִי יְהוֹה בְּנִיתִי הַנִּהְרָסוֹת נִטְעַמִּי הַנִּשְׁמָה
אֲנִי יְהוֹה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: (ס)

36

Then the nations that are left round about you shall know that I the LORD have builded the ruined places, and planted that which was desolate; I the LORD have spoken it, and I will do it.

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה עוֹד זֹאת אֶדְרֹשׁ
לְבֵית-יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲרָבָה אֹתָם
כְּצֹאן אָדָם:

37

Thus saith the Lord GOD: I will yet for this be inquired of by the house of Israel, to do it for them; I will increase them with men like a flock.

כְּצֹאן קֹדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ
כֵּן תְּהִי־יָנֶה הָעָרִים הַחֲרָבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וַיֵּדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוֹה: (פ)

38

As the flock for sacrifice, as the flock of Jerusalem in her appointed seasons, so shall the waste cities be filled with flocks of men; and they shall know that I am the LORD.

הפטרות פרשת החודש

The Maftir for Shabbat HaHodesh is Exodus 12:1 – 20. The Haftarah is Ezekiel 45:16 – 46:18.

כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל-הַתְּרוּמָה הַזֹּאת
לְנִשְׂאֵי בֵית-יִשְׂרָאֵל:

XLV:16

All the people of the land shall give this offering for the prince in Israel.

וְעַל-הַנִּשְׂאֵי יִהְיֶה הָעוֹלֹת וְהַמִּנְחָה
וְהַזֶּסֶד בַּחֲגִים וּבְחֻדָּשִׁים וּבִשְׁבָּתוֹת
בְּכָל-מוֹעֲדֵי בֵית יִשְׂרָאֵל הוּא-יַעֲשֶׂה
אֶת-הַחֲטָאֹת וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת-הָעוֹלָה
וְאֶת-הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעֵד בֵּית-יִשְׂרָאֵל: (ס)

17

And it shall be the prince's part to give the burnt-offerings, and the meal-offerings, and the drink-offerings, in the feasts, and in the new moons, and in the sabbaths, in all the appointed seasons of the house of Israel; he shall prepare the sin-offering, and the meal-offering, and the burnt-offering, and the peace-offerings, to make atonement for the house of Israel.

כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּרִאשׁוֹן בָּאֶתֶד
לְחֹדֶשׁ תִּקַּח פֶּרֶב-בֶּן-בָּקָר תָּמִים וְחִטָּאת
אֶת-הַמִּקְדָּשׁ:

18

Thus saith the Lord GOD: In the first month, in the first day of the month, thou shalt take a young bullock without blemish; and thou shalt purify the sanctuary.

וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמַם הַחֲטָאת וַנָּתַן
אֶל-מְזוֹזֹת הַבַּיִת וְאֶל-אַרְבַּע פִּנּוֹת
הָעֶזְרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל-מְזוֹזֹת שַׁעַר הָחָצֵר
הַפְּנִימִית:

וְכֵן תַּעֲשֶׂה בַשְּׁבִיעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שָׁגָה
וּמִפְתִּי וּכְפָרְתָם אֶת-הַבַּיִת:

בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם הַפֶּסַח חֹג שִׁבְעוֹת יָמִים מִצּוֹת יֶאֱכַל:

וַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא בֵּינוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵךְ
כָּל-עַם הָאָרֶץ פֶּר חֲטָאת:

וּשְׁבַעַת יְמֵי-הַחֹג יַעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
שִׁבְעַת פָּרִים וּשְׁבַעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם
שִׁבְעַת הִנְמִים וְחֲטָאת שְׁעִיר עִזִּים לַיּוֹם:

וּמִנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לָאֵיל יַעֲשֶׂה
וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

בַּשְּׁבִיעִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
בַּחֹג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחֲטָאת
כַּעֲלָה וּכְמִנְחָה וּכְשֶׁמֶן: (ס)

כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱדַנִּי יְהוָה שַׁעַר הָחָצֵר
הַפְּנִימִית הַפְּתִיחָה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת
יָמִי הַמַּעֲשֶׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִפְתָּח וּבַיּוֹם
הַחֹדֶשׁ יִפְתָּח:

וּבָא הַנָּשִׂא דָּרֶךְ אֵילָם הַשַּׁעַר מַחוּץ
וְעָמַד עַל-מְזוֹזֹת הַשַּׁעַר וַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת-עֹלֹתוֹ וְאֶת-שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה
עַל-מִפְתָּן הַשַּׁעַר וַיֵּצֵא וְהַשַּׁעַר לֹא-יִסָּגֵר
עַד-הָעֶרֶב:

וְהִשְׁתַּחֲוּ עַם-הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא
בַּשְּׁבָתוֹת וּבְחֻדְשֵׁי לִפְנֵי יְהוָה:

וְהָעֹלָה אֲשֶׁר-יִקְרֹב הַנָּשִׂא לַיהוָה בֵּינוֹם
הַשְּׁבָת שֶׁשָּׁה כְּבָשִׂים תְּמִימִם וְאֵיל תְּמִים:

19 And the priest shall take of the blood of the sin-offering, and put it upon the door-posts of the house, and upon the four corners of the settle of the altar, and upon the posts of the gate of the inner court.

20 And so thou shalt do on the seventh day of the month for every one that erreth, and for him that is simple; so shall ye make atonement for the house.

21 In the first month, in the fourteenth day of the month, ye shall have the passover; a feast of seven days; unleavened bread shall be eaten.

22 And upon that day shall the prince prepare for himself and for all the people of the land a bullock for a sin-offering.

23 And the seven days of the feast he shall prepare a burnt-offering to the LORD, seven bullocks and seven rams without blemish daily the seven days; and a he-goat daily for a sin-offering.

24 And he shall prepare a meal-offering, an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and a hin of oil to an ephah.

25 In the seventh month, in the fifteenth day of the month, in the feast, shall he do the like the seven days; to the sin-offering as well as the burnt-offering, and the meal-offering as well as the oil.

XLVI:1 Thus saith the Lord GOD: The gate of the inner court that looketh toward the east shall be shut the six working days; but on the sabbath day it shall be opened, and in the day of the new moon it shall be opened.

2 And the prince shall enter by the way of the porch of the gate without, and shall stand by the post of the gate, and the priests shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, and he shall worship at the threshold of the gate; then he shall go forth; but the gate shall not be shut until the evening.

3 Likewise the people of the land shall worship at the door of that gate before the LORD in the sabbaths and in the new moons.

4 And the burnt-offering that the prince shall offer unto the LORD shall be in the sabbath day six lambs without blemish and a ram without blemish;

וּמִנְחָה אֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִנְחָה מִתֵּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (ס)

וּבְיָמֵי הַחֹדֶשׁ פֶּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימָם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׁים וְאֵיל תְּמִימָם יִהְיוּ:

וְאֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלִכְבָּשִׁים כְּאֲשֶׁר תִּשְׁגִּי יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה:

וּבְבֹאֵי הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אֲוִלָּם הַשַּׁעַר יָבֹאוּ וּבִדְרָכּוֹ יֵצְאוּ:

וּבְבֹאֵי עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה בְּמוֹעֲדִים הֵבֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצְאוּ דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב וְהֵבֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֹגֵב יֵצְאוּ דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹן לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נִכְחוּ (כ' יֵצְאוּ) [ק' יֵצְאוּ]:

וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאֵם יָבֹאוּ וּבִצְאתָם יֵצְאוּ:

וּבְחֻגִּים וּבְמוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לֶפֶר וְאֵיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִתֵּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינן לְאֵיפָה: (פ)

וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נִדְבָּה עֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נִדְבָּה לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפָּנִי קִדְּוִים וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרָיִם:

וְכִבֹּשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה בִּבְקָר בִּבְקָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בִּבְקָר בִּבְקָר שְׁשִׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהֵינן לָרֶס אֶת־הַסֶּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד:

5 and the meal-offering shall be an ephah for the ram, and the meal-offering for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

6 And in the day of the new moon it shall be a young bullock without blemish; and six lambs, and a ram; they shall be without blemish;

7 and he shall prepare a meal-offering, an ephah for the bullock, and an ephah for the ram, and for the lambs according as his means suffice, and a hin of oil to an ephah.

8 And when the prince shall enter, he shall go in by the way of the porch of the gate, and he shall go forth by the way thereof.

9 But when the people of the land shall come before the LORD in the appointed seasons, he that entereth by the way of the north gate to worship shall go forth by the way of the south gate; and he that entereth by the way of the south gate shall go forth by the way of the north gate; he shall not return by the way of the gate whereby he came in, but shall go forth straight before him.

10 And the prince, when they go in, shall go in in the midst of them; and when they go forth, they shall go forth together.

11 And in the feasts and in the appointed seasons the meal-offering shall be an ephah for a bullock, and an ephah for a ram, and for the lambs as he is able to give, and a hin of oil to an ephah.

12 And when the prince shall prepare a freewill-offering, a burnt-offering or peace-offerings as a freewill-offering unto the LORD, one shall open for him the gate that looketh toward the east, and he shall prepare his burnt-offering and his peace-offerings, as he doth on the sabbath day; then he shall go forth; and after his going forth one shall shut the gate.

13 And thou shalt prepare a lamb of the first year without blemish for a burnt-offering unto the LORD daily; morning by morning shalt thou prepare it.

14 And thou shalt prepare a meal-offering with it morning by morning, the sixth part of an ephah, and the third part of a hin of oil, to moisten the fine flour: a meal-offering unto the LORD continually by a perpetual ordinance.

(כ' ועשו) [ק' יעשו] אֶת־הַכֶּבֶשׂ
וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר
עוֹלֹת תָּמִיד: (ס)

15 Thus shall they prepare the lamb, and the meal-offering, and the oil, morning by morning, for a continual burnt-offering.

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא
מִתְּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תְּהִיָּה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (ס)

16 Thus saith the Lord GOD: If the prince give a gift unto any of his sons, it is his inheritance, it shall belong to his sons; it is their possession by inheritance.

וְכִי־יִתֵּן מִתְּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו
וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
אֲךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תְּהִיָּה:

17 But if he give of his inheritance a gift to one of his servants, it shall be his to the year of liberty; then it shall return to the prince; but as for his inheritance, it shall be for his sons.

וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֵתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנָּחַל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עָמִי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

18 Moreover the prince shall not take of the people's inheritance, to thrust them wrongfully out of their possession; he shall give inheritance to his sons out of his own possession; that My people be not scattered every man from his possession.'